

A. 14. 710.

Soomustüdruk

Leida Kibuvits

N° 47

LOODUSE KROONINE ROMAAN

Looduse Universaal-Biblioteek

I aastakäik (nr. 1—52), II aastakäik (nr. 53—104), III aastakäik (nr. 105—156) à 12 krooni
ja IV aastakäik (nr. 157—180) — 5 krooni. Üksiknumber 25 senti.

- Edmond About** — Mägede kuningas. Nr. nr. 88/89, 90/91.
- A. Adson** — Toomapäev. Nr. 27.
- Betti Alver** — Invaliidid. Nr. 153/156.
- J. Barbey d'Aureville** — Önn roimas. Nr. 109.
- Honoré de Balzac** — Armastus. Nr. 142/145.
- Arnold Bennett** — Simon Fuge'i surm. Nr. 123.
- J. Berting** — Jaava jumal. Nr. 94.
- O. J. Bierbaum** — Siugnaine. Nr. 11.
- R. G. Binding** — Surematu. Nr. 100.
- R. Blauman** — Surma varjus. Nr. 23.
- Louis Bousenard** — 10000 aastat jões. Nr. 26.
- F. R. Chateaubriand** — Viimase Abenserraadi seiklused. Nr. 10.
- G. K. Chesterton** — Saladuslik aed. Nr. 105. Sinine rist. Nr. 30.
- A. Conau-Doyle** — Baskervillide koer. Nr. 169/170. Brasiliia kass. Nr. 112.
- J. Conrad** — Duell. Nr. 53.
- H. Dostojevski** — Väike kanglane. Nr. 61.
- F. Duvernois** — Pögenemine. Nr. 179/180.
- I. Ehrenburg** — Viis pipu. Nr. 49.
- A. Ers** — Sakristaan ja kurat. Nr. 119.
- H. H. Ewers** — India ja mina. Nr. 42. Kummalised lood. Nr. 33. Kuningate südamed. Nr. 122.
- Claude Farrère** — Oopiumisuits. Nr. 104.
- Walter Flex** — Wallensteini pale. Nr. 83.
- Anatole France** — Õnnesärk. Nr. 52.
- John Galsworthy** — Esimene ja viimane. Nr. 1.
- D. Garnett** — Daam rebaseks. Nr. 8.
- G. af Geijerstam** — Raamat väike-vellest. Nr. 130/133.
- N. V. Gogol** — Taras Bulba. Nr. 68/69.
- V. J. Gregri** — Latvia kuningas. Nr. nr. 13, 16.
- A. Grün** — Sunnitööline. Nr. 97.
- Per Hallström** — Okasroosike. Nr. 116.
- Knut Hamsun** — Tuisupea. Nr. nr. 95, 96.
- J. Hašek ja K. Vanek** — Vahva sõduri Svejki seiklused. Nr. nr. 5, 9, 12, 17, 20, 21, 28, 29, 36, 37, 45, 46, 50, 51, 57, 58, 66/67, 75/76, 77/78.
- Ferenc Herczeg** — Djurkovitsi pojad. Nr. 150/152. Djurkovitsi tütre. Nr. 157/158. Elu värav. Nr. 171/172.
- H. Hesse** — Eelkevad. Nr. 101.
- W. v. Heydenstam** — Karl XII. Nr. 92.
- E. T. A. Hoffmann** — Preili de Scuderi. Nr. 71. Vanne. Nr. 107.
- Ricarda Huch** — Juudi haud. Nr. 117.
- A. Huxley** — Richard Greenow' jantlik lugu. Nr. 2.
- Henrik Ibsen** — Rahvavaenlane. Nr. 6/7.
- A. Jakovlev** — Hiina vaas. Nr. 80.
- Richard Janno** — Neitsi Maarja. Nr. 120/121.
- Ed. v. Keyserling** — Pastori armastus. Nr. 177/178.
- E. Kipling** — India jutud. Nr. 34.
- Viljo Kojo** — Päike, kuu ja valge hobune. Nr. 99. Ollikaise õnnis lõpp. Nr. 102.
- V. Krömov** — Dollarite maalt. Nr. 38. Hara-kiri maalt. Nr. 55. Linn-sfinks. Nr. 65. Oopiumi maalt. Nr. 25. Samuraide maalt. Nr. 19.
- A. Kuprin** — Vedel päike. Nr. 93.
- S. Lagerlöf** — Soosauniku tütar. Nr. 47.
- D. H. Lawrence** — Pastori tütre. Nr. 118.
- B. Linde** — Kenad naised. Nr. 22.
- Joh. Linnankoski** — Karjatüdruk Hilja. Nr. 4.
- Jack London** — Elu seadus. Nr. 39. Hundi-pöeg. Nr. 103. Lõunamere jutud. Nr. 43.
- McCoy** — Yah! Yah! Yah! Nr. 98. Pok-sija Tom King. Nr. 87. Põhjala Odysseia. Nr. 106. Valge vaikus. Nr. 110.
- P. Loti** — Ühe vöörlegionääri romaani. Nr. 167/168.
- P. Louys** — Naine ja hüpnukk. Nr. 161/162.
- Thomas Lowell** — Merikurat. Nr. nr. 64, 72/73, 81/82.
- G. de Maupassant** — Nülitud käsi. Nr. 56. Õeksed Rondolid. Nr. 111. Tugev kui surm. Nr. 126/129.
- E. McDell** — Üheteistkümmes tund. Nr. 173/174.
- Prosper Mérimée** — Tamango. Nr. 54.
- C. F. Meyer** — Munga pulm. Nr. 165/166. — Muinasseiklusi. Nr. 15.
- Zsigmond Móricz** — Härras-mürgel. Nr. 134/137.
- A. Neverov** — Viljalinn Taskent. Nr. 124/125.
- A. Niedra** — Nälg ja armastus. Nr. 32.
- L. Nikulin** — Saladuste müüjad. Nr. 159/160.
- Marcel Prévost** — Julienne'i abielu. Nr. 115.
- Wl. St. Reymont** — Kaebalune. Nr. 437. Nr. 60.
- B. Ruck** — Tema ametlik mõrsja. Nr. 138/141.
- George Sand** — Kuradi mülgas. Nr. 41.
- A. Schnitzler** — Karjuseffloot. Nr. 74.
- Joh. Sepp** — Kuld!!! Kuld!!! Nr. 14.
- E. Seton-Thompson** — Tänavatrubaduuri. Nr. 35.
- B. G. Shaw** — Südame-murdumise maja. Nr. 44.
- F. E. Sillanpää** — Hildu ja Ragnar. Nr. 3.
- Upton Sinclair** — Tööstusetaas. Nr. 48.
- R. L. Stevenson** — Kurat pudelis. Nr. 24. Lugu valesst. Nr. 59.
- A. Strindberg** — Abielu. Nr. 18.
- K. H. Strobl** — Riivatu nunn. Nr. 86.
- Miklós Surányi** — Tulesüütaja. Nr. 113/114.
- Dezső Szabó** — Muinaslood naeravast inimesest. Nr. 31.
- Rabindranath Tagore** — Pärandusehoidja. Nr. 40.
- Hilja Valtonen** — Ara hõiska enne õhtut. Nr. nr. 62, 63.
- Edgar Wallace** — Mees, kes ostis Londoni. Nr. 146/149. Ministri hukkamine. Nr. 175/176. Surma meloodia. Nr. 163/164.
- H. G. Wells** — Mees, kes võis teha imet. Nr. 108.
- Lajos Zilahy** — Minu vaar-isa armastus. Nr. 84/85.
- Emile Zola** — Uputus. Nr. 79.
- Stefan Zweig** — Kiri tundmatult. Nr. 70.

A. 14. 710.

ILMUB TARTUS

12 KORDA AASTAS

LOODUSE KROONINE ROMAAN

Nr. 47

TELLIMISHIND AASTAS 10 KROONI

ÜKSIKNUMBRI HIND 1 KROON

NOVEMBER

1 9 3 2

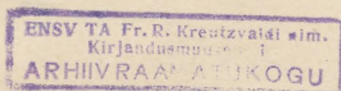
LEIDA KIBUVITS

Soomustüdruk

Romaan

K./Ü. „LOODUS“, TARTU, 1932

106047

K. MATTIESENI TRÜKIKODA O./Ü., TARTU, 1932.

1.

Jaoskonna ämmaemand jooksis lõõtsutades pehmel metsateel, kõrgete pedajate all, mille juured, köitena sitked ja jämedad, looklesid ja harunesid maapinnal, vingerdades erilise meeleheaga sõlmedeks otse jalgrajal, teekäija ruttavate varvaste ees.

Sadas vihma. Ei tilkadena, ei piiskadena — teist päeva juba peente, pidevate niitidena, nagu jäähalli villast lõnga venis sealt ülalt. Pigimust hilisõhtu oktoobri esimesel poolel. Mets kui meistriteos mustis toones — mustjaspruunis, tuhmis ja sinkjasmustas, nõrgalt hiilgavas. Krobelisilt puilt ruttas vesi imetasa luksudes alla, vaevalt läiklevaisse lompidesse.

Ämmaemand ruttas hingeldades, muidu muhelev nagu morn, vettinud viltkaabu vasakul kõrval viltu. Jumal teab, kas ongi tema, ruttaja, oma kaabu, võib-olla haaras esimeses meelessegaduses veel vanamehe peakatte. Otsekui pomm, sihitud rätsepa majast nende vaiksesse elamusse, oli saabunud kisav Kitsel-Liis, kibelev ja ahastav. Lunastaja küll, tulgu nüüd emandake kohe, joostes, hüpatas, lennates, rätsepa noorikul olla ukse ees see raske ja valus tund. Nema, Liis ja sajatav rätsep, pole muud ette võtta mõistnud kui oigava ja vintsleva nooriku toobrisse, sooja vee sisse pistnud.

Nüüd kaeblevat vaene seal ja rätsep krigistavat toobri ääres hambaid, loendades kõiki hirmsaid asju ja olendeid, sekka alates Meieisa palvet ning siis jälle vandudes. Lehmaks nimetanud ta ämmaemandat, sest et see nii kaugel elutsevat, kandes oma ametikohuseid mitte liiga südame ligidal: nii võib kaotsi minna tema kallis ja kauaoodatud laps!

Taevas aga, must ja raske, on puuladvul sügavais voldes, neist voolab alla vett, mille niiskelt ohates neelab vettinud sammal.

Mütsti, kukub jooksjä, kolksti, lausub arstimate kott. Pedajajuur, teel otse kunstipäraselt keras, põhjustaski inimsoo heategija languse. Istub nüüd see heategija märjal metsateel, jalad abitult laiali, viltkaabu vajunud ninani, arstimatekotist tolknemas peen kummitoru...

Suvmaja sinisest nurgatoast rohetab nõrka valgust, uksele seisab mees ja vannub, tõotades kahekorra käänata ämmaemanda, selle laisa lehma kaela. Laisaks lehmaks nimetatud lükkab aga kuklasse viltkaabu, uksele kõrvale rätsepa ning vuhi-seb trepist üles, kaenlas peen kummitoru, mille ots lustlikult viipab.

Rätsep Juhan toetub uksepiidale. Kogu ümborus kui vesiklaas, laisalt lainetav mustas nõus — no mida heledamat võid siit hinge ammutada, isegi paluda ei saa ses sulinas. Paluda... Tea kas aitaks, võiks ju katsetada...

Nurgatoa aken löödi lahti, haagid klirisesid, kõrges kaares lendas alla roheline lambivari, otse laastuhunnikule. No, kurat, tuksatab läbi ukseleisja, nüüd ämmaemand, see poolmeest, teotseb seal ülal kaunis koduselt...

Vaikus. Tuleks ometi midagi uut, kas või oigeid ja kisa. Kuski sulksub vaid vesi mingis pleknõus. Kui nüüd saaks paluda, tuleks usujõud, see võimas, saaks läkitada taeva poole sellise vägeva palve, lühikese küll, kuid kokkuvõtliku! Teeks selgeks Jumalale, kuis üks laps ja naine on ikkagi hädatarvilised tegurid mõistlikuks eluks — aga näe, ei saa kuidagi, ikkagi kisuvad mõtted laiali, kokutab nüüd sinna juurde veel kana ja luksub vesi seal mannergus.

Põlvitab uksepakule ja ristitab käed. Meie isa, algab sosinal — küll lõhnab see kuusepuu kaua, isegi paksu ookrikorra all — piriseb palvesõnade vahele ninatark mõtteke; kes sa oled taevas, pühitsetud saagu sinu... Võimsalt vuhiseb tuul läbi latvade, kostub märgade tiibade laksuv löök — no vaata, n e m a d just leidsid aja... sinu riik tulgu — püss on rõdul, sosistab mõtteke. Äga pime on... Sinu tahtmine sündigu —

Nurgatoast kõlab plaksak, nagu lööks keegi lah-tise peoga mingile pehmele, hüppab järsku läbi akna õhe hele kisa, jookseb pedajaisse, jääb oksisse takerduma ja taltub. Taamal, metsniku maja kohal, heliseb veel tasa.

„Käes ta on,“ röögatab rätsep rõõmsalt.

„Poiss või laits?“ killkab Kitsel-Liis kuuri alt.

„Ükskõik,“ hõiskab õnnis isa vastuseks, „pea-si, et on laps ja elab.“

Oli laits see, kes kisendas nüüd sinises nurgatoas. Kortsuline, punalilla rauganäoga. Koomiline olend, kui miniatuurne mungake, pärg süsimusti karvu ümber palja lagipea, silmnäol, pisikesel kui peopesa, joobnu lustlik ja muretu ilme. Vasem suu-

nurk kerkis veidi, nagu tahaks vastsündinu mõrult naeratada, kuid aevastas siis kui väike kass, mõnuga sähvides.

„Jajah, varakult juba ilma ja elu üle aevastama,“ kuuldus ämmaemanda jämedat häält läbi vee sulina.

Oli saabunud tütarlaps, kes pühal ristimisel nimetati Loonaks ja keda üks mees omas suures tarkuses hüüdis aastaid hiljem Soomustüdrukuks...

Naeratab ja laulab ema, nimega Miina, kui kaalub väikest tüdrukut. „Na, tärrsil,“ ütleb, köites last halli siidrätti, „nüüd teeme sõlme ja nüüd upitame margapuu otsa.“ Iga päev kõlgub nii tüdruk, väike nagu õunana üle siidräti hall-lillelise serva, tuues oma kehakaaluga emasüdamele karastust.

Muide hakkab tundma sama emasüda, et lonkab nende majas miski õige tugevalt, ei lonka, vaid kaldub sügavalt viltu. Päris upakile aga päeval, mil tütarlapsele kavatseti kinkida kogu eluks üks viisipärane nimi. Tema, Miina, oleks eelistanud midagi õrna, lillelist, midagi naiselikku. Vaevalt sai aga väljendada oma soove, kui puhkes torm ja maru. Peremees majas olla tema, see kärkiv Juhan Tuisk, ja laps olla tema isiklik omandus. Nime valib juba tema, lapse täisõiguslik isa. Nimi, see sobiv, olevat Loona, sinna ei saavat parata enam ükski kurivaim, ei tuhm, ei tuline.

Ema Miina aga läheb sinisesse nurgatuppa, kus puhkab tüliõun, rahulik ja roosa. Jajah, on sattunud imelikku paika Miinakene. Rahu ja leplikkus ei elutse väikeses majas pedajate all, sest kõik

ruumid on hästi ja odavalt üüritud tülile ja hammastekiristamisele.

Neid allüürnikke näeb noor ema aga nende täies säras oma tütrekese ristimisel, lumelörtsusel päeval märtsis.

Kui vihane härg tormab rätsep läbi maja. Keegi emaahv olla seganud liiga vedela saiataigna ja kõik see neetud kõrt lainetab nüüd ahjupõrandal! Vaa-daku Miinagi, et otse letilaua alla jätnud enesest hunniku kugaraid see tõbras, taks. Midagi siin Issanda halli taeva all ei võidavat usaldada naiste kättesse, määratu kahju, et tema ise, Juhan Tuisk, ei saa valvata seda askeldust — peab jooksuma seltsimaja vahet kui narr, sest need pördikud, need näitlejad, ei saa kuidagi toime tema abita.

Äga et laps ei saavat toime ristiisata — ristiema kui naisterahvas on muidugi vähem tähtis, nii kombe täitmiseks võib teise ju valida —, sellepärast olla tema, lapse isa ja lavastaja, näitlejate hulgast noppinud paar puhast tera. Perepoeg Kustas, kas ei ole ta ristiisa kui tellimise peale valmistatud? Ristiema, naisinimene ikka naisinimene, suurt sealt nüüd loota, aga rikka talu tütar, võib-olla pudeneb ta näpust tulevikus nii mõndagi risti-tütrel.

Ei ole aga õnne sel ristirahval — õpetaja ei ilmu ega ilmu. Ahastav isa vannub vaimuliku maa-põhja, kuid pole tulemusi sellelgi. Ruttab seltsimajja tagasi, kus käimas draama „Õhuneitsi“ teine vaatus.

Siis saabub ka õpetaja, kiiresti kui keravälk, ümmar ja ruttav, talaaril ölekõrs ja mingi heinasordi seemned. Rutata, rutata, ta tahtvat otse len-

nul, aega kaotamata, jumalalaste nimestikku torgata selle väikese, sest peab edasi tõttama, Voigu met-sas vigastada saanud puutööliste juurde. Tuleb veel pühitseda nendegi hingi enne surma. Otsekohe kut-suda isa ja ristivanemad, kas või näitelavalt rebida nad maha ning tuua oma hinged karjase palge ette, kähku ja kärata!

Kähku küll, aga suure käraga ilmub siis lapse täisõiguslik isa, paremal ristiisa alpiküti rohelises mundris, kaabul õõtsumas koketselt kirju kuke-sulg, vasakul ristiema taevas-sinises marlis, rinnal neitsilikkuse tunnusena tohutu liilia valgest kalin-gorist.

Kogu pühalik toiming kujuneb kuidagi kärsi-tuks, nii lennul ja mööda minnes kõlavad pühad sõnad. Lapse ema, kellele Jumal saatnud suure rõõmu väetikese näol, silmitseb laudlina ristpiste-lisi nimitähti — kuis julgeks ta silmi tõsta sellise kometi hulgas... Raske mõte ronib kui kohmakas põrnikas ümber esimese tähe sakilise nurga — mis küll saab sest elust, mis küll saab sest elust... Jõuab see ronija siis vaevaliselt teise tähe tühe-messe, langeb sinna selili, siputab abitult peeni koibi — parem, kui poleks ilmunud toda väetikest ja rõõmutoojat, mis peab temagi kõik nägema sel okkalisel teel...

Õpetaja lõpetab. Pääseks siit ometi rutemini, väriseb soov vanahärra lõuavoldes. Ole, vanaini-mene, otseku näitemüügil, rahvale nalja tegemas. Tema palge ees pole ta pika praktika jooksul seis-nud veel ükski ristivanem nii ilmlikus ürbis!

Krooniks kogu piinlikule toimingule lallutab ris-titav järsku valjult, naerab ja rebib oma roosakalt

tanukeselt põhja. Palja pealaega, pitsiräbalad kõvasti pisikeses peos, silmad rõõmsad kui noorel oraval, vahib ta ümber. Suukesel roosatav tänu täiskasvanuile, kes korraldasid tema auks sellise nalja. Olgu päris rahulikud nood suured, tema, väike, oskab juba hinnata huumorit parajal paigal! Õrnalt vaigistavale vaimulikule vaatab vildaku tanu alt vastu üks tumepruun silm imepikkade ripsmetega.

Seda silma näeb vanahärra veel Voigu õuel päris selgelt enesele otsa vaatamas, nii jäi ometi meelde tolle pisikese pilk. Issand ise heitku liiva selle tütarlapse libedale tee, mõtleb hingedarjane...

Võtabki kuulda oma sulase palvet armas Jumal — väike tüdruk roomab aasta või paar hiljem punasel liival pedajate all, elujaatavalt kui visa maasikavõrse. Püksikesteta, sukakesteta, sest vana hingedarjase palve on leidnud helde täitja: päike on soojaks kütnud liiva, mida nii rohkelt on raputatud väikese ronija tee.

Kummalisi nurki moodustavad viltukasvanud männitüved, veidraid sõlmi ja some jämedad oksad, millel virvendavad värvilised laigud: kõrgemal helekollane, ülal, seal, kus päike kuldab. All aga soe ruuge ja nõrgalt punane. Nagu lindude parv peatuks puul, kõrgemal salk rasvatihaseid kollaste kõhukestega, all aga leevikeste rida punavate pugudega. Veel allpool muutuvad toonid pruunikaks, segundes kerge violetiga, umbes väikese rätsepaplika pea kõrgusel. Väike taob kahe rusikaga vastu tüve, puult eraldub suur hall lind, mille vari poole suu-

remana ja mustana ujub hääletult üle liiva. Taguja sädistab lendajale järele.

Pedajad tolmlevad. Ülalt, punavalt nõlvakult, virvendab kollane pilveke alla orgu, hiilgab kui uuskuld vastu taeva sügavalt ja rahulikult hingavat sina. Nagu sõeluksid laiad ladvad päikesekulda, see langeb nüüd imepeenena alla, kolletab väikese siristaja ninasõõrmeil ja kulmukarvul.

„Kurrat,“ kargab järsku kärin läbi metsa. Laps võpatub ja kükitab puu juurtele. Istub seal kui punktike, võimsa, kohiseva samba all, nagu tumeda peaga putukas. Käed värisevad ning keha muutub palavaks.

Hääled aga ägestuvad, madalam neist muutub kriiskavaks, katkeb kui läbilõigatu, algab uuesti, kliriseb üks aken ja kolisedes langeb kuskilt kõrgelt midagi rasket.

Väike puu all väriseb kui palavikus, vaatab kartlikult ümber, huultel mõru nutuvari ja koperdab siis metsa poole. Roomab langenud puutüve alt, läbi mustikavarte. Läheb veidralt voksudes kui väike jänes, kord kerkib tume peake, siis jälle helendab roosast kleidikesest pronksivarjundiga istmik.

Vanemad aga vaidlevad edasi, tuliselt ja tigedalt, summutamata hääli. No öelgu siis üks mõistlik ja erapooletu, kas pole siis näotu suur kummutikolask ühe muidu maitseka elutoa nurgas? Tema, Miina, tarvitaks seda moonutist tulelääteks, võtaks aga tüki ja põletaks...

Ei mahu enam niipalju viha Juhanisse, kui tekitab see mõistmatu naisterahvas. Voolab nii võimsalt, see tuline viha, et kibeleb sõrmeotsis ja

väriseb vurrutipel — kõik see õnnetus sellest, et ei mõista su hingeliigutusi üks naisetükk. Tema, Juhan, nikerdas ja poleeris ju kummutit terve aasta!

„Aga noh,“ sähvab mehe nukra mõtiskelu vahele Miina, „olen mina oma elus juba peenemat näinud, ei hakkagi ühe viletsa maatõugu mööblitüki juures vaidlema.“

„Seda saksapreili haisevat koli mina peene- maks ei pea, vaat mitte ei pea,“ karjub Juhan toolilt, upitades seinale, naela otsa pilti, millel kolm pruuni karu suvatsevad murda üht frakki rõivastatud, suure pussnoaga vehklevat härrat. Ümber iga- vene jää mürkroheliste varjudega.

„Ometi seda haisevat koli sa ihaldasid, ega sa muidu poleks mulle kosja roninud,“ salvab Miina.

„Ah sa kurat,“ karjatab rätsep, lüües ärritu- ses kogemata põidlale. „Kes oleks sind, vana lehma, enam koristanud, kui mul poleks selleks küllalt hale süda olnud?“

„Vana lehm küll, aga sinusugusele rikutud här- jale tõi veel priske vasika,“ kõlab suure kummipuu tagant mõnitav naer.

Rätsep virutab uhke pildi kolme karuga ja fra- kis isandaga põrandale ning tormab välja. Vaat, millega tasutakse su heategu, kosi ära vanatüdruk ja hiljemini sõimab ta riivatult täis kogu su mehe- liku silmnäo! Heliseb nüüd jälle ta valutavas peas jonnakas vilepill, virvendab silmade ees kui puna- sega häiritud härjal.

Alul tormab metsa, siis jookseb juba parajat traavi ning longib siis selle järgi, kuis nõrgeneb vihajõud. Lõppeks istub kannule ja mõtleb. Mui- dugi oleks võinud teisele korrale paigutada tolle

kummuti, olekski teist vahel vaadelda saanud rahus ja üksi. Aga näe, tüli tekkis sellest, et ei jõudnud oodata alp naisterahvas, kuni tema, pere-mehe majas, ise oleks asunud seda mööblitükki eitavale seisukohale. Viha sulab ja sulab. Mis õige peaks ka vastu sellele kuumale, mis levib nüüd puude all! Südamegi lööb soojaks. Läheks nüüd koju, teeks näo, nagu poleks seda kummutit üldse olnud nende elutoas, muidugi, vabandama ja andestust paluma tema, Juhan, ei hakka. Ning kodu poole liigub ka hästi aeglaselt, las tunneb veidi hirmu ja kahtlust see naine, kes oma mõistmatusega kodust peletas oma seadusliku mehe.

Seisatub ja vaatab. Ülal, paekalda serval, ukerdab kadakapõõsa all midagi. Mägrakoer? Aga roosa ja musta kuklaga. Jehoova, laps! Vaata saatanat, seda hooletut ema, kuhu laseb roomata maimukesel, sel armsal! Kui ta sealt nüüd alla, surnuks kukkunud oleks... Siis oleks õnnetu isa haaranud püssi ja tapnud enese, naise ja poole valda. Kogu see julm veretöö oleks sündinud vaid ühe naise lohakuse tõttu. Nutab, pühkides pisaraid lipsuga, nuuskab siis ninagi sinna ja võtab sülle väikese. See vaatab isa tõsiselt ja uurivalt, peene kulmujoone kohal kaks kortsu.

Asuvad teele, võrsuv viha nähtamatuks kaaslasteks. Peaks taipama ometi ajutuim naisterahvas, kuis armastab tema, Juhan, seda musta peaga ukerdajat. Ja sellest hoolimata, mõelge, ta suurest isarmastusest hoolimata, lastakse laps lambatallena metsa! Tahab poolkuuldavalt väljendada üht uut vandesõna, mis eriti sobiv sellisele mõtlematusele, kui puurib ta kõrvaauku üks väike ja terav sõrm.

Väike ta õlal naeratab jälle oma poolikut naerastust, nagu kitsi oleks teine oma muigega.

Päikesel vist ääs kadakais ja alas mändide all, ega muidu ei hõõgu kogu liivanõlvakult kuuma kui sepipajast. Kuldne põrnikas sibab liival — no kuhu küll peaks ruttama niisugune, sina aga peatu ja lase saksal minna; seisatu ning anna teed tõttajale, kelle selg välgatab kadakapõõsasse kadudes kui roheline sõrmusekivi.

Isa ja tütar aga liginevad kodule, kolmas kaaslane, see võrsuv viha, on väikese tüdruku kehasoojuse mõjul närbuma löönud. Aiakeses ähvardab aga jälle tõsta pead: kaks kivihalli kana siblivad peenrail. Ega ei saa enne elus vihastumiseta läbi, kui ei panda kogu maailmale uued talad ja põikpuud...

Eeskoda lõhnab lapsepesust, lae all keerleb eksinud mesilane; kirju, räbalaist kootud pörandariie on puhas — ei, siia ei saa tema, Juhan, haakida oma viha.

Kogu õhtupooliku otsib rätsep seda haaki, kuid kogu maja täidab sooja päeva unine vaikus. Väike tatsutab ringi, sibab siis neljakäpuli, tõttab nii kõõgist tuppa ja toast rõdule. Jääb seisma, kaenlas endise papphobuse esiveerand. Seisab üsna vaikselt ja vaatab kummutile. Kaks küünalt, kaameid kaelu pidi hõbelühtreis, üks terve, teine poolpõlenud. Oskab oma soove juba väljendada see väike plika, pisike kere sirutub, toetudes kummutinurgale. Sõrmed püüavad vöökirjalise lina narmaid. „Eeh,“ ütleb väike, pingutav inimene ja saadab vanal sohval pikutava isa suunas tõsiselt etteheitva pilgu. Algab siis tatsutamist pörandal väike, roosa jalg — ei aita seegi! Jorin, leplik ja otsekui hoiatav.

Uurib lebajat. Jonnakas kilge ja sellele järgneb hele kisa...

„Miina,“ hüüab isa piinatult, „anna talle need küünlad.“ Kisa vaikib veel enne kui ema tuppa astub. Ohates võtab Miina hõbedasist lühtreist küünlad, mille otsad mässitud ajaleheribadesse, sest lühtri haigutav hõbekõri olnud liiga suur.

Loona hõiskab ja nuusutab üht küünalt. Teist hammustab ta juba. Siis peab ta nad kuidagi asetama pingile. Esimene katse ebaõnnestub, teine samuti. Jälle algab kärsitut tatsutamist üks väike jalg, teine aga kaotab tasakaalu ja pisike asjataja kukub, lõuga vastu pingi serva maraskile lüües.

Juhan kargab püsti. Järsku, nagu fakiiri istutatud eksootiline seeme, lööb puhkele juba närbunud viha. Paisub suureks ja mühavaks puuks — kohiseb ja voogab, rodu punaseid hobuseid tormab kivilisel kosekaldal, metssead kihutavad tulisel lagedikul. Haarab pingi, selle neerukujuliste aukudega, ja virutab ta kõõki. Tapaks selle vihaga kõik... Aga iste kukub kolisedes kolde kõrvale, väike tüdruk karjub, kael ja nägu vähkpunane. Miina aga võtab varnast salli ja väljub sõnalausumatult. Aias siblib nüüd kolm kivi halli kana — perenaine ei hooli sest, ruttab tagasi vaatamata kui jalahoobi saanud koer...

Ruttab jõekaldal, ruttab linna poole. Nüüd jääbki ta sinna — otsustab, lõug jonnakalt püsti, rinnaesise pitskaunistisel pisarad. Oli üldse üks mõtlematu temp, et läks maale tema, kes juba aastaid oli harjunud peene ja pehme eluga. Seal on nüüd see rublatükk: mees märatsev kui metshärg, kogu elamine lootusetu kui jääpangale jäänud koera-

poeg. Väike tüdrukutaim, kes juba nüüd, õrnroosas eas, kergesti ehmuva ja ruttu väriseva, mida õpetlikku näevad tolle silmad ümbritsevast kodusõjast. Viletsus! Viletsus! Kummardub Miina ja nuuskab nina alusundrukusse. Nüüd jookse tulema otsekui varas või hatt omast kodust, mida kujutles vanasti nii soojana ja kondipärasena kui suvist õhtupoolikut! Rutta nii, et ei saa haarata ninarätikutki, kuhu nuusata kogu oma haledus...

Miina poolpime äi linnas ei üllatugi eriliselt, kraabib lambitahti ja pakub miniale praetud kala.

Ta ju ammu olevat oodanud midagi sellesarnast, raske ju olevat see nii ja raske teisiti. Kuid last nüüd üksinda sinna jätta... ärgu Miinake seda raatsigu... See Loona, kas ei ole just tema nahal õitsele löömas see vana õpetaja needus, on teine oma ea kohta liiga kräbe ja vaatab vaheldi nii imelikult... nagu ta vanaemagi, see mustlastüdruk. Üks tohter olevat temale seletanud, et mõnikord, harva küll, aga siiski, tulevat lapsed vana vanemaisse, täielikult, nii... nagu poleks oma vanaemaid vahel olnudki. Mine nüüd uskuma sihukest loba, aga õigus võib tal ka olla, kes selgitab neid keerukaid käike ja uduseid teid...

Vanamees vahib lambi sabaliputavat leeki ja naine ta vastas täidlasti pirne luitunud tapetil...

Uueks päevaks on Miina jälle kodus. Kaks tinarasket köit jalus: arsti teooria ja vaimuliku needus. Kaks küünalt on lõpuni põlenud, kaks taskurätikut niiskeks nutetud, kaks valvajat, suur isa ja väike tütar, magavad nüüd. Väiksem virgub varsti. Asjatab väsimatult ja kõikjal. Tõmbab köögilaualt omale kaela tosina tasse ja klaase kõige kandmi-

kuga, võpatub ja jääb siis kivistunult seisma, suured silmad hirmust klaasised, suu maigutab kui liivale paiskunud ahvenal. Veerand tundi hiljem, joonud kaks klaasi suhkruvett, rändab ta rõdu kaudu aeda, järele lohistades pesukorvist õngitsetud ema särki või isa aluspükse. Kui ta uuesti tuppa ilmub, lõbusalt jorutades, on tal peos juba sibulapealsed või floksivarred, pesu aga vedeleb aias sirelipuhmaste all.

Täiskasvanute kõnelust ja sõnelust jälgib kui kõigest arusaaja ja õige hindaja. Naeratab vahele oma poolikut naeratust vasema suunurgaga. Noil silmapilgel tunneb Miina kuklal kerget külma, ta ei saa lahti kujutelmast, nagu ei olekski ta ise sünnitanud seda pilkavalt silmitsevat väikest, vaid leidnud kuskilt vanast, keskaegsest tornist. Laanest, umbrohu ja vabarnavõsuga kattunud kantsist. Sinna oli tüdruk uinunud ühe inimpõlve eest, aastat kuuskümmend tagasi. Nüüd tuli tema, endine põetaja, nüüdne rätsepanaine, äratas magaja ning tõi ta ellu.

Loona armastas vett, klaases, pesunõus, ämbreis. Karjus hingetuks, kui peale igapäevast kümblust kõrges, kollases kolmjalas toodi ta vägivaldselt kuivale. Prääksus kui püütud metspart ja ahmis suukesega, salvata püüdes fõstja käsivart.

Koeri, kasse ja sigu silmates kokutas õndsusest. „Kek, kek, kek,“ lausus avasuï ja koperdas armastatud neljajalgsele järele. Harva püüdis nii mõne, surus siis õrnalt vastu karvast loomakeha tumeda peakese ja vaatas elajaloomale alt üles otsa. Sageli aga põgenes kallis koduloom kaugele ja Loona ulgus, nuttis, luksus siis ja uinus. Kõik suure-

mat seltsi südamevalud möödusid temal vaid magama jäädes, väiksemaid ravis mingi uue ja huvitava esilekerkimine.

Oli Hakipalus suvitavate daamide lemmik. Tullles einelauast sidrunisoodat või kvassi viima, pärisid nad väikese pruuni preili järele. Pruun preili tatsutas lähemale, tumedad salgud äsjasest unest sobivalt sassis. Uuris tõsiselt võõrast süleshoidjat, laubal peen korts. Suudles lahke daam teda korra või kaks, naeratas preili ühe suupoolega armulikult. Oli võõras aga kallistustega liiga helde, sirutus välja väike käsi ja tõukas eemale tülitava näo.

Palju pahandust ja tüli tärkas noil ajal rätsepa majakeses pedajate all. Pahandati ja kiruti, vaen võrsus ja lärm lokkas. Ja kuis väikesed ja tillukesed olid põhjused: auk plekkvanni põhjas, paar sabasulge, mille röövinud kukelt siga, liiga soolased kartulid ja krääksuv uks. Asuti õhinal lahendamisele, karjuti teineteisest üle — no muidugi, on roppuse ja kasimatuse tulemus too pragu pesuvannis, perenaine on kurjaks ja vaenlikuks õpetanud sea, muidu nii tasase kodulooma, ega too muud ei kavatsenudki kui murda kirjut kukke! Milline majapidamine!

Kaks eluseltsilist otsekui võistlesid, kumb saab vastaspoolt varemini kahetsema sundida seda saatuslikku eksisammu, et kord võetud õlule abielu muidu nii ilus ja hea kandam. Mõlemad aga, ühisel nõul ja jõul — muidugi teadmata ja tahtmata — toitsid vastikust, mis vaikselt võrsuma lõi väikses Loonas, vastikust abielu, ja koduse elu vastu. Kaks viimast tähendasid kõikejälgivale lapsele vaid tüli

norimist, selle õhutamist ja võidukat lõpuleviimist.

Alul oli vannete ja sõimu keskel võrsuv tüdrukutaim arg ja pelglik, iga uue puhangu puhul tõmbus küüru ning varjas sõrmedega silmi. Kuuldes aga, kuis vaidlevad pooled ikka enam ja enam ägestusid, kriiskas isegi järsku tigidalt, ronis toolile ja turtsus kui metsskass.

Magas lapsele omast sügavat, õiglase und vaid õhtupoolikuil, õil aga lebas ärkvel. Võpatas pise-mastki helist. Värises hiirena, kui praksus pedaja-oks, vilistas tuul rõduruutudel, huilgas öökull või laksutas tiibu mõni valgust pelgav lendaja.

Pikil õil, tuuliseil ja pimedail, kuulis enese kõrval ema vaikset nuttu. Isa viibis oma armsamal teerajal — salakütina metsas. Vahel ka jõel, tõrvatud künaga, võrratu kannatlikkusega oodates kalapoja õngehakkamist. Sellal kui perekonnapea istus kartulikoopa varjus või varitses metsaserval, nuttis Miina taga endisi päevi. Jõena voolasid pisarad, kui mõtles, et kõik käesolev on vaid karistus nooruselolluste eest — vinskle üksi keset metsa, uks juba teist päeva väljastpoolt lukustatud ja võti selle küti või kaluri taskus, kes lubas minna viivukeseks. Toiduks enesele ja lapsele jäänud vaid kerkiv tai-gen leivaastjas. Söö või sure...

Väike lebab nutja kõrval liigatamata. Ega teda ennast, seda Loonat, olegi enam, tema asemel tuksub nüüd ema kõrval vaid üks suur süda, täis suurt kurbust ja heledat hirmu. Tuks, tuks, lausub see süda ja ema nutt väriseb läbi ta laienemise ja tõmbumise.

Õö on aga pikk ja pime, lebab kui lohe metsa kohal, süsimust kõhualune puuladvus. Kaua veel, kaua tuleb oodata koitu, see lohe ei mõtlegi veel hakata ronima metsade ja rabade taha.

Tuul viskab kamaluga käbisid vastu seinu. „Rap, rap, rap,“ ütlevad kukkudes pruunid käbikesed; noid hüüab Loona päeval puludeks, õil on aga krihivad küüned, mille omanik, suur, must ja karvane, nuhib ümber nende majakese ning nuusutab aegajalt. Väike tüdruk ägab tasa — väriseb kui rott, kes lagedale jäädes otsib pisematki auku, kuhu peita kerekest.

Kõrval nutt, kahetsus ja kaeblemine, ülal must ja murelik õö, seinu taga hiiliv karvane — tore, kui kinnituks päike jäädavalt nende maja kohale. See on Loona esimene igatsus. Esimene ta rikkalikust täitmatute soovide seeriast...

Hommikuks on laanest tagasi ka isa Juhan. Kuuris, heinte all, aga on suur põder. Kellel aega jändama hakata ta nülgimisega, kui on pühapäev ja voolavad linnast lõbusõitjad, kompsud ja pakid. Majateenijad, mehaanikud ja majaomanikud agulist. Koputavad kõverate jalutuskeppidega vastu laudu karskusseltsi einelauas, pinkidel reas emandad ja lapsed. Nõuavad mõdu ja vaadikvassi, praetud säinaid ja liivakooke. Pudel ja paar, toop ja pool. Hõisatakse, nutab laps ja puruneb klaas. Jälle viis kopikat puhast, mõtleb ökonoom Juhan Tuisk kibedalt. Kaks noormeest askeldavad ümber grammofoni, millel tohutu toru kui kooldunud õis.

Samas, taustaks mänguriista toruõis, lavastubki Juhani viimane tüli karskusseltsi ruumes. No kas polegi ime — tema, einelauapidaja Tuisk, hoiatab

poisipaari, kes lasevad lustlikult lendu korgi vägi-
joogi pudelilt. Ja selline poisinolk irvitab ning osa-
tab seega Juhani tulist viha — see paisub ja vahu-
tab. Kriisked, vanded, kõrvalops, teine veel hele-
dam. Kiljub üks naine ja krabisevad kompveki-
paberid põgeneva lapse peos. Välja kõik, välja,
kadugu kõik vehkleva Juhani silmist. Kadugu seegi
narr, seltsi esimees, kes täis alpust ja uhkust tuleb
manitsema teda, õiglast meest...

Siis kisub õiglane mees maha eesriided aken-
delt ja poollahti kuivanud tapeti seinalt — need ju
kõik ostetud ta oma rahaga. Veel täna, hiljemini
homme, lahkub ta siit mõistmatust maakonnast,
põgeneb otsekui puusepp Joosep kord püha lapsu-
kesega. Ning tol juudil oli veel kasutada eesel —
kuid kristlik käsitööline peab kolima käsitsi!

Tütar Loona uinub kuuris, hommikul laanest
toodud põdra kõrval. Oh ligimeste ülbust ja üle-
kohut — põgene kui mustasaja eest, jäta tulises
vihas veel hooletusse lapsuke, kes nii lastud looma
ligiduses lameskelles võib saada põdralutikaid, suuri
ja vastikuid roomajaid...

2.

Loona on nüüd linnalaps. Kannab nahkkinga-
kesi villaste tupsudega, leinab mustvalges sitsklei-
dis oma vanaisa.

Esimene mälestis linnast on hall. Hall hallil
ja hall hallis. Suur, avar väli, sillutatud ümmarate
munakividega — see on hall, päris hele. Üle platsi
traavivad hobused, neljakesi hiirhallid tumehalli

vankri ees. Trah, trah, traavivad nad korraga, siis jälle üksik kabjalöök, korraga ja üksik. Loona seisab, imepisike imetlev punkt hallil väljal, isegi hoidja emakäsi tundub suurena, rääkimata majust, mis kahel pool platsi kerkivad sinkjashallilt, seinad õnarusis helehallid kujud — naised ja mehed, käes rukkivihud, sirbid ja hammasrattad...

Jäme kuulutustulp, täis meetripikkusi tähti — punast ja rohelist, pikk aiaplank ja säravad nõõbid mundrikuuel, kahvatu naisenägu, kolisevad pikad raudlatid vankril, mida veab must hobune, laubal valge laik. Kindlasti on hobu täkk, arvab Loona. Millest muust tuntakse siis varsa isa, kui mitte valgest tähest otsmikul?

Juhan Tuisk on nüüd kaupmees. Vürtspoodnik madalas, pruunis majas. Pikal tänaval, mis algab linna südamest ja lõpeb luhal. Käsitöölise ja vooimeeste tänav. Tuisu kaubamaja seinal uhkeldab sidrunkollane silt, asjalikult seletavad mustad tähed, et saadaval riisi, mannat, tangu ja soola, seepi ja petrooleumi. Juhani rahanatuke uinub nüüd tooses, karbes ja kotes pisikese kaubamaja riiuleil. Kitsad ukSED ja aknad, nurgast tuleb ülbe rott ja lipsab elutuppa, pisikesse, poolpimedasse. Maja tagaküljel, vastu räpast õue, tagatrepil istudes tutvubki Loona lastega linnast. Väikesed Truutsid, neid on palju. Niipalju kui Loonal sõrmi. Istuvad suurel kivil ja taovad väiksema kivi-ga puruks vasika- ja loomakonte, mille õngitsenud pühkmekastist. Kondi kildudeks purunemisel teeb selle sisemuses paar nobedat liigutust üks räpane sõrm ja mingi valge, hall ja veniv kaob õnneliku leidja kurku. Teised tagujad peatuvad hetkeks, et jälgida valge ja veniva

teekonda neelatava kõrisõlmeni. Siis koksivad edasi, tugevamalt ja kiiremini...

Loona seisab samas. Võib-olla võtaks temagi, lapse uudishimust aetuna, katsetada kondiga ja venivaga, kui oleksid suuremad, need koksijad, veidi vastutulelikumad väikesele võõrale. Aga ei — see ka mõni laps, puhas ja sile kui nukk poeaknal, see pole Truutside maitse. Sellisega võib tülli minna põhjusetagi!

Truutsi Roosi, koksijate ema, venib palvetundi. Õhtul peksab teda ta mees, veovoorimees Truuts. Tumedad hoobid langevad nätsudes, tillem lastest röögib, temast suuremad seisavad teispool tänavat ja naeravad. Vahemaa on selleks soodus...

Loona aga kükitab leivaahju ukse ees, hambad plagisevad nii, et heliseb tasa roop, millele toetanud pea. Iga uue mütsaku puhul hüppab poolpüsti, oigab ja surub siis näokese rüppe. Väike, hall lind, kes sattunud lahinguvälja kohale...

Tund hiljem tuleb Truutsi Roosi poodi, lõual lapsemähkimisest kollased jäljed, silm sinine. Ta paluvat pool naela petrooleumi ja pakk piibutubakat. Vanamees laupäeval maksvat.

Poeemanda tõrelevalle küsimusele, miks end tubli ja elujõuline naine nii kolkida lubavat, venitab suur Roosi leebe vastuse:

„Las ta kolgib ihu, ega ta hinge ikka kätte ei saa, see juba Jeesusele pärandatud.“

Ja uksele pöördub ta veel ja ümiseb: „Ega üle mehe armu pole ka midagi.“

Loona seisab leti najal kartulikastil ja imeb enesesse kõnelust, ahnelt kui väike käsn, mis nädalaid lebanud kuival. Jälgib liigutusi, pilke, hääle-

varjundeid. Kui kella plirisev, hädaldav helin ukse kohal vaikinud, ohkab käsnake: „Kas mehearm ikka lööb, kas alati on leivatuppa kuulda?“

Mees ise, kelle armust alles hiljuti jutt, ilmub ka Tuiskude tuppa, tuleb tagauksest, pärib poeproualt, kas ja kuis saaks ta toda... jänesekõrva eli... veidigi... nii vesiseks võtnud see tüli südame nagu merelahing...

Kuid poeproual pole seda jänesekõrvaõli, poeproua kardab majja tuua sellist ohtu. Keegi ei vastuta ju, kas ei pöördu siis tagasi endisile teile ta mees, kes kunagi ju sammunud vaid neil radadel...

Ei saa ega saa sel õhtul magama tütar Loonat. Iga krõbina puhul kerkib istukile kui vedru. Õhtupalveke, nii hea-halb kui ta temaealistel on, ammu loetud. Korratudki teist paar korda. Aga ikka ei saada veel Jeesuke oma ingleid Loona jalutsisse vürtspoe tagatuppa, ei puista rahulikku und.

Miina katsub teisiti. Ilmliku lauluga. Laulab kahest armastajast, kes kõndisid kord metsas ja istusid siis villu...

Lambil prigiseb taht. Tänaval komberdab keegi, paar rasket sammu kivil, siis müdin, otsekui oleks see astuja sooritanud paar hüpet õhus. Väravalaud kolksatab, pehme mütsak ja raske samm. Omanik neil, jah see, kurb küll, tüürib aga vürtspoe tagatuppa.

Väike voodis seisab nüüd püsti, vaatab tõsiselt meest, kes hõljub lävel, kaelas valge rätik, peos hingetu prantssai.

Jajah, ärgu põrnitsegu keegi ta otsa, õk-k, tema on ju nende kallis mees ja armas papa. Muidugi on ta veidi joonud, nagu see paslik viisakale kaup-

mehele. Olnud pritsimajas. Saanud kahekümneviie-aastaseks see suur prits, mis hoidvat ja kaitsevat neid kõiki. Temagi istunud lauas, pidanud kõne kõigi vürtspoodnikkude nimel ja, õk...

Voodikesest ronib üks väike inimene, lipsab trepile ja nii edasi. Ikka ruttu. Värava poole. Siis jõuab ema järele.

Istuvad kivile, ema katab tütrekese pluusihõlmaga. Loona sosistab ruttu ja hirmunult. Ei saa arugi ema, mida seletab talle tütar tõsiselt ja asjalikult kui väike vanainimene. On ju ka nii segased need poolikud sõnad, ega nad kõik vastagi täiskasvanute mõisteile, aga taipab siiski, sest oma soovid lapse omadega nii sugulased.

Loona tahtvat ära. Kaugele. Ema pidavat tulema, mitte keegi teine. Siin kukkuvat alla lagi, igas nurgas istuvat niisugune sarvedega, sabaga, silmadeta. Ema pidavat leidma selle koha, kuhu päike end õhtuti peidab — vaat sinna ligidale tuleks kolida. Kahekesi.

Sosistab nii, sõrmeke suul, otsekui suuri saladusi seletab. Kui kuu jõuab Truutside kuuri kohale, magab ta juba, kattedeks ema pluusihõlm.

Ega ta seda õhtut unusta. Veel keskpäeval vaatleb isa pahuralt, nii poole pilguga. Poolpudenud sai, mille ema asetanud lauale sama puutumatult kui see õhtul isa käest vabanes, vedeleb praegugi seal. Isa algab lepituskäiku, lükkab ara liigutusega saia lapse poole, endal silmis koera alandlikkus. Väike viipab vaid korra — vurrdi, lendab nurka sai! Küllalt osav on see käeke, küllalt pahuralt punnis väike suu ja kortse laubal on juba külluses.

Rätsep tõuseb aeglaselt. Läheb poodi ja jääbki sinna. Loona aga istub tagatrepil ja nutab. Roosa põllege pisaraist niiske, nägu sügav-kurb ja määr-dinud.

„Papa silmad nii kurvaks tegi,“ püüab suureks ja väljendusrikkaks ajada pruuni silmapaari. „Aga siis Loonal siin nii paa...“

Ta mõtleb vist südant, see väike nutja, kui näitab sõrmega kõhule. Jääb nukralt trepile kükitama ja vaatleb, kui ema toobripõhjal nühib mingit kirjut, lillelist. Seebivahtu paiskub üle toobri-serva, Truutsi valge kana uurib langevaid laike ligemalt, pöörab siis pea viltu ja vaatab pesijale ühe silmaga otsa.

Loona kurbus on juba kaugel, nüüd on ju kana nii ligidal, näe — ümmar pea ja konarlikud varbad!

„Tahad, ma näitan, nii vahib kana ja nii kõn-nib kana. Kui ta redelilt alla astub, siis teeb ta nii.“

Ja Loona näitab emale, kuis kana laskub rede-lilt või trepilt, seisatub iga astmel, sirutab ette kaelakese, siis vasakule, siis paremale. Piilub ühe silmaga ringi.

Ema naeratab, südames aga kurbusevimm. Nii vaatleb ja paneb tallele see väike kelm nii mõn-dagi, pisi-asigi ei jää nägemata. Kahju vaid see, et ei mõista see kogu-a veel eraldada head kurjast.

Lootuses viimasele asjaolule on ka Truutsi noorpõlv sepiitsenud oma plaani. Loona juurde ilmub Oskar, teised väiksemad aeglaselt järel. Oskar-il on pilt. Kolmveerand sellest puudub küll, aga vea katab olemasoleva veerandi värvirohkus. Kar-vane mehekäsi, sooneline käsivars, peos apelsin, ülal nurgas aga roosa pilv, naeratlev naisenägu ja

pool lopsakat õlga. „Uhke pilt,“ leiab Ossu. Loona jääb aga külmaks.

„Sa's taha omale?“ küsib Ossu lõppeks pettunult. Küsitav raputab eitavalt peakest. Küsija vaatab aga abitult õeste-vennaste ringile. Läinud see ilus kava! Kurvalt hiilgavad märjad ja punetavad ninaalused.

Vahetuskaup ei sobi. Tuleb teisiti alata seda asja. „Küll on ikka tore lutsutada kompvekki, pehmet,“ lausub Ossu nukralt ja kergitab näruseid pükse.

Sellega on Loona nõus. Nüüd vaja taguda rauda...

„Too meile poest kompvekke, nii... et vana-meies ei näe,“ lausub Ossu järsku, ehmudes isegi oma avameelsusest. Tõstab kuresaapas sääre ja sügab seda. No näis nüüd...

„Kui palju?“ küsib Loona ja tõuseb püsti.

„Hulka, mitu, palju,“ ägestuvad saagihimulised. Nähes, et avanemas piiramatud võimalused, unustavad nad ettevaatuse ja kisendavad läbisegi, ninaalused lootusrikkalt õitsel.

Nii jäävadki trepile. Mõttes on juba põses kompvekk, roosa, pehme ja magus mügarik. Ei tea, milliseid toob see väike loll, paberiga või ilma? Paberiga oleks ju poole ette —

Noh, sirutub poolpimedast kojast pruun käsi, peol kauaigatsetud kaup. Paberiga tõi! Vähid. Punased, sõrgadega vähid!

Lühike krabin, ragin ja ümin. Siis vaatlevad Loonat jälle näljased silmad. See ju ainult vere tõi hamba alla ja vee suhu. Mingu uuesti, pangu parem põlle — kuivatatud õunu, saia ja prääni-

kuid... Soove on liiga palju, higised ja õnnelikud, karjuvad poisid ja plikad otsekui kullakaevajad uue soone avastamisel.

Poes on pime. Plekktoosid läigivad vaevalt. Heeringatünn nurgas lehkab. Karbis lebavad roosad seebid, nende kohal ripneb kimp pruune kingapaelu.

Loona hangib endale põlle siit natuke ja sealt veidi. Ükski ei takista teda, sest isa selgitab vanamehele, nende karvasele kundele, midagi huvi ja innuga. Muidugi ei müüvat tema, kaupmees, nüüd rahata tulijaile enam midagi. Maksmata arved ja tasumata võlad tegid ta targaks. Enne raha ja siis kaup, kui ei, võidavat tema pärast vana võla tasaamiseni süüa kas või...

Väike varas leti varjul noogutab pead. Väljub. Trepil sirutuvad talle vastu räpased käed, rebivad ta põlle.

„Enne raha, siis kaup. Makske vana võlg kah.“

Jõmpsikad naeravad. Ossu pigistab Loona sõrmi — „ruttu, ruttu, muidu saad veel vanamehe käest soomida“.

„Saatana hing,“ kähvatab Loona järsku, kraapab Ossu palgele punase juti. Küürus, silmad kollakad, seisab nii trepil, põllenurgad kramplikult peos.

Poiss surub kriimustaja vastu seina, et avaneks ometi põllesii. Loona kummardub aga ja hammustab Ossut käsivarde, igemeid paljastades vahib ringi kui tige hundikoer.

„Itske plika,“ vihastub poiss, pühib käeseljaga ninaalust, „ma sulle ehitan —“

Jääb aga ehitamata seekord, sest töötuse lõppedes tõstab Loona häält, kiledalt ja jonnakalt kar-

jub trepil. Juba see kisa üksi heidutab ründajaid veidi eemale — nende hääles puudub see kiuslik toon, mis Loona omale annab selle omapärase värvingu.

Kuski paugub uks, veel teine ja ilmub trepile poemes. Ja see on juba vihasem kui juudi lauvabriku öövaht, kes Truutside kodaraisse pillub kive ja kaikaid! Pögenemine. Kiiresti ja kärata. Aiaaugus välgatavad veel kellegi pruunid sääred, siis mustad, otsekuu juhtnahast jalaalused. Kuski kostub kärin: vaene mees on leidnud naela, mis aastaid igatsenud õnnelikku juhust...

Vihane rätsep aga mõirgab üksi õuel. Ta taoks kõik ühte hunnikusse need koerapojad, kes ta last kimbutama tikuvad. Ikka uusi ja uusi ähvardusi leiutab ta, kuuri ja pesurulli taga küürutavate hirmuks ja ahastuseks.

Kolm päeva hiljem kuuleb Miina, kuis Loonake lausub liivahunnikul askeldavale Ossule: „Kondipureja, küll mu papa annab sulle ühe vastu kaelasooni.“

Nii löövad pelgama Loonat nood Truutsi pojad ja tütrede. Loona aga julgeneb, jalutab õuel, käekesed seljal, ja püüab vilistada. Esialgu jääbki see vaid püüdeks, sest vile pole selline sisin ometi...

Paari kuu järel vaatab Juhan Tuisk hämaras vürtspoes ringi ja lausub endamisi: „Ikka nood nurgad ja seinad, ikka üks ja seesama...“

Loona kõnnib isa kannul, käed seljal ja pomiseb: „Nood nurgad ja seinad...“

Nii kolitaksegi ühel õhtupoolikul. Ukse ees nukrutseb kõhn, must hobu. Loona aga kükitab ta ees ja uurib looma alumist mokka, kõverat, otsekuu

hapult naeratavat. Ruttab siis tuppa ja kummardub peegli ette. On ikkagi hea, see kolimine, sel puhul asetatakse kõik muidu kättesaamatus kõrguses olevad asjad madalamale, seinale najale, kus nad ka väikestele inimestele kasulikud on. Nüüd kükitab peegli ees üks neist inimesist ja katsub kuidagi väänata oma suukest selliseks kui vanal mustal väljas. Võtab sõrmegi appi. Ei, jälle mitte, kuidagi ei saavuta toda kulpmokka! Ruttab veel kord õuele, vaatab kurvale neljajalgsele otsa, veel kord ja siis katsetab ta jälle peegli ees.

Videvikus jõuab Tuisu kraamikoorem uue kolase majani lihunikukude ja lõpetamata elamute tänaval. On vastu kitsast õue toogi elutuba. Luukides on südamekujulised augud, otse akende all kuivab madalal aiakesel verine põll.

Lahtise katuse all, vankri nahkkattel, tukub punane bernhardiiner, laiad käpad kui labidad üle vankri serva. Oi, oi — lubagu ema, Loonake vaid korra tahab vaadelda seda koerakest. Natuke, õige veidi puudutada, pealaeft — tasa, silitades. Anub nutuselt korraldamata poeruumis.

„Papa ei luba,“ tuleb vastus ja virgad käed rivistavad riiulile tubakapakke.

Vaikus. Siis pahuralt: „No miks meil siis papa on?“ Miina laob nööpe letile, klaasi alla. Asetab sinna rea suhkrunukke, roosasid, rohelisi ja helesiniseid.

„Kõigil on papa, naljakas, kui meil ei oleks.“

„Äga... äga kõik ei karju nii, ei lõhu korve, ei ütle, et kurat... mõni lubab ikka kutsu juurde.“

„Äga siin on kuri perenaine.“

See aitab. Ega seal palju valet polnudki. Maja-omanikuks on kahvatu naine, kes venib üle õue, jalas kotad, seljas kirju flanelljakk. Ta ei või lihtsalt näha väikesi lapsi, sest ta omad surnud ka noorelt. Meele tegevat nii hapuks, et tervis selle all otsekohe kannatama löövat. „Ma põõn nüüd,“ ütleb perenaine. Põõn, ütleb ta, sellega mõista andes, et ta põeb, see perenaine lihunikkude tänavalt.

Agaga ühel päeval, kui ema võtab leibu ajust, higine ja kärsitu, seisab Loona siiski õuel, nahk-katttega vankri ees ja vaatab vaimustusega, kuis punane peni killustab konti. Kuuri seinal krabiseb punavalge laiguline vasikanahk, selle all krõbiseb kubu pikki õlgi.

Tumehall pilv kui raske katus, milles heledad augud — neist poevad läbi kellahelid, pärit vene kiriku rohelise kupli alt. Nagu hõbeherned pude-nevad nüüd pilvest. Väikest tüdrukut vallutab järsku segane, poolik mõte: see taevast on raske ja madal, rõhub pealaele, surub selle lamedaks kui ussil. Selle vältimiseks peab aeg-ajalt ajama üsna lahti suukese, siis säilib kolba pikergune kuju. Nii seisabki ta siis vankri ees, vaatleb suurt peni ja avab suu ja suleb selle jälle. Hetkeks peatub kondinärija, uurib tülitajat poolpahuralt, karvane nägu kergelt kuri. Suur säärekont libiseb aga lõugadest, peatuma jäädes nahkpõlle ja vankriserva vahele. Jäme nina ja suur käpp — asjata too katse, kadunud kitsast praost päevavalgele tuua!

„Oota, pidikene punane,“ ütleb Loona enesest neli korda suuremale, „küll Loona annab sulle kondi.“

Pisike punane vankripõllet mõistab aga teisiti väikese käe urgitsemist: nüüd tahab sedagi säärekonti endale õngitseda kahejalgne, kes vaevu ulatub vankri porilauani.

Larr, hüppab suur peni vankrilt ja haarab suhu väikese näo. „Eh!“ kilgatab Loona otsekui imestunult. Tea, miks tormavad kõik õuele need suured kahejalgsed, punane peni ei hüpanudki ju oma viimse vihaga, sõbramehena tahtis hoiatada väikest.

Väike seisab, näoke üleni verine, vaid paremale palgele on jäänud valge väike pudelikujuline laik.

Loona ei tunne valu. Näol oleks nagu nahk liiga pingul, rebeneks, kui nüüd praotada suud. Tilgub kaelusele mingit sooja, aga liigutada ei saa, nagu vaipa oleks keegi mässinud Loona. Läbi vaiba nurga näeb nüüd, kuus üle õue lendab kirju flanelljakk, selles pödur perenaine, punase näoga lihunikusell saadab penile laia püksirihmaga laksuva löögi. Koer tänab bassihääl. Siis muutub kõik punaseks, ripsmetel kleepub midagi venivat, keegi pühib selle ja Loona näeb, et naabriõuelt vahib läbi aialattide paar nägu, maast vaid veidi kõrgemad, sinab üks kleidike, punab üks paljas põlv.

Juhan kannab vaikiva lapse tuppä. Kui ta ometi kisendaks ja siputaks — nüüd aga heliseb isal kõrvus õuel kuulnud naiste kisa: „Ei tollest enam elulooma saa.“ Kõik on kirju ja virvendab, vikerkaar on ülal, kuski tulises õhus, sulanud ja voolab nüüd laia, helkiva jõena üle õnnetu isa. Süda on nii imeliselt nõrk ja mage, otsekui oleks joonud paaril kuul vaid vihmavett.

Sigib Tuiskude tuppä üks võõras vanahärä.

Loonal ununeb see kipitav ja kihelev, mis algab paremast silmast ja jookseb põiki üle näo. Kogu ta huvi ja tähelepanu keerleb vaid ümber hallide tuttide arsti kõrva taga. Kus ometi, kus on ta näinud neid tutte? Ahah, käes! Loona seisab ühele jalale. See ta on! See öökull, see tuttkõrv. See ta on, rõõmustub väike ja vahetab jalga. Nii ei karjugi ta valust ega takista võõrast, kes toimetab ta näo kallal midagi jahutavate kätega. Kui tuba lõhnab kolloodiumist, Loona silmade ees käib välkudes mingi kõver nõel, rõõmutseb vana arst kui laps. Otse ime läbi on terveks jäänud väikese neiu parem silm, vaevalt paar millimeetrit ja oleks jäädavalt kadunud see pruun nõps, mille pilk uurib nüüd midagi tema, kõneleja, pealael.

Loona naeratab natuke, napilt nagu alati, ja ütleb siis mahedalt: „Öökull!“

„Kuidas?“ hämmastub vanahärra ja kummardub ligemale.

„Öökull,“ kordab Loona ja sõrmeke näitab karvatutte kõrva taga.

Siis heliseb poe kolloodiumilõhnalises tagaruumis vana meediku rõkkav naer.

„Hehehee,“ naerab ta. Pagana pihta, pole ta sellist patsienti seni veel kohanud oma joodisel eluteel, kuigi ta palju tegelnud selliste poolemeetrilistega.

Loona naerab kaasa. Näoke endal poolitatud punase diagonaaliga. Nojah, too kaduvat pea, armigi jätmata. Nagu kuri unenägu. Selliste nahk ju pehme ja paranev. Kui väike vaid liiaks ei ehmunud, too oleks räbalam... Seda ei tahtvat ta aga uskuda sellisest humoorikast tüdrukust. Mõlemad mõistku

nalja, plika ja kutsu, kes oleks ju vaevata võinud otsast hammustada Loonal peakese. Ja ega siis tulevikus või vaenu ja viha kanda armsate neljajalgsete vastu selle tühise tüli pärast. Neljajalgsete olevat inimeste väiksemad vennad ja head sõbrad.

Vana arst naerab veel trepil, kaenlas hõbenupuline kepp ja nupul koerapea. Hehehee, seda nalja peab ta veel täna värskelt edasi andma, kuis nimetas teda öökulliks üks väike, huumorisoonega preili...

3.

Juhan Tuisk on nüüd kojamees. Suures majas, tohutuses pruunpunases kuubis kesk kiduralt aeda. Loona, ta tütar, seisab söögilaua, lõuake aknaserval, ja uurib läbi kollaka, tolmunud klaasi kõndijate jalgu. Saapaid ja kingi, kotakesi ja kalosse, osakesi sukist, harva seelikusiile, sest kojamehe tuba asetseb keldrikorral. Nurgis mustavad varjulaigud ka keskpäeval ning seinalt pudeneb rõskuse-mardikaid.

Härraslapsed mängivad õhtul tagaõues, suurte kastanite all, klaverikasti ees. Kellelegi üürnikest oli kaugemalt toodud kohale tiibklaver. Suur, läikiv pill, millele hoolikalt valmistatud pesa tohtusse kasti, laastude vahele.

Nüüd on kirik see suur kast ja ta portaali ees seisab Lotar, käes vene-ladina sõnastik. Tüse poiss hallis on pastor, kavas on nimelt laulatus ja pulm. Väike Harald, kelle isa raamatupidaja villavabrikus, on peigmees sinises sametülukonnas pitskraega.

Tulevase abielumehe kõrval aga tühi koht, sest Harri ja juudipoiss Jeitel kuuluvad mõlemad tugevasse sukku. Nii lööb siis laubale vene-ladina sõnas-tikuga endale tüse vaimulik ja hädaldab: „Äga kust võtta see pruut, see naisterahvas?“

Otsitav ilmubki järsku Haraldi kõrvale, näol juba mängu eelrõõm. Oli istunud kaua üksi keldritrepil, nüüd võib ta ometi natukegi hüpelda...

„Mis,“ hämmastub Lotar. „Majahoidja mamsel, katsu, et sa, sandiplika, kaod,“ vehkleb ta sõnas-tikuga.

„Kegu, kas leiba või raha?“ küsib ninatark Jeitel. Vaikne Harald aga pühib sõnalausumatult sinist sametit, mida puudutanud Loona külg. Häbe-matult, otsekuu omasugusel.

Loona pöördub järsku ja jookseb tagasi keldritrepile, poisid käratsedes ja sõimeldes järele. Mingu ometi tänavale kojamehepreili ja kitkugu rohtu kivide vahelt, korjaku paberossiotsi. Või pruudiks kipub selline räbalanael...

Keldritrepi ülemisel astmel kükitab kivikild, nagu loodud pruuni peo jaoks. Selle saadab nüüd Loona teele. Määras ta küll Lotarile, ükskõik kuhu, kivi aga langes vaikselt Haraldi sinisele sametõlale.

Nüüd istub hüljatud pruut poolpimedas keldritoa-s. Nurgas, oma kollase riiuli juures. Selg vastu külma seina, lõug põlvil, nii oigab ta nüüd — sest pisaraid ei tule nii pea, viha on nii tuline, et kustutab haledusvee juba tekkimisel. Nagu oleks süda-mega astunud pudelipõhjale, teravale klaasikillule. Teadlik klassivahedes, täis sappkibedat viha. Kas on tema halvem teistest, puhtas kleidis, uued su-kadki täna jalas?

Tahtis ju vaikselt ja rõõmsalt mängida, kilkмата, tõuklemata, veidi liikuda. Tal oli ükski igav ja jahe seal all; ema jälle kodunt kaugel, päeviti pesunaiseks, härraste söögil ja seebil...

Istub nurgas ja nukrutseb kui karvane koer-näss, kes küllalt julge oli kippuma tõukoerte ritta. Pisarad on nüüd saabunud, voolavad soolaselt suu-nurka. Pimedus tuleb aga kõhuli roomates läbi aknaneljandiku ja laskub laisalt põrandale. Varjud nurgis tumenevad meeleheast ja ruttavad talle vastu, kaisutavad ja ühinevad. Loona väriseb külmast ja hirmust. Vaatab kahtlevalt koldenurka, altkulmu uurib voodivarju, kas nad seal taga...

Kui saaks ometi midagi teha noile, Lotarile, Haraldile, Jeitelile, karvustada, kribida, hammus-tada! Oi, kui tuleks suur ja võimas mees, ütleks, et Loona papa, kes istub praegu „Karu“ trah-teris, on selle maja omanik. Lotari isa aga, paks vanamees, keelteõpetaja keskkoolist, olgu majahoid-jaks. Oi, siis kõnniks Loona jalgteel, kojamehe aknapilu ees, kõnniks kaua ja näitaks Lotarile keelt! Nii uhkelt, üle õla. Korjaks prahti ja paiskaks täna-vale, Lotari papa aga pühkigu seda luuakontsuga...

Või, parem veel, nad koliksid ära, see võimas mees maksaks veokulud ja kannaks seinakella. Koliksid kaugele ära, nii et Lotari suur vendki neile järele ei jõuaks! Suurde, ilusasse majja kastanite all, õuel oleks aga tühi klaverikast ja selle ees mängiks kari lapsi laulatust. „Ah,“ hüüaksid need lapsed pettunult, „ei saa ju ometi Loonata!“ Huil-gaksid siis, käsi suul toruks, tulgu Loona ometi pruudiks neile. Ta läheks siis, seljas sametkleit pitskraega...

Lööpadi, lööpadi, lohistab keegi jalgu kõnniteel ja Loona ajus sähvab järsku hele sädemeke: kust sai ema tema, Loona, ja kust hankis Lotari mamma oma poja, selle vastiku jõmpsika? Miks viimane aga esimesest parem? Otsid? Poest? Pingutub väike mõistus. Ema on vaene, ei maksta ju suuremat selle pesemise eest, ta ei jõudnud lapse eest tasuda nõutud hinda. Parema ja kallima lapse eest. Nii võttis siis ohates Loona. Katsub käega põlve ja õlga — kindlasti on ta odavamalt sorti! Aga Lotar võeti vist ülemiselt riiulilt, ilusas kuld-paberis, pappkarbis? Loonake aga oli lihtsas paberkotis, hallis. Selle võttis ema kaenlasse ja läks...

Kui ema tuleks, süütaks pesemisest valkjaroosade kätega petrooleumilambi seinal, alles siis ei kahtlustaks ta enam seda kapitagust ja musta nurka. Seal istub Too, jalad kui pardil, kuid suurte küüntega. Kuule, krabises midagi kivipõrandal, kas ta ei terita juba küüsi — haarab siis Loona, tõmbab ühes tüki seinagi ja riiulinurga, kugistab kõik süsimusta kõhtu, ragistab, krabistab...

Kivide vahelt, põrandalt, kerkivad väikesed kurivaimud, virvendavad kui suitsujoad, peened kui jõhvussid — hiilivad kõik nurka, Loonale seltsiks. Juuksejuured pealael liigatavad, iga ümber suriseb midagi külma, alumisel huulel hüplevad aga hambad, kuidagi ei saa neid seistada, plagisevad vastu alumisi — nüüd kuuleb too must seda plaginat ja tuleb siis...

Kui laulaks õige, vahest oleks siis julgem see olemine... Aga häält ei tule, see imepeen virin vaid suurendab õudu. Parema on nii: suru nagu põllesse, tõmbu kerra ja mõtle millestki ilusast. Värvi-

karbist. Võimsast mehest, kes väikest sõrme liigutades muretseb paari klaaskingi, naela kompvekke ja kuldpaberisse keerutatud, kallimat sorti lapsi tosinatekaupa...

Uni aga tiheneb uduna. Loona mängib kõrgete kastanite all. Klaverikast on rohelisest klaasist. Loona on õpetaja, pruut ja peigmees ühes isikus. Teised, kallimat sorti lapsed, on vaid pulmarahvaks, kes hõisates kiidab tublit vaimulikku, õrna pruuti ja üllast peigmeest. „Loo-oo-na,“ hüüab aia tagant Lotar, nagu kahetsuspisaraist kriim, „Loo-oo-na,“ hüüab ema ja süütab roosade kätega suitsunud lambikese...

Tütreste siis juba magas? Muidugi, ema ju hili-nes tublisti. Ei saanud varemini, pühkerätikud pruun-
nid ja paagatanud kui jalanartsud. Söögi üle ei saa-
vat just nuriseda, näe, mis head ja paremat tõi kaasa
Loonalegi. Paberisse mähkis, vargsi, ega ei märga-
nudki keegi, kuis peitis maiuspala oma väikesele.
Pasteeti, segatud heast ja rammusast värgist. Võib
keelest ilma jääda! Puuh, puhastab pasteeditükki,
näe, kuis taskus talle kleepunud prügi. Söögu nüüd
tütreste, tal vist kõhuke tühi...

Loona seisab, peos tükike muljutud, alles sooja
pasteeti. Küll võib olla vahel valus seal kuski...
Selle võttis ema vargsi, salaja jättis osakese endale.
määratust üle! Hõõrus ise tühja kõhuga, nühhis
roosade kätega noid pühkerätikuid, pruune kui jala-
nartse. Armetule väikesele aga varastas härraste
laualt... Loona pigistab kokku peo, sõrmede vahelt
pigistub pasteet väikeste joakestena põrandale. Vis-
kab siis kättejäänud põrandale ja laskub ise kummuli
kividele. Nüüd alles tulevad nad, need pisarad!

Nüüd alles katkes pais ja soolased vood ruttavad. Nüüd ulub Loona, ulub kui koerake tänaval. Siis käreatab järsku, luksub, sosistab: räägib nüüd emale oma luhtunud pulmadest, pimedusest, mida pelgas...

Miina naerab sunnitult ja lohutab lootusetut last. Loona ei tükigi nende tühjade ligi, homme juba toob ta tütrele värvikarbi ja paberit, viib Loonakese pildinäitusele. Nemad kahekesi, ei nad hooligi suuremat noist kehkenpüksest...

Nii saabki Loona lohutuseks värvikarbi juba järgmisel päeval. Sülitab Loonake oma kollasele riiulile ja nühib siis niiske koha puhtaks — sinna, just sinna asetab ta armsad värvipulgad. Ja varsti ilmub paberile kummalisi kriipse ja ringe. Eh, neis on hoogu ja lendu, närvlikku virvendust ja järske nurki! Mõnigi laine paisub otsekui ekstaasis, lookleb võimsalt üle paberi ja lõpeb alles laua konarlikul pinnal. Sõõr, kriips ja nurgake — need on koer, vorst ja tool. Juurde paar joont ja siis on nad juba siga, õun ja konn — kõik rahutuis virvendusis, otsekui veaks pliiatsit sipelgas, surmahirmus sibades üle kruusa ja liiva...

Nii töötavad isa Juhan ja tütar Loona hämaral hommikutunnil. Esimene valmistab riidevarna — pruun laudosa ja tolle külge metskitse saledad jalad. Kitsesäärile riputatakse siis rõivad. Loona veab paberile jooni, paigutab kirjusid laiike ja triipe. Too seal on sinine hobune, see siin helekollane konn. Tüdruk tarvitab pliiatseid kuivalt ja suus niisutatuina. Taas küsib ta midagi ja ta hää heliseb madalas keldris tumedalt kui otsiv linnuhäälitsus rõeskes udus.

Selgitagu ometi isa, kuis surrakse ja miks üldse võetakse ette selline temp. Miks mullaga kaetakse nii palju roosat liha ja konte, mis enne liikusid. Kuhu jääb see, mis enne liha ja luude vahel nuttis ja naeris, vihastus ja värises.

Aknaruudul väriseb poolik ämblikuvõrk, Loona imeb kuulates pliiatsit, isa nokitseb kitsesõrgade kallal ja kõneleb. Varjud nurgis nokutavad laiu päid — kojamehel võib õigus olla...

Iga inimese põues pesitsevat väike lind. Väike hall, umbes nagu varblane. Kui too lendavat minema, kukkuvat omaniku maine kest kokku ja ta kaaskodanikud asetavat ta ruttu mulda, sest et ta kolmandal päeval lehkama löövat. Linnuke aga lendavat kui kivi kadapuult otse taevasse. Peetrus vaatab siis uurivalt üle prillide, kinnitab uustulnuka jalga plekist numbri. Lööb lahti paksu raamatu, tolle taevase lauajuhendi. Kirjutab sealt paberile patte ja patukesi: süütamine, tapmine, abielurikkumine, vanemate löömine, loomade piinamine, tütarlaste petmine, muidu valetamine, varastamine ühes liigkasuvõtmisega ja palju teisi.

„Joomine kah?“ küsib Loona süütult.

Ega vastust tule, isa nokitseb erilise hoolega kitsesõra kallal. Ta olevat nüüd tütrele loendanud kõik peapatud ühes kõrvalistega. Vaadaku siis Loona ette, et temagi surma puhul ei kirjuta Peetrus sealt lauajuhendist pikka paturida, ettekandmiseks armsale Jumalale.

„Jah, eks või ka,“ nõustub Loona. „Aga... kas on patt, kui tütarlaps viskab poisile kiviga? Kogemata ja ainult õlale?“

Ja istutatakse Loona südame kohedasse mulda kättemaksuseeme. Muidugi ei olevat too patt, kui poisslaps toime saanud mingi tasumist väärivaga. Isegi siis, kui kivi oleks juhtunud näkku ja oleks teele saadetud meelega. Kunagi ei tohtivat tasumata jätta mõnd halba ega head ka, viimast tuleb muidugi füüa võimalust mööda...

Nii nokitsevad keldripõrandal. Loona joonis-
tab jälle loomi ja ohkab ise: „Jälle kass ja jälle
koer, hobune ja siga. Loona tahab looma, kes ei
elagi, aga oleks tore, kui elaks niisugune.“

Higistab minutit viis, tarvitab pliiatseid kuivalt
ja suus niisutatuina. Vaatab oma kätetööd siis kau-
gemalt, siis otse silmade ligi tõstes. Pettunult
lausub:

„Nagu lasteaed.“

Sellega mõtleb ta lilledest kirjut mängumuru
südalinnas.

Ega tea aimatagi pettunud plika, et kari vöö-
raid loomi on juba teel kojamehe korterisse. Sest
koputab uksele vööras, karvamütsis isand, kõnetab
kojameest mingis vööras keeles ja annab talle suure
paki liivpruunis, krobelises paberis. Tõstab siis käe
laisalt karvase peakatte kõrgusele ja lahkub.

Nüüd on toas vaid kaks last, üks suur ja teine
pisike. Rebivad ja arutavad, ei võeta aega sõlmede
lahtinäppimiseks, kuigi vanarahvas hoiatab, et vaid
kannatlikust seose avajast tuleb eeskujulik naine
ja korralik mees.

Kräuh, lõigatakse nõör läbi, rebitakse puruks
krobeline paber ja kannatamatud sõrmed sorivad
paki sisus.

„Ah, ah, ah,“ kilkab Loona õnnest, „raamat loomaga, veel üks ja veel üks.“

On veel mitugi pildiraamatut, suuri, palju ilusat värvi trükki kriitpaberil. Need on Loonale määratud. Temale on aga põhjas veel midagi: punane kuueke, valge kaleviga äärestatud, õitega ja lehtedega. Juurdekuuluv mütsike, lame kui alustass.

Loona läheb kilkelt sosinale üle. Silmad õnnest ümmarad ja suured, küsib ta tasa:

„Kas seda saatis keiser?“

„Ei,“ uhkeldab Juhan. „Minu lellepoeg. Näe, karp paberosse. No lõhnast juba tunda, et ehtsad kasakate sigaretid. Küll on ikka hea, kui sul rikkad sugulased.“

Nüüd kuuleb Loona esmakordselt oma kaugest sugulasest. Tuisu Juhani lellepoeg, nimega August Tuisk. Tol poisil minevat hästi, ta seal kaugel, kaugel ametnikuks, kroonuametnikuks. Kas see on nüüd Arhangelsk, Tomsk või Irkutsk, mitte ei või anda pead — aga kaugel ta on. Ta vana ema elavat siin, Loonaga ühes linnas, olevat vastik vanaeit, kuid kirjutanud pojale, et tekkinud selline väike sugulane, nimega Loona. Kirjutavat nüüd lellepoeg August tervisi Loonakesele. Mis tühja tervistest, vaat need teised asjad...

Jah, need loomakesed, oi, loomakesed. Suur lõvi olevat karvase peaga, kirju aga tiiger. Too kaelkirjak ja see neeger. Särab seal lind, siin aga kirendab liblikas, raske õiekarikas on mingil taimel vajunud longu.

Imevad isa ja tütar seda ilu. Siis aga ilmub ema ja naine, talle jutustatakse kogu lugu põhjalikult. Milliseid kallimeelseid inimesi ikka veel ilmas

leidub, haruldasi praegusel ajal. Nüüd aga tulgu kohe siia, ema juurde, see Loona, puhastatakse ja ilustatakse, selga see punane tatari kuueke, kuklale lame müts. Nad jooksevad kohe ülesvõtja juurde, et lähemas tulevikus teele saata pilti Loo-nast. Sinna Arhangelskisse, Tomskisse või Irkuts-kisse...

Väike tatarlane asetatakse fotoateljees korv-toolile, surutakse talle pihku kimp paberist lilli ja palutakse preilit seista võimalikult vaikselt.

„Lapsed ikka pelglikud ja nutavad. Ei tea, kust siis see pärit on?“ ümiseb vana fotograaf pahaselt, kogu ülakehaga mingi musta räti all.

Vastuseks visatakse korvtoolilt põrandale kimp lilli. Loona ei tahtvat noid inetuid, ei tahtvat ja küllalt! Protestib vana onkel ja punetavad ema kõrvad. Loona ei salli neid lilli ja pihku ta neid ei võta. Ja küllalt.

„Nagu filmidiiva,“ toriseb vanahärra musta rätiku alt.

4.

Proua Taube Ruby on ilus ja elegantne daam, kel puuduvad kõik juuditõu välised tunnused. Nüüd asetab ta tagaõuel ettevaatlikult oma kitsaid jalgu kollaseis kingis kivilt kivile. Millised ilmad, otsekuu loodud jume rikkumiseks, milline pori! Uudis-himust aetuna tuli tagaõue kaudu, tahtis näha, kuis teotsenud kastanites hilissügiseseid vihmahood. Oo ja, teotsenud on nad küllalt, neid aitas ju novembri esimese poole lumelörts: sillutamata õu on muu-

tunud päris keskmiseks savikastiks. Kuis küll pääseda edasi? Ahah, sinna on keegi pildunud lauatsi ja poolikuid kive. Parema jalaga kivile, vasak õhus, siis hüpe, ah see tasakaal, see tasakaal...

Peatub, kuski naerab keegi. Kindlasti lõbustab Taube Ruby kedagi otse kuninglikult, sest naer heliseb lustlikult, vaba kahjurõõmust. Keldritrepi ülemisele astmele toetuvad kaks kirjut kleidikäist, puhkab peopesas ümmar, pruun lõug. Vaata, vaata, kui kaunis on too tumedajuukseline, pruuni nahaga plika! Näol mingi helepruun varjund, nagu kahvatanud mustlasel. Nagu paistaks päike näole. Vilus võib see värv olla vähemalt kohvpruun, mõtleb ilus ja elegantne juuditär, ja unustab, et päike juba kaks nädalat peidus.

Väike on nüüd tõsine. Naerust säilinud suule vaid nõrk vine. Sama uurivalt ja julgelt vaatleb võõrast kui see teda.

„Kas sa teretada ei oskagi?“ hõikab proua Taube, hoides end vaevu tasakaalus poolikul telliskivil.

„Oskan küll, aga alati ei taha.“

„Millal sa siis tahad?“ naeratileb Taube Ruby.

„Kui hea tuju on.“ — Pahur toon heliseb kergelt.

„Kas praegu ei ole?“ võitleb naeru ja kukkumisega ilus proua.

„Ei. Ilm pilves.“

„Kas sa tahaksid tulla väikese tütarlapsena mängima? Väikese Marusjaga?“

Vaikus. Loona mõtleb tühjale pruudikohale Haraldil kõrval. Venitab siis, otsekui vastumeelselt:

„Eks või minna ka, kui kutsutakse. Muidu küll ei taha.“

Ilmubki triikiva Miina juurde Juudi-Ida, laia näoga teenija. Saatku aga seltsiks Marusjakesele Loona. Prouale teine meeldivat. Mil ema seob Loona kleidile rohelist linti, jutustab suur, tugevate puusadega Ida Miinale oma armastuslugu. Seda on Loona juba kuulnud saunas. Tookord unustas ema kuulates Loonale kõige vastikuma toimingut: peapesu ühes paratamatu seebi silma tikkumisega. Nüüd jälgib ta jutustajat vaid ühe kõrvaga, sest kurba lugu mäletab ta täpsalt.

Ida armastab Karlat, paksu poissi raua- ja heeringapoest. Karla Idat ka. Aga naiseks võtvat vaid selle, kel sada rubla. Idal kõigest seitsekümmend kaks ongi. Nüüd käivat Karla Veskipargis jalutamas lesega, kel nõutud summa olemas, sinna juurde veel jalaga õmblusmasin, firma „Singer“. Ida on õnnetu. „Näe,“ näitab oma lihavat käsivart, „kuis lõpeb ometi liha sest piinast. Ainult inimese vari on jäänud.“

Kui see inimese vari upitab endale kukile Loonat, sest et õuel sügav pori, lausub kandan kandjale kuldseid sõnu:

„Ütle, et on sada rubla. Võta oma proualt juurde ja näita Karlale. Kui pulmad ära, anna prouale tagasi. Ega ta pärast enam küsi, usub muidugi.“

Valge lastetuba Rubyde juures lõhnab emailvärvist ja kölniveest. Seinal hüplevad ringmängus põialpoisid roheliste konnadega. Nurgas kummuli suur teddy-karu, istmik liigutavalt uppi. Taldrikul vedeleb purustatud tordilõik ja põrandal istub väike

Marusja, süsimust, valge ja roospunane, laps kui ingel. Ingel kisub nukult jalgu ja käsi, need aga on kangekaelsed ja ingel uriseb tigidalt.

Väike juut ja väike mustlane askeldavad õhtuni. Kumbki ei valda teise keelt, kuid toime nad tulevad. Siis aga võtab Ida Loona kukile ja viib ta keldrituppa, mis tundub nüüd mitmekordselt niiskena ja pimedana. Loona kõssitab voodijalutsis, pahuralt ja vaikides, niisutab suus sõrme ja nühib sellega voodisamba nikerdatud otsa. Siis pöörab viltu peakese ja uurib oma niisket näputööd. Ei läigi enam pruun puu...

Ida aga puhkab veidi jalgu. Jutustab nüüd Miinalegi oma hirmsast õnnetusest. Ega ta muidu, aga Miina ju lahke kui oma ema... Tasandab häält ja jätkab sosinal. Märg sõrm ei tööta enam, sest omanik surub end voodile ja kuulatab.

Vaat, käib vaimus tallamas Karla Idat. Öösiti, luupainajana. Tuleb poiss raua- ja heeringapoest ja sõtkub valusaks kõik kondid. Südaööl seisab uksel, Karla kere, aga vasika pea. Seda hirmu, sõrmeotsagi ei saa liigutada...

Voodi otsal plagisevad kaks rida hambaid kuuldavalt. Kuid kaks naist ei kuule — nood arutlevad juurte ja varte üle, mida sisse juua veega ja piiritusega, et kaoks kummitis.

Sel ööl Loona ei uinu. Kisub kerra, tõmbab vaibagi üle. Kindlasti märkab aga teda see painaja, sest süda tuksub nii kuuldavalt, et hääle järele otsib ta nurgast Loona, see vasikanäoga Karla... Piilub ukse poole, närib kõik küüned sõrmilt. Kui natuke tuksatab, hiilib kohe mingi karvane ja tädi

otsib tikutulega uut tädimeest, otsib nende voodi alt...

Järgmisel päeval vahib Loona eeskoda läbides kartlikult ringi. Ega muud kui istub kuski nurgas see Karla ja varitseb teda, kaenlas vasikapea...

Õhtul jookseb ta aga üksi üle pimedade õue, sest Loona viha on Loona hirmust suurem.

Algas kenasti see õhtupoolik. Ema tõi linnast jaanikõtru. Johannisbrot, ütles Loonale ja see pidi veidrat sõna kordama. Kordas sõna ja krõbistas kaunu.

Ida ilmus. Tulgu Loona kohe. Marusjasse tükkinud vist juudi kurivaim, nii pahur teine, tea kas mõjub see pilvitus või mis... Tulgu Loona kohe.

Valge lastetoa põrandal vedeleb pool nukupead. Roosa oimukoht peene kulmukaare lõpuga. Viimast kildu uuribki Loona, kui hakatakse jootma Marusjale mingit vedelikku kirjast tassist. Kosutavat ja karastavat, nagu seletab Loonale Ida. Aga Marusja ei taha, ta ei mõtlegi juua täna vastikut sodi munakollasest, rõõsast koorest ja apelsinimahlast suhkruga. Kisendab ja kriibib Idat. See on aga kavalam juudist, kutsub Loona ja teeskleb, nagu annaks nüüd temale terve tassitäie. Tõstab esimese lusikasisu Loona huulteni — oh, nuusutab kojamehetütart, kuus lõhnab see! Lõhnab nii, et haara Idalt tass ja tühjenda samas. Sirutabki kaela, et vähegi keelele saada toda maitsevat, Ida aga tõmbub lusikaga tagasi, vaadeldes Marusjat. Ega ei kannatagi enam sellist ülekohut väike juudiplika. Kraaksatab korra, jookseb ligi, tõukab eemale Loona ja joob ahnelt.

Loona seisab vaikselt. Alumine huul väriseb tasa. Siis välgub silmis rohekaskollast, haarab laualt valge elevandi, virutab põrandale. Portselanist õnnetooja puruneb, nukunäo kildude kõrvale langeb lont ja tagumine jalg.

„Et see vasikapeaga sind surnuks tallaks, vana punapea... ei olegi sul sadat rubla... vana... Juudi-Ida!“

Puhkeb nutma, jookseb välja, satub teise tuppa, sealt kolmandasse, siis kööki. Tagatrepist alla — kotakesis tormab läbi pori, leiab jalake augu, komistab ruttaja, kukub kõhuli. Käsi porist pühkimata lendab tuppa, sädistab kui vihane ristnokk.

„Nagu Ossu tegi kassile... Andis Pontule, et Pontu säh, kass ei taha. Kass... ütles siis kräu... sõi ise ära... Pontu limpsas keelt, silmad kurvad... Kas mina olen nende koer? Ma nad uputan, need juudid, kuradid, uh!“

Kärgib, jalgadega toolil trampides, peod savi-poriga.

„Kõik uputada — aah,“ nuuksub ja kisendab siis kõigest kõrist, kisendab välja oma valu ja viha, häbi ja pettumuse...

Isa pooldab märatsejat. Kas olevat tema laps halvem konnast, et koheldakse teda selliselt? Peaks õige minema sinna, tuulutama veidi noid upsakaid...

Ema on pahane. Tõsiselt. Tulnud siis viisakalt tulema, öelnud alandlikult, nagu tütarlapsile kohane, et tahab koju, soovinud viisakalt head õhtut ja tänanud.

„Ei,“ karjub Loona ägedalt. „Ma neile ängaksin, küll ma lööksin,“ lõpetab virisedes.

Kui ema tõi pööningult kuiva pesu, suured korvid kuhjaga valget ja värvilist, lõhnas keldritoas külmalt puhtast pesust ja kirjust seebist. Loona toetus seljaga kummutile, asetaski vasaku jala parema ette, et oleks hõlpsam siledaks sikutada linu — valgeid voodi omi, värvilisi söögilaua katteid ja lillelisi kummutilnikuid. „Üks, kaks, kolm,“ luges ema — plaksat, plaksat, löid nad kahekesi kokku ja laiali lina. Jahedat ja värsket tuulekest tekitasid nii. „Noh,“ lausus siis vanem ja nad sikutasid kumbki enda poole kogu jõust toda riidetükki, et oleks sile ja kortsuteta, kui rändab rullile. „Sooh,“ siis panid nad lina kokku, ääri ja nurki ühtlasiks hoides.

Pesu rändas korvist lauale riita ja Loona mõtles. Plaksat, plaksat, lausus lina kui puri tuules ja väike peake lahendas ikka veel odavate ja väärtuslike laste küsimust. Kus peaks küll peituma see tunnus, et temas võis otsekohe näha poisihakk üht halvemat? Lõhnas? Kleidis? Näos? Vaatles lina siniseid ruute — tuleks õige küsida...

Plak-sat, plak, lausub apteekriproua lai voodilina pahuralt ja ema jutustab Loonale toonekurest. Toidab väikest näljast muinasjutu magedaga. Valge pesuvirn laual kerkib, kasvavad Loona teadmised. Hoiab kirju voodikatte nurki ja naeratab. Tore linuke, see kurg, punased jalad teisel, lendajal. Vuhiseb pimeduses, nokas punt lapsi. Ruttu lendab, nii et lehvivad mähkmepaelad ja virisevad sõitjad. Heasüdamlik too punakoib — isegi Jeiteli tõi — ometi lehkavat juudid... Tore, kõik olid samas puntras,

Lotar ja Loona ja... Aga vea tegi lapsetooja — no kas poleks ta võinud heita nokast Loona mõne majamaniku tuppa, arsti kambrisse, koguni keisrikotta! Sa paha lind — nüüd emaks pesunaine ja isaks kojamees, kes õhtuil ja öil istub „Karu“ trahteris. Aga — kui nüüd jalga tõmmata uued sukad, selga kirju kleit, joosta kaugele tänavale, võõraste majja, puhtasse, helerohelisse...

„Äga on,“ lohutab ema. „Kasvad suureks, saad mehe, rikka ja suure, kel mitu helerohelist maja.“

Loona käed vajuvad nõrgalt alla, kogu väike nägu lausub: otsas see ilus kava ja kaunis lootus... Helerohelisse majja pääseb vaid mehe kaudu... Papa ju ka mees... Vannub, lõhub turukorvi ja voodivarju, vahib vihaselt, nimetab lehmaks naist. Aga igatsus puhta ja kauge maja järele loidab kärsitu leegikesena...

„Ära's kohe pikka nägu...“ ergutab ema. „Egas kõik nii... mõni hulgas päris hea.“

Jälle heitub Loona. Vaat, on olemas häidki — küllap nood harvad korjatakse ära... Enne veel, kui sirgub Loona... Aga kui juba nüüd üks valmis vaadata... Too ei tohi kärkida, trahterisse minna ja tuikudes tulla. Peab ostma Loonale klaaskingad ja emale nisuleiba ja võid. Pesunaiseks oleks neil Lotari ema, seebikivilahusest punsunud kätega. Proua Loona aga pühiks linasse tinti ja joodi, vana-eit hõõruks oiates! Kojameheks palkaks Lotari... Oo, heleroheline maja...

Kumma peaks Loona endale meheks võtma, kas piimamehe või maroosinamüüja? Kumb see nüüd parem on, kas palju hapukoort või sada lusikatait maroosinat päevas?

Ema Miina naerab. Olgu päris muretu väike tanu alla ihkaja. Küllap paslik leidub. Olgu vaid alati viisakas, virk ja tasane. Hoidku kleidike puhas ja peake sile. Ärgu vandugu kurja, ärgu ihaldagu võõrast vara, pidagu ikka meeles selle maailma võimsamaid ning ärgu unustagu armast Jumalat.

Oo, Loona juba teab kõiki võimsamaid, tunneb armast Jumalat, kes vanapoolne mees. Too saadab emale päikeseküllaseid ilmu, mis otsekui loodud pesukuivatamiseks. Saadab parema tööandja, peene ja puhtama pesuga. Kui pimedas toas pelgad, läkita talle palveke, ta pühib nurgist nood... Loonale see vanahärra meeldib — kord vihahoos olevat ta uputanud kõik juudid ja säästnud loomi. Nii leotaks Loonagi Jeiteli, armu andes ta puudlile. Jumalale allub keiser, siis kuningas, kel palju maju, puhtaid ja muidugi helerohelisi. Kortereid ta aga üürile ei anna, kummaline. Järgneb kroonu — see võib vanglasse pista isegi majaomanikke. Viimastele allub kojamees, Loona isa. Ema, pesunaine, on majahoidja, oma mehe, vahetu alluv. Loona ohkab — kas siis kuidagi ei saaks lüüa segi seda järjekorda, sest tema, ohkaja, on viimane, teda ei karda isegi Jeiteli valge puudel.

6.

Kojamees Juhan ilmub viimasel ajal ikka hommikuti. Valgel päeval, nagu lausub ise. Kuis võikski leida öösi teed sellisesse keldrisoppi — läved kõik kõrged ja ukсед kitsad — vaaru nende vahel ja vannu.

Õhtul ohkab ema Miina, mähib punasesse suur-
rätti unise ja viriseva tütre ning viib ta enesega
ööks pesukööki. Puuda viis või kuus on ootamas
musta pesu, jõuad sa oodata trahterist üht raisku-
nud meest — nühi aga ise päeval tänavaid ja öösi
pesu. Ema Miina pühib silmi ja asetab Loona
pesukoja põrandale, kolde ette. Külje all apteekri
pruun öökuub, vaatleb Loona punast sädemepõrni-
kat, kes priginal sibab üle süte...

Loona tõmbub kerra. Nii olla soojem. Hõõrub
ninakest ja pilgutab silmi. Uinub nii, rusikas põse
all. Punane sädemeke aga prigiseb üle süte. Miina
ohkab ja pöörab pika öösärgi laksatades ümber.

Kogu pesuköök on kui nõiapada vee all, keerise
kohal. Lae all hõljub aur, valge ja lainetav kui vesi.
Pesija pea kõrgusel hõreneb veidi, roosatab, kipi-
tab silmis. Mudasel põhjal aga lirtsu vedel pori.
Väike lambike on auru uppumas, ahastuses nilp-
sab tulekeel...

Apteekri pruunil öökuuel magab rahulikult
Loona, keras kui siilike, rusikas põse all. Pesunõust
paiskub seebivahtu, langeb punasele rätile kui val-
geid nõöpe. Palgelgi kobrutab valge vahuring. Pon-
dunud kätega pesija on kurb. Ime veel, et hommi-
kuni ei pimesta nii seebivahuga lapse silmi. Paremal
palgel on juba kuivada jõudnud see saast, näib, nagu
kasvaks Loonale sinna hõbedasi soomuseid...

Öö kahaneb. Temaga pesugi, millele, lisaks see-
bile ja soodale, langeb soolaseid tilku pesija silmist...

Vimmas selgadega ja kurja sabarõngaga on loo-
madki, mida veab Loona järgmisel päeval paberile.
Nohiseb ja jälgib isa. See kraabib tubakakasti
põhja. Taskunoaga. Kra, kra, kraapsti, tõmbab ta.

Otsas, mis otsas. Ohkab haledalt. Loona rõõmutseb. Kuid veider on see meelehea, mitte ei soojenda südant. Poolkibe teine, nagu oleks ühes põses peen suhkur, teises aga pipar, sama peen ja imekibe.

Kraabi, kraabi, kahjurõõmutseb tütar endamisi. Suur mees ohkab jälle, pöördub seljaga naise ja tütre poole ning ta laiad õlad värisevad. Loona tunneb, kuis see pipar põses sulab ja vägisi toob silma vee. Tunneb järsku tahet ulguda. Kõigest jõust ja häbenemata. Vilksiti, vaatab ema poole. See aga valmistab lõunat endale ja tütrele. Mitte üht iva ei pudenevat nüüd enam tema, Miina, raha eest ostepust tolle logardi kurku. Ta ei vaatagi oma hukkaläinud mehe suunas, vaid uurib suure huviga puulusika kaha.

Ütleks ema ometi midagi! Kas või viskaks selle lusikaga. Või keedaks valmis supi, pakuks suurele, ohkavale mehele ka. Võiks ju olla kas või tema, Loona, osa...

Vaikus. Pingil konutav mees mõõdab pika ja kurva pilguga tühja tubakakasti. Sellist pilku ei kannata Loona. Seal kuski, riiulil, kolmejalgse hobuse kere ja papist põdra all istub kipsist mops, näol totrus, seljas auk ja kõhus Loona kopikad. Nood hoolega kogutud. Võtab mopsikese sülle ja väljub. Eeskojas raputab halastamatult vaest looma, kuni veerevad kõlisedes kivipõrandale rahad. Kui mopsi kõht enam ei kõlise, asetab omanik looma nurka kahe luua kõrvale ja keksib õuele.

„Vaata tütrekest, kui virkade jalgadega teine, jookseb isale tubakat tooma,“ sõnub paks poeeit ja ulatab lapsele kirju pakikese.

„Papa väsinud. Saatis Loona.“

Vaatleb mõtlikult paari rahatükki, mida poe-
proua tubaka eest ei tahtnud. Raha olevat ülearu,
oli lausunud. Kas siis papa ei lugevat raha, kui
annab selle nii väikese inimese kätte.

„Loeb küll. Selle eest käskis kompvekki tuua.
Roosat, haput.“

Värske vile huulil, sammub nii üle tänava. Kuis
nüüd ema oli saunas seletanud naistele? Ah jah.
Et kuidagi ei andvat süda rahu, ei saavat silma
und, kui tead, et sul veel raha olemas. Alles siis
saab kergemaks elamine, kui raha viimseni minema
veerenud. Küll olevat õnnis elada, kui kopik kadu-
nud, oli ema naernud.

Keldrito a uks avaneb tasa ja tuli ja ütleb: „Küll
on õnnis elada, kui kopik kadunud.“

Vaikus. Isa endiselt nukker. Ema lürib suppi,
pisarad silmis. Väike asetab „Kuldkala“ lauale.
Kompvekid, need roosat ja hapud, aga lükkab nime-
tissõrmega ema poole, üht silma kelmikalt pilgu-
tades, suunurgas paluv muie...

Õhtul tuleb Miina õemees, roosa näoga, kuld-
blondi habemega voorimees Joosep. Kõlitasvat
nimelt kõike Miinale kuuluvat. Kortergi võetud,
kuhu nüüd elama tahab asuda ema ühes tütreaga.

Juhan toetub raskelt töölauale. Ära viib nii
see energiline naine ta tütrekesse, keda isa otse
emase ahvina armastab. Kui õige minna ja öelda...
Sõna anda... Võib ju jälle õmblema hakata...

Lähebki. Tõmbab kõie otsast, mida teiselt poolt
pingutavad üle ümmara laua Miina ja ta õemees.

„Naine,“ ütleb ta vaikselt ja kerib kõit ümber
käte. „Kanname kraami alla tagasi. Ei võta enam
tilkagi.“

Ja kannavadki tagasi. Loonake joosku poeeide juurde ja sosistagu talle otse kõrva. Miina ise läkitab nii keelatud teele oma lemmiku. Olgu siis tema, naise, poolt see viimane tilk senise elu mõru maigu suust loputamiseks. Mööda kõrtse ja trahtereid kolamist ta ei salli, toogu koju see sorokohvka ja võtku siis...

Võtavadki siis. Blond Joosep, kes näib rüütlina ristisõitude ajast, tõstab jalata klaasi ja hõiskab: „Maailm on roosiaed ja meie kärnerid säälses.“

7.

Kevadel sirutavad kaelu isa ja tütar. Jälle üks parv, jälle üks kolmnurk, isasega tipus... Ah, linnukesed, linnukesed...

Isa istub trepil ja tütar seisab ta ees. Kõrval, sauna õuel, laob keegi riita puid ja vilistab. Kui jääks iga halu vahele triller, mõtleb rätsep. Tore, kui sügisel riidast puid võttes need heliseksid...

Puude asemel heliseb aga midagi muud. Tütrel hää. Madal ja pehme, varjatud kiusutooniga. Nagu tahaks omanik meelitada vaidlemisele. Häirida kõnetatavat. Väiksel norida tüli.

„Küll nüüd kolitakse palju. Kõik kolivad. Mamma terve päeva tassib noid sakste asju.“

Vaata sänikaela, kui peenelt oskab alata, kui küünelaga kribib lahti soovisoone. Siis voolab see...

„Küll on ikka ilusad võõrused, milles ei seisa vanu vokke nurgas, ei söögikappe ega luudi. Sahver ei haise, seintel on sinised vöödid.“

Loona toksib kui väike rähn. Palju see voori-
mees nüüd viimatigi võttis kraamikoormast... Kat-
suks õige kuhugi vee ligemale... Kalad...

Õhtul tuleb ema väsinuna kolimistelt. Tiri nii,
et sooned venivad, kõik vaid näruse raha pärast...
Viskab nurka vana korseti, lillekorvi ja vihmavarju.
Tuleläiteks.

Ulatab Loonale pudelikese ja sõnub:

„Neil rikastel pole ka peale narruste midagi
teha. Vaata nüüd sedagi. Võetud vars ühes õitega
ja torgatud pudelisse, piiritusse, või mis pagan võib
veel olla see lõhnav vedelik. Kork peale ja ligu-
nema. Kolimisel aga unustatakse sinnapaika.“

Loona uurib ligemalt toda asja. Ei, pudelil pole
viga. Keskelt jääme, kuldkorgiga. Veider on see,
mis loksutamisel pudelis tasa hõljub. Lillevars,
jääme, heleroheline. Hüatsindiroots õiekellukestega,
lähipaistvalt valgetega. On vist kaua seisnud ses
vedelas taim, vars ja õied on pondunud, süldina
pehmed. Õislehed näivad aga pärit olevat liha-
sööjalt taimelt — lihavad, nagu oleks äsja neelanud
midagi hallikat või valget. Näiteks teo...

Loona kruvib korgi pudelilt ja nuusutab.
„Aaah,“ hüüatab ta pikalt, trambib kärsitult jalaga,
kuni jälle saab tagasi pudelikese isalt ja emalt,
kes omakordagi nuusutavad ja imetlevad. Vaat, kuis
ikkagi lõhnab lilleke, nagu paradiisiaias...

Loona istub nurgas põrandal, silmad suletud, ja
nuusutab jälle ja jälle. Nüüd ei ole teda enam.
Nüüd ei viibi ta enam kojamehe keldrikambris.
Ei. Puhtas lastetoas. Email, lakk ja peen pesu.
Ravitud lapse mahe lõhn. Ilusate eesriiete, atlasse-

vaiba lõhn. Nagu kino eesruumiski lõhnab — ootustest ja segunenud parfüüimest...

Öösi ärgates võtab Loona padja alt pudelikese ja tõmbab sügavalt hinge. Kinnisilmi, õnnelikult naeratades...

Kui nad kolmandal päeval kolivad, kannab Loona laualampi ja pudelit ligunenud hüatsindiga. Jõudes uude koju, peatub Loona räpasel, pudenenud astmetega kivitrepil. Avab pudeli ja nuusutab. Haarab siis uuesti astmelt lambi ja läheb ohates edasi.

Ärklituba. Sopiliste seintega. Endise üürniku pruun kapp veel nurgas, uksele sibab lutikas ja kapis varnas rida mürkrohelist helmi. Keskel suur, siis väiksemad, lukuni jõudes on kuulikesed juba tibi-tillukesed.

„Ojaa,“ venitab Loona ja nuusutab pudelist. Trepil ja õuel, tänaval ja jõekaldal käratsevad lapsed.

„Homme on vihmane,“ ütleb Miina. „Kuule, paskrästad lärmitsevad.“

Kuid paskrästad käratsevad ka järgmisel, sama selgel kevadpäeval, käratsevad ööni. Pruunid, tõrased, katkiste, iialgi paranevate põlveotstega. Öngitsevad, ukerdavad paatides, mida madalas vees, kalda läheduses, karja kaupa. Poisid mängivad konni ja tüdrukud klassi. Esimesed istuvad ja küürutavad tänaval, koksides metallraha vastu metallraha. „Hääh,“ hõiskavad nad kooris, „Kustil läks kobedamini.“

Tüdrukud on terava kivikilluga kirjuks kiskunud kõik prügitamata jalgteed. See suur ruut on algkool, väiksem kimnaasium, too pisim aga ülikool. Igasse peab sattuma potitükk või kivike. Ei

satu ta aga, kahjurõõmutsevad teised: „Vuga, vuga!“ Õnetu võistleja siirdub erru. Õnnestub aga heide, pühib väike plika ninaaluse käeseljaga puhtaks, võtab hoogu ja keksib ühel jalal algkooli, tollest kimnaasiumi, järgneb ülikool ja hüpe harkseisangusse. Ja siis uue hooga tagasi, näpus potikild või värviline klaasitükk.

Viimaseid koguvad pühkmekastest, rämpsuhunnikuist lual. Leidub agaraid kollektсионääre, kel terve plekkpange täis seda värvilist ja valget vara. Õllepudelite tumerohelist, keedetud mõdu omade härjaverepunast. Joodiklaasikeste rebasekollast, purunenud ukseruutude helepunast, rohirohelist ja piimvalget. Kogutakse veel lilli ja marju tasside ja taldrikute kildudel, lusikakahasid, katkisi nukupäid.

Nii nad elavad ja teotsevad. Pruunid ja terved. Jõekallas ei kasvata kiduraid, verevaeseid olendeid, nagu neid hiilib romaanis sageli ringi. Ikkagi kujutatakse neis agulilapsi kollaseina ja pelglikena. Kalas aga kasvatab ülbeid ja ülemealikuid, terveid ja tõmmusid poisse ja tüdrukuid. Poistest tulevad laevamehed, parvepoisid, masinistid, tüürimehed. Plikad kasvavad neile naisteks. Varakult tirivad juba trepest üles-alla väiksemaid õekesi. Laps upitatud kõhule, jalad ripnevad sageli ähkiva kandja põlvini. Juba väikesina on plikad täis emalikke tundeid ja naiselikke omadusi.

Muidugi, mõnegi tee vedas viltu. Sai kontori-ametnikuks lauavabrikusse, elektriarvete kasseerijaks, plikast sai lõbunaine kaldaäärsesse kõrtsi, kuid teisest kullasepa proua peatänavale, mõelge, kullasepa, kel koguni kahe vaateaknaga äri!

Ega nad kõik saanud suureks. Neid oli palju ja sellest hulgast pudenes kinnise nupuna nii mõnigi. Aega kiratsemiseks aga polnud, lühidalt läks see suremine, ruttu ja lärmita. Mõni astus naelale, veremürgistus, rohkem ta ei vajanudki. Teine kukkus vette vabriku paisult, jäigi sinna. Ja üks kadus jäljetult. Leidis südatalvel oma mõõtudele vastava jääaugu...

Juhul, kui lahkunu laip aga olemas oli, kandsid selle kalmistule suuremad vennad. Vahel, kui kadunuke eriti väike ja vend suur, tegi seda viimane päris üksi. Ema aga pistis sahvrissi, talade vahele, kimbukese kadunud lapse hilpe ja kinkis kogu klaasi- ja potitükkide kollektsiooni naabri väiksemale. Kõige pangega. Mälestuseks.

Ei vea Loonal siingi. Käratsevad paskrästad ei salli võõrast. Kakleks teisega, kuid kust sa hing haarad seda tüdrukut, kui kõik kohad äsja pestud ja triigitud! Sile ja läikiv, häbi on puudutadagi sellist. Rätsepplikat, kes — nagu teadsid sosistada tütarlapsed — pesevat end päevas kaks korda. Hommikul ja õhtul. Vaat, milline õnnetus võib juhtuda inimlapsel, kui on selline kõva käega isa!

Loona isa kätt on tunda saanud juba nii mõnigi, kes võõrast tütarlast Loonat liiga ligidalt vaadata tahtsid. Sai too poisski oma jao, kes vaid ähvardas tühja vasevitriolipudeliga...

Rätsepp istub suurel töölaual ja paikab pükse. Tondinahkseid. Villavabrikandi omi. Loona aga loeb igavat lugu Doni kasakatest. Lugeja on vihane. Väljas särab päike, nii et jookse trepile, kaisuta esimest vastutulijat, istu siis kaldale, väikese Meose Edmu kõrvale, kolmeaastase, poolpalja noormehe

kõrvale ja kisenda. Puhtast elulustist! Nüüd aga venita lugeda noist venelasist... Täna on ta tubli pool tundi nurgas seisnud, seljaga väljapoole. Isegi tõmmata on lubanud talle suur püksipaikaja. Lubaduse täitmisse usub ta ise sama vähe kui Loonagi, keda seni pole karistatud isegi sõrmeotsaga.

Laes mängib päikeselaik, siis virvendab seal — ahah, päike paitab jõel laineid, tollest ongi kuma lael. Isa veab kriidiga tondinahale kriipsu õige õmbluse sihiks ja kõneleb.

Vaadaku nüüd Loona, isa ju ei tahtvat talle halba. Lugegu parem, joonistagu, kuid ärgu tükki nende räpaste pörsaste kilda. Sügisel minevat ju kooli... Paarist, kolmest talvest aitavat naisterahvale. Siis aga õppivat Loona ühe mõistliku kampsunikuduja juures ametit. Selgivat siis Loonalegi peenemate kudumistoodete saamislugu. Kui amet klaar, aitavat isa avada tütrele poekese kuhugi tänavanurgale, kust voorib linna maainimesi. Sildile maalivat isa siis rõõmsa neiu, käes uisud, seljas sportkampsun juurdekuuluva mütsi, salli ja sukkadega. Alla aga suurte tähtedega, kas mustas või kullas: Kudumisäri. Tore, eks ju?

Tulevane kudumisäri omanik ei lausu sõnagi. Ta kujutleb vaid pikka, halli tänavat kõrgete majade vahel. Toda tänavat mööda ta põgeneks siis, kui tahetakse teda pista sinna poekesse nurgal, kus voorib palju maainimesi...

Trepil mütsatab midagi, sellele järgneb veniv kisa. Kisendaja ise ei hooli kuuldavasti suuremat tollest toimingust, kuid kukkumise puhul peab kisendama. Kaheksa-aastane Liide laskis vist sülest

trepile langeda kaheksakuise venna, keda tassib kolmandale korrale ja alla vahel hälliga, vahel ilma. Kui mütsak pehme, veereb poiss hällita...

* *

*

Juhan Tuisk tõrvab paadi põhja. Sellise suure, lameda lootsiku oma. Künaks nimetavad säärast, Juhani enese meisterdatut, nurgal konni taguvad poisid. Vana Tukk värvib pruuti! Kihistavad räpasse pihku. Nad ei salli seda vana Tukki, suurt ja musta, vihase pilguga meest. Ligi ei tohi talle kunagi minna, kui su südametunnistus puhtusest ei sära. Ja millal ta õige särab... Mida kaugemale hoidud, seda targemini oled toiminud. Tõe leiutas Koosa-Volli, kes rätsepa pandurist ahvenaid läks võtma. Nojaa... aga vana Tukk haaranud kui haakidega, kuigi kala vaid naelane... Ega selle plikagagi nalja saa, kui kivi teele saadab, vääratav visatav harva. Niisugune veider, nõrk hirm valdab sind vahel, kui oled sattunud ta ligidusse, kuigi teine väike ja tütarlaps...

Juhan värvib suure hoole ja hellusega lootsikut. Põhi, see alati vees ligunev, tõrvatakse; küljed rohelisteks ja punaseks. Alumine, veest kerakiv pool, punaseks — peegeldub tumedal veel rõõmsamini. Ülemine rohelisteks kui pajulehed. Põhjalauad, aerud ja krihvid aga valgeks...

Loona aerutab ja vanemad vaatavad. Sõidavad nii uuele tööle. Tütar sõuab kui vana kalur. Keel suunurgas, jalad põhjalaua toel. Tõmbab küllalt pikalt ja küllalt sügavalt. Katsub mõladega veel libistadagi, nagu sakslased, sõudesportlased. Isa

künapäras rõõmus: saab, saab asi tütest ja veel milline! Kui veel vedelavedamise selgeks saab!

Vedelavedamist Loona juba tunneb. Umbes. Selline metallist, läiklev vurr, sabas tütt tulipunast lõnga, taga kole pikk nõör. Sõudja sõuab aeglase-malt, siis ruttu, jälle tasa — nõksudega, et anda sügavas vees, nõõri otsas keerlevale vurrile kalale omast liikumist. Teist nõõriotsa hoiab aga aerutaja suus. Peab keele ja hammaste abil tundma, kui ampsab sügavuses kala suhu metallkera terava krut-sikuga. Toda viimast sõna Loona ei salli, veider teine, otsekui torkab...

Sellise julma spordiga peab nüüd Loona harjuma — küll isa ise näitab tütrele neid võtteid. Vaat siis lusti, kui sõidavad kahekesi püügile. Terveks nädalaks, kaheks koguni...

Ema aga naeratab endamisi. Tema ei usu, et Loonast, kes koolnud varblase juures kaks päeva nutab, ialgi tuleks kalurit. Kalakesed ärgu kartku ka — ei ole Loona laitmatu hammastikus ega keelel nii palju kannatust ja püsivust. Ei oota see Loona tundide kaupa kala, rüv peos...

Nii ongi. Jalutab nüüd muidu seal luhal, samal töötab isa emaga. Vanemad liigutavad edasi-tagasi suurt saagi — kriuhat, kriuhat, lõikab see läbi lepa- ja kasepalkide. Nood määratud küttepuiks. Isa ja ema peavad pooltoored halud sülda laduma. Raha saavad laupäeva õhtul lauavabriku kontorist. Aga vähe saavad nad saagimise ja ladumise eest...

Perekonna tarbeks hangib Tuiskudele küttepuid Loona. Sõuab jõel ja vaatab. Must ront või värske lauaots liugleb lustlikult pärivett. Teekonna lõpp on Loona paadis. Harva ilmuvad haludki, kuski on

neid pudenenud lodjast. Hallid, tohik tolknemas, nii hõljuvad lainetel kui surnud kalad. Loona saak on rikkalik.

Äga võistleja ilmub. Pruun paat ja selles poiss, valge rätik kukla taha sõlme seotud. Nii, nii, noogutab Loona mõtlikult pead, kui poiss krapsab otse ta paadi kõrvalt halu. Ja veel kasehalu! Veel viibides kuuleb kaldal olijate hääli imeselgesti. Kuuleb Loonagi, kuis pervel peatub saag ja isa sõnab lootusrikkalt: „No näis nüüd.“ Heledalt hädaldab ema: „Ega muud kui uputavad nii ühe.“ Tunneb äga hirmu võõra poisslapse elu eest, sest nagu juba korra öeldud, et käbi ei kuku kännust kaugemale...

Seekord jääb äga käbi rahulikuks. Juhib vaid paadi poolristi konkurendi oma kõrvale. „Laksti“, plaksatab järsku vesi mõlaotsa all ja paiskub siis suures kaares pruuni paati. Laksti, laksti! Poisi tumesinine, poollinane pluus muutub mustaks, ta aerutab kähku kalda suunas. Kiusaja kannul, ühe aeruga juhib küna, teisega kergelt, altkäe laksutab äga lustlikult vastu vett. Sama lustlikult, laias kaares lendab veejuga. Äga poisil, kes lidub üle luha, märjad püksid lotendamas, pole sugugi lustlik näoke...

„Too halg ka ära, võta künast,“ hüüab teiselt kaldalt isa. Tulemustega võib rahulduda. Tore tüdruk!

„Ega ma halu pärast,“ heliseb vastus üle vee. Kaldal lisandab võitja: „Ma sellepärast... et poisslaps... tuli mind segama...“

Keskmine uulitsatüdruk, mõtleb ema. Tulevikus ängab vist mõlaga. Kriuhat, kriuhat, iriseb jälle saag läbi lepa vesise südame, langeb saepuru ja ema mõt-

leb, kuis ometi vagad ja kenad olid tütarlapsed tema nooruspäevil...

Loonal on igav. Luidab luhal — palju puid, pruune palke, rebenenud tohikut. Ja riidad pikas reas. Halud hallid, otsad vettinud, noil õitseb helehall hallitusseen. Valendab ruut — sellelt on alles hiljuti võetud rõhuv riit või raske palgivirn. Rohisel ruudul on hele, vaevalt roheline, kiud pikad ja nõrgad. Vedeleb pleekinud räbal, sinine kirjaümbrik ja tikutoos. Lõhnab kui pilliroos — veest ja ligunenud heinast.

Taamal, prügihunnikul, käratsevad lapsed, särahtab hetkeks plekiriba päikeses kui vääriskivi. Vanker koliseb auklikul teel, ta lükatakse pühkme-kuhjani jõudes külili.

Uus saadetus on saabunud. Käratsevad lapsed ja kanakari kukega eesotsas ruttavad kohale. Kauge- male näib nagu pistaksid nad kokku üle värske risulademe ninad ja nokad...

Ega vaatleja, Loona, ei rutta sinna, ta oskab juba veidi hinnata oma ninakest, pisut kongus, värisevate sõõrmetega nina. Õigust öelda, nende kanade vastu pole tal midagi erilist, on armsad loomakesed ja leplikud ka. Aga nood teised... Loonal on juba kogemusi... Neist hoidub ta võimalikult kaugemale... Need teised soovivad Loonal kõndida sinna, Pauluse turule, seal hangeldavat ta pruunid suguvennad, ostavad, vahetavad, varastavad, värvivad ja nülivad hobuseid. Varastavad katla, varastavad jahugi sisse, keedavad kõrti, puudki varastatud. Loona ei mõista selle soovituse soojust, temas vaid kihvatab iga kord selline hele vihake, hambad lööks pilkajaile lagipähe ja salvaks siis...

Ning mine pärima siis mõnelt suuremalt, näiteks emalt. Too punastub päevituse all, pöördub ja pomiseb midagi. Sama tark kui ennegi...

Üle luha sibab väike tüdruk, kaenlas suur, sinine teekann. Nagu veaks ruttajat sinine õhupall, nii libisevad üle roheluse. Loona seisab puuriitade vahel ja naerab: õnnelikule leidjale lippab järele poistejõuk. Sellelegi südamesse läinud sinine teekann. Kaovad kõik halli maja väravasse luhaäärsel tänaval. Poisid, tüdruk ja teekann...

Laupäeva õhtul triigib ja muljub Loona kaela-sooni. Isa omi ja emal ka. Kergelt tagudes on „prantsuse moodi“, selle eest saab Loona kahe turja eest kokku kaks kopikat. Võimsalt pigistades ja hõõrudes, sekka paar elustavat lööki — toda aga ei saa kuidagi odavamalt kui viie eest, too on nimelt „inglise moodi“.

Lauavabriku kontorist saab raha. Raha eest aga alumisel korral asuvast vürtspoest saia ja suitsuvorsti. Kui vorst söödud, peab Juhan Tuisk veel viivuks linna ruttama. Vaatama sissesõiduhuovile, kas on juba lahkunud ja teeles asunud tema, Juhani, kergemeelne tädipoeg. Poiss selline nõrgake, linna tulles kukub jooma. Raha lõppedes asetavad ta vankrile, selle ees vana ja tark ruun, kes teed koju tunneb paremini kui peremees. Sõitjale köidetakse aga kaabu nõõriga kaela, siis jõuab peakate omaniku ja vankriga ühel ajal koju. Seda sõitu lähebki nüüd üle vaatama hoolitsev sugulane Juhan.

Kui ta südaööl koju jõuab, on ta ikka veel hoolitsev. Toonud oma naisele ja lapsele kala. Ongi teisel õigus, sel lallutaval ja taaruval. Kaenlas suur

sägapea, pikad vurrud abitult rippumas üle kandja nõrga käsivarre.

Selle pea, kaheksa naela kaaluvat see, toonud hoolitsev isa Miinale ja Loonale. Sellest peast, kaheksanaelasest, saavat imetore kalasült. Ja kui odavalt saanud ta, Juhan, selle, otse seenehinna eest...

Loona ei käratse. Turtsub vihaselt ja ema kuuleb, kuis ta kaua veel vaiba all nuuksub. Koerad hauguvad, jõel mõirgab joobnud seltskond. Oh, seda elu...

Neljandal päeval seisab Juhani voodi ees pisike vanamees. Pistab talle lusika kurku, nohiseb ja raputab pead. Köhatab. Kõneleb. Kopsupõletik. Üheksandal päeval selguvat...

Selgub aga juba kuuendal haiguspäeval. Naabri Loviisa asetab voodi ette veenõu, et haigel oleks hingata veidi niiskemat õhku.

Siis hüüab Juhan järsku ahju kõrval kõssitava Miinale:

„Kuule, ära sa teda lasteaeda anna! Kooli ka ei maksa saata. Võta silguputka, lase kantseldab sinuga, saab teisest asja.“

Vaikus. Siis vaikselt ja trotslikult:

„Äga varastanud ja abielu rikkunud pole ma iialgi.“ Lahkub vaikselt siit ilmast, nagu hiljemini lausub surmakuulutusk. Loviisa vajutab tal silmad kinni. Miina ei tundvat toda tööd. Pelgavat ka veidi...

Loona seisab voodi ees ja vaatab isa nägu. See on sama hall kui vaipgi, mille isa sõdurilt ostnud. Nüüd teeb tema, Loona, enesele sellest vildid, nagu

ta ammu kavatsenud. Keelajad ja karistajad ei ole enam...

Nutab ema. Loviisa otsib linaseid nartse, savi-kaussi ja toopi. Leiab järsku, et talle risuks, otsejalus on seitsmeaastane leinaja. Nüüd pesevad nemad, naised, puhtaks papa. Loona aga mingi Loviisa tuppa ja lohutugu seal. Naatan ka üksi.

Aga Naatan, Loonast vanem, kuid väiksem poiss, vaatab tigidalt. Ta on küürakas, vigaseile omase vastiku ja jonnaka ilmega kahvatul näol. Hiilib üle voodijalutsi ja kiristab:

„Paras vanale Tukile. No ära lõppes ometi! Nüüd laseme ketist lahti küna, läheb see järvele kui tirin.“

Loona haarab pingilt alumiiniumist seebialuse seebiga ja saadab selle voodi suunas minema. Isegi vahutavas vihas ei viska tüdruk viltu. Naatan karjatab ja Loona tormab välja. Redelile. Pööningle. On üks vastikumat liiki liiv seal põõningu põrandal, pisaratega segunedes annab näole sifke pori. Eriti, kui lamad näoli...

Kui ema pea ilmub luugile — luksumine kuuldus alla — tõstab Loona porise näo ja oigab:

„Aga... kampsunikudujaks... ma... ei õpi...“

8.

Preili Kartlang on pisike, krobeline pähkel. Seitsmekümnekolmeaastane. Ent juhatab veel ise oma era-keskkooli, milles viiekümne aasta jooksul viilitud ja lihvitud tütarlapse — muulasi — naiselikest omadusist hõõguvaiks vääriskiveks. Nood

leidsid muidugi elus vastava raami ja tulevad nüüd, kõrval väike tütarlaps, mõnel koguni kaks, tagasi süngesse majja turu ääres. Suudlevad — ema ja tütar — preili Kartlangi kiprunud käekest ja ema jätab tütre noisse kiprunud kättesse.

Preili Kartlang juhatab lihvimistöid oma magamistoast. Sest juba kella ühe paiku päeval asetab madam Weier, kes on tseremooniameister, majapidaja, kooliteenija ja asjaajaja ühes isikus, seitsmekümnekolmeaastase pähkli voodisse. Suurde Biedermeierisse. Ja äratab järgmisel päeval kella kümneks. Semestris kord läheb preili Kartlang klassi. Kroonima tolle semestri parimat õpilast. Asetab ta esimesele pingile ja usaldab ta kätte hõbetatud kella ja musta kaustiku. Esimest peab klassi parim tunni lõpul helistama. Aega, seda täpsat, ütleb talle madam Weier. Avab ukse ja hõikab minuteid ja sekundeid klassi. Musta kaustikusse peab priimus aga märkima õpilasi, kes vaheajal kõnelevad peale vene, saksa või prantsuse keele midagi teist...

Muidu näevad õpilased preili Kartlangi, Saarat, nagu nad valju ja karmi rauka nimetavad, vaid nõrkusehetkel. Kui nad Saara magamistuppa nurka asetatakse, kui samas toas noomituse saavad — siis aga ei julge nad noomijale otsagi vaadata, nii kardetakse väikest vanakest, kelle pead ehib õigluse, kõlbluse ja vagaduse oreool. Preili Kartlangist kõneldes peab sosistama. On juba selline traditsioon turuäärses majas. Peab suudlema ta kätt. Võõrastele, kes kobavad pimedal trepil ja sihile jõudes võetakse madam Weieri poolt üksikasjani uurimisele, ütleb terane uurija tähtsama: „Kätt suudelda! Mitte eestlane olla!“

Nii valmistab ette ka Miinat ja ta tütart. Vaatleb ema, vaatleb tütart, küsitleb, juurdleb ja leiab paari vastuvõetava olevat. Ema küll kohmetu — küllap see hirmust, et peab astuma võimsama ette, kes juhib kogu tegevust oma magamistoast nagu ämblik praost valitseb oma võrke. Laps aga... Hm, väliselt... pisike ingel. Aga seda liiki nagu need, keda Issand kord oma käega heitis taevast. Kuri ingel. Inglike vaatab nüüd teda, madam Weierit, varjamatu halvaksapanuga. Naah, väike Affe, siin aias muutud sa viisakamaks! Loona aga laob riita oma riivatuid mõtteid, iga halu alla pisike põikpuu: kartus. Ega lõppeks too vanaeit, kes uurib teda üle prillide, kobab ta põlle, ei tule mõttele koguni nuusutada või maitseda teda... Siin tuleb vist üllatusega harjuda...

Ema Miina kummardub üle preili Kartlangi käe. Preili on äsja söönud. Mune. Seda leiutab muidugi Loona, kes jälgib nüüd tükikese munakollase värisemist vanakese suunurgas. Lustlik eideke, kui vaid ei tuleks suudelda tal kätt, külma ja niisket. Kuis nüüd suruks huuled sellisele! Nagu mingi olend, jahe ja värisev, vastiku nahaga. Noh, kui just pigistada kokku huuled ja teotseda ruttu ning pealiskaudselt...

„Preili Kartlang tunneb lapsi. Emand Tuisk, te tütar on vaikne natuur ja unistab.“

Ojaa, unistabki ja ta unistus on julge lend ja kärpimata tiivad. Sageli kuulevad kaasõpilased õrnu legende ja võimsaid müüte Loona Tuisu esivanemaist. Jutustaja õhetab, nüüd pole ta enam rätsepatütar agulist, kelle ema küürib põrandaid

Karlseni apteegis. Oh ei — kadunud rätsep on nüüd vürst, ei, krahv olevat ta papa.

Krahv Kaukaasias või Kirgiisias. Tal olevat pea-aegu kõik hambad kullast ja pikk, palmitud habe. Ja kuis pilduvat ta osavalt nuge seina, see Loona Tuisu isa! Varandusi, hobuseid ja veiseid olevat tal mustmiljon. Suuremat arvu enam ei olevat... Aga see krahv Kaukaasiast andnud oma tütre, Loona, siia külmale maale kasvatada, et see näeks ka lund ja jääd. Nüüd aga, varsti, tulevat isa Loonale järele ja viivat ta tagasi, sinna Kaukaasiasse või Kirgiisiasse...

Uhkelt tõstab krahvitütar lõua ja vaatab naabrit üleolevalt. Naabrike katsub endki upitada kõrgemale ja pomiseb:

„Aga minu papa on suur tark, seal... Hommikumaal. Tal on palju viirukit ja mirri...”

Loona pahaneb. Nüüd tuleb selline väike ja kisub endale isa Piibliloost. Ei viitsi kujutella endale mõnd paremat papat, võtab vana, millest ammu juba olnud juttu...

„Viiruk ja mirr ei maksa nüüd midagi,” ütleb Loona naabrile. „Ma tean väga hästi, mul ema rohupoos.”

Selline päritolu selgitamine toob Loonale tüli. Tõreleb klassijuhataja, tüse daam aastais. Loona aga vastab:

„Ainustki sõna pettust. Kui ma jutustan, siis ma ise usun. Ja kui ma usun, siis on õigus!”

Ja klassijuhataja asetab krahvitütre Kaukaasiast kaheks tunniks nurka.

Sageli, oi, väga sageli seisab nii Loonake nurgas, tume kukal ja ahtake piht väljapoole. Nagu

must kass oleks lipsanud vaiksesse majja turuserval, nagu kiuslik paharett segaks üksmeelt — Loona Tuisk.

„Vastik laps,“ ohkab klassijuhataja. „Oleks aga tema pea minu või mõne teise otsas, see teine võiks imet teha.“

Imet teeb Loonagi, keret vahetamata. Muidugi vaid siis, kui tahab. Ta arusaamine küsimusist ja ta vastused on samavanuste kaasõpilaste omist kaugel ees. Selged, väikese kibedusmaiguga. Kui ta seletab piibliloo tunnis ülesantut, naeratab vasem suupool ja Taavet ja Koljat saavad soonisse verd. Nende taplus näib nii uus, nagu oleks see toimunud eile. Kas ajalehis ei kirjutatud siis sellest? Jutustaja lühikesed, liiglihata laused kujundavad moodsa loo...

Sama lühikeste lausetega, mis kuidagi meenuvad teravaid mööblinaelu, kirjeldab ta koduloomi. Ei loenda nende jalgu ja värve. Ei, paar sõna ja kirju kassi groteskne hüpe on valmis. Siis kõverdab sama kass käpakese labidaks ja õngitseb sellega midagi trepi alt. Kassi nurgelised, järsud liigutused mõjustavad jutustaja toonigi. Või karvane koe-rake limpsab roosa keelega üle inimlapse suu. Ka suudlus! Kõneleja hellast häälevärvingust võib arvata, kuis ta väga hindab koera suudlust ja suudlejat koera. Ta satub hoogu, seletab oma karvase sõbra läiklevaist silmist, mis on nagu kaks pruuni nöpsi. Jah, just nagu kaks nöpsi — vaikib siis järsku ja punastub. Ta on kõnelnud palju. Täna-seks aitab. Temast ei meelitata enam midagi välja. Vaikib, pahuralt vahib oma küüsi.

Koduseid töid kirjutas peene, selge, lapse kohta liiga puhta kirjaga. Tähed otsekui vormist valatuina reas. Sidus kuivatuspaberi roosa lindikesega vihu külge, mis rõõmustas silmi ja südameid oma puhtusega. Kui siis õpetaja vihke kätte vibutas, kiitis ta Loona Tuisku. Mõlemaid tegi ta osavalt, vibutamist ja kiitmist. Paar hoogsat hingetõmmet, elegantne viibe ja sinine nelinurk vihises õhus, maabudes omaniku pingile. Võtku kõik eeskujuks Tuisu käekirja ja puhtust, vaadaku, kuis püüdlikkus ilustab isegi süngemat silmnägu...

Noil päevil hüples rõõmus vile jõeäärse kivi-maja eeskojas. Keksti, keksti, tuli see trepist üles, ikka kolm astet korraga. Kolme sammuga üle puust põrandaosa — müt, müt, müt. Uks kisti laiali ja laiali ta jäigi. Uksel seisab aga Loona ja kisendab: „Kiideti! Kiideti! Kiideti!“

Aga... Oktoober. Sügisesed sajud. Nädal ja poolteist kerib vihm oma halle niite. Jälle on kõik hall. Jõgi paisub üle kallaste, aias ja õues loksub porine vesi. Paju peksab raagus okstega seinu ja nutab ise halle tilku. Tassitakse kuurest ja keldrist puid ja kartuleid kuivale, taga aga loksub sogane vesi ja naerab kuristades. Sulksub eeskojas alumisel, purunenud trepiastmel, uhab nurka õlgi ja pilpaid.

Nüüd pole Loonaga enam midagi mõistlikku ette võtta. Ei teos ega sõnas. Nutab põhjuse ta, kramplikult, alumine lõug värisemas. Vihastub samuti põhjuse ta. Ei tohi ema pliidi juures kolistada kausse, ei tohi helistada lusikaid. Kõik muutub viriseja kõrvus hiiglalärmiks. Ästub ema hom-

mikuti, Loona pikutades, põiki üle põrand, nagi-sevad lauad, siis tõmbub lebaka nägu valust ja vihast viltu. Just nüüd veetakse noid jalgu järele! Naks, ütleb jälle põrandalaud, toks, taob kõrva sisimas väike, kannatamatu haamrike...

Loona longib kooli. Söömata, pesemata. Hilinebki. Istub pinginurgal, põrnitsedes kui öökull. Puudutab teda mõni õlast või käsivarrest, karjatab valust, suuke tigidalt tõmbunud näo vasakule poolele. Valus on tal, valus kõik nahk õlal ja käsivarrel, kogu kehal! Miks tükitakse teda käperdama, miks poetakse talle ligi. Võidavat kõnelda kaugemalt, asjalikult. Tema, Loona, ei sallivat mingeid kaisutusi, pigistusi, kobaras jalutamist, kus tüdruk tüdrukule kleepub.

Särtsub ja kiristab hambaid. Asetatakse nurka. Alles seal rahuneb. Ei hõõru ju enam keegi end vastu ta valutavat õlga. Ja kuis see vihm, see vastik vedel, nii viletsaks muudab Loona tuju ja terve! Kõikjal märga: trepel, käsipuul, mantlikrael. Ei leidu enam kuiva kohakest, kuhu istuda ja nutta oma mõrusid pisaraid.

Vihma perioodil on viletsas, väga viletsas seisukorras Loona kaustik, kuhu kirjutas koduseid töid selgelt ja puhtalt. Siis, kui olid ilusad ilmad. Aga nüüd... Lehel naerab suure, musta suuga tindilaik, temaga ühinevad teised, väiksemad vennad. Viimaseid on ohtralt riputatud ridade vahele. Nagu ilustuseks. Nüüd naeravad kõik tindisuud ridu, mis vaaruvad üle lehekülje kui salgake kõrtsist tulijaid. Täht toetub raskelt eelmise tähekesse õlale, nõrk käsivarreke vaevalt kolmanda kaaslaste turjal. Aga kõik kolm on väsinud, igatsevad kõik tuge.

Mõni ongi juba minema taarunud, jättes enesest leheküljele vaid kahvatuid jälgi. Noodki pleekinud mingis vedelikus, mis langenud kuskilt kõrgemalt suurte piiskadena. Sügisene sadu...

Ja roosa lindike, millega kinnitas Loona kuivatuspaberi kaustiku külge, on rebitud lahti. Tolkneb nukralt.

Kurjalt kõneleb järgmisel hommikul preili. Teemaks kirju lehekülg Loona Tuisu kaustikust.

See Loona Tuisk olevat jultunult petnud oma kasvatajat ja juhatajat, ulatades talle oma vihu võõra tööga. Kui tema, petetud preili, kord kiitis Tuisu peent ja puhast kirja, siis võtvat ta öeldu täna tagasi. Mitmekordselt tagasi. Loona pidas end temast targemaks. Laskis kirjutada koduseid töid enesega ühes majas elaval Meeta Joosual, kes varemini käinud selles koolis. Ja häbenemata oli Loona lõiganud võõralt põllult loorbereid. Lõppeks olevat ta aga kuidagi vihastanud ära Meeta Joosua — vihastamist ta, see Loona, juba oskavat — nüüd andnud ta vihu oma kirjaga õpetajale, sest Meeta on ikka veel pahane. Ja millise vihu! Vaadaku kõik. Teda, preilit, petta ei saavat, ta tundvat liiga hästi inimesi ja nende kavalusi.

Loona seisab tahvli ees ja kuulab. Käes pühkelapp ja tükk kriiti. Siis ilmub ta parema silma alla, palgale, punane kolmnurk, paisub ja tumeneb. Kui maraskil ja valus on kogu kere, siis just tuleb sind vihastama üks naisterahvas, ülbe oma rumaluses ja kindel oma võimusi! Kurat —

„Aga petnud ma ei ole. Kuulete? Teie valetasite, et varemini kirjutas Meeta. Ma'i tunnengi sel-

list narri, kes lõpuni käis niisuguses koolis. Ei tahagi tunda! Kas kuulete?”

Klassis kärgib väike tüdruk. Hääl kõlab hästi, sest ruumis valitseb vaikus otsekui kirikus. Mida kibedamalt tikuvad silmi pisarad, seda rohkem kisendab väike. Virutab kriidi ja pühkelapi põrandale, otse preili jalgade ette. Valge pulgake puruneb kolmeks. Pühkelapilt kerkib nörk ja madal tolmupilv.

Väike tüdruk aga vabiseb. Naerab järsku, suu kramplikult viltu. Ninasõõrmest niriseb peen, punane niit lõuani...

Kuidas töö, nõnda palk. Loonale tasuti rikkalikult. Seisku see märatseja õpilane nurgas. Igal hommikul pool tundi, kahe nädala kestel. Saalis, palve ajal. Näoga koraali venitava kooli poole.

Vana, hõbehall õpetaja mängib harmooniumil. Mänguriist on mängijast vist palju vanem. Köhatub kuivalt, algab siis laulu Loojale, vaikib aga järsku ja krigiseb.

Kriginat saadab Loona kahjurõõmus naeratus. Plika seisab just mängija kõrval, näol ilme kui kuningatütrel, kelle auks mängib vana, värisev õpetaja tõrkuvat pilli ja laulavad noored kõrid koraali.

Ei anna soovitud tulemusi Loona nurgasseisimine. Taipavad seda juba esimesel hommikul õpetajad ja karistatav ise. Häbi ja alandus, mis pidid nii õrnalt mahendama süüdlase tumedat palet, on taganema löönud. Põgenenud trotsi ja ülbuse eest. Karistatav seisab püsti päi ja muigab. Iga poole tunniga, iga hommikuse häbipostis seismisega üha kasvab see trots ja kangekaelsus — hoiab kõrgel süüdlase lõua ja surub ta suunurgad pilkavalt alla.

Kogu asend lausub: „Vaadake, väike olen, väike suure mänguriista kõrval, väike paarisaja tütarlapse ja paarikümne õpetaja ees. Aga paljastage päid aukartuses, sest suur ja murdmatu on mu kius ja kangekaelsus. Otsekui loksaks vägev palm liiga pisikeses potis.“

Kuid Loona poeb tundide lõppedes ja teiste lahkudes sinna, lehkavasse kambrikesse eeskojas. Nutma. Alul oigab ta tasa. Pisar järgneb pisarale. Siis aga virisedes kui väike koer, keda ööks-päevaks jäetud üksi. Siis turtsub vihaselt, põrutab jalga kivipõrandale, kõneleb poolkuuldavalt. No kuis saakski unustada, kui pilkab sind keegi... naine, vana naine... Seletab, et olla kirjutanud kõik, mille kallal nii palju vaeva näinud Loona kuivil päevil, keegi Meeta, keda nähtud vaid korda paar, mööda minnes.

Nutab veel viivu ja longib siis koju. Veidi vimmas, nagu pahur. Vastutulijaid nägemata. Ei astu kõrvale, ei anna teed.

Nüüd ronib ta trepest üles. Ei, roomates jõuab kolmandale korrale ja poeb tuppa. Suleb uksegi. Ei, süüa ta ei tahtvat. Ei saia, ei lahjat sealih, mis naeratab talle taldriku servalt. Mida tungivamalt soovitab ema söömist, seda kõrgemaks muutub väikese pahur toon. Ta süda ei sallivat mingit söögipoolist. Jäetagu ta ometi rahule!

Ega emal pole aegagi enam meelitada tõrkujat. Tuleb jälle lipata piki jõekallast. Joosta rohpoodi. Pigistada hammaste vahele keel, muidu, jooksuhoos, lased teise ripakile otsekui lõõtsutav peni. Nüüd haarab vaid paar kuuma kartulit pihku

ja lippab siis. Jõekaldal, seal vähem inimesi, seal nosib ära kartulid. Pistab pöske ja jookseb. Lühike see tema lõunatunnike... Söögu aga Loona, siis kosuvad närvid ja õppimine läheb mängides...

Loona aga ei asu oma närvide kosutamisele. Laskub rinnuli jõepoolsele aknale ja vahib halle laineid. Suur paju kõigub laisalt, lehed välgatavad, liigutades oma kahvatuid, vaevalt rohekaid kõhte.

Alumiselt korralt kostub tilin. Voorimeeste kõrtsis, suitsust sinises ja süljeplärakaist kirjus, mängib seinal selline kapike. Vana on mängutoos, kigiseb ja kordab üht ja sama. Kui ohverdab metallraha üks paljudest habetunud kliendest, ohkab pill ja algab siis jälle valssi. Väsinult, lõõtsutades, väriseval häälel.

Üles, Loonani, kostub nõrk, hõbedane tilin. Nagu paljude sukavarraste kokkulöömine. Seda muusikat kuulab Loona iga päev. Tund ja paar. Vahel kolm. Iga nõrk, väsinud triller, sädelev tuhmilt kui vanahõbe, viib enesega kipitavaid heinapebresid, mis pudenenud Loona südamevoldesse. Tüdruk kummardub aknast, et vaadata, kas ei jookse eemale üks vallatu helike kui mänglev foksterrier, hambus tükike Loona murest. Peaks ometi rohkem noid rahatükke heitma pilli kurku voorimehed, siis heliseb kauem valss ja viib Loonalt suure kandami, mille tõi täna koolist.

Viimasel ajal on tekkinud Loonasse veider kujutelm. Et muusika ja helid on käega katsutavad. Tabatavad. Isegi nuusutada ja maitseda võib neid. Kummaline, naera kas või ise...

Tuletõrjeorkestri mängides sirutab vargsi käe, sõrmed liikvel, nagu silitaks mõnd looma või laseks läbi peo libiseda raske, pehme koe, milles helgib üksikuid metallniite.

Nüüdki uurib majaseina, vaatleb üksikuid, lipendavaid väätkasve kergelt punetavate lehtedega. Muidugi jääb neisse peatuma väike triller, pisike poiss. Virildab näo ja vigiseb. Eesruttajad ei kuule aga ja järgnevad uued trillerid viivad vigiseja robinal kaasa. Lehed lipendavad tühjalt, heliparv jõudis aga pajule, hallikaile lehile. Laskub alla ja vajub tänavale, liivasse...

Ojaa. Kuulaja mõtiskleb. Tema ise, Loona, tahis ju kord teha muusikat. Tühjale kondiliimikatile pingutas nõõri, peent ja jämedat. Klõpsutas siis teisi, noid keeli. Oli neilgi hääl — nagu külmunud paradiisiõunakesed puult langevad, tam — pots, tam — pots, tam — pots... Järgmise muusikariistana võttis ta käsitsusele tindipoti vaskkaaned. Vargsi. Aga, hästi need kõlasid, need vasktornikesed. Peen tilin voolas Loonal läbi sõrmede. Nagu oleks pihku joosnud hõbejahu, sõredat ja pehmet. Tagus nii mänguhoos künkaliseks ja küürakaks kaaned, tüdis ja ihkas muusikat, mida võib nautida kinnisilmi. Liigutamata kätt ja jalga. Nii võib näha helisid, millel kindel kuju. Igal neist.

Jäädvustas neid paberilegi. Värvigi laenas neile. Seal nad siis kirendavad, ümmarad kui rattad, nagu vetikad ja võimlemisnuiad. Kimp piikkõveraaid olen-deid, suust ripnemas kollased keeled. Siis madu — üks õige madal toon. Keskelt jäme, nagu oleks äsja neelanud konna. Mao kohal aga rahulik, roheline palmik. Vabalt voolav, sirgejooneline...

Kevadpäeval ootab ema kogu lõunatunni. Kärstitult. Karistati? Juhtus lõhkuvale hobusele liiga ligidale? Jäi auto alla? Hilineb tööle, ärijuhi etteheitev pilku nägemata läheb keldrisse. Istub sidrunihappetünnile ja palub Jumalat. Hoidku too ise last, kes ähvardab kasvada viltu kui taim, mida kisub päike ja lükkab pimedus...

Nüüd ehk jõudis juba koju... Vaat, kuis ei vea inimesel, just täna pole tal, Miinal, lõõskamist linna mõne arve või pakiga. Laseks keeruga kodust läbi, vaataks... näeks...

Vesi on juba tõusnud kaldale, selle paari tunniga on pugeda jõudnud purretele ja sillakestele. Kärsik see kevadine suurvesi, loksus kergemeelselt ja pilgutab kivide ja lauaotste vahelt ruttajale silmi...

Ruttaja aga pahaneb. Nüüd peab ta minema järgmisest tänavast ja kaotama jälle veerandtunni. Aga ta peab ju tõttama, nägema, kas on juba koju jõudnud see. Nii kisub Miina siis jalast katkised kingad ja lõimesukad ja sammub läbi külma vee. Sääred tõmbuvad sinakas-roosaks, paremal jalal punetab heledalt suur muhk...

Aga Loona pole veel tulnudki. Ei tulegi... Minna kooli, vaadata, küsida... Tänavale...

Pimeneb. Trepil kutsus kass teist kassi. Pikalt ja kaeblikult. Tänaval puhastab keegi rentsliit. Kraabib mingi raudriistaga, mis heliseb jääkillukeste vahel. Naaber, vanapoiss Sammul, loeb pomin al ajalehte. Need seinad kah, kõik neist läbi kostub... „Ehem!“ kergitab rindu lugeja. Kindla vahe-

aja järel ütleb lugeja „chem“ ja vihastab nii ootajat...

Siis kostuvad sammud. Ei, see ei ole jälle... Tulija ju hiilib otse, seisatub ja hiilib jälle edasi. Mõni haige, võõras, seisatub ja silmitseb uksenumbreid... Kas mõni saadeti haiglast teatama, et Loona... Kisub ukse lahti ja ohkab siis kergendatult. Tulija oli siiski tütar. Väikese, halli näoga tüdruk.

„Issand,“ sosistab ema. „Kus sa hulkusid? Kas koolist visati välja?“

Loona liigutab paremat kätt. Eitavalt.

„No siis räägi ometi, inimesetükk, kus sa olid selle aja? Kõnele. Oota sind kas või surnuks.“ Ema hingeldab.

„Kinni... istusin...“

„No miks siis, nii kaua?“

„Hammustasin Eerikat. Käsivarde.“

„Nojah, ega sind või ka kusagile usaldada...“

Vaikus. Miina on rõõmus. Teeskleb vaid pahanenut. Mis karistusest hoolida, hea vaid see, et lapse luud ja kondid paigal ja terved. Tõstab pajast herneid ja asetab taldrikule. Tulgu ja söögu nüüd see paha plika, herved juba neljandat korda soojendatud. Aga ikka veel ei tulnud sööja...

Loona vaikib ikka veel. Vaikides istub toolile, võtab lusikaga ainsa hernetera ja pistab selle suhu. Paar ringi teeb hallroheline kerake kuivas suukoopas, siis võtab Loona ta suust ja asetab lauale, taldriku kõrvale.

Ema jälgib hirmunud tütre liigutusi. Need on jõuetud ja aeglased. Nagu oleks liikmekohil valu ja sõrmeotsad tuimad, nii liiguvad Loona käed.

Jumal olgu tänatud, nutnud ta pole, sest silmalaud ja nägu on ühetasaselt hallid, mingi muu varjundita.

Siis võtab Loona laualt herne ja pigistab selle pöidla ja nimetissõrme vahel puruks. Lausub siis vaikselt, toonis sügav kurbus, otsekui täiskasvanul:

„Miks sa petsid... valetasid, et lapsed tiigist... Ja mina nii uskusin... Tiigiga oleks see... lastesaamine... päris ilus olnud... ma mõtlesin... et... isegi telliks... tiigist ühe lapse... aga...“

Oigab kui raskelt haavatu ja kisendab siis järsku:

„Miks sa valetasid, miks ma uskusin... Nüüd... Ma ei taha, et lapsi saab nii... ja lehm ja hobune ja koer... kõik ühtemoodi... Kole.“ Loona ulub edasi. Sõrmed konksus, nina terav ja valge kõhnas näos:

„Mehed ja naised... kõik loomad... Ei ole kuretiiki, kõiki kistakse kui vasikaid...“

Langeb kummuli põrandale ja kisendab. Kogu kehake rappub, tõmbub kõveraks üks jalg, sellele järgneb teine... Siis oigab pikalt, veel korra ja veel...

Miina kannab vintskleva lapse voodisse. Loona luksub veel tasa, suu avatud, kinnisilmi. Määrib siis ema tütre kukalt ja meeleskohti puupiiritusega. Too jahutab. Loona istub ja lausub pahaselt:

„Ära sellega... Haiseb...“

„Kes sulle neid rumalusi rääkis?“ pärib ema ettevaatlikult.

„Eerika. Ta teab kõik. Juba ammu. Ta ema on ämmaproua, too, kes noid... Eerika joonistas kõik tahvlile, teised naersid. Siis Eerika ronis pingile ja tahtis näidata... Aga siis ma lõin Eerikat,

kaks korda lõin... Ja kui ta mind lükkas, siis hammustasin... Palju verd ja kõik karjusid. Eerika, lapsed kõik ja preili ka..."

Suu sinakas näos inetult viltu, rusikad vehklemas, kisendab Loona järsku:

„Miks see Jumal nii... inetult... Ma tahtsin kuretiiki, sallisin nii roosasid, üsna väikesi... Nagu kalamaimumd tiigis ja kaldal oleks orkester mänginud. Ma... ma neid mehi... nüüd ei salli, inetu, inetuuuh!"

See oli viimane puhang sel õhtul. Väike keha lõdveneb. Kael on tänasest koormast väsinud ja nõrk. Und piserdub otsekui pühitsetud vett. Hele-rohekalt. Siis aga järsku voolab seda rohelist ja pühitsetut laia joana. Sügav kosk — selle põhja vajub väsinud Loona kui tükike tina. Ruttu ja raskelt.

Jõel vajuvad suured jäälahmakad hääletult pärivett. Vanasilla juures aga pragisevad nad, nende vahel lobiseb lapsikusi kevadine vesi. Trepil hüüab kass kassi. Hääles viha hilineja vastu. Hüüa ja kutsu teist, aga ta ei ilmu. Kärnäuuu...

Miina toetub rohelisele ahjule. Sellele on Loona maalinud moosekante — vile, torupilli ja lõõtspillidega. Kõik kolm meest ühepikkused, torukübarais, vasak jalg uhkes sammus parema ees. Kuskilt puhub aga vali tuul — ega muidu lehvi nii lustlikult kolme pillimehe laiad põlvpüksid...

Nii, nii. Jaa, jaa. Teeb enesele pesa Miina ajus sinna järsku, lennult laskunud mõtteke. Peaaegu on see ju parem nii, et ei leidnud tema, Miina, noid parandavaid sõnu. On parem, et sellisele seisukohale on asunud tütar Loona. Nüüd võib ema

kahtlusest ja muretult tõsta rohupoest pudeleid ja purke. Päevas kaheksa tundi. Meesseltskonnast hoidub üksi kojujäänud nüüd eemale. Koguni õige kaugetele...

Reedel läheb Miina sauna. Kui ta viha krabisedes peatub hetkeks väraval, kuuleb ta tütre häält. Sõneleb vana kojamehega.

„Sa, vanamees, kõnele peenemalt. Sa ütled lihtsalt, et mina olla halb. Aga, kuule, ütle nii: „Loona, sinus idaneb kurjuse uba.““

Ema kutsub Loona ühes idaneva oaga enese juurde ja manitseb teda veel. Olgu ometi mõistlik, ärgu ronigu telliskividele, noile uutele, mida peremees riita ladunud. Tema, ema, läheb nüüd sauna, sopusab pehmeks tööst väsinud kondid. Tagasi tuleb nii tunni või paari pärast...

Kui ta tunni või paari pärast saunast tuleb, näeb ta hallil õueväraval inimesi. Kisendatakse, keegi naerab ja läkastab. Sõdurimundris mees ruttab eemale, hoides käega pead, sõrmede vahelt niriseb aga punast. Kui see Loona nüüd sinna ligidale ei tikuks... Küllap vist kaklevad jälle lodjamehed... Aga lodjamehed seisavad rahus ja üksmeeles ning muigavad. Siis hõikab üks naine ja näitab sõrmega Miina suunas. Issand, ega see Loona ometi...

Aga Loona olevat haaranud virnast pooliku kivi ja valanud sellega sõdurile pähe. Õige käega, selist viskajat tuleb kiita! Sõdur tükkinud Loonale liiga lähedale, järgnenud talle õuelegi. Tahtnud plikat sülle võtta, see aga taganenud kivideni, sealt ta selle paraja haaraski. Paras, mehed kui hundid, varitsevad lapsi...

Loona istub keldris ja väriseb. Kuis sõdur vihaselt röögatas, veri talle sõrmile valgus! Seisis nii otsekui rõõmsalt üllatatu, silmad ümmarad. Karjatas veel ja tahtis haarata Loonat. Aga tema oli kärmem...

Kära tänaval vaibub. Jõel suriseb mootorpaat. Heledalt ja plagisedes. Pärasmootoriga... Keldri-laest tilgub külmi piisku. Tsilk, tsolk, tsilk, tsolk...

Kui see värin ei lahkugi Loona kehast? Mis küll siis saab? Siis aga hüüab keegi õuel. Tasa ja aralt. Ema.

Joogu Loona paar klaasi suhkruveft. Ema tilgutas sinna paar tilka palderjanigi. See rahustab.

„Oi, tütreke,“ lausub ta siis kurvalt. „Mis küll meist saab nii — sa oled ju päris laadakakleja.“

„Joo ise oma palderjan, kui sa nii loll oled. Mina ei salli, et mind... selline vastik... mees!“

10.

Miina tahab maale sõita — kasutada oma kahe-nädalast puhkeaega talutööks. Pudeneks jälle natuke raha... Jumalaõnn, et kobis end linna ta vanem õde Mari, nüüd keefku vananimene Loonale süüa ja karjatagu teda. Ning karjatatav olgu mõistlik, hoidugu kisklemisest ja otsigu endale ajaviiteks sõbratar, selline viisakas tütarlaps kui Ella alumiselt majakorralt.

Kui laev kaob manitseva Miinaga käänaku taha, hüüab sadamasillal tumepruun tütarlaps värisevale vanaeidele:

„Mul on nüüd vähe aega. Ma pean otsima endale sõbra. Viisaka ja tütarlapse. Kas kuulsid?“

Mari-tädi kuulmine on vilets. Loona karjub talle kõrva ja sadamas naeravad veel kaua laevamehed ja noor saianaine. Taamalt kostub veel kord:

„Keeda lõunaks riisisuppi. Pärast lõunat lähen välja ja otsin endale sõbra. Tütarlapse. Viisaka.“

Leiabki otsitava. Luise on aastat kuus Loonast vanem. Heleblond. Ta isal on kaldal kiosk, kus Luise ja ta noorem vend müütavad paberosse ja maiustusi. Vargsi ka viina. Kaubatarvitajaiks on parvetajad, lodjamehed ja pootsmanid. Need viimased on lootsikupoisid paadisadamast. Igal lootsikutepidajal on kaldal väike platsike, sellel putka, putka ees rõdu ja jõel parv. Laudadest sild tühjad vaatidel. Sillal aga ootab aerutajaid poiss, keda palgatakse suveks. Kümnest kuueteistkümnene võib olla pootsmanil aastaid.

Kõik pootsmanid külastavad Luiset. Vihastavad nii Loonat, kes nüüd tundidekaupa istub kioskis ja tahaks kõnelda ka millestki muust Luisega. Kas loomadest... Või raamatuist. Aga ei saa. Tuleb üks ja tuleb teine. Ostab paberosse, kõditab Luiset ja ütleb talle paar rõvedust. Luise killkab ja suitsetab. Pahandab Loonaga:

„Sa ära vahi pahuralt! Siin peab olema äriinimene. Sa tee ka veidi lahkem nägu, siis nagu kenam, kui istuvad leti taga kõrvuti valge ja must pea. Su näolapil pole viga. Ainult need kulmupõõsad tuleksid kärpimisele. Ma toon papa habemenoa ja ajan nad sul kitsaks. Kuule, hõõru punast kriiti peeneks, päris jahuseks. Toda võta siis lapile, pehmele nartsule ja tõmba õrnalt üle põskede. Sul muidu see näoke kahvatu ja kollane.“

Õhtul lippab Loona välja. Ta minevat külla oma sõbrale. Tollele viisakale tütarlapsle. Nõelugu Mari-tädi ta valgeid sukki...

Rikutud on Loona ilus õhtuke: kioskis istuvad poisid, Luise sätendab õnnest. Talle kingitud äsja käevõru. Vaadaku Loonagi, kui vahvad on poisid, keda ta omas nooruses ja lolluses nii vihkab! Nüüd toonud nad talle käevõru, ringi hõberahadest, kõlisevaist...

Loonal on imelik. Halb on. Ei saa kuhugi istuda, ikka ees üks vastik meesolend. Vastikuim veel see, kes tahab haarata põlvile Loonat. Putkake on suitsust pime. Luise sunnib Loonatki suitsetama, asetab ta ette klaasikese punava vedelaga. Loona ei saa ega saa aru, miks ta nii kelmikalt pilgutab oma siniseid silmi, kui sunnib teda jooma. Kas see Luise ongi viisakas tütarlaps? Järsk mõte lööb Loona kõige kaugemasse nurka, ta hoidub naabrist eemale ja põrnitseb tighedalt.

Naaber hõikab Luisele:

„Hei, Liisbet, löö lavka kinni! Väike preili pimedas ei häbene.“

Luise kuristab naerda ja laseb kioski kattel kolisedes kukkuda. Uksepragu helendab vaevalt, väljaski juba pime.

Luise kilkab ja kellegi sõrmed kobavad Loona põlvil. Aga nüüd on Loonake jälle Juhani tütar, rohkem kui kunagi enne. Iialgi pole ta tundnud sellist viha, ei varemini, ei hiljemini. Hüppab pingile püsti ja ruttab ukse poole. Need, kes enne istusid pingil, hullavad nüüd põrandal keras.

Keegi haarab Loona kaelast. Loona rusikas langeb mingile kondisele. Ta naabri, pika poots-

mani nina. Poiss surub tüdruku enese vastu. Nüüd kisendab Loona vihast. Vannub täpsalt nagu ta kadunud isa. Vehkleb kätega, haarab riiuli servast. Käte alla jääb midagi külma. Klaas. Vist ongi suur morsikarahvin, millest Luise täna rääkis. Suur ja lihvitud. Ja siis tõmbab Loonake selle suure ja lihvitu sealt riiulilt kaela. Nõu langeb raskelt õlale pootsmanile, kes hoiab rabelevat Loonat. Vanne ja kõlin. Loona pääseb järsku vabaks, ta otse lükatakse pingilt, langeb ukse ette kõhuli. Vedruna püsti. Jookseb vastu ust, ise hambaid kiristades. Kogu putka rappub, keegi vannub ikka veel ja Luise hädaldab. Lubab kutsuda kordniku ja isa... Keegi raputab enesest morssi, märga paiskub ringi. Nurgas naerab väikesim poistest. Küll saab lõbu täna...

Aga Loona jookseb kaldal. Koju. Ei vaata tagasi, käed rusikas, tormab lõõtsutades... Nüüd ei lähe ta enam iial selle Luise, selle... juurde!

Järgmisel hommikul tuleb Luise Tuiskude tuppa ja nõuab uhkelt ja külmalt, otsekohe makstagu talle välja lõhutatud karahvin. Loona, see hobune, kes arvas end koplis olevat, tasugu nüüd see suur ja lihvitud... Tema papa käskinud tal tulla...

Loona istub aknal ja pajatab:

„Vurle, litsu varvast! Me, naised kahekesi, tädi ja mina, teeme sul muidu kere heledaks. Ja politseile ütlen mina, et sinu papa müüb viina. Naatani vanamees ostis. Ta ütleb ka.“

Loona esimene sõbratar, viisakas tütarlaps, taganeb ukseni. Mine sa hulle uskuma, see vanaeif nurgas noogutab, peab vist Loona öeldut õigeks.

Siis lükkab Loona toast Luise, viisaka tütarlapse, ja viskab ukse laksudes kinni. Luise seisatub eeskojas, ajab keele suust ja lallab:

„Vana Tuki tütar, vana Tuki tütar! Ema müüb sul juudasitta ja sa ise ei oska ujudaagi.“

Kurb küll, aga Luisel on õigus. Loona ei saa ega saa püsida veepinnal. Kisub põhja. Roomad küll madalal, siputad jalgu, käed põhjas. Puristadki. Kaugelt näib see muidugi nagu ujuksid. Aga nagu põhi kaob, nii vajud alla, vesi tikub otsekohe suhu ja ninna ja kohiseb seal vastikult.

Ning teised — Luise ja lootsikupoisid, ujuvad kui kalad. Koera viisil, konna sarnaselt, vürfeldades... Kilkavad ja õõtsuvad lainetel, kui möödub mõni laev või mootorpaat. Jõuavad teisele kaldale, hüplevad seal ja algavad jälle ujumist, väsimata, vajumata...

Kuidagi peaks ravima seda viga. Põitega? Nood aga ümmarad ja libedad, kes neid kurjevaimet usaldada võib! Kui jätaavad häppi ja hätta. Loona kadunud papa ujus selili ja külili. Samuti peab oskama seda tütar...

Ostab Teras-eidelt korgikoti. Teras-eit üürib punavalgeid paate, rohelise tüüriaga. Võtab Loonalt raha, nuhib putkanurgas, kisub siis aerude alt kaks mõõrīga ühendatud kotti. Tarvitagu Loona neid tervisega, kuid pangu enne korkidele uus kate. Vana juba pehkinud ja pudenenud.

Ei jandagi uue katttega, mõtleb Loona. Jookseb piki kallast, kotid kõlkumas õlal. Kallas roosatab kehadest. Punab mõni mütsike ja rohetab

sõdurite salgake. Künkal, mille kohal jõepõhi liivane ja puhas, lebab seltskond. Heleblond tüdruk, nimega Luise, ja ümber tal palju poisse. Pootsmanidel on puhketund...

Loona jookseb. Lebajad hõiskavad:

„Tukk, kuule, noor Tukk, kõik korgid kaotad ära. Jälle kukkus üks. Nii jäävad kõik augud korgita... Kuule, Tukk, korgid pudenevad.“

Loona jookseb edasi. Valetavad, need rojud. Siis aga potsatab midagi ta kannale. Ongi kork. Ja korkidest rada kaldal... Lebajad aga irvitavad ja vingerdavad meeleheast... Loona viskab korgikoti kaldale ja jookseb üle luha. Hambad nimetissõrmes, midagi soolast suus ja suur viha südames. Eh, kuis need raisad teda naersid... Nüüd ujub ta varsti, peab ujuma, koera viisil, konna sarnaselt, ussi moodi...

Ja juba järgmisel päeval piilub linna supelasutise korrapidaja pahunult pruuni tüdrukukest, kes seisab sügavaima osa serval, otse ta kohal hoiatab silt: ujujaile. Kui too plika nüüd sealt kukub, jälgib nii teravalt ujujaid, liigutab käsi ja jalgu. Lööb siis, otsekui vihas, hambad nimetissõrme ja hüppab vette!

Karjutakse, keegi toob hingeldava Loona kaldale. Kükitab värisedes pingil, vihased silmad kol lakad märja juuksetuka all. Nimetissõrmest tilgub verd ja päästetu käratab järsku:

„Mis te... vahite... lollid naised... Ma õpin nii ujuma... kuis kutsikad... surmahirmus ujuvad, eh!“

Lodjad küttepuudega ja lõputud palgiparved vajuvad pärivett, on südasuvi. Loona, poisslaps Edmu ja kaks väikest tüdrukut mängivad liivahunnikul. Mängitakse jahuveskit ja Loona on mölder, talunik, hobusemees ning ostja. Ärgu praotagu need teised liiga palju oma suid, vastasel korral lööb mölder veski jalaga laiali ja lõpetab loo.

Otse mängijate taga kerkib majasein, kõrge ja punane, nelja pisikese aknaga. Kaks teisel korral ja kaks kolmandal. Viimastest lehvivad valged eesriided — ema näputöö. Aga teisel korral elab Vriduliini-preili. Muulane, kes teeb kübaraid. Veidi ogar vanapiiga, söimab alumisel korral elavaid kingseppi, et nad puhast ja kallist jumalaandi, kliistrit, määrivad nahale. Pinsulile ja kontsale. Tema, preili Vriduliin, aga söövat sama kliistrit ja tänavat Loojat igapäevse leiva eest.

Preili Vriduliin valmistab praegu sinist kübarat. Eest siledat, otsmikule rõhuvat. Tagant aga näib selline peakate kanana, kelle sabasulisse puhub vali tuul. Kroogi ja kõverda nüüd, vanainimene, ripsi ja atlassi, hoia neid suus ja venita...

Kui preili Vriduliin naudib atlassi tuhmi sära ripsi krobisel pinnal, kuuleb ta järsku väljast, õuelt, helisemas oma nime. Kumardub üle lilled, fuksia ja pelargoonia. Ja õuelt heliseb selge lapsehää, pikkamisi ja õpetlikult rõhutab sõnu:

„Sa, Edmu, oled veel noor ja loll. Vana Vriduliin on nõid, ütlen ma sulle. Kübaraid teeb ta muidu, niisama... et keegi ei teaks, et ta haudub välja sarviku mune... Kõigis neis kübarais, mida talt

keegi ei osta, on munad. Suured, helerohelised ja tumekollased. Noid munes sarvik ise, nii nagu Naatani kirju kana. Aga sarviku omad on kõik nahkmunad... Nende peale istub vana Vriduliin, sööb kliistrit ja soojendab mune. Siis hüppavad välja pisikesed sarvikud, sabad nagu nooril konnil, öösi vuhisevad läbi korstna ja toovad Vriduliinile siidi ja kliistrijahu.“

Aknal karjatab vihaselt preili Vriduliin:

„Sa tüdruk... halb laps... uulitsaplika... Ma kaeban su emale, küll see õmbleb sulle paari kirjusid pükse.“

Vanapiiga on tulivihane. Teda, teda tuleb teotama see jõnglane, see...

Aga jõnglane on veel vihasem. Teda, teda tuleb otse jutuhoos segama too vana... Just siis eksitama, kui talle meenus nii palju ilusaid pilte sarvikute lennust... Keset ilusamat kõnevoolu tuleb ja karjatab vanaeit...

Ja Loona käsutab. Otsekohe kerkivad neli istmikku ja vaatavad silma aknal ägavale Vriduliinile. Neli agulitaime, kes näitavad vanainimesele oma juureosa... Loona valged püksikesed naeratavad puhtalt, Edmu sinine särgike on pingul, kuid kahe väiksema tüdruku kehaosad hiilgavad roosalt...

Aknal värisevad fuksia ja pelargoonia, lendab põrandale sinine kübar. Ja vana preili Vriduliin trambib ripsil ja atlassil. See oli ju ta oma materjal. Nii tuleb see odavam, see vihahoog...

Kui ema Miina tahab läbida halli väravat, seisab seal kübarategija, preili Vriduliin, ja algab kohe, sissejuhatusega. Selgitab nukrale emale ta tütre riivatuse, kordab veel üksikuid, mõjuvamaid

osi ta häbematusest ja lõpetab tungiva palvega, et veel täna löödaks kirjuks Loona püksid...

Agas Miina lükkab hädaldava vanapiiga kõrvale ja ütleb:

„Ei mina hakka selle tühja asja pärast rikkuma lapse istmikku. Ja veel tütarlapse oma...“

Kui ema tuppa astub, loeb Loona Piiblit. Vaga ilmega, lektüüri süvenenult. No kuis minna nüüd külge sellisele... Agas ütlemata ka ei võiks jätta... Harjubki nii inimestega haukuma...

„Kuule, sa ära aja kokku nii palju lora ja ära jutusta noile väiksemaile... Nii harjud valetama. Külvad pahandust ja lõikad pisaraid.“

Ongi nii ja Loona saak on rikkalik, ühel reedel õhtupoolikul lõikabki pisaraid, neid teenituid. Ja see juhtus nii.

Nurgas, madala kuuri ees, askeldab preili Vriduliin. Tõstab põhjata kübarakarbi vankrile, seltiks kingib sellele lillelise päikesevarju. Kaste ja karpe. Pulki ja torusid. Nii kolib vanapiiga, kes elanud ühes ja samas majas kakskümmend aastat ja soetanud endale maist vara, mille päritolu ja otstarvet ta isegi ei tea.

„Sealt saab midagi,“ sosistab Liide Loonale ja kergitab kõrgemale viiekuist õkeest. „Sealt rebeneb midagi...“

Rebenebki, aga mitte Loonale. Vanapiiga tuhnib kuuripõrandal ja leiab mingi eseme. Musta mügeriku. Ahah, käekott, tungil täis nõöpe ja pandlaid, räbalaid ja lõngaotsi... Selle kingib ta nüüd Liidele, et näeks teine, vastik Loona, kuis ikka veel viha kannab ta vastu eneses preili Vriduliin.

„Liidia?“ hüüab heldelt. „Tule siia, ma kingin sulle midagi.“

Ulatab Liidele kotikese ja saadab Loonale hävitava pilgu. Loona istub palgil ja vaatleb taevast. On päris kena, et võib kuklasse ajada pea. Nii ei saa voolama hakata pisarad... Ega tal kahju pole kotist... Vanast, rõskusest lõhnast, rämpsuga täidetust... Aga miks keegi pidas kedagi temast, Loonast, paremaks... Miks vanapiiga eelistas räpast Liidet...

Kui preili Vriduliin upitab voorimehega vankrile kasti kübaratega, pistetakse läbi kolmanda korra eeskojaakna katkise ruudu välja üks tume pea ja ülemeelik hää l hõiskab:

„Vrollein Vriduliin, võta kaasa oma sarvikumunad. Muidu lähevad siin mädaks, need sinu kallid munad. Vrollein Vriduliin, vanatüdruk, kuulee...“

Kübarategija vibutab rusikat ja sõimab. Ta näib kolmandal korral irvitavale Loonale nii imepisike seal all.

„Vrollein Vriduliin, taevatui,“ tänitab Loona ja tunneb, kuis hele valu ja tume viha närivad hiirepaarina südame kallal. Ah, kahju nööpidest ja nööridest, käsitaskust, mis vanapiiga poolehoiu kehasisena kõlgub nüüd Liide rāpases käes. Ja nüüd jookseb silmist suunurgisse soolaseid tilku — süüdi kõiges kõhetu vanatüdruk peleriinis. Jah, vibuta aga rusikat, vana nōid, Loonal süda valust kortsus.

Koormast viipab rebenenud roosa sall ja kolmandalt korralt kisendab Loona. Kōripōhjast, nagu pisaraist kriim, hāāles kraaksu b kaasa viha.

„Vrollein Vriduliin, aja haududes tiivad laiali!
Vrollein Vriduliin!“

Siis ilmub röökija silmapiirile võõras paar. Ta vaatab ülalt otse herra pealaele ja näeb, et see niiskelt läigib. Võõra proua soengus aga kõigub uhkelt pruun kamm, suur ja sakiline.

Nii saabuski onu August Arhangeliskist, Irkutskist või Tomskist. Tõi kaasa prouagi. Viimane on aastatelt neljakümnene ja silmnäolt inetu. Valges vene pluusis, mille punasega tikitud kaelus ulatub ta suure kõrisõlmeni, mis veidralt liigub. Proua Lonni Tuisk tahab olla veeflev ja noor, tarvitab alpi tooni, uskudes, et see mõjub kuulajaisse lapselikuna. Ta liigutused on kärsitud, aeg-ajalt heidab ta oma mehele kõrvalpilke, silmi suureks ajades — nad on ju ka alles teist aastat abielus...

„Ah,“ hüüatab nüüd onunaine heledalt. „Kui hirmus laps, nagu väike, silmad suured, ja kõik tõmmu. Aga noh, ehk aastatega muutub.“

Kaks naist vaatlevad teineteist, Loona vasem suunurk kerkib, silmis helgib kollakat — nüüd peab ema Miina sirutama välja käe, et lahutada Loonat onunaisest...

„Muidugi,“ vastab Loona rahulikult. „Mul on veel palju aega, muutungi ilusaks. Aga sellised... inetud, vanad ja kortsus... nagu teie, kas need ei saaks kah kuidagi?“

Vaikus. Sügav vaikus. Siis hüüab onu August:

„Vaata, Roti, kui ilus vaade jõe!“

Roti kõrisõlm liigub, otsekui kugistaks ta omanik hapult-kibedat. Roti närbunud, puudrist krobedaks söödud palgel punetab hele laik. Ja onunaine pöördub Miina poole. Hääl kõrge ja käre,

üksikute sõnade vahele jäävad kinni kähisevad toonid. Nii häälitsevad pimedad, tigedad linnud. Õõnsalt.

„Nojah, jooksed ise tööle, senikaua laps ulakaks lähebki. Aga et ta Augustile ikka omane, võtan ta mõneks ajaks eneste juurde. Ehk saab teist veel siluda.“

Nii tülitsevad siis nad kahekesi juba järgmisel hommikul Tuiskude rohelises söögitoas. Proua Lonni ja preili Loona.

Loona ei joovat kohvi. Hommikuti vaid piima. Vanad võivat juua seda pruuni leent...

Aga tädi Lonni joob hommikuti ainult kohvi. Nii joob seda ka iga teine haritud ja kasvatatud inimene. Nii peab ka Loona jooma...

Aga Loona ei joo. Jonni pärast ei joo. Rohelises söögitoas kärgitakse ja tädi kaotab kõik oma õrnuse. Milleks ja kellele olla ka õrn ja mahe, kui August, nende naiselikkude omaduste ainus uskuja, viibib teenistuses?

Nii juhtub siis ka, et Lonni käsi satub Loona tumepruunesse salgesse. Aga teotseda ta seal ei saa. Väike libiseb suurema käest, lipsab kööki ja hüüab juba ukself:

„Kuulge, tulge vaatama, tädi tahab mind kolvida!“

Tädi Lonni nuuksub toas, vaheldi uriseb tigedalt. Köögis irvitab paks tüdruk ja naerab laginal Loona. Jutustatagu talle veel kord... Nojaa, nii see oli. Onuke muretsenud omale kaugel Venemaal elades kaela suured võlakoormad. Nende tasumiseks laenanud raha piiskopi virtinalt, enesest vanemalt piigalt. Ja kui siis onuke viidud teise linna,

sõitnud talle järele piiskopi virtin. Ladunud ehmunud Augusti korteris oma kuus sumadani ja kaheksa kohvrit põrandale. Elanud ja olnud. August korjanud kokku oma viimase elujõu ja sõitnud uude linna. Piiskopi virtin korjanud kokku oma kuus sumadani ja kaheksa kohvrit ja ladunud nad uues korteris jälle põrandale. Siis löönud onu August lootusetult käega ja kosinud piiskopi virtina. Vaadaku ette pisike preili, küll see paharett tedagi pigistama hakkab.

Ennustus täitub veel samal õhtul. Loona jälle tülis tädiga. Sädistavad mõlemad, kõnelus paisub praginal, otsekui leek kuivis kadakais.

Loona ei tõмба selga uut kleiti. Ei, sellist näotust Loona enesele kehakatteks ei himusta. Si-nine põhi, roosad lilled, roheline vöö, punane krae! Ja kuis veel avar see ürp — Loona võivat ahjunurgalt sellisesse hüpata — õmmelgu tädi pihaosa koomale, kõrvaldagu krae ja vöö.

„Vastik laps,“ ütleb tädi. „Mis sa, töölise laps, uhkeldad? Nõuad ja valid. Riiakas oled, ei sinust saa selle maja pärijat, mida me onkliga varsti üles ehitame. Ja sinusarnane ei parane.“

„Noh,“ venitab Loona. „Kui maja valmis, eks ma siis vaata.“

Elustub järsku. Peaks tolele naisele õige selgitama, et tema, Loona, võib samuti saada maja-omanikuks...

„Ega mul teie maja vajagi pole. Saan suureks ja lähen mehele, kellel isegi suur ja heleroheline maja.“

Tädi naerab, suure kõrisõlme liikudes. Too on hea tunnus. Siis on tädi vihane. Seda just Loona tahtiski.

„Sind... sellist vastikut, vaeste inimeste last võtab mõni majaperemees? Oeh, oeh, ma ei jõua enam naerdagi, vaat kus mul preili, oeh, oeh, naer kipub peale, ei tea, kuis mõtled sa õige kinni püüda nii rikast meest? Oeh, oeh...”

Aga naer lakkab varsti. Loona pöördub, paremal palgel punane laik, ja ütleb pikkamisi:

„Noh, püüan nii: ostan endale mitu sumadani, turukorvi ja kompe. Viin need selle mehe majja ega tulegi enne ära, kui ta mind naiseks võtab.”

Kriisked. Suhkruvesi. Värisevad onu Augusti käed ja hää. Külalised võivat saabuda, rahustugu, rahustugu tema noorik, väike Rotike. Juba homme viib tema, armastaja abikaasa August, vastiku tütarlapse tagasi jõekaldale. Ärgu irvitagu Loona, see kurjajuur...

Tund hiljem näitab proua Lonni Tuisk, näol riispuuder ja magus naeratus, külalistele oma kasulast.

„Jah, juba pikemat aega kasvatame teist, met-sikut ja inetukest... Muidugi, vaeva ja kulu see ju võtab.”

Nüüd peab Loona oma esimese peokõne. Uus kleidike liiga avar ja voldes, kaelus pigistamas kui kitsas kaelarihm. Ütleb selgelt ja vihaselt, järsud sõnad kui murduvad jääpurikad:

„Eile õhtust alates olen siin. Ja oma mamma kasvatab ja koolitab. Mamma teenib raha. Rohupoest. Ja siia ma kauemaks ei jää, tädi tahtis mind juba hommikul kohvi pärast kolkida.”

Järgneva vaikusega on Loona rahul. Nüüd sai ta ometi tasuda, teadku see vana, riispuudrine, et tema ei lase enesele öelda... Või teda ei võtvat ükski majaomanik...

Jälle sõidab kevad linna. Hommikuti jälgib Loona voodis lebades aknast paistvaid värve. Ümises laulu ja loeb: esimene, lauavabriku rõõmus punane, sama hoone katusel juubeldav ruuge. Pajutüve rohekaspruun — vanainimese sitskleidi värv. Noorte lehtede haiglane roheline, sekka kahtluse hall: kas need öökülmad ikka veel... Sinilillat näitavad ruttavate lainete küljed ja kõhualused, hõbehalli nende sakilised seljad.

Sellisel värviheldel päeval peaks tegema midagi suurt ja uut. Peaks ronima kõrgele kivipostile ja jutlustama, mõtleb Loona ja tõmbab jalga tõmbininalise sandaali. Hehee, selline jalanõu on parim vahend madam Weieri, preili Kartlangi kooli selg-roo, vihastamiseks. Ja nii teda Loona vihastab: tormab piki pimedaid treppe turuäärses majas ja taob tõmbi kinganinaga vastu astmelaudu. Eh, kõlab see aga toredalt — trepi tipul tõreleb madam Weier, peos tolmulapp ja tolknev kärbsepaber, läikiv, liimine lint. Vups, lipsab tulija tõrelejast mööda ja läikiv riba kleepub Weieri pluusile. Tulgu ometi Jeesus appi ja pühkigu nende koolilt häbiplekk, nimega Loona Tuisk. Irvitagu ülbe tüdruk, kruus käib seni kaevul, kuni puruneb...

Madam Weier tõreleb veel siis, kui ronib lauale, et kinnitada lakke kärbsepüünist. Pöörab siis viltu pea ja kuulatab: klassist kõlab imetuttav hää. Ilkuv ja ülbe — nii kõlab ehk faunide hääliitsus, kui nad meelitavad teineteist taplusele.

Loona seisab tahvli ees, kõneleb ja tükeldab ise kriiti — nii kulub see rutemini ja rõõmutseb

tükeldaja süda: sai jälle natuke kahju teha koolile...

„Oh, ei, ega vanaeit veel klassi ei tule, ta kirjutab meie tunnistusi. Sina, Johanna, kuula ja mäleta. Ära vaimustu tühjast sõdurist, vahest oli ta sind kallistades joobnud. Vaat minu papa suudles nii kord vorstimeistri koeragi. Ja truu, pähäh, sa ahv! Sul oli ju üks — ojaa, siis kõverdasid sina ja su ema kaela vana Saara ees, et sind ikka veel kooli jäetaks. Ja su ema tõi Saarale terve lännikutäie võid. Lännikutäis võid sõduri eest! Mis? Mina? No ma ütlen, mina täna Saara kätt ei suudle!“

Hoopleja lõpetab, sest madam Weier viib ta koolijuhataja tuppa. Seisku preili Kartlangi ärkamiseni nurgas, häbenegu ja kahetsegu.

Loona nuusutab. Hm, lavendli ja linase kanga lõhn. Tuba tulvil mööblit, kõverjalgset, punase plüüšiga kaetut. Eh, kui nüüd mängida siin Saara pühimikus raudteeõnnetust, taguda kõik alabastervigurid kildudeks, küll kosutaks selline toiming südant! Aknast paistab Jaagupi kiriku punane torn, mille luugist pudeneb halle tuvisid. Siis sätendab päike mingil klaasisel ja Loona sepitseb muinaslugu peidetud vääriskivist Püha Jakobuse tornis. Ei, parem nii — too vilkuv seal on ema hall, kurb silm, mis manitsedes pilgutab ülemealikule, nurgasseisvale tütrele...

Nikerdatud, peente jalgadega riiul ägab Engelhorni punase koorma all. Nagu oleks kitsele laotud turjale raske kandam. Raamatute ees aga kükitavad ja kepslevad loomad, hall linnukoer, põder ja punane hobune. Loona tõmbab sõrmekesega üle mahagoni

— nõrka tolmutorka jääb tumedam kriips. Loona tõmbab veel kord — olgu see tema, Loona poolt meeleheaks madam Weierile. Kui Saara need jutid avastab, siis...

Loona silitab punast plüüsi toolil. Kattel pole viga, kuid puuvärk, sooneline, nikerdatud ja treitud, äratab vähe usaldust. Kui just pihku võtta üks jalake ja veidi väänata, siis ragiseb see muidugi. Loona võtabki ühe, kuid tool langeb juba enne väänamist. Lahtine, murdunud jalg on osavalt nurga alla seatud, et vigane iste ikka toolina nurgas seista võiks. Nii petetakse siis selles majas, vahest oli Weieri-vanaeit nimelt püstitanud tolle vigase tooli Loona kõrvale nurka, et nurgasseisja, väsides ja tuge otsides, oleks siis kukkunud põrandale! Muidugi, teisiti ei võigi see olla. Ah siis nii teotseb see vanaeit! Ega Saaragi parem pole. Nad, see Saara ja ta ümmardaja, lootsid vist, et hiljemini saavad tooli lõhkumise veeretada Loona kaela, lootsid vist, et Loona tasuks rappuva ja nigela istme. Oodaku, ta neile veel näitab...

Hetk hiljem seisab katkine tool laua ääres. Oma terve kaaslase asemel, millel istudes võtab Saara ise vanematelt õpperaha. Las ta nüüd istuda sellele, küll siis tunneb teravalt, et tegi ülekohut oma väikesele kaasinimesele, Loona Tuisule!

Muusika. Tam, tam, tam, taob tumedalt suur trumm. Nagu oleks keegi kaastundlik pannud oma pehme käe vaese trumminaha ja tigeda nuia vahele. Ja suur pasun nagu kiidaks nüüd seda kaastundlikku ning temaga ühineksid teised, pisikesed pillid. Oi, hobused, Loona tahaks vaid näha noid hobuseid! Jalgu tõstvad. Pöetud lakka ümmarduvat kõveral

kaelal. Tuhmi läiget õige tumedatel külgedel. Hingata õige sügavalt: tall, põhk, hiline ratsu, auravad sõõrmed... Kuis see lõhnab, nagu märg villane, kergelt kõrbema lõõnud jõhv...

Loona teotseb. Väike kurivaim, too pisike, kes elab Loonas ja aeg-ajalt tõstab peakest kahe sarvejupiga, abistab Loonat. Annab ta kätte keerukad, hõbedased käärid ja näitab oma musta sõrmega, kuhu Loonake kääridega torkama peab. Ja nüüd ei lase Loona end mitu korda käskida, kuidagi peab ju tasa tegema selle ülekohtu, et teda takistati nägemast tervet eskadroni...

Peos suured, tasa krigisevad käärid, käib ta tooli juurest tooli juurde. Eelistab aga selliseid, mis rohkem asetatud seinale ligemale — noid ei kloi vana Weier nii pea. Urgitseb lahti kirju mööbli-paela, mis pingutab punast plüüsi. Siis aga torkab otse istme keskaika käärid pidemeni vaikselt kannatavasse mööblikattesse. Silub siis sõrmega rebenenud servad koomale, tõmbab veel paela lodevemale — keegi ei tunne, kuis ta teinud puhta töö. Ei märgatagi toda haava. Märgatakse alles paari kuu pärast. Siis on tema, Loona, juba laskepiirist väljas... Läheb kuhugi mujale, kooli, kus võib peale saksa, vene ja prantsuse keele kõnelda ka toda teist... Siin ela kui villase vaiba all, mida sikutavad sul üle pea Saara ja Weier...

Lootuses paremasse tulevikku torkab Loona soovalegi. Vana iste nagiseb ja sülitab värskest haavast mererohtu. Kas peaks uus mööblikate, mida nüüd Saara ligemas tulevikus muretsema sunnitud, olema võrdne selle summaga, mida ladus tema,

Loona, ema värisevail sõrmil Saara kortsulisse pihku? Lapse vaimutoidu eest...

* *
*

Saara ilmub klassi. Lõpetama õppeaastat. Ilmega, mis võis kord valgustada Jeesuse palet, kui ta rändas patuste hulgas ja töötas neile lunastust ja igavest elu...

Kõneleb väriseval häälel, kõlab kui rebitaks vana pärgamenti. Ta musta kleidi rinnaesisel väriseb kuldne ankur — seda jälgib Loona Tuisk. Tema'p see on — ime küll — kes õpinguis selle klassi parim. Kuid muidu — preili Kartlang kahtlevat ja kaalutlevat, kas poleks see parem, kui ta, koolijuhataja, lõikaks välja sellise mädapaise oma õppeasufise tervelt nahalt. Tulgu nüüd ligemale, võtku kell ja kaustik, täna ja parandagu end.

Kui Loona pingireast möödub, kuuleb ta sosinat:

„Müü kell ja raamat turul ära.“

See lauseke äratab Loonas midagi. Sooja igatsuse vabaduse järele, pigemini juba turg ja kaupaputka...

Kui Saara talle kella ja kaustiku ulatab, märkides veel korra Loona edasijõudmist õpinguis, tõstab värske priimus järsku pea, lõuake püsti, saadab nii võidurõõmutseva pilgu üle klassi. Ah, õnnis tunne, rind on poole laiem —

„Loona Tuisk, ega sa sikukene pole, kes nii nokutab.“

Saara hää. Nagu rebitaks vana pärgamenti.

Klass naerab — nüüd on nad jälle Loonast üle, Loonake on naeruvääristatud...

Loona parema silma all punab jälle ümmar laik, kasvab ja kahaneb. Häbi on, häbi... Ta uhkusele, suurele rõõmule valas vanaeist midagi segavat, sogast. Otsekui virtsa...

Saara ulatab Loonale käe. Suudelgu seda tänu-meeles ja aukartuses, parandagu end, enne kui hilja. Jumalal olevat pöördunuist eriline meelehea...

Loona võtab pakutud käe ja raputab seda. Südamlikult ja pigistades. Rauga näole ilmub paar uut joonekest — noor käsi on liiga räpakas ja tugev. Parem pigistab koolijuhataja paremat, vasak aga laseb liikuda kellatilal. Heliseb, naerab kell, rõõmutseb, et ometi leidis üks, kes ei suudle vägeva kätt...

Vaikus. Hingaminegi lakkab. Heliseb vaid kell, tasa, nii kogemata. Loona aga mõtleb: just nii oli eile kinos. Jokey raputas hobuseomaniku kätt, see virildas näo...

Tolmusammas väriseb päikesepaistes, kui Loona sammub tagasi oma kohale. Preili Kartlang teeb nüüd lühidalt. Tuleval aastal pidavat ta lõpetama oma pedagoogilise tegevuse. Nii soovivat seda värske valitsus, too vabariik... Muidugi, väe ja võimu vastu ei saa ju keegi. Ega tahagi saada. Tema, preili Kartlangi kaasmaalased, ta esivanemad, kõik olevat vaid head tahtnud sellele väikesele maale, tervelt seitse sajandit vaevanud endid, et külvata haridusseemet tooreste pärismaalaste südameisse...

Rauk nutab. Tigedus väriseb aga ta suunurgis. Vinguv jonn heliseb hääles. Loona aga tunneb midagi, tunneb selgelt ja soojalt. Nüüd —

„Ja elagu Eesti vabariik!“

Valjult ja järsult. Paarkümmend noort ootavad, mida ütleb Saara nüüd. Aga Saara on vanem ja targem kui paarkümmend ootajat. Ta naerab mõrult, tänab värsket priimust hapult — temal, preili Kartlangil, oleks peaaegu ununenud see vormitäide. Ega siis keegi temast uskuma hakka, et tema eas veel riigivastaseks võib muutuda... Puhaku kõik suvel, võtku aga vaheldi kätte ka raamatuid, inimsoo parimaid sõpru... Eratundide eest tasu aga toodagu veel selle nädala jooksul. Ja... Loona Tuisk astugu veel tema kambrisse, enne kui lahkub...

Ja Loona astub. Kisub pärani ukse, seisab lävel ja vaatleb kaht vana daami, Saarat ja Lillentaali, oma senist klassijuhatajat. Vaatlevad naised lävelseisjat: kaunis tüdruk, nõrgalt ümmarate puusadega, juba paisuvate rindadega. Helepruunis näos sarnasus kurikuulsa härra Luziferiga. Kongus ninake, suu pilkav poolkaar — kergelt-tige profiil. Ripsmete must poolring pruuni silmasädeme kohal ja paremal iirisel kollane täpike.

Nüüd kerkib vasem suunurk ja sõnu langeb vaiksesse tuppa otsekui tuliseid kive seisvasse, suikuvasse vette:

„Ma lähen sügisel uude kooli... Eesti vabariigi omasse... Ja kui mind keegi teist sinna laitma peaks tulema, seletan, et siin ollakse värsked vabariigi vastased. Siis te saate... Äga nüüd tahan kätte oma raha, seda ettemakstut... suviste eratundide eest. Teie tunde ma ei taha ja raha olgu mul käes, palun.“

Toetub siis piidale ja ootab. Preili Kartlang hüüatab, kohendab pitse rinnaesisel. Avab pärlmut-

riga ilustatud kastikese ja viskab põrandale kolm paberraha. Loona kummardub, kükitades vaatab üles ja naerab. Võtab raha ja naeratab veel kord.

Maja on tühi. Loona sammud kajavad halles ruumes. Kuski vidistatakse ja siristatakse. Linnud aknal. Kitsas puuris. Kaheksaks osaks jaotatud elamus. Paar leevikesi, isa punav, emane tagasihoidlikult hall. Paar väikest laulikut. All, hingeldades puuripõhjal, väsinud rasvatihane. Tuvi, lillakaid laike kaelal... Kojamehe poeg tõi nad siia, kingiks preili Kartlangile. Et oleks ka loodust hallis majas turu serval.

Loona näpitseb haagi lahti. Lindude vangipõli on vaid nädalat paar pikk olnud. Kõik on veel ergud ja liikuvad. Nagu see puntpaap, pisike kelm, kes esimesena lendab välja. Loona kummardub aknast vaatama, nagu rõõmust särav. Läks! Nüüd lahku ta nainegi, ise alandlikult hall. Siis teised, neljakesi korraga. Plagin, vuhin ja piiksumine. Viimasena läheb väsinud rasvatihane... Loona viskab tühja puuri kolinal nurka ja ohkab kergendatult. Jälle sai ta kuidagi tasuda oma kolme aasta vaeva ja pigistuse eest! Süda kohe kergem, et millegagi sai vihastada noid... Saarat ja Weierit...

Weieri hall kass jälgib lindude lahkumist sama huvi ja elevusega kui Loonagi. Aga perenaiste patud tasutakse ikka nende loomakestele. Loona astub toolile, siis lauale, rebib alla kärbsepüünise, liimist läikleva lindi. Hetk hiljem põgeneb hall kass kaugeemale, ümber tagakeha ja vasaku tagumise jala aga kleepub riba, firma „Aeroxon“...

Trepil hingab Loona sügavalt. Siia ei tule ta iialgi enam. Ei võigi tulla. Vaja nüüd mälestuseks

veel kord tõmmata kopsesse kopitanud õhku pikilt ja pimedailt trepelt...

Traavib üle turu. Keskpäev puhus punnis põsil sooja üle ümmarate kivide. Nende vahel vedeleb siin-seal mõni murdunud õis. Lillenaised rebinud ta lauda koristades varrelt. Loona, uues kreppkleidis ja sandaales, korjab tühjalt turuplatsilt närbuvaid õisi. Tõstab punase ja ümmara rediseги maast — et lilled ja redis ei kuivaks kividel... Peos riismed, jookseb üle turu, hüppab üle madala traataia ja viskab peotäie jõkke. Vool keerutab redist ja keerutab õisi — veidi neil ikka jahedam...

Alles siis ronib ema juurde kaubaputkasse. Ema Miina on nüüd kaupmees. Turunaine, nagu ütleb Liide Loonat sõimates. Üüris platsi turu servale, teiste kaubitsejate kõrvale. Pikk rida valgeid ja värvilisi majakesi, lahtise eespoolega. Letil marju, õunu, saia, vorsti ja kompvekke. Vaadis kvassi ja riioleil pudeleid: mõdu, limonaad, keedetud mõdu. On ka neid, kes müütavad salmialbumeid, puuhobuseid ja liivapangi lastele, kõrvarõngaid ja mesikooke, küünlaid ja seepi. Saapamääret, suitsukala ja õngeritvu...

Ema lükkab riivi ette. Tuul nii suur ja häbematu, vägisi kisub lahti väikese ukse. Toob kama-luga tolmu ja viskab ta letile, otse värskeile sepi-kuile. No mida sa hing saad teha, mida tegemata jätta! Söögu nüüd Loonakene, vedel see supp ju on, nagu laket vea teist turuäärsest söögimajast. Toobiga, loksuvat laket. Olgu rahul, ehk paranevad ajad... Tema, ema, jookseb aga üles, marja-aeda. Räägib ja pakub, jõuab nii ette teistest,

turunaistest, kes marjade valmides jooksevad mööda aedu kui emased hurdad, sõimeldes ja hinda kõrgeks kruvides. Nüüd juba soodus aeg Miinale, kes ei jõua võistelda vanade kaubitsejatega. Marjad alles rohelised, ega nüüd takista emased hurdad Miina teotsemist... Jäägu Loonake nüüd putkasse. Istugu vaikselt ja viisakalt, tänagu ostjat raha eest, ärgu olgu ninakas...

Loona istub tühjale kvassivaadile. Seab biskviidipaki enese ette letile. Nii ei näe keegi, et Loona Tuisk ajab äri turuputkas. Loona häbeneb. Punastub, kui ostja pilk peatub hetkeks ta näol. Vihastub, kui temavanused tütarlapsed möödavad teda, Loonat, pika ja põlastava pilguga. Ah, need tütarlapsed, need irvitavad ja pilkavad... Kooliski... Võtab biskviidi ja närib seda, mõtted laokil. Oli kena vaikus see, mis asus klassi, kui tema, Loona, laskis vabariiki elada... Kuidas see kõik tuli... Senini polnud ta iialgi tundnud midagi oma kodumaa vastu... Vist oli väike ja loll... Ilmasõda, revolutsioon... Punased inimesed, kes tapsid valgeid, valged aga punaseid. Just Tuiskude akna all, jõel, lasksid punased inimesed maha rea valgeid, taustaks värske auk jääl... Järgmisel hommikul aga punasid augu servad, nagu oleks midagi suurt ja rasket surutud läbi kitsa avause... Siis muutus. Valged rivistasid jõeäärse aiaplangu kõrvale punaseid. Trahh, trahh, trahh! Purskus midagi valkjat aiale. See külmus ja poisikesed kraapisid järgmisel hommikul küüntega jäätunud inimaju... Loona seisis aga akna juures ja vabises. Vabises öösigi magades. Karjatas ja võpatas. Aga, imelik, isamaad ta siis ei tundnud. Ei teadnudki, kumma

surm on kasulikum ta kodumaale, kas punase või valge inimese oma. Ta vaid pelgas noid pauke, jää-tunud aju, pelgas tapmist...

Täna tuli aga Saara, see vana. Soris Loona südamekastis ja leidis sealt uinuva tunde. Tunde isamaa vastu. Virisemise, pilke ja alahinnanguga ärataski Saara selle tunde...

Ja Loona taob kandadega vastu tühja kvassivaati ja hõiskab:

„Elagu Eesti vabariik!“

Keegi aga ei ühine Loonaga. Kaubitsejate reas naerdakse. Vana daami mustas. Daam algas oma teekonda esimese putka juurest. Kas kaupmehel ei leiduvat sepikut. Soovitav oleks saada sooja sepikut. Nimelt, olla suremas keegi vana preili. Vihas-tunud, endal nõrk süda. Nüüd soovivat ta enne veel sepikut. Sooja...

Esimesest putkast ta otsitut ei leia. Ei leia teisestki. Kolmandas irvitab paks kaupmees:

„Kas sakslased jälle sisse marsivad, et vanad preilid sooja saia otsivad? Sepikut ei ole, aga võtke paberist lilli, ilusad hobustele kõrva taha pistmiseks. Hää-hää-hää!“

Naer ja hüüded. Loona kuulatab. Otse tema pisikese kaubamaja kõrval hädaldab kaeblik hääl:

„Suri ja viimne soov. Andke sooja sepikut! Vihaustus, tal nõrk süda, nüüd tahab veel enne sooja sepikut.“

Loona võpatub. Too ju vana Lillentaal. Otsib... Saarale... Millest Saara siis nii vihaustus... Ega... Ja kaubaputkast number kümme sirutub tume pea ja kartlik hääl hüüab:

„Preili Lillentaal, preili Lillentaal, tulge siia! Meil on veel sooja sepikut.“

Vana daam mustas lööks ette risti ja kaks, aga ta usk ei võimalda seda. Seal istub ju see väike saatana, kes vihastas preili Kartlangi surmavarju oru väravani! Ja preili Lillentaal tänitab, unustab surija ja ta viimse soovi. Nüüd lahkuvat Loona patu pärast siit ilmast üks kuldne hing. Nemad raputanud teist, Weier toonud nuuskpiiritust, kuumi pudeleid... Kõik Loona Tuisu süü... Kaubitsejad väljuvad poekesist. Seisavad ja irvitavad. Hüütakse roppusi. Soovitatakse uusi ja hullemaid elustamisvahendeid. Paks kaubitseja rappub naerust.

Loonal on kuum, kipitav higi valgub silmi. Süda tuksub meeletult. Ega muud, kui sureb Saara, ei leia hauas rahu, rändab siis kummitades Tuiskude toas...

„Preili Lillentaal, preili Lillentaal, võtke kohe kolm sepikut. Ma annan rahata, siis ei ole preili pärast surma minu peale vihane. Preili Lillentaal...“

Preili Lillentaal sulab järsku. Ah, rahata andvat Loonake sepikud? Muidugi, see ju ka ristiinimese kohus. Saab veidigi kergendada surija südant ja oma süükoormat. Küllap elus näeb Loonake, kuis palju pahandust ja viletsust võib ta valmistada ligimesile. Nojaa, selle suurema sepiku ta võtaks, võtaks tolle teise, pehmema. Ja valigu Loonake talle kolmas hästi kohe... Kuldpruuni kooruke-sega...

Loona laob sepikud Lillentaalile sülle ja hüüab: „Kui te nii kaua seletate, asja ees, teist taga, siis jahtuvad sepikud ja surijagi.“

Loona sugulane, proua Lonni Tuisk, leiab, et Loona haisevat rohelisest seebist. Tuleb tütarlaps sugulasile külla, istub veerandtunnikese, tõstab Roti nina ja nuusutab.

„Mis peaks siin küll lehkama nii vängelt? Enne ei olnud seda...”

August Tuisk kõhatab, puhastab nina ja küsib siis Loonalt midagi. Ükskõik mida. Ainult, et see Roti ei saaks... Aga Roti saab, sest ta üpris väga tahab kiusata seda Loonat. Lõunalaua jälgib tütarlapse pelglikke pilke. Issand, ahastab Loona mõttes. Juba on jälle tema taldriku kõrvale sattunud raske kahvel, mille harud jämedad ja tõmbid, otsekui puust... Ja veel nuga... Nüri, tera teisel sama jäme kui selgi. Algaks ometi onu August söömisega, näeks, kuis lõikab tema saag... Loonal on alati palav, kui istub oma rikaste sugulaste lauas. Meeles mõlgub püsivalt vaese Laatsaruse paiserikas kogu. Tuleb veel see bulldog Reks, limpsab keelega Loona kätt, heites ise arglikke pilke perenaise poole. Täpsalt kui Laatsarus istu siin, tunne hirmu raskete riistade, noa ja kahvli ees; kui saaks natuke poetada koeralegi... Aga ei, too natuke, mis langeb Loona taldrikule, on just mõõdetud noa ja kahvli jaoks: kaks korda lõigata ja kaks korda suhu pista... Majaproua tõstab toitu ise, tõstab toitu mehele ja külalisele, tema juba teadvat, millised on paremad palad. Nii satub Loona taldrikule mingi linnukondike, vaevu varjab end alasti luu paari nahaservaga, kerivad endid spiraali paar sooneotsa... Kartul sinna juurde, veel kartul, see aga

juba poolik, lusikaga vedelat ja pruuni üle — asugu nüüd Loona hävitamisele, ega ta ju kodus sellist maitsevat toitu saa. Ega vaesed inimesed mõista keetagi sellist, neile peab vaaritama ikka pajatäie...

Loona võitleb kondikesega oma taldrikul, ta ei kuulegi, ei saagi kuulata pereema lahket juttu. Piin ja rist selle kondiga! Lähed torkama kahvlit paremalt, liugleb luuke lustlikult vasakule. Otse taldriku servani, viimasel hetkel saad veel kahvli toeks ette lüüa... Kartulid keerlevad kaasa, aga pruunist ja vedelast on tilku paiskunud linalegi. Kui lõpp ometi ligineks, kui ometi ligineks...

Proua Lonni vaatleb pruune laike laudlinal ja algab. Ta hää l käriseb, sekka kostub õõnsaid toone:

„Nagu see sinu emagi... Jookseb ja jookseb, mis tollest kõigest saab. Last tahetakse ikka kooli panna, see on see vaeste ja harimatute igatsus. Raiskamine, raiskamine, parem võiks ta endale palgast veidi mustadeks päevadeks säästa... Nüüd aga kasvatab ta vaid üht last ja juba vaeseakesel kael nii kõhn. Ma viimati õige vaatlesin, no need kaela-sooned on kui kuivanud ja kõrisõlm päris püsti jäänud... Vaat, kasvata last ja näe vaeva...“

Loona lööb vihaga raske kahvli kondisse. Õnnes-tus! Ja lausub siis, mõõdukalt naeratades, sonoorse häälega:

„Ega need sooned lapse tõttu püsti ei aja. See tuleb vanadusest. Sina, tädi, pole ainustki last kasvatanud ja sul vahib ka kõrisõlm kaelusest.“

Tädi Lonni ei kuulegi öeldut. Ta tõstab mehe taldrikule kaht kartulit, lisab lusikaga kastet. Onu August aga küsib kärmelt:

„Ah ajalehes ka seisis, et vana Saar on trammi alla jäänud? Kuis ta meile nüüd sugulane oli, ega sina, Loona, tea? Vist minu ema õemehe onu, nii ta vist oli? Sa lugesid, kunas ja kuis see õnnetus siis juhtus?“

Tädi Lonni sööb vaikides. Nohiseb, parem põsk punnis.

Loona jutustab. Muidugi teab ta üsna hästi õnnetust. Saare, allajäänu, naine ise jutustanud seda emale. Turuplatsil vist juhtunud. Tramm lõiganud vanamehe keskelt pooleks. Täitsa pooleks...

Loona jutustab tõsiselt, hääles väriseb kerge järelestus kahe tombu vastu, mis jäid punama kahele poole läikivaid, nõörsirgeid rööpaid...

Lonni aga lööb kokku kaht sõrmustatud kätt, ajab suuriks ja imestlevaiks silmad ning hüüab lapselikult:

„Ah, ainult kaheks tükiks? Nad oleksid võinud ta ju siis kokku õmmelda, vaata mõistmatuid.“

Onu August punastub. Tal on piinlik, et ta naine teeskleb naiivset ja nooruslikku tütarlast tolle päris tütarlapse ees, kes vaatleb nüüd laudlina ja vaikib...

„Muidugi,“ seletab Roti edasi. „Kõik maod ja soolikad võetakse inimesest välja, soritakse läbi ja õmmeldakse siis tagasi, seda nüüd ei saanud...“

Naise jutuhuugu tahab kasutada August Tuisk. Valib praevaagnalt parema ja paksema tüki, sihib ja viib saagi oma taldrikule. Aga —

„August, sa loom, küll sööd aga sina palju! Ega ma sulle keela, söö. Aga sa tead, et su tervis ei kannata sellist rasket. Isegi oled liiga paks. Oh, sa loom, August...“

Lonni õngitseb mehe taldrikult lihatüki ja asetab selle endisele kohale. Ta tegevat seda suurest armastusest selle suure poisikese vastu. Ei võivat hetkekski lasta toda last silmast, kohe õgivat end kurguni täis ja vaevlevat siis mitu nädalat kõhuvaludes. Loona ohkab — kui juba pääseks!

Äga ega siit veel pääse. Peab aitama sööginõusid loputada, toda toimingut Loona vihkab. Ei salli taldrikute pesemist koduski, ammu veel siin, kus tühjaks jäänud kõhuga pead puhastama riistu, millele asetati midagi otsekui linnule, nii silmapetteks...

Nii eemaldub Loona köögist. Kõnnib onu Augustiga rõdule, saali, vaatleb uusi pilte ja leiab pääsetee. Olgu nii mõistlik mees onu August ja andku talle paberit, andku pliiatsitki — talle meeldivat väga jahistseen, hüplevad hirved ja kihutavad koerad. Noist tahtvat endalegi valmistada koopia. Joonistab siin väikeselt, märgib vaid kontuurid. Kodus aga suurendab, värvib...

Kui hüplevad hirved kihutavate koertega valmis, võtab onu August joonistise enda kätte. Vaatleb ja ümiseb, kortsutab kulme ja ümiseb jälle. Vaatab eemalt ja vaatab ligemalt. Lausub siis:

„Kuule, tüdruk, sul on ju talenti! Nagu valatud hirved ja koerad, täpsalt nagu pildilgi. Kuule, sinust saab asjagi, kui su peale kulutada veidi raha. Saad kuulsakski võib-olla.“

Onu August ja tädi Lonni otsustavad samas, vaadeldes hirvi ja koeri, saata Loona Kunstikooli. Tingimusel, et Loona aga kuulsaks saagu. Äu tee nimele, kuulsaks Tuiskude perekonna. Et kirjuta-

takse kord, kuulsa kunstniku Loona Tuisu kasvatajaiks ja koolitajaiks olnud ta sugulane August Tuisk ja selle abikaasa Lonni. Töötagu nüüd Loona, et ta Kunstikoolis ei logele, püüab ja hoolas on, siis maksvat nemad, helded sugulased, õppe- raha...

Loona tunneb, et nüüd peaks ta rõõmutsema, väljendama kuidagi oma õnne ja tänumeelt. Lau- suma paar tänusõna, kaelustama tädi. Aga — ei saa... Nagu uimane oleks veidi, pea raske ja süda tuim... Rõhub vist juba töötus, raske tingimus, saada ilmtingimata kunstnikuks ja veel ilmakuul- saks...

Homme juba mingi Loona sinna Kunstikooli, võtku peoga oma kriipseldisi kaasa ja näidaku här- radele, öelgu, et on vaeslaps, ema tööline. Ning ärgu unustagu seletamast, et just onu ja tädi saatsid ta õppima!

Loonal on halb, väga halb. Jälle meenub vaene Laatsarus, too paiseis... Korja nüüd palukesi, mida pilluvad sulle kaks... ei leia sobivat nimetustki sellele narripaarile... Kaks karikatuuri, kes taha- vad pääseda kuulsa kunstniku monograafiasse. Kuid mõlemad otsekui loodud mõne lustliku lehekülje täiteks... Saaks nüüd ühelegi neist narridest hüpata kaela, tänada teda ülisuure lahkuse eest... Loona katsetabki, punastub ise, kui suudleb tädi närtsinud palet. Ei, midagi on siin võlts...

„Jumala pärast,“ hüüab tädi lahkuvale Loonale järele. „Ära sa hakka maalima neljanurgeliselt, tead, noh, sellised ruudulised värviplärakad, vuturis- mid...“

Kui Loona jõuab tänavale, avatakse aken ja onu Augusti paljas pea ilmub avausele. Viimane sõbralik manitsus:

„Ja et sa kuulsaks saad! Mitte unustada, kuulsaks.“

14.

Aga ega Loonast saa kuulsat kunstnikku, sest tädi Lonni loobub oma kohast Loona monograafias. Onu August on äsja ostnud majaplatsi. Nüüd minna kogu sissetulek palkidesse ja betooni ning Loona kõndigu Kunstikoolist ära. Kogu aasta raisatud raha, aga kuulsusest pole kuuldagi. Oleks ükski ajaleht kirjutanud, kas või sõnakest paar, kas vaid Tuis-kude nime...

Õigus ta ju on, mõtleb Loona, viibides viimast korda ateljees, pildest ja kavandeist kirjus. Istub kolmejalgsel järil, veeretab peos grafiidijuppi ja nukrutseb. See aastake läks vaid kohanemiseks. Selle ajaga harjus Loona alasti modelli vaatlema. Alul punastus, kuidagi ei saanud katmatut olendit paberile tuua. Kogu aasta oli värnitsast, sikatiifist ja tärpentiinist lehkavasse õpperuumi astudes tundnud eneses suurt ja kärsitut küsimust: kust alata, mida teha, et saada kiiremalt ja väiksema kuluga kuulsaks. Sekka hurjutas tädi Lonni ülal Vahtrate puies-teel. Onu August andis imepisikese summa süte, paberi ja kriitide kuluks ning küsis pahuralt:

„Mitu semestrit see vaapamine võtab? See vuturismi tegemine peaks minu arvates ju nii kerge olema?“

Loona vaigis. Ei vastanudki, et ta oleks vajanud veel teistki summat, värvikasti ostmiseks. Õli-värvide muretsemiseks... Loona ohkab. Ilus puukast, kakskümmend värvi tuubides, viis pikka pintsli kõrval... Oli kujutelnud, kuis maalib viimase kompositsiooni juba õlis, võib-olla kiidabki mõni...

Nüüd aga astub pahurana ateljeesse, kaenlas väike akvarell, mille asetab teiste alandlikumate hulka... Olgu, töö oli sunduslik, nüüd on ta täidetud. Täidetud aga nii, et isegi tahaks sellisele käperdisele sülitada.

Kompositsiooni teemaks oli „Kolm tarka Hammikumaalt“. Nüüd uhkeldab ateljee seinul vähemalt paarsada tarka, kirevat ja üksteisest erinevat. Nagu erinevad nende loojadki, kümmekond kunsti-jüngerit.

Kui Loona peatub suure maali ees, mis kuulub Kunstikooli paremale õpilasele, ja vaatleb valget mantlilaiku kaameli kollasel taustal, kuuleb ta enese seljataga kaht kõnelevat. Noormees, kõhn ja kollane, ning vana daam, hõbehall soeng ja pluusil kirju seos.

„Ma vaatlesin seal akvarelle, mõnigi päris huvitav. Ühel on kaamelitest kolmnurk kujundatud, sellesse surutud kõik kolm tarka, ainult kingitused veerevad otsekui voogudes maapinnal. Nägite vahest?“ Küsija on kõhn noormees. Loona paitaks ta kollaseid põski, sest kolmnurk kaamelitest kuulub temale, Loonale...

Vana daam vastab:

„Jah, ma nägin. Värvid on puhtad, eredad... Mul kogu aeg tunne, et maali ja pidi palavikus olema, kui ta värve otsis. Sellised kärsitud varjun-

did, nagu tiisikushaigel. Oleks kompositsioon õlis, võiks teist vaadata. Algaja kohta igatahes ülihea.“

Loona seisab püsti päi. Mitte uhkusest. Nii ei valgu vaid pisarad palgele. Ta vaatleb ikka veel valget laiku kollasel, nüüd virvendab laik, sest pisarad vajuvad silmanurgast teise: Loona pööras pead. Kui oleks õlis, siis... Muidugi, kui saaks õlivärvid, tuleks kuulsus kiiremini... Nüüd aga ostab Loona paberiärist naelaviisi pakkimispaberit. Skitsideks. Ema Miina ei kulutavat oma vaevaga teenitud penne sellisele tuuletallamisele. Pigemini ostab suhkrut ja leiba...

Loona tunneb tahet ronida järile, rabelda ja kistsendada. Aga silmisse valgub uusi tilku. Loona heidab pilgu üle kirju seina, kallistab silmadega oma kaameleid ja lahkub Kunstikoolist...

Jookseb nuuksudes üle turuplatsi. Pritsimaja värava kohal hõljub punane latern ja tuul rebib suuri pappkaasi ruttaja kaenlas. Tahab vist näha, kuis õnnestunud Loonal skitsid habemikust, alasti vanamehest, kelle põlved poseerimisel külmast sinakad. Järsku luksub Loona valjusti — nii kahju on kahest: vanaäti sinakaist põlvist ja krobelisest pakkimispaberist, mida Loona ostis poest naelakaupa...

Ema Miina hädaldab, annab tütrele palderjani-tilku. Vaat, otse oma käte vahel rikuvad tütarlapse, silmad sel ikust tursunud. Ja neid rikkaid sugulasi ning nende tujutsemist: lapsest tahetakse kuulsust teha, näidatakse teisele alasti inimesi ja muidki roppusi... Tuleb mingil tädil hookene, võtab lapse otsekui ahvi, kes peab tantsima tema, tujuka, trummihelide saatel. Tantsitaja tüdib, viskab trummi pulkadega nurka, jättes ahvikese sinna-

paika. Ja tollel jääb hammas verele ja pind südamesse, nukrutseb ja usub, et temast oleks võinud tulla kuulus kunstnik.

15.

Loonale kiri. Odavas, sinises ümbrikus. Lebab sinine nelinurk Loona kirjutuslaual ja ootab. Aga millisel laual! Tormiks ei saa küll nimetada hoogu, mis pühkinud ühele nurgale kõik raamatud ja paberid. Küllap vist oli tuuleke tornaado ise. Raamatuid: romaane, romaane ja aina romaane. Lehekesil salme ja kriipseldisi. Rügement tindilaike rohelisel kattel. Köver puuoks, krobeline kivi, salguke halli sammalt, puust lehm. Laua nikerdatud võre on kadunud. Pooliti, siin-seal ripneb veel paar pulgakest ümmara nupuga. Pole ka ime, sest igal lõunal, koolist tulles, viskab Loona üle laua nurka oma vana portfelli raamatutega. Muidugi juturaamatutega. Kui aga viskaja tuju halb, langeb narmendav portfell — onu Augusti annetis — madalas kaares üle kirjutuslaua võre ja viib sellest tüki kaasa. Nurka. Sealt tõstab ema Miina portfelli ja võretükke ja hädaldab sinna juurde.

Sinine nelinurk ootab ja adressaat ilmubki, laubal pilved ja silmis kollakat välgukest. Nuusutab. Nojaa, egas muidu — tatratangud. Tema kiuste tatratangud, ainuke liik jumalavilja, mida Loona vihkab. Koolis pahandust, kodu pahandust, eh...

Mis kiri, kelle kiri? Ja miks siis muheleb eit, kas keegi rikas onkel pärandanud ehk Loonale miljon dollarit? Siis ostaks õpetajaile tsüankaalit ja sõidaks ise Indiasse...

„Mis patust juttu sa nüüd... Loe parem kirjake läbi. Ehk on su õnn ligemal kui Indiamaa.“

Loona loeb ja ohkab pettunult, näoke pikk:

„Ei, pärandust pole. Tahab vaid kohtuda üks poiss. Üks Kaspar.“

„Mis Kaspar see siis õige on? Kust sa said ta?“

Ja kui hämariku helehalli, jahedat vett voolab tupp, jutustab Loona emale Kasparist. Kergelt ja naerdes, see kõlab soojalt ja rõõmsalt, otsekui kudrutaksid päikesepaistel liivas püherduvad tuvid.

Poisslapsel olevat roosa suu ja veidi vesised silmad. Ja roosa suu on alati liikvel, sest Kaspar kõnelevat palju. Eesti ja saksa keelt segi. Nah, kuus nüüd seda jäljendada... Umbes nii, ahah...

Nimi olevat Kaspar Ust, komischer Name, nicht? Olevat võllig võõras siin linnas, sügisel astuvat Universiteeti. Kasparikene koguvat kirjamärke ja suvel liblikaid. Tundvat kõiki konnaliike nende häälituste järgi ja teadvat tunnust Zitronenfalteri Männcheni tiivul. Toonud kaasa Mamagi, ega need söögimajad keeda ju nii schmackhaftilt ja Kaspar olevat suur Feinschmecker. Ohee, tarvitseb heita pilk Kaspari pihale. Kenake hulk sentimeetreid... Sellist ümbermõõtu vajavat Kaspar oma tulevaseks elukutseks. Usalduse ja aukartuse mõttes, sest Kasparist saab Pfarrer. Mamale meeldivat vaimulik seisus, Kasparile enesele ka. Head palgad ja palju freie Zeiti. „Ohee, ja paar tosinat lapsi,“ lõpetab Loona.

„Mina'i mõista,“ ümiseb nurgast ema Miina. „Oma poiss ja nii irvitad teist. Alp oled. Näe, mina'i saa mõeldagi oma esimesele armastusele, ilma et kaks pisarat ei tibaks üle näo.“

„Tühja,“ vastab Loona. „Ega ta minu poiss pole, nii ajaviiteks... Kaksikümmend üks korda olen koh-
tunud ta narriga, täna ei tea... Sukakannas auk,
ei viitsi nõeluda.“

„Eks mine ikka,“ ütles ema. „Kuula ära, mis
tal südamel. Kui lollust kõneleb, tule koju. Anna
sukk siia, ma ise tõmban augu koomale.“

* *

*

Loona longib piki jõekallast, tõstab nina ja nuu-
sutab. Muidugi, nõrka kevadelõhna on õhus, mus-
tavaid viirge jääl ja sulatuult vihisemas pajuoksis.
Üle Vanasilla tumeda kaare ronib omnibus, lööb
õitsele tulikuulide paar. Käsipuul mootorpaatide
sadamas istub naine ja naerab. Ihiih, kriiskab ta ja
okk, okkooh, mõkitavad ta kaks kaaslast, meest.

Vankritäis rohelisi ilupuid veereb üle silla,
Loona ees hüpleb lombak tüdruk ja selle kannul
kõverjalgne mägrakoer. Loona naerab tasa, iirisel
särab lustlikult kollane täpike. Kuis veider mehike
on too taks, imelõbusa muigega suunurgis. Liigub
kallutades kui väike lodi, pruun kõhualune pea-
aegu puudutamas maad.

„Adah, pisi koer,“ hüüab Loona tasa ja pöördub
pikale ja pimedale kõrvaltänavale.

Suured, sünged majad sinkjalt helkivate aken-
dega. Ühel sellisel helendab hüatsint. Nõrgalt lilla
taim. Nagu langeks valgeile õiskellukesile violetti
valguskuma. Majas aga mängib keegi klaverit. Loona
kujutleb mängijat. Vana, kõhetu daam, kelle närtsi-
nud hinge langenud vist täna sulatuules rappuvailt
pajudelt kevadpiisku. Nüüd ei tea kiprunud vana-

piiga, mis küll peaks kipitama südamel. Ja mängib nüüd. Muidugi on see klaver pruun, mängija kleit kõrge kaelusega ja pitskäistega aga tumepruun. Ja kümme sõrme mänguriistal kollased. Kui vana pärgament... Kui õige nuusutada, milline lõhn ses suures majas, ega keegi tule... Ja Loona avab raske, lõvipeaga ilustatud ukse. Hm, vanade pallikleitide, kolletanute, kirstusseisnute lõhn. Rebenevad pitsi, sibulaõunte, vana mööbli lõhn. Mäng kostub nüüd ligidalt, Loona pöördudes minekule hammustavad tigidad, järsud helid ta kanda kui kääbuspintšerid. Uks vajub raskelt kinni, ta vahele jääb pikk ja hele helipiik klaverilt ning vingerdab. Klim, bim — ja kari nooruslikke toone hüpleb majast, lippab tänavale lohakate liigutustega, otsekui kari noori settereid...

Kaspar ja kohtumine unuvad. Loona seisab, pea kuklas, ja uurib tohutut kivehitist tänava lõpul. Õllefabrik — kui lõhkuda maha pikk ja punane korsten, lammutada kolm tornikest ja ehitada kivist uus ja kõrgem. Siis on too loss, suur ja punane. Omanikuks noor ja üllas mees. Loona juhtub — muidugi kogemata — lossiparki, samuti kogemata astub otse peenrale, millel lokkavad lossihärra lemmiklilled — tiigerliiliad... Kära ja hüüded. Lastakse valla kümme verikoera... Aga lossihärra kummardub Loona ette, suudleb ta kulunud kinganina ja hüüab: „Õnnistatud olgu see tund, mil ilmusid mu majja.“ Ja kosib siis Loona ja — nagu jutustatakse legendes ja muinasjutes — püstitab sõtkutud tiigerliiliate peenrale obeliski valgest marmorist...

Loona naeratab ja ohkab. Ojaa, kunagi see võis ju olla nii, kunagi ammu. Kui ta nüüd peaks astuma

sinna aeda, asetama jala peenrale, hõikaks nurga tagant öövahi jäme hääl:

„Hei, mamsel, koristage peenralt oma koivad, kinganumber kolmkümmend kaheksa.“

Kellelt küll pärinud tema, Loona, sellised kabbad, kas isalt või emalt?

* *

*

Kaspar on kõndinud terve tunni „Centauri“ ees ja ta roosa lapsesuu on nüüd mossis. Kooliplika laseb end oodata! Ja ei lausu enda vabanduseks sõnagi. Naerab vaid ja vaatleb taevast. Kevad olla teel, ütleb õndsalt. Mis läheb see korda Kasparile? Kevadeti saab ta ikka oma suure nohu, kaelarahud paistetuvad — nüüd aga rõõmutseb too tütarlaps, et sellised ohud on teel Kaspari juurde. Ja Kaspar saadab poolpahase pilgu silmanurgist oma kaaslastele. Oleks tore, kui veidike oleks pikem ülbest tüdrukust, kes kõnnib ta kõrval ja naeratab. Patust naeratust. Küllap veetis oma aja mõne mehega, kuis siis muidu hilines — ja Kasparike tunneb, et ta ei salli, et tütarlaps, kes tast veidi, vaevalt märgatavalt pikem, kohtuks mõne meesterahvaga peale tema. Ega seda aga väljendada või — siis vaatab pruun noid ülalt alla ja lausub:

„Ma ei kannata sõnu „meesterahvas“ ja „naisterahvas“. Siis meenub mulle alati üks vana maal. Aadam ja Eeva. Karvased ja kõverjalgsed.“

No mine veel kõnelema! Kaspar vaikib ja kisub viha. Loona aga seisatub järsku ja sosistab:

„Kass, vaata, kui ilus kass.“

Lahtisel eesuksel istub kassipoeg. Mustvalge-lai-guline kelm. Loona silkitab loomakest, kõneleb, võtab väikese kelmi süllegi.

„Küll ma varastaksin ta! Paneksin põue. Mis arvad sina sellest?“

Aga Kaspar ei arvagi. Kaspar on vihane. Võivad mööduda, näha, kuid Kaspari kaaslane käperdab võõraid kasse. Kujutelge, noor daam...

Noor daam kõnetab aga kino väraval ajalehepoissi. Poisil on pika, takuse nõõri otsas koerake. Suur ja kollane kutsikas.

„No poju, kas loomake jookseb vägisi käest?“

Poiss uurib küsijat, siis naeratab ja algab:

„No mis sa sunnikuga teed, nagu kodust pääseb, nii ajama paneb. Nüüdki tuli mulle tänaval vastu. Ega ei saa muud kui tiri teist tõbrast kõie otsas.“

Tõbras liputab saba, otsekui tahaks tõendada oma peremehe kõnet. Peremehe hääl on kõrge ja hele. Paljud pöörduvad ja vaatlevad naeratades preilit ja poissi, vaatavad koeragi.

Kaspar tõmbab Loona poolvägisi tulema.

„Kui nüüd keegi Mama tuttavaist märkas, siis... Kui vana sa õieti oled? Ma ei ole selles veel otsusele jõudnud. Vahel tundub, et kaheksa aastat, vahel koguni kolm. Aga siis — tõmbad suu schief ja kõneled kui viiekümnene. Mina küll ei mõista, kuid võid jutule kukkuda sellise räpase poisiga. Millised maneerid, millised maneerid! Su Betragen võtab veel ein dickes Ende.“

Nüüd aitab Loonale. Seisatub ja ütleb:

„Kuule, ära virise nii! Kui sa minuga kõndida ei taha, ära kõnni. Kui tahad, siis kõnni, aga sel-

liseks ma jään — oleks ka hilja end ümber töötada lasta vastavalt sinu ja su Mama maitsele.“

Lööb pea kuklasse ja kõnnib minema. Kaspar seisatub ja mõtleb. Meheau ei luba ju järele rutata. Vihastub ja pöördub minekule. Vastassuunas. Läheb sammu paarkümmend. Mõtleb veel. Ei... Too Loona, vahel teine selline kallis seltsiline! Offenherzig, fidel...

Ja üle Vanasilla jookseb noormees põlvpuks-tes. Ruttab jõekaldale, jõuab järele lonkivale tütarlapsele, haarab ta käe:

„Nah, Loonachen, piibliski seisab, et enne päikese veeremist peame leppima oma vihameestega. Komm ja ole wieder gut!“

Loona naeratab. See oli sest narrist kena, et jooksis ja alandus. Oleks päris kahju olnud teisest, poleks millegagi täita olnud oma tühje õhtuid. Üks poisslaps peab inimesel ju ikka olema. Ja tema, Loona, juba andestust paluma poleks läinud! Tal polnud ju süüd. Ja kuigi oleks olnud...

Väraval jutlevad nad kaua. Istuvad siis trepi alumisele astmele ja Kaspar Ust suudleb Loona Tuisku. Esimene, arglik katse ebaõnnestub muidugi. Kaspari roosa suu juhtub kiviseinale, riivates vaid tumepruune salke. Veel kord. Käes ongi too, mida ülistavad laulikud! Esimene suudlus. Loonake toetub aga kiviseinale ja mõtleb. Iial ei raseeri ta enam Gillet-teraga karvakesi huulel. Vähemalt siis mitte, kui kavatseb kedagi suudelda. Aga ega ta vist kavatse, ei tasu end see toiming... Otsekui kaks niisket, poolsooja sõrme vajutataks su suule... Parema mitte. Ehk kui just, uudishimust...

Siis tuleb loobuda Gilletist, sest karvatüükad üla-
huulel tekitavad valu...

Kuid nüüd kõneleb Kaspar Ust, mees. Loona, kui õrn naisterahvas, istugu nüüd kuulelikult.

„Tühja, kui palju see Hochschule siis ikka aega võtab, küll ma ruttan, nüüd me ju kihlusime. Lõpetades saan aga varsti koha. Maale muidugi, seal paremad tingimused. Vähem tööd ka. Siis abi-
ellume.“

Ja Kaspar Ust suudleb oma värsket pruuti ja asub teele. Pruut aga ronib veel trepi võrra kõrgemale ja istub siis astmele. Sellelt astmelt kukkus ta aastat kümme tagasi, kukkus pea ees, kivi-
põrandale. Keegi hooletu oli käsipuud libestanud kalalimaga ja Loonake oli langenud. Istukile tõus-
tes ei tundnud siis valu. Kobas vaid käega pead, kõik tundus pehmena ja tuimana, isegi mõtted ei
joosnud enam vabalt...

Nii on nüüdki lugu Loona mõtetega. Miks ei küsinud siis noormees temalt, Loonalt, ta arva-
must selle abielu, selle kihlumise kohta? Lihtsalt. Hm, ons see nüüd mees kinolinalt, peen, õrn ja tuline? Nöpsninaga, suudleb esmalt seina ja siis pruuti. Hm, hm. Peaks ütlema talle, et hoopis teisiti on Loona enesele kujutelnud meest, keda kavatses kord suudelda... Ja veel too abielu, toda ei salli Loona ju üldse. Ei Kaspariga, ei isegi mehega kinolinalt, õrna, peene ja tulisega. Üldse mitte. Kuis aga öelda seda, häbi on... Teine haavub, pettub. Lõppeks sõimab veel, haavatud mehe-
au... Kui kirjutada, jah, kirjutada võiks küll. Hilje-
mini tänaval võiks ju vastu tulles mujale vaadata. Nii on raske elada, otsekui nähtamatu kammiits

oleks jalus. Nagu imeks kuski puuk, selline lilla kui koertel. Imeks verd ja muudaks südame rahuks. Ei, abielu, toda Loona ei salli, kirikuukseltki põgeneks veel...

16.

Kaspar Ust — morn nägu, sinine kuub ja tennispüksid — tõstab jala üle kõrge väravapaku agulitänaval. Uriseb pahuralt ja silmitseb ümbrust. Siia oli teda, Kasparit, veel vaja! Vaat, mida võtab ette inimenē, kellel liiga pehme süda! Ta oleks võinud kirjutada sellele tüdrukule, seletada mõjuvad motiivid ja lausuda kurvad lahkumissõnad. Nüüd kõnni narrina mööda sopilist õue. Mõnigi vaatab aknast ja muigab: milline peen noormees agulis...

Päike on madalal. Otse kalurimaja lameda katuse kohalt saadab kiiri. Suure kivimaja ülemine osa on ruske, alumine aga päikesepaistest ruuge ja rõõmus — seisab ju too kivilobudik otse luha serval. Tulevad kiired isegi alt aia, pehkinud teivaste vahelt, virvendavad rohututtide kohal kui kuldsed lained. Nurgas, liivahunnikul, vedeleb pool puuhobust. Kirju pea, pungis silmis hullumeelse pilk, tagakeha ahvenkirju, pikk jõhvsaba must. Kaspar turtsub vihaselt. Kas mitte Loona ise ei mänginud seal äsja, jättes kriiskama liivale tühja, kollase kiluanuma? Kilkavkollase. Võib uskuda... Kus peitus küll Kaspari mehemeel siis, kui tegi tollele tüdrukule õrna ettepaneku?

Järsku seisatub Kaspar ja kuulatab. Kui koer, keda tabanud põgenemiselt ebameeldiva peremehe

vile. Kuski hüplevad „Hoffmanni lood“, jagavad ühe käega kurbust, teisega rõõmu, keegi vilistab neid ja keksleb vist ise üle nööri, kuid siis muidu kõlab viis nii katkendiliselt? Üha lähenevad „Hoffmanni lood“, vilistaja jookseb vist tema, Kaspari, suunas. Kaspar toetub suurele, roostepruunile vihmaveetün- nile ja ootab. Asetab käedki puusale. Kuid vilistaja kaugeneb jälle, nüüd hüpleb ta kuuride vahel. Ootaja silmitseb suurt paju — just tolle tagant peaks ilmuma veider vilistaja. Paju pigistab jändri- kud sõrmed halli rusikasse, suurde, muhklikku. Aga krobeliste sõrmede vahelt niriseb rohelist: pikad ja kitsad oksad, rohekashallid, ovaalsed lehed.

Siis ilmubki vilistaja. Muidugi, taevast tulgu nüüd ise appi, too ju Loona! Sitskleidis, palja jalu, peos mingi pulk ja ees tünnivits, viimast veere- tabki ja vilistab sinna juurde viise „Hoffmanni lugu- dest“. Kaspar kujutleb, kuid tüdruk kord tema naisena... Ei, Jehoova Jumal, pastoriproua ja vee- retaks ratast! Keskkooli lõpetanud mõrsja, paari- kümneaastane!

Mõrsja peatub, hingeldab ja riputab vastiku vaadivõru endale kaela. Küsib siis:

„Noh, mu paaž, bleich ja blond, mis nad siis jälle pisikesele teinud, et pisike nii betrübt?“

Kuis nüüd öelda, kuis rääkida, kuis alata? Ega muud, kui lõppeks sõimab oma endist peigmeest, kutsub majanaisedki välja, nood hurjutavad ja kisa- vad. Kui katsetaks õige veidi õrnalt, lüüriliselt... Oleks diplomaat... Süüdi on ju kõiges Mama, kel muide, on tuline õigus. Ja Kaspar lööb lootusetult käega ja ohkab südamesse lõikavalt:

„Otsas kõik, Mama ei luba! Mitte ei luba!“

Loona veeretab tünnivitsa kaelas ega küsigi, mida mama õieti ei luba. Ta teab seda ju küsimata. Ja tunneb: ta südame pehmelt ja rohtunult pinnalt veereb järsku ära suur ja raske kivi. Kuid sügavale oli kohedasse pinda vajunud aja jooksul kivike. Harjumuse sitked kasvud olid juurigi ajanud ümber kivi. Nüüd aga langeb koorem ja kisub enesega tüki aluspindagi, värske, kohe mullapind kuivab eredas valguses silmapilkselt kõvaks. Nagu värskele haavale tõmbub korp.

Kaspar vaatleb oma endist mõrsjat kõrvalt. Nüüd, nüüd ehk tõstab kisa, nuuksub ja palub! Ütleb, et ta vaene, ta ainuke varandus vaid hea nimi... Hädaldab ja lubab uputada. Kuid Loona lausub:

„Hüva, wenn nicht, dann nicht! Vaata kui ilus!“

Jälgib Kaspargi ta sõrme suunda ja näeb. Paju all on tasane kord helehalli, puhast liiva. Madalad pajuoksad õõtsuvad õrnrohekalt üle halli liiva ja sellel hüpleb varblane, veidi tumedam kui liiv. Kasparike tunneb: oleks see tüdruk talle pigemini näkku sülitanud, kriimustanud teda ja karjunud! Aga nüüd, selline õudne ja pigistav tunne...

„Eheh,“ katsub ta naerda, „vaata, kallis, nii hävitavad need vanemad meie, noorte, unistused. Nietschegi ütleb, et ikka hukuvad õrnemad ja õilsamad südamed. Sa, Loona, ära kanna viha, ära ole pahane. Ma ei või teisiti. Ma... armastan sind väga... südame rebin seest. Aga, vaata, meie kõik peame kuulama oma vanemate sõna. Piib-liski seisab nii.“

„Sa näed asjata vaeva. Lõppeks kukud koguni seotud kõnne. Tee lühemalt, mul pooleli võru... veeretamine.“

„Mamal pole midagi sinu vastu, ta ei taha aga, et ma nii varakult abiellun. Ja kui maale pastoriks lähen... siis peaks ka naine maalt olema, või nii kuidagi... Katsu mind mõista! Ma — mul pole midagi sinu vastu.“

Kuid Kaspar jätab tasa ja targu ütleмата, et Mama karjus ja nuttis. Nimetas Loonat agulplikaks, rāpaseks, kasvatamatuks, perekonnata tüdrukuks, kes püüdnud õnge süütu poisslapse.

Loona ei vasta ja naeratab vaid. Poolikut naerastust, silmis rohekat. Tuul pūhib talle tumepruune salke näkku, ta lūkkab nood tagasi ja ütleb kergelt:

„Ooh, egas minulgi sinu Mama vastu midagi erilist pole. Muide, ta on vist koguni tark naisterahvas, muidugi peab su naine olema maalt. Sul ei pruugi olla nii... kohevil. Ahah, Elsinoi, mis sul siis südamel?“

Viimase küsimusega pöördub Loona väikese, rāpase tüdruku poole, kes mõlema käega haaranud teda põlvest. Väike näitab küsijale puuhobuse saba ja tagakeha ning hādaldaб:

„Tuli välja, saba tuli välja.“

„Või tuli,“ naerab Loona. „Ju sa suli sikutasid ptruul saba āra. Anna siia!“

Sellal, kui Loona pistab jōhvsaba osava liigutusega endisesse auku, lōōb peoga pealegi, siis ikka nagu kindlam, tōuseb väikese tüdruku rāpane kleidike tuules ja puudutab Kaspari piimvalgeid tennis-pükse. Kaspar sirutab jala ja lūkkab sellega väikese ettevaatlikult kaugemale. Loona pilgus sātendab jārsku rohekaskollast. Nii lūkatakse eemale agulilapsi, nii lūkati eemale temagi! Jalaga. Ja Loona

võtab kätesse väikese Elsinoi määrdinud näo, pöörab ta Kaspari poole ja ütleb:

„Vaata, nii räpane olin minagi varemini. Siis aga tulid peened noorhärрад südalinna ja lakkusid mu palged puhtaks. Suudeldes, see puhastab kõige kiiremini!“

Kaspari kõravad hõõguvad punaselt. Loona surub väikest määrkassi, Elsinoid, enese vastu ja naerab:

„Vaata, kui ilusad suured ja punased kõravad onkul on! Kui nende taha lamp panna, siis saaks ilutuld, nii kenad punased laternad.“

Kaspar tahaks nutta. Võtta maast kivi ja lüüa sellega Loonale pähe. Kui palju ta selle eest ikka saaks? Romantilised põhjused, nii aastat kaks määratakse ehk...

„Häbi võiks sul olla! Irvitad ja pilkad sellisel kallil minutil. Läheme lahku ja sina kõneled nii... Teised tütarlapsed nutaksid ja suudleksid veel, mälestuseks. Sina aga, sul polegi südant, Mamal on õigus, on õigus!“

„Kas see Mama ei oota sind mitte Vanasillal või siin kuski? Ehk sa raiskad oma kallist aega, sammume aga väravale lähemale, ma saadan sind veidi.“

Kaspar ohkab ja sammubki. Kuis väga teisiti oli ta kujutelnud seda lahkumist! Loona langeb kummuli pingile aias, kohisevate väätkasvude all. Tema, Kaspar, silitab õrnalt ta pead ja suudleb teda lahkumisel. „Igavesti sinu,“ lausub see uhke tüdruk ja nuuksub. Tema, Kaspar, aga ohkab värava taga kergendatult ja jutustab uuel sügisel, korporatsiooni astudes, teistelegi oma armuseiklust ilusa

agulineiuga. Saab ehk varemini värvidki kätte, ikka südame-murdja või nii...

Aga nüüd! Nüüd sammub ta Loonaga värava poole ja Loona vilistab, kaelas tünnivits ja peos mingi pulk. Väraval seisatub Loona ja ütleb:

„Mine aga nüüd, see Elsinoi tilpneb ka siin ja sinul selline ahastav nägu. Ega muud, kui naised arvavad järsku, et mina tolle väikese ema ja nõuan nüüd sinult kolekõrget kasvatussummat, sina aga kitsi ja tõrgud maksmast. Nun, hakka minema!“

Seisab väraval ja naeratab. Kaspar katsetab veel kord lüürikaga. Sosistab:

„Sa oled mu romaan.“

„Ojaa, kroonine, kuus kord ilmuv.“

„Loona, Loona, ma uskusin, et sul on hinge ja südant.“

Loona tõsineb järsku. Suu tõmbleb kurvalt ja silmad niiskuvad. Ise aga mõtleb: kuis küll vaatas Marion seal, filmis, kui saatis minema oma kalli? Nukra pilguga vaatas „kaugusse“, paar pisarat veeresid aeglaselt üle näo. Suunurgad aga värisesid. Miks ei peaks siis tema, Loona, vaatama nii. Vähe-malt katsetamagi. Võib-olla avastab eneses suure ande...

Ja Loona katsetabki. Tulemused hiilgavad. Kaspar hellub ja sosistab:

„Loona, Loona, ära nutsa, on ju valus, et peame lahkuma, Loona, ma jään sulle truuks.“

Loona ripsmeil hiilgab märga, suunurgad liiguvad. Muidugi, temast saaks asja, näe nüüdki, võiks tahtmata nutta. Mõtle aga millelegi haledale, näiteks surnud linnule, ja pisarad veerevad kohe...

„Oo, Kaspar,“ sosistab läbi pisarate. „Luba mulle vaid ühte, tööta, et sa alati —“

Kaspar on õnnelik. Nüüd töötab ta muidugi Loonale igavest truudust, lubab alati temale mõelda — kuid väraval seisja ilme muutub järsku. Vasem suunurk kerkib, silmis hiilgab taas kollast ja pilkav hääl ütleb:

„Tööta mulle, et juhul, kui saad pastoriks maale, jooksed igal pühapäeval enne jumalateenistust paar ringi ümber kiriku ja veeretad sellist vitsa. Siis ei muutu sa paksuks ja talaari õmblused ei rebene. Mälestuseks jäägu sulle see võru.“

Loona asetab vaadivitsa Kasparile, kivistunule, kaela ja siis langeb kinni hall õuevärav. Kaspar põrnitseb pleekunud nelinurgale ja näeb: väravale on keegi roheline kriidiga kirjutanud kaks roppu sõna...

Virutab võru kaelast tänavale ja ruttab alla, jõekaldale. Tõttab linna suunas, kurgus mingi kipitav. Ja veel silmad... Uued paadiputkad lõhnavad vaigust ja ookrist. Aerud, kuivama pandult, näivad hiigelahvi kätena. Veel läigib laik vikerkaarevärvilist mootorõli, jõel lauldakse...

Kaspari jalg vajub punasesse liiva ja viha langeb ta südamesse. Selline, selline, nimegi ei leia sobivat! Kuis küll õigus oli Mamal, sel kuldsel. Ropu kõneviisiga agulitüdruk, kus küll olid tema, Kaspari silmad ja kõrvad kord...

Nüüd aga kirendab Kaspari silmade ees. Kaspar sammub kahe neiu kannul. Ühel neist on tume-punane seelik, helesinine vöö ja kollane pluus. Kübar on roheline ja sellel veel must sametpael. Kõige selle värvitoreduse omanik pöördub järsku

ümber, tema taga turtsub keegi noormees vihaselt. Nägu higine, ta pühib ja ähib vihaselt, saates temale, süütule neiule, etteheitest raskeid pilke.

Kaspar on väga pahane. Nüüd jalutab tema ees siin kohedal liival selline kirju... nagu Pfau. Tuletab talle meelde jälle Loonat. No kas oleks Loona iial hakkama saanud sellise sõgedusega? Ei, Loona oleks kandnud tumepunast seelikut vaevalt heledama pluuksiga ja juhtpunase vööga. Samavärvilist mütsi punase sametseosega. Kurat võtaks neid naisi, jälle peab ta mõtlema Loonale! Ja ta ju sugugi ei taha, üsna unustada kavatseb tolle tüdruku. Ah, kahju, siiski kahju... Kuis oli ta kujutelnud abi-elu... Oi, tema ise, Kaspar, oleks pastor, armastatud hingedarjane. Ta töötoas seinal oleks pruun arstimite kapike. Mahagonist, klaasuksega. Tolles oleks võideid, plaastreid ja tilku. Noid jagaks siis kannatajaile ta abikaasa Loona, sileda soenguga ja pikas, mustas kleidis. Kannatajad tooksid aga tervenedes talle, pastorige, sinke ja mune, võikest ja tangu. Milline elu, roosiline... Ehk oleks maaelu Loonast teinud veel asja...

Ei, kuidagi ei usu ta seda, ei saagi uskuda. Selline ülbe ja tujukas! Oleks ühel ilusal pühapäeval hommikul löönud seinalt maha arstimitekapikese, sõtkunud segi kõik purgid, pudelid ja plaastrid, haaranud tünnilt vitsa ja veeretanud seda ümber jumalakoja. Tollest tüdrukust võib uskuda kõike. Ronib kui poisslaps... Ronib... Kuis see nüüd oligi? Nemad, Kaspar ja Loona olid jalutanud Väljateel. Veebruaris. Vinge tuul oli vuhisemas ladvus. Kaspar kartis nohu ja soovitas tagasi pöörduda. „Küll kevadel, im Mai, tuleme siia tagasi ja

ronime pajule, kohe kõrgele," oli ta lausunud Loonale lohutades ja Loona oli nii veidralt naeratanud...

Jõel kriiskab keegi heledalt ja siis algab laulu. Kaspar võpatub, just nüüd pidi tänitama hakkama üks naisolend! Aga naisolend laulab, keegi saadab teda kitarril:

„Sõuab kevad üle maa, tütarlast sa kallista —“

Kasparike ohkab. Kallista, kallista siis ka, kui Mama ei luba! Ah, rebivad su südame seest oma haleda lauluga...

Loona aga astub trepist üles. Loeb ise. Neli, viis, kuus... Seitsmenda astme serv on purunenud, telliskivi punane silm vahib astujale vastu. Kümme aastat juba purunenud. Kümme aastat... Kaheksa, üheksa, kümme. Nii muutu vanaks ja halliks ühes ja samas majas. Tuleks õige laduda kraamike vankrile ja kolida, kaugele, võõraste inimeste hulka. Kakskümmend kaheksa, üheksa, kolmkümmend. Nüüd ei ole enam Kaspar...

Loona avab ukse ja küsib emalt:

„Kas sinki on veel? Süda nii vesine.“

„Miks ta siis vesine? Kas peigmees teist tahedaks ei rääkinud? Tal peaks ju küll seda juttu olema, tulevane õpetaja.“

„Peigmeest ei ole enam. Ma lõpetasin tolle jändamise ära.“

Nuga singi sees peatub hetkeks. Siis lõikab edasi, aga aeglasemalt. Ema Miina püüab vapralt naeratada, endal huul värisemas:

„Hästi tegid, või mõnest vaimulikust ka tublit meest saab! Parem pörsas põgenema lasta, kui peran vedada.“

Loona vaikib ja muigab. Ta teab ju nii hästi, kuis ema õnnis oli tolle tühja Kaspari tõttu. Seletas naabernaistelegi, kuis ikka tasuvat end tütre koolitamine, olgugi see toiming raske ja kulukas. Aga tasuvat end. Temagi tütar — saab nüüd õpetajaprouaks. Uneski ei oleks võinud näha sellist asja! Ja naabernaised kadestasid kõnelejat, eriti tütarde emad. Jah, mitte uneski ei olevat võinud aimata...

Õhtul, voodisse pugedes, kuuleb Loona, et ema voodis nuuksutakse. Jälle pigistub mingi võru ümber südame. Nüüd narr vananimene kujutleb, kuis ta oleks hanekarja hoidnud kirikumõisa nurmel... Päike oleks soojendanud selga, kellahelid oleksid vaikselt sõudnud üle nurme ja hanekarja ning pudeleid ja purgid väävelhappe ja tärpentiiniga oleksid nii kaugel ära olnud... Nüüd aga emal vilets teenistus ja tütreld üldse mitte. Ei ole peigmeest, ei ole kandidaatigi veel...

Kõige valusam on Loonal siis, kui mõtleb, kuis jalaga lükati eemale väike Elsinoi, kes kehastas tervet aguli noorpõlve. Nii heideti eemale temagi...

Narr, kui nutta nüüd kahekesi, teine teises voodis. Vana ja noor. Ja Loona hüppab voodist, las kub rinnuli aknalauale ja vaatab välja. Jõgi helgib tuhmilt pimeduses. Selline sinakas läige on petrooleumil. On ajuti koera silmil, kui see vaatab poolviltu. Vana atlassi sinakas läige... Ja tema, Loona, ei olnud küllalt hea põlvpükstes poisikesele. Isegi tolele mitte... ja ometi oli ta kujutelnud, et võib saada isegi majaomaniku...

Loona nutab. Ta oskab nüüd hääletult nutta. Käsi liigutamata, silmi pilgutamata; voolavad aga

pisarad. Ta ei pühigi neid. Nii möödub nutuhoog kiiremini ja pisarad ei jäta näole jälgi.

Nutja kõrvu kostuvad hääled. All, voorimeeste-kõrtsi trepil, istub soojal suviööl üks mees ja kõneleb. Üsna üksi. Kui vannub, on ta hääл madal, hädaldamisel aga kõrgeneb. Ja ta vannub ja hädaldab vaheldumisi. Järsku istub ta kõrvale aga naine, Loona näeb sellest vaid ümmarat lagipead. Nüüd kõnelevad mõlemad korraga, hädaldavad mõlemad.

„Jah, kulla mees,“ haliseb naine. „Nii me oleme, need elu heidikud! Vaata mindki, mul oli ka maja, täpsalt nagu sulgi. Kaks maja ja vürts-pood. Oi, elasime me tookord kenakesti, ei puudunud viin majas — — —“

„Sa... oled üks mõistlik naisterahvas, hõkk,“ toriseb mees. „Võta ja rüüpa! Mul oli rauapood, kus oli vikateid virnas! Ma ütlen sulle, kaks sülda oli vikativirn kõrge. Kas usud või mitte, oli kaks sülda.“

„No miks ma ei peaks siis uskuma, kulla mehekene? Sa ju praegugi nii kaupmehe olemisega. Lust kohe vaadata.“

„Rüüpa veel,“ sunnib mees. „Meie ju oleme need vaeslapsed, kõik me varandus on läinud.“

Loona naerab ülal aknal ja jälgib paari kasvava huviga. Naine upitab pudeli suule ja joob. Tasane vulksumine, siis matsutatakse suud. Jooja kõneleb:

„Ja mindki. Mehel oli kulduur, endal oli kulduur. Ketiga. Nüüd kõik läinud.“

Joobnu tõmbab taskust uuri. Midagi kõliseb ja langeb kividele. Uuri omanik aga uhkeldab:

„Äga vaata siia, kus ikka mehel kell kui ratas. Viiskümmend rubla, ütlen ma sulle, usu või ära usu.“

„No miks ei peaks uskuma, kui ütleb seda sinusugune tore mees. Ah, oleks mulgi selline mees.“

Ja joobnud paar kaisutab kõrtsi trepil. Loona naerab tasa. Siis aga tõuseb naine ja lahkub. Tulgu tore mees teda kord külastama, tulgu sinna ülespoole, mäele, ja küsigu taga ilusat Ellat. Küllap ta siis juba...

Kui ilus Ella on juba ammugi mäel, seal ülal, pomiseb mees trepil: „Kena, hõkk, naisterahvas, just südaöötunnil annab musi. Kui palju see kell, hõkk...“

Ja järsku tänitab ta, komberdades mäe suunas:

„Kus mu kulduur ja rahakott, kuule, Ella, anna siia rahakott ja uur! Too on, hõkk, niklist, ega sa selle eest midagi ei saa.“

Loona aknalaua alaga naerab, süda kerge ja meel hea. Ja mõtleb. Küll kasvatab agul sitkeid taimi, kasve, mis igas tuules ei kõigugi. Nagu tema praegu, ahastas ja nuttis, tuli aga selline lustlik paar ja pühkis ta mured. Mis tühja kulduurist ja kahest majast rauapoega, tähtis vaid see, et hing sul sees, et tunned sooja suviööd ja võid naerda oma ligimeste narrusi! Kust saavad vaesed südalinna lapsed, perekonnaga ja kasvatusena, sellist südaõist karastust? Nad nõrkevad peene mööbli ja siidtapeetite najal, agulis aga toetab ahastajaid elu ise, toob nutjaile lohutuseks lagedale veidraid tüüpe ja nende traagikat. Vaatle, naera ja kosu! Mis tähendab Kaspar, kulduur, majad ja poed, Loonal on aastaid vaid kaksikümmend, ta selgroog on õige ja kaksikümmend kaheksa ilusat hammast plombeerimata...

„Toida ja kata täiskasvanud inimest otsekui laiska lehma! Kuidas kõik teised koha leiavad, kas sinu ees on tee püsti või? Mine ja paku ennast! Raamatupoodi, moeärisse, kontoris. Maksku mina koolitamine, orja, vaeva ennast. Looda ikka, et noh, lõpetab kooli ja aitab siis vanainimest ka edasi. Oleksid võinud ju koolitamatagi lamada kodus. Kõik hilibukesed ja kingatükid lõpevad otsa, näis kuis sa vastu talve välja lähed... Ui, ui, ui, mind õnnetut ema!“

Ja ema Miina ulub jälle. Nii igal hommikul ja õhtul. Vahel, kui just ärkab, ka öösi. Loona aga lööb hambad huulde ja vaikib. Vastikuks muutub vanainimene oma virisemisega. Temagi närvid on pudenenud. Pole ka ime. Viimase kuue aasta jooksul pole ta vist ainustki korda istudes söönud. Ikka tõttab sinna apteeki, jookseb linna poole ja närib ise rutates. Lõõtsutab ja kugistab. Küllap ta nii tormates kaotas viimased närvijupid. Kui ta ainult ei uluks nii! See paneb Loona südames helisema sellise tigea keele. Tunned tahet söimata, isegi ulguda. Pakkuda ennast... Kuhu? Raamatu-kauplusse, moeärri...

Loona tõuseb vihasena istmelt ja läheb välja. Ta minevat linna. Nojaa, sinna linna vajatavat vist Loonat! Jälle hädaldab ema Miina. Kes see ootavat tujutsevat ja räpakat tüdrukut, kes ise purustanud oma õnne. Tema, õnnetu ema, laulnud ju alati, kuis kena ja korralik olevat Kaspar. Vaata, nagu too poiss kadunud, nii keegi ei nuusutavat enam suurelist tüdrukut...

Loona haarab laualt taldriku ja heidab ta põrandale, helisedes paiskuvad killud laiali. Siis aga virutab ukse enese järel paukudes kinni ja läheb. Põlved värisevad. Ta toetub vähekeseks eeskoja aknale, kuni vaibub veidi hoog, mis sundis teda taldriku killustama. Nelikümmend senti jälle läinud...

Avatakse veel teinegi uks. Sellest astub Liide, nigel, hõõrdunud rebasenahk lohakalt üle öla visatud. Rebase klaassilmad on otsekui piinast pungil ja ta kärepunane suu ammuli, nagu hääldaks ta just „hiihii“.

Loona vaatleb tulijat ja mõtleb. Hm, milline nahakene! Otse hale vaadata. Sellise ölal kandmine on ju loomakese ja enese blameerimine. Liide silmad on tursunud, ta astub kangelt, nagu pahur.

Lähevad koos tänavale. Loona küsib:

„Kas sa tööl ei ole enam? Olid ju ettekandjaks „Sadamakail“?“

„Ma kannan nüüd öösiti ette,“ venitab Liide ja lõhnab kui korkimata jäänud viinapudel.

Tänaval aga kilkavad poisipõngerjad. Kuulevad Liide vastust ja hõiskavad:

„Liide käib õmblusmasinaagendiga kraavis. Pudel mõdu saab!“

Loona seisatub järsku, toetub seinale. Tunneb, et kõik jäsemed kuidagi üleliigseina ripuvad. Tunneb füüsilist vastikust iseenese keha vastu. Nagu oleks kõik toit, mida söönud, terve nädala jooksul, poolseedimatult kõhus ja tuletaks end vastikult meelde. Laubale tekib külma higi, suu kuivab.

„Noh, preilike, ära minesta,“ irvitab Liide. „Küll sa isegi oleksid mõdupudeli eest tänulik, kui vanaeit su paar päeva söömata jätaks.“

Loona tunneb veel siiski seda kohutavat vastikust, kui astub kollase maja eeskotta Veskipargi serval. See kõrge esik sumiseb — kaheksakümmend noort tüdrukut ootavad järe. Ka Loona, kes leidis õhtulehest kuulutuse. Vajatavat õpilast apteeki, maale. Palk muidugi kokkuleppel.

Loona vaatleb ootajate jalgu. Kollased kingad koorevärviliste lõigetega küljel. Mustad lakist, juurde hallikad siidsukad. Kõrval juhtnahast kingad lõimesukkade otsas. Siis vaid ainus saabas pruunist ja krobelisest nahast, teise asemel aga puust pukike mingi raudklambriga.

Umbes paar tundi hiljem asuvad peffunult koduteele kollased kingad, mustad ja juhtnahksed. Ka ainus saabas, millel kaaslaseks pukike puust. Valiti ja sõeluti. Vaeti ja vaeti ning leiti kerge olevat. Valituks on mustjaspruun tüdruk, Loona Tuisk. Tal oli tugev seljatagune. Teda soovitas keegi kohalikest apteekreist, kelle juures tema ema pikemat aega truuduses ja aususes teeninud. Veel homme, neljapäeval, pidi sõidetama kohale. Alevikku kauget sisemaal.

Kuid kolmapäeva õhtul hädaldab ja nutab ema Miina.

„No kas olen sind kunagi tahtnud enesest nii kaugele saata? Nüüd mul alati süda hirmul. Kuis need inimesed seal olla võivad, külmetud, jääd ehk nälga. Oi, seda õnnetut emasüdant. Iga päev forgatakse sisse seitse mõõka.“

Loona aga ei ütle midagi. Tunneb kurba, nõrka rõõmu. Ta näeb juba homme uusi inimesi... Pikk sõit raudteel ja alevik sisemaal...

Ema Miina nuuskab nina põhjalikult puhtaks ja ohkab siis:

„Aga kui me nüüd päris õigust ütleme, ega sul seal ka midagi viga pole. Kõhuke ikka täis, rahapalka ka natuke. Ah, tolmu pead apteegis pühkima? Ja põrandat ka hommikuti üle tõmbama? Too ju lihtne, väana aga lapp kuivaks ja nühi! Tee aga nurgad prahist puhtaks, urgitse kas või sõrmega, siis meeldid oma leivavanemaile ja võid nende juures kohe mitu aastat teenida. Igav? Tohoh, noorel inimesel nüüd ka igav, võta heegelnõel ja vardad kaasa. Valmista endale paar ilusat asjakest.“

Loona mõtleb järsku helerohelisele majale, millest lapsepõlves unistas. Nüüd aga läheb ta sissemaale, peseb apteegis pudeleid ja hiljemini segab pulbreid. Ning õhtuti istub ja heegeldab endale paar ilusat asjakest...

„Kuule, ära tee nii virilat nägu. Jumalat peaksid sa tänama, et sellise kohakese said... Mul ju siin igav on... Oli mis nüüd oli, aga elasime kahekesi üsna ilusat elu. Kui tülitseksime, siis sõimlesime mõlemad. Siis aga leppisime jälle mõlemad... Sa ikka seletasid mulle kõik oma asjad ja lood ära... Kes mulle nüüd veel...“

* *
*

Kui Loona seisab pika apteekriproua selja taga ja vahib pealt oma kitsasse, kollasesse tuppä, mõtleb ta järsku kirstule. Saarepuust, kitsale kirstule. Toake on imeahtake, aknast paistab kaks halli vööti. Tumedam, määrdinud hall on maa ja heledam,

laiem triip nukker sügistaevas. Tumeda ja heleda vöödi piiril aga liigub midagi pruunikat. Vana, kondine mees ja sama kondine, vana hobune. Mõlemil pead raskelt longus, otsekui rõhuks sügistaevas halli kivina kuklale. Ronivad nii porisel pinnal, taevast tibab külma vihma...

Ojaa, lausub Loona poolkuuldavalt. Ojaa, kus peaks küll olema nüüd too pudel... hüatsindiga. Küll ta nüüd nuusutaks! Otse kitsa toakese akna all haliseb rida telefonitraate. Ulub pidevalt, sekka tiliseb vaid uksekell apteegis. Siis lükatakse kinni üks laegas, avatakse teine, kukub midagi kolisedes põrandale. Vist kaalupomm, mõtleb Loona ja lööb kohedaks oma peapadja. Kitsas, kollases kirstus on vaid ahtake voodi, pisike laud ja tool. Seinal telefoniaparaat ja baromeeter. Aitab sellestki. Kui vaid puuduks aparaat seal seinal... Tuleb järsku kiusatus, haara teine ja helista. Karju torusse, et sa sugugi ei taha... Et sa ei taha nühkida põrandaid, pühkida tolmu, pesta pudeleid ja heegeldada siis ilusaid asjakesi villasest ja puuvillasest lõngast... Et tulid siia madalasse, lamedasse kivihoonesse mudasel lagendikul vaid sellepärast, et sul oleks midagi tegemist... Et eit kodus ei hädal-daks...

Loona töötab tavaliselt vaid siis, kui tal selleks tuju. Nii oli see punases kivimajas linnas, nii kujuneb see siingi. Ema meelitas kümneaastast sööginõusid pesema, ähvardas ja töötas midagi head palgaks. Ei. Loona praegu ei tahtvat, ei olevat tuju. Kümneaastase tuju! Kuid siis tuli see tuju järsku. Ema koju tulles hiilgasid pajad ja potid, mustim,

katkine taldrikki säras heledalt. Loonal oli puhastamise ja pesemise tuju. Ta käis, peos lapp ja tükk seepi, mööda ärklituba ja nühkis. Otsis välja pisi-magi risuhunniku ja hävitas tolle. Ema rõõmut-ses, temalgi nüüd kergem. Töölt tulles kõik juba puhas, ei tarvitse enam vaevata oma väsinud käsi.

Aga, oota! Loonal oli vaid tuju. Kestis täpsalt ühe nädala. Kui puhastamisnädal lõppes, algas heegeldusnädal. Siis lõi Loona villaseid silmi villa-seile, triipe triibule. Laupäevaks ehk lõpetaski. Kui ei, jäi heegeldis igaveseks pooleli, sest vastavat nädalat tol aastal enam ei kordunud. Tuli mõni uus tuju. Nii kordus see korda viiskümmend aastast...

Aga siin, lamedas majas mudasel lagendikul... Hommikul tõuse kella kuue paiku. Ikka veel pole maas valget katet, mida sa nii väga ootad! Jumal teab, kas see vana maja kordki aastast soe peaks olema! Kui astud apteegiruumi, värised. Lõhnab mingist hallist. Loonal veider komme, lõhnus leida värve. See lõhn siin apteegis: nukker hall. Pude-nenud pärnaõied, kuivatatud mustikad, mentool...

No kuis pühid tolmu kõigilt purgelt ja riiu-leilt, kui sul just pole vastavat tuju! Pole tolmuta-misnädal. Nii roni mööda kappe ja laudu, pühi ja ohka. Neljanurkses purgis punab mingi pulber. Pu-nane kriit. Creta rubra. Loona ohkab ja tõmbab nartsuga üle purgi punetava kaela. Creta rubra. Kui Loonast saaks järsku kuulus filmitäht, ta võtaks endale nimeks Creta Rubra...

Kuid ruuduline kivipõrand ootab vett ja lappi. Ja Loonal pole ka selleks vastavat tuju. Hm, ta ju nühiks meeeldi seda külma jalgealust, kuid nii

korda kaks nädalas. Kuid igal hommikul... Ikka seesama... Ja põranda laudosale on pikk apteekriproua ise oma helde käega puistanud mingit valget segu. Loona nühib ja nühib. Kraabib küünega. Kuid valge segu on pesueht. Kas ei võiks too naisterahvas hoida oma kümme pikka, kondist sõrme veidi koomal, nii raiskab ju nendega oma varandust...

Apteekriproua kümme kondist sõrme aga tõmbavad hommikul ärri astudes üle laudade ja purkide. Siis libisevad ta hallid pilgud üle seinte ja põranda. Loona, kes paberist tuutu abil ajab boorvaseliini tuubidesse, tunneb tahet kogu vaseliini tagavara põrandale heita ja põgeneda.

Perenaine jaotab mingit segu kuueks võrdseks osaks. Osa pudeneb jälle põrandale ja nii saavad kuus doosi veidi väiksemad, kui just arst oma võimatu käekirjaga määranud. Proua käed punetavad, suured külmamuhud kerkivad siin-seal käeseljal. Loona vaatleb punalillasid muhke ja oma ravitud, ovaalsete küüntega käsi. Pagan, prii söögi, kitsa toa ja kümne krooni eest kuus ohverda oma ilusad käed...

Olgu nüüd preili nii hea ja joosku kööki, hoidku veidi tule kohal aniisiõli pudelit. Siis sulavat sealt köharohuks. Olla ju selline narr ajajärk, lapsed kõik köhivad... Kui mõni Loona apteegis üksi olles küsib midagi võimatut, andku siis preili talle kas destilleeritud vett või peent kriiti. Kuid ärgu ialgi näidaku, et apteegivärgist palju ei tea. Ostja nähes kaalutagu nii, et ostja nägu särama lööks. Eks mõnest teisest aimest, mis varemini valmis kaalutakse, võib seda ju tasa teha. Nii siis, joosku prei-

like kööki, toogu pudel aniisiõliga siia, ronigu siis põõningule ja täitku kotike kummeliõitega. Siis tulevat aga valmistamisele pärasoolepulgad, küllap ta juba näitab, kuidas tehakse noid...

Loona täidab koti kummeliõitega ja laskub siis rinnuli põõninguluugile. Väljas õhk puhas ja selge. Sügisene kargus, karskelt külm ja klaasina selge. Vana kirik on valge ja imekiitsa torniga. Nagu sukanõel kerkib raagus puude vahelt. Äjuti tuleb vana, hõbehall õpetaja pastoraadist ja ostab apteegist kümme grammi söepulbrit. Peseb tollega hambaid...

Loona naerab põõninguluugil, kaenlas kott kummeliõitega. Selge ja vaikne on kogu ümbrus, kuid tema, Loona, tunneb, et varsti peab tulema torm. Ta ei taha enam nühkida ruudulist kivipõrandat...

Kui ta alla jõuab, võtab proua Heleene ta üpris külmalt vastu:

„Ma lasen ikka õunu alla tuua, tööajal ei maksa nende pärast põõningul aega viita.“

Õhtul, pimeduses, jalutab alevikus kummaline paar. Sale tütarlaps pruunis mantlis ja temaga apteekri suur koer. Tohutu koeravolask, suurem vasikast. Apteekri pruunpunane Jupiter ja pruunis mantlis preili jalutavad kahekesi ja kõnelevad. Muidugi kõneleb vaid preili, pooltasa, vaheldi naerdes. Jupiter liigutab laisalt suurt saba ja turtsub sekka, nagu jutustataks talle ülilõbusaid lookesi.

Teed on mudased. Jalg vajub üleni porri. Sajab lumelõrtsi, rasket ja kleepuvat kui märga, vettinud vatti. Jaoskonnaarst tuleb haige lapse juurest, pöördub teele, mis risti üle aleviku lookleb. Ja kuuleb, kuis noor ja rõõmus hääl hüüab:

„Jupiter, oota, kaloss jäi jalast poriauku ja auk vajas pealt kinni!“

Kahekesi pühitsevad Loona ja Jupiter ühel ilusal õhtul Loona kahekümnendat sünnipäeva. Ema Miina läkitanud linnast paki. Paar kilo küpsiseid, paarkümmend kirjamarki — söögu Loonake koogikesi tervise ja rõõmuga ning kirjutagu oma vanale emale pikalt ja tihti!

Loona nuttis tunni ja teisegi veel. Kaksikümmend aastat ja alevik sisemaal... Sünnipäev ja emast eemal... Hale, kurb ja lootusetu. Väljas aga langeb vettinud vatti, telefonitruades iniseb tuul...

Siis aga iniseb keegi ukse taga. Jupiter tuli jalutuskäigule. Ta ei kahetse seda tulekut, sest sünnipäevalaps laseb tal istuda oma kitsale voodile ja sööda talle koogikesi. Nood on võist, kartulijahust ja mandlitest. Selliseid pole Jupiter saanud kogu oma elus. Nüüd ta sööb ja Loona pole kitsi. Sööda talle kogu oma tagavara ja ütleb:

„Söö aga söö! Kes teab, ehk juba homme norin tüli ja otsin casus belli. Ja vean siis mina enesega linna paar kilo kuivikuid?“

Jupiter sööb ja tunneb, et enam ei taha. Kuid kuis sa jätad vedelema sellise hüva ande. Ja Jupiter sunnib end, pingutub, saates aeg-ajalt Loonale paluvaid pilke. Kuid Loona ütleb:

„Nämmu aga nämmu! Loona süda nii hale, et midagi kõhtu ei lähe.“

Siis aga häälitseb suur Jupiter kaeblikult ja kraabib ust. Loona sünnipäeva pidustus on läbi...

Kui Loona järgmisel hommikul läbib saali ja söögitoa, peos aniisiõli-pudel, näeb ta kummalist pilti. Kõikjal, põrandal, lävel, ühel toolilgi look-

leb mingi kollakasvalge palmik. Nagu oleks keegi pigistanud pörandale vedelat taignat ja see oleks nüüd külmas hangunud. Taignarea üle aga kummarduvad proua Heleene ja ta mees, apteeker. Apteekri vend ja vana majapidaja, Anne.

„Kummaline. Kõigis ruumes. Mis see küll olla võib?“

„Nuusuta,“ soovitab proua Heleene.

Vana Anne tõstab häält.

„Ega ta head ei tähenda. Vaat, meil oli kord uusaasta ööl selline juga õuel. Suri peremees ja perenaine, laut põles. Mis prouake õige arvaks, kui ma lasaksin Kont-Joosepil nõidust suitsutada?“

Kuid proua Heleene ei saa veel midagi arvata, sest järsku naerab keegi. Valjult ja südamest. Kõik pöörduvad ja näevad: värske apteekriõpilane seisab lävel, käes pudel aniisiõliga. Naerab, ja kuis veel naerab! Nagu ehk kuueaastased tsirkuses naeravad. Taltsutamatu, suu avatud, nii et roosad igemed ja keel paistavad. Pisarad veerevad silmist, kogu keha rappub. Roosa rõõm särab silmnäolt.

„Preili Tuisk, kui te terve mõistuse juures olete, siis vaikige! Kes siis hirnub nii võõras majas?“

Nii käratab proua Heleene. Ega neist meestest ju midagi saa, siin praegu tema enese meeski ja mehe vend. Muigavad mõlemad, ime veel, et varsti ei rökka kaasa jultunud tüdrukuga!

Loona ei vasta midagi. Naerab ikka veel. Kuid siis tõsineb. Käes ta on, see casus belli, käes ta on... Linn, ema... Ole tänatud, Jupiter,...

„Kuis see oli, mis te ütlesite? Kas ma terve mõistuse juures olen? Kui te kahtlete, siis luban minagi enesele seda lõbu ja kahtlen teie aru juures.“

Tulemus on see, et alevikust tuuakse hobune ja pikkvanker. Ja Loona sõidab linna, öise kiirrongiga. Kui ta kitsas kirstus oma asju pakib, kuuleb ta, kuis proua Heleene lausub apteegis oma mehele:

„Villem, loe kassa üle! Ja jää ise siia, kes teab... Villem, loe veel kord! Kirjuta paberile, et nii ja nii palju. Villem, tee viiekroonisele pliiat-siga rist.“

Kurat, see ei mahu enam hinge! Kui hüppaks välja kirstust ja lausuks tollele naisele paar mõistlikku sõna. Loona vilistab. Siis kistakse uks lahti ja proua Heleene, nägu ja kael tulipunane, seisab lävel.

„Ega's see mõni pordumaja pole, kus te vilistate ja kõõrutate. See on viisakas maja, avalik asutis!“

Loonal on peos hambahari ja roosa öösärk. Ta vasem suunurk kerkib veidi ja siis kuuleb proua Heleene järgmist:

„Jah, päris korralik see avalik asutis! Ei kontrollita differiidiseerumi tähtpäeva. Vananes ja uuf ei saadud nii ruttu. Lihunik Muru mõlemad poisid surid ja arst jõi apteekriga pihlakaveini ja vaikis.“

„Uss,“ sisistab proua Heleene. „Madu, siug, uss.“

Kui Loona jaama sõidab, lõug sumadanil ja jalad vastu hobusemehe, igivana Kont-Joosepi selga, kattub lagendik ikka enam ja enam valge, värskelumega. Loona ümiseb endamisi. Kont-Joosep plaksub piitsa ja rögiseb:

„Nõõ, tagumik... hõlpu täis... lasse traavi.“

Loona aga vaatleb valendavaid välju ja laulab tasa: „Valge lumi ja must taevas, must taevas.“

Jaama jõudes vaatab tagasi. Pigistab silmad kinni. Läbi niiskete ripsmete näeb, et kogu maastik on sinakas-hall. Kokkujuosnud akvarell. Ei paista enam lameda katusega maja. Suur ja sinakas-hall lollus, et sai tulnud siia lagendikule...

18.

Lokaal sumiseb. Poodiumil rõkkab neeger. Pistab suhu kaks musta kätt ja venitab huuled kõrvuni. Huilgab kui suur, metsik lind, eksootiline lendaja, kes püüinises. Inimesi rõdul, seinorbades, tantsupõrandal. Poolik serpentiin langeb aeglaselt põrandale ja sellele astub uus paar...

Paljud pöörduvad ja vaatlevad noort daami, kes astub üle parketi. Sammud julged, aeglased, veidi lohakad. Ja kõlavad hästi, sest daamil on jalas rautatud uisusaapad. Paar uiske kõliseb tal käsivarrel. Seljas kitsas sportvest, selle juurde villane, tupsuga mütsike... Õhtukleides daamid vaatavad ja naeratavad. Milline olend! Kuid siis langeb helesinine serpentiin vingerdades läbi suitsuse õhu ja langeb noore daami õlale. Preili puhub sinise lindi õlalt ja naeratab.

„Vaadake,“ hüüab paks arst oma laudkonnale. „Kus ikka hambad! Kui pärlid!“ Ja õhtukleides daamid pöörduvad mujale ja muigavad halvustavalt...

Uustulnukas, preili Loona Tuisk, asetab aga uisud kõlinal lauale, istub, rautatud saapas jalgu uhkelt üle paarimehe. Ja arutleb Loona Tuisk endamisi: kuis tõsta nüüd veiniklaasi, et tõstja näiks

kogenum? Mida öelda, kuis vaadata, et ta kaaslane, blond korporant, kes tema, Loona, otse uisuteelt siia suitsusesse ruumi tõi, ei märkakski, et ta daam esmakordselt lokaalis viibib.

Ja Loona pigistab kinni parema silma, tühjendab hooletult veiniklaasi, teise ja kolmanda.

Loona vaatleb publikut ja vaatab seinu. Just paksu vanahärra kohal tantsitab seinal ungarlane oma lintidest ja paelust kirjut kaaslast. Ja vanahärra kõrval kumab roosa tulikuul. Näib nagu kannaks vana õlul kaht pead. Juudi daamil seal paremal väriseb õlal suur georgetteõis. Valge pujengi laiad õislehed liiguvad tasa. Loona mõtleb: oleks kena, kui ta kaaslane, pikk noormees, puhuks daami õlale, liiguks valge õis kui tuules! Kõrvallauas liiguvad kaks jalga. Kaks daami on toolid lauast veidi eemale nihutanud, tõstnud vasema jala üle parema ja kõigutavad nüüd pealmist jalga. Kaks kingakest, must siid ja hele nahk, kerkivad taktis. Üle kõrgejalgse, roheline veiniklaasi kummardub kahvatu nägu. Uppunu nägu roosakas, seisvas vees...

Loona tunneb, kuis vein tasa peas laulab. Nagu kasemetsas nõrk tuul. Tantsiv ungarlane näib liiguvat, ta daami kirjud paelad lehvivad keerutamisel. Roosa ving hõljub ruumis. Valge pujeng juudi daami õlal on närtsinud, üle kortsunud õie ja hõlbinud daami kummardub kellegi kollane, kõrgete palgenukkidega nägu. Nagu hiinlane, kes töötab kättemaksu...

Loona joob veel klaasikese. Neeger huilgab, heliseb mingi mänguriist kurvalt ja kaeblikult. Daam kõrvallauas hammustab huulde, kortsud laubal.

Vaatleb vargsi oma jalgu ja vabastab vasema kingast, heledast ja nahksest. Lükkab jalanõu laua alla ja naeratab ise magusalt.

Ja Loona kaaslane kohkub. Laua alt sirutub üks jalg uisusaapas, otsekui konksuga tõmbab kingakese heledast nahast ja lükkab selle eemale. Kaugemale. Uisusaapa omanik aga naerab kui laps.

„Preili Tuisk, mitu korda te juba armunud olete? Palju?“

„Ojaa,“ vastab Loona. „Kolmkümmend kaks korda.“

„Oi, oi, oi. Natuke palju! Ja miks te siis peatuma ei jää?“

„Peatuma? Noh, lihtne. Armastus jahtub!“

Loona tunneb, kuidas kuklas tasa kumiseb. Soe ja pehme rõngas keerleb peas. Ajuti põrkab ta vastu luud, siis suriseb otse kulmu kohal. Küllap vist metsmesilased teinud pesa tema, Loona, pähe! Korjavad mett nüüd kõigist klaasest, kõikide huulilt, toovad ja laovad selle kõik Loona pähe. Küll nüüd kõneleks!

„Vaata, armastus jahtub nii. Kord armastasin noorpoeeti. Kaua ja kuumalt. Aga ühel laupäeva õhtul nägin, kuidas noorpoeet kõndis sauna. Suur nuustik ja seebitükk paberiga kaenlas. Ja viht ka veel! Ja mu armastus jahtus samas. Momentaanselt. Siis — järgmine oli sportlane. Oli kena poiss. Aga ühel päeval kohtasin teda turul. Tuututäis punaseid sõstraid. Lips veidi viltu. Võttis peoga marju ja toppis endale suhu. Siis ma sülitasin ja mu armastus jahtus. Saate aru?“

Kilgatakse. Orkester algab valssi. Loona pöörab viltu pea ja kuulatab. Hüüab siis:

„Teie, poiss, kas olete te kunagi muusikat näinud? Kui nüüd mängitakse Doonau valssi, pigistage kinni silmad ja kujutelge. Mis, ei oska? Mida te siis õige oskate? Ah mida näen mina? Kuulake! Vaat, algab see valss nii. Alt, otse läbi südame tõmbab keegi viie plaatinaküünega. Korra, kaks, kolm. Siis — istub Doonau kaldal selline... kalasabaga, silmad rohelised. Pistab vette käe viie plaatinasõrmega, segab veidi põhjal ja tõstab sealt peotäie pärle. Need jooksevad tal sõrmede vahelt, kukuvad lainetesse. Sulpsuvad ja hiilgavad. Kuulete, just praegu. Tam, ta, tamratatada, tratada... Kuulete? Ja siis viskab too... kalasabaga, roheliste silmadega, peotäie pärle Doonau kallastele. Ja inimesed püüavad. Kalasabaga aga pistab taas peo vette ja õngitseb vääriskive ja helmi. Heidab kaldale. Rahvas juubeldab, kivid säratavad langedes. Kas pole nii, mis?“

Korporant muigab ja ütleb:

„Ega me vist enam midagi ei joo? Nagu näib, tänaseks aitab?“

Ja vaatleb Loonat. Loona kohal keerutab end undrukus ungarlane, pikad, mustad vurrud spiraalis. Tüdruk naeratab vasema suunurgaga kummaliselt. Siis kerkivad ta näo ette rohelised varred punaste õitega: vana lilleeit pakub oma kaupa... Ja Loonake valib kaaslaselt küsimata kolm suurt ja punast õit, veider naeratus ta suunurgas üha süveneb, kui lausub korporandile:

„Armastus ei küsi ju ohvritest, üks ole? Las-kem lilledel kõnelda, üks?“

Ja lilled kõnelevad. See kõne maksab aga noormehe viimase rahanatukese. Oh, ta ju saab ajada ooberiga asju, too kirjutab ta nime, küllap siis

kunagi... Ja pealegi, võrdlemisi odav tuleb tolle tüdruku ülev tuju, paar klaasikest vaid. Ta hõikab tähtsalt:

„Oober, too arve.“

Loona vaatab teisale, kuid näeb siiski, kuid õiendatakse arvet seekord rahata. Kui oober lah-kub, lausub Loona vaikselt:

„Ja kord jahtus mu armastus nii: üks mees kisendas ooberile sõimusõnu, sinatas teda. Näitas vaesele, kes muide teenib endale võrdlemisi ausal teel leiba ja selle kõrvast — et oober temast, külalisest, palju madalam. Ja teine mees peksis voorimeest... Mina ei salli, et näidatakse oma võimu õmbleja, juuksuri, ooberi ja voorimehe vastu. Mõistate?“

„Oo, muidugi, kallid tütarlaps! Mis me nüüd pureleme, oleme ju mõlemad veidi ülevas tujus. Ja kui külm ilmake väljas olla võib... Mu korter siin ligidal, lähme istume veidi ja puhkame jalgu, eks ju?“

Naeratus tumepruunis näos. Kuid selline poolik muic. Ja Loona ütleb:

„Jah, lähme ja puhkame jalgu.“

Jälle astub Loona üle parketi. Tantsitakse, teekond on vaevaline. Jälle pörkab minnes vastu paare. Loona lükkab teelt ühe hüpleva mehe. Lükkab uisuitsaga...

Väljas külm otse lõikab. Näpistab nägu, sääri lõikab pikuti ja risti terava noaga. Varsti külmutavad lillevarred Loona peos. Ta hoiab neid enesest kaugemal, otsekui matusrongis kõnnib, traatvartega paberlilled kramplikult käes. Kuu aga, suur ja

ümmar, näib nüüd peatuvat vene kiriku kuplitipul. Külm, külm, külm... Punased, rasked õied langevad longu ja külmunud varred krabisevad ja murduvad.

Noormees peatub mingi pruuni maja ees, otsib võtme ja sosistab:

„Tule nüüd trepist tasa, vanaeit võib ärgata. Katsu tasem, sul ju uisuplekid all...”

Kõneleja pöördub ümber ja näeb: Loona seisab kõnniteel, peos külmunud lillevarred, vasemas suunurgas veider naeratus. Kuupaiste süvendab jooni ümber ta suu. Trepilseisja võpatub järsku. Nagu kurat vaatab too tüdruk... Nagu kurat... Ja siis ütleb kurat:

„Vaata, sina ja kuu, mõlemad olete täna eksinud. Kuu on kükitanud vene kiriku tornitippu. Pidas vist toda chitist türklaste omaks. Ja sina, Romeo, oled roninud valele rõdule. Pidasid mind selliseks... armastusega proovireisijaks. Ütleme, kui ma nüüd oleksingi selline? Siis oleksin ka mina eksinud, sest sul pole ju pennigi, isegi ooberile, kelle ees mängisid käskijat, võlgned sa tänase arve! Viletsa arve, sest vein oli odav lake. Ja mida peaksin sinult näppama täna öösi? Uuri sul ei ole, raha ka mitte. Jäägu sulle mälestuseks: mina ei ole mitte üks noist neitsidest, kes hoiavad õli lambis korporantide jaoks. Jumalaga.”

Ja külmas kuupaistes sammub piki tänavat üks neiu, peos traatvartega paberlilled. Ta vari on süsimust, nüüd kaob ta nurga taha, sinine vari langeb risti üle kõnnitee. Läinud...

Pruuni maja trepil seisab aga noormees ja uurib seina. Kas siis tõesti ei jäänud seinale märke noist..

sõnust. Nad ju vuhisesid kui kirved läbi trepilisja tuikava pea. Otse seina...

Loona aga sammub jõekaldal ja nutab. Vaevalt jõuab pisar ripsmeile, kui juba külmub pisikeseks kuuliks. Uusi soolaseid tilku aga ilmub juurde, kuulikesed sulavad ja voolavad üle palge. Siis külmub märg jälg ja Loona tunneb, et nagu kisub kortsu...

Paadiputkast langeb vari koonusena. Otsekui suhkrupeast. Varju teraval tipul aga kükitab midagi ja vingub. Millegi vari on ümmar, segaste piirjoontega.

„Kutsu,“ nuuksub Loona. „Kas väga külm on?“

Karvane koerake surub pea Loona põlvele ja vingub jälle. Kõhn keha väriseb, iga üksik kont õhukese naha all...

„Tule, pisike,“ sosistab Loona. „Tule sooja, tilluke.“

Ema Miina nutab ja pillub patju. Selline hulkur, kogu öö oota teda kärsituse ja murega! Hulluks võivat muuta seesugune elu. Nii oli isa, nii ka tütar. Ikka piinle ja vaevle selliste närakatega! Nüüd veab veel koeragi südaöösi tuppa, võõra ja inetu koera. Nüüd ühe hulkuri asemel koguni kaks. Tulgu appi Kristus ja tulgu kohe käsitsi! Otse oma silmade all läheb hukka inimlaps. Homme juba pidavat Loona endale muretsema mingi teenistuse. Muidu mingi...

Ühel hallil hommikul astubki Loona raskele teekonnale. Näeb punasest puust treppe ja käsipuid, libedat linoleumi. Valutavad silmad loevad tuhmklaasil kullas „Kontor“. Näeb vanu, kulunud kir-

jutuspulte, nende ees istmeiks tühje tünne. Lõhnab
nööripuntraist ja raudnaeltest ning kõikjal laiutab
kahetsedes lihavaid käsi kontori- ja äriomanik. Tööd
ja teenistust ei leidu, astugu preili sisse nii kahe-
kolme kuu pärast...

Preili naeratab poole suuga ja tammub kodu
poole, südames kahtlus, kas taevast üldse peetakse
korralikku registrit ilmaaadetuist. Kuis muidu
oleks sattunud ellu selline üleliigne, mitte kuhugi
mahtuv olend kui Loona Tuisk, Juhani tütar.

Nakrustajat peatab hele naisehää. Endine
kooliõde, kes nüüd huvi tunneb Loona kübara vastu.
Olevat võluv asjake —

„Kakskümmend krooni. Mascotte'ilt,“ venitab
Loona ja näeb nõrga rõõmuga kollast kadedussädet
teise silmas.

„Nojaa, mis sul viga... Vahest mõni... peig-
mees. Inimesed kõnelevad ka... Ühega sa olnud
kabarees... Ma'i usu muidugi sõnagi, mõtle kui
hábematult räägitakse, sa olnud ühega öösi hotellis.
Jessas, ei mina usu.“

Aga Loona kiristab vastuseks, ümber suu sina-
kas vine:

„Jah, olin lokaalis, hotellis olin kah. Nah, vilets
öö, tuba külm ja poiss kiskus vaipa enesele. Ju-
malaga!“

Ästub jõekaldal, pajude all ja oigab, hambad
mantlikraes. Nagu hambulise klaasikilluga oleks
käristatud süda pooleks. Kuid roosa ja narmendava
taga säraks midagi terassiniselt ja külmalt ning
juubeldaks. Otse nauding, nühkida hiilgama kaht-
last oreooli ümber iseenese pea, tore — räägi tühje
jutte iseenesest! Kui vaid lakkaks see vastik pöö-

ritus — nagu oleks astunud konnale ja loomake oleks lõhkenud. Ilge sisikond lirtsuks nüüd taldade all...

Pajusõrm koputab aiaplangule, selle taga ruigab kiuslikult siga. Loona naeratab poole suuga, ümber huulte sinakas vine: vaat üht see lobisev suguõde ei tea — et ta võttis kuurist vana, hallitanud viltkaabu, uhtis seda vesiniku-ülihappendiga, värvis ja vormis kaabut põlve otsas. Kitkus siis võõral kanal sabast paar sulge, värvis noodki ja kinnitas kübarale. Nüüd on see pärit „Madame Mascotte'ilt“ ja maksab paarkümmend krooni...

19.

Tuiskude toas kõlab Lonni-tädi hele hää:

„Vaatomata sellele, et sina, Loona, oled riivatu ja poolmetsik, muretses August sulle koha... Ja veel kroonukantseleisse! Kas vähe oli vaesel mehel sekeldusi sellega ja jooksmist?“

Tädi Lonni peatub hetkeks, tõmbab hinge ja hüüatab:

„Vaata, August, kui ilus juustukuppel Miina-tädil on! Ja mul ei ole neokest. Kuule, Miina, laena mulle see klaas. Või kunas need vaesed inimesed õige juustu söövad...“

„Võta, võta,“ naeratab ema Miina õndsalt. Hingegi annaks ta praegu Lonnile. Mõtle, Loonale muretsesid ikkagi koha...

Aga tädi Lonni kõneleb nüüd edasi:

„Tee juuksed vaseliiniga siledaks. Pikkaide käistega kleit pane selga. Istu vaikselt, ära vahi

mehi — seal ju ainult mehed on. Ja ära pillu nii silmadega, ära vahi abielus olevaid ohvitseri.“

„Ei,“ ütleb Loona ja naeratab. „Ma vahin valalisi.“

Nüüd saab sõna ka onu August. Tädi Lonnil olevat õigus. Olgu Loona seal mõistlik, korrektne. Sõjaväeasutis, kõik mehed... Töötagu virgalt ja pidagu pool oma suurest suust kinni. Kas vähe vaeva vist näinud tema, August Tuisk, tolle koha leidmisega! Asutise ülem, kolonel, lausunud ise, et vaid selle tõttu võtab oma asutisse tütarlapse, et selle tütarlapse onu on selline kena mees.

Ja kena mees lõpetab:

„Homme kell kaheksa, täpsalt. Küsi vahisõdurilt teateid leitnant Kandelaabri kantselei kohta. Siis mine sinna, ütle, et see ja see olen. Onu saatis siia. Ja ära tee meie nimele häbi, ära vahi mehi, ära pea telefoniga erakõnesid, ära puuderda.“

„Ja pea alati meeles, et just tädi ja onu need olid, kes muretsesid sulle kohakese, ole ikka hea laps ja paranda end.“

Hea laps sammub esmaspäeva hommikul üle Vanasilla ja ümiseb rõõmsalt. Leitnant Kandelaaber, leitnant Kandelaaber... Muidugi on too poiss roosa ja noor... Leitnant Kandelaaber...

„Leitnant Kandelaaber tuli just praegu,“ käreatab vahisõdur ja lööb kannad kolksudes vastamisi. „Preili läheb ehk üles, teisele korrale.“

Preili lähebki. Vaatab ringi, puudutab käsipuid, nuusutab. Säravad vasksildid ustel. Kõik kroonu... kõik kroonu, ohkab Loona ja ronib kõrgemale. Treppil tuleb keegi, tuleb allapoole. Pikk ja sale noor-

mees mundris. Loona peatub paar astet enne tulijat, näib nii teisest palju väiksem, ulatub pikale ohvitserile küünarnukini.

„Ma... ma paluksin... leitnant Kandelaabriga rääkida.“

„Leitnant Kandelaabriga? Palun, preili.“ Ja pikk ja viisakas poiss kõnnib Loona ees. Loona vaatleb teda tagant ja mõtleb: muidugi kannab kehkenpüks korsetti, kuid siis muidu on keskelt nii sale. Kui sellist kallistada, tunneb kohe, kas ta korsetis või mitte...

Pruun uks. Kollakalt helkiv vaskplaat. Keegi köhatab.

„Härra leitnant, lubate sisse astuda? Keegi daam...“

Daam seisab nüüd rohekas ja avaras toas. Kirjutuslaud ja selle kohal hõljuvad värsked suitsurõngad. Suure maakaardi ees seisab vanaldane mees. Peos pliiats, laup liiga kõrge ja hele, lühike, kiuslik nina. Huulel punakas vurrututike ja selle all kalk suujoon.

Kuid kalgist suust hüplevad soojad häälikud. Loona otsib pilguga kaardilt Võru linna ja selle ümbrust...

„Tii sis olõd tuu preili Tuisk? Nojah, vana Tuisk ikke kõnõl. Ma sis ütli kah kolonelile, et ikke võiss...“

„Olen teile väga tänulik,“ naeratab Loona ja talle meenub tädi Lonni manitsus. Ei, naeratada enam ei või...

„Tänan, härra leitnant,“ parandab kalgi pilguga sõjamees.

Mingu preili nüüd kõrvalruumi, kantseleisse. Esinegu asjaajajale, too leiab siis värsketele tööjõule vastavat tegevust.

Loona seisab aga minutit viis kantseleis, ukse kõrval ja kuulab, kuis asjaajaja, väike, läikiva pea-laega mehike, seletab alluvaile oma elamusi veealusel paadil „Medved“. Alluvad — kõhetu noormees ja blond naine, kuulavad jutustajat vist nii... viisakuse pärast. Et võimaldada endile väikest puhkust. Noormehel käes mingi poolik tabel arvudega ja naise veidi sinakad käed puhkavad rüpes. Puhkab kirjutusmasingi...

„Ja kui siis mina tõstsin jala laevale, kohe määrati mind kirjutajaks... Kes rõhumist ja surumist märgib... Et ikka haritud inimene, tragi ja töökas... Ja siis istusime me ühel ööl otse saksa veealusele selga... Too puhkas merepõhjas, no meie laskusime ja laskusime... Andke mulle üks raamat, ma näitan kohe... Vaat, minu peo on nüüd nii. Ah, mis te soovite, preili?“

Loona näeb kaht silma. Liiga heledat, liiga liikuva pilguga. Vasem vaatleb Loona laupa, parem aga telefoniaparaati seinal.

„Olen Loona Tuisk. Mind saatis leitnant Kandelaaber siia.“

„Ah, preili Tuisk, tore. Teie onu kõneles, jah... Mu nimi on Keksjen. Veider nimi, jah, preili päris naerab. Aga üks rootslane adopteeris mu, sellest see... Algame siis pihta... Aga küll oli minul lõomist, enne kui kolonel nõustus... Et kaitseväge värk ja järsku jälle naisterahvas... Küll mina sõdisin! Ega selle meie vanaga muidu ei saa, kui raiu vastu kui rauda... Ega ma muidu ei olekski, aga

meie vana Tuisuga vanad kolleegid... Mina muidugi küll merimees — sinna valitakse ikka tragimaid — aga sõbrad me oleme.“

Tutvustab Loonale teisigi. Proua nina punetab kergelt, otse nina kõrval aga vistrik, peaks valge tombuke. Proua käsi on külm ja niiske, proua ülemine huul on veidi lühike. Noormees on tasane, kitsa, läbipaistva näoga. Midagi temas meenutab palderjani. Jahedat lina soojal suviööl...

„Jahah, preili,“ lausub härra Keksjen. „Telefon jääb teie hooldamisele. Lauajuhend ja kanderamaat on siin, tähestik ja kaustad seal kapis. Siin väikeses aga vanemad aktid.“

Siis kriiskab seinal mingi kell. Otsekui tuul raputaks järsku härra Keksjenit, kuulsat merisõitjat „Medvedilt“. Ta haarab ühe paberi, kisub pooliku kirja masinalt, tõmbab kaenlasse mingi raamatu ja hüüab veel ukselt:

„Hoidke aruanne valmis, ju see vist vanal krippedab!“

Vaikne noormees kargab heitunult püsti, haarab laualt suure paberi, asetab jala jala ette ja jääb nii ootavasse asendisse. Möödub minut ja teine, kirjutaja käsi paberiga väriseb. Siis hüppab üle läve tuppa härra Keksjen ja hüüab juba lävelt:

„Ruttu, ruttu! Kaust kolm-neli ja üheksa-üks. Varrahüli käsukiri number neli kahekümne kuuest ja Kamini oma kaheksandast. Number kolmkümmend kuus.“

Pühib laubalt higi, vehkleb kätega ja ütleb:

„Preili Tuisk, minge kohe koloneli juurde.“

Kolonel, asutise ülem, katab vasaku käega parema silma ja vaatab siis lahtisega Loonat. Ja

Loona mõtleb: vahi aga vahi, vana ahv, aastat neli-kümmend. Siis aga avaneb võimsaima suu. Kitsaste huultega, tige suu. Kolonel kõneleb ruttu, hää l kõrge ja terav. Salvab sõnul lõppe ja hüpleb lauselt lausele. Ainsa hingetõmbega viskab õhku rea lauseid ja sõnu. Pillab vahele veel üksikuidki:

„Et, et, et, preili Tuisk, siis täna asume tööle. Asjaajaja küll ei tahtnud, et võtame daami. Et, et, et, mina aga tahtsin vastu tulla härra Tuisule, kes et, et, et... Et olete vaeslaps ja kas, et kas masinakirja oskate? Teate, meie elu on ju raske. Et üks minu tuttav magister on kojamees. Aga teie olete härra Tuisu sugulane... Palk on ju küll haritud naisterahva kohta väike, mitu tähte te minutis kirjutate? Ma ütlen teile, inglise keel, kiirkiri ja masinakiri ja kõik ukSED on meie ajal lahti. Mul üks tuttav preili, kuski saatkonnas, seal...“

Kui Loona seisab jälle eesruumis, lausub ta poolkuuldavalt:

„Et, et, et, mina olen rahul. Tsirkust saab ja leiba ka. Kui vaid emand Loogika oleks surunud suudluse tolle ahvi laubale. Kõneleb, otsekui istuks ta kuumal pannil.“

Kantseleis, otse Loona tooli kõrval, seisab leitnant Kandelaaber, peos telefonitoru. Ta on pahane, hää l on käskiv ja terav.

„Mis tii ütlit? Ei saa? Tii tuut toda, mis ma tiil käse. Kes katkestab? Kaitsevæe, hallooh, kas tii kuulõt?“

Siis aga sileneb pahanduja nagu järsku, ühe nõksuga asetub mees valveseisangusse, lööb kannad plaksudes kokku ja keegi vist valanud mett ta häälede, kui nüüd selgelt ja valjult lausub:

„Just nii, härra kindral. On, härra kindral. Kabinetis, härra kindral. Kuulen, härra kindral.“

Härra Keksjen sosistab Loonale, nagu kõneleks ta armsa Jumala külaskäigust Eestisse:

„Härra kindral ise!“

Vaikne noormees kummardub üle paberi ja ümiseb:

„Kindral kõneleb.“

Proua kirjutusmasina taga tipib hoogsalt ja sosistab, heitunud silmad ümmarad:

„Ooo, härra kindral!“

Ukse kõrval aga istub tumepruun tüdruk ja naeratab. Peab see küll vägi ja võim olema, mis lööb läbi traadigi mehe valveseisangusse! Toda kõigevägevamat peaks tema, Loona, nägema kord ligemalt. Vaatama, kus peitub siis see üliinimlik mõju. Tänase päevaga võib rahul olla. See härra Keksjen, leitlant Kandelaaber, kolonel ja proua vistrikuga, nood kõik joonistab Loona veel õhtul oma linase köidetud skitsiraamatu esilehele. Ja tiitliks raamatule paneb ta „Lõbu ja leiba“.

20.

Loona seisatub laial kivitrepil ja loeb äsjasaabunud telegrammi. Varrahül teatab, et mingi maksu õiendamise tähtpäev olgu viimane veebruar. Lugeja naerab tasa. Viimasel veebruaril kaob siis asjaajaja, kuulus merisõitja Keksjen, paariks tunniks jäljetult. Taskus Varrahüli telegrammiga number nii ja nii nõutud summa ja selle summa sissemaksu kaaskiri. Ta läheb muidugi pank... Tagasi jõudes manab

ta rahvamurdu kassa ees. Nüüd löögu temasugune kohusetruu riigiametnik lahinguid, raisaku oma kallist aega, mis ju õieti riigile kuuluvat... Ning need tänavad! Selliseil konarlikel, künkalisil ja auklikel kõnniteil ei saa rutata isegi üks maaroff, rääkimata temast, vanast merimehest, kes kuival käimist üldse vihkab...

Trepil naerja kuulatab ja vahib üle käsipuu alla. Maja on viiekordne. Ülalt võid vaadata alla ja kujutella seda sügavuses mustavat kivipõrandat kuristiku põhjana. Loona vilistab tasa ja noogutab pead, pole vist vaja kahelda... All, kuristiku põhjal kõnnib keegi. Astub raskelt. Sammud julged ja kindlad. Otsekui kuuluks jalgealune igaveseks temale. Loona otsib silmadega mõnd ust... Kuid peatub veel ja kuulatab. Ühe trepi võrra raskeist sammest kõrgemal ruttab keegi. Kergelt ja kärsitult. Nagu põgeneks hiir elevandi eest. Ahah, Loona naeratab. Põgeneja on Uno, majas elutseva kapteni kuueaastane poja. Muidu väga julge ja varafark poisike. Nüüd aga sosistab Loonale, silmad hirmust ümmarad:

„Tuleb, kuule, üles tuleb!“

„Tuleb,“ vastab Loona. „Kuhu me nüüd...?“

„Side tuppa!“ Hingeldav noormees võtab kaks astet korraga. Ja trepilt kaovad neli jalga, krabiseb rutates üks värske telegramm...

Siis seisavad mõlemad poollahtise ukse taga ja ootavad kui hirmunud hiired. Loona telegrammiga ja Uno, peoke suul. Muidu kakleb Unoke sõduriatega, norib autojuhtidega tüli ja vaidleb iga hingeliseaga. Siis aga kõlavad rasked sammud ja Uno kaob kähku ja kärata.

„Kuule, Uno,“ sosistab Loona. „Miks sa õieti kindralit kardad? Isast ja emast sa põrmugi ei hooli, kõneled vastu. See kindral ei tee ju midagi. Vahel ta naerab koguni.“

Poiss ägestub. Hoiab sõrme suul ja kõneleb vaid poole suuga. Nii on ohutum.

„Aga miks sina teda pelgad? Sa oled ju suurem. Ja kõik suuremad, teised, kardavad ka. Veltveebel ütles, et vana kena mees olevat küll, aga püksid sõeluvat püüli, kui ligemale astub. Ja kui juba veltveebli püksid sõeluvad, mis siis veel minu pisikesed? Kohe nagu kindralit näen, nii... hakkab naljakas... kõhus lööb kohe külmaks.“

Nüüd aga vaikivad mõlemad. Tulija on üles jõudnud. Astub raskelt mööda uksest, mille taga värisevad kaks südant ja üks külm kõht. Ja Loona mõtleb, miks õieti pelgab tema, Loona, toda kesk-ealist, tüsedat meest. Kuuleb vaid raskeid samme ja kaob siis täpsalt sama kiiresti kui kuueaastane. Tema, Loona, kes muidu nii julge, ei pelga mehi, ei noori, ei vanu. Siingi majas tarvitab sageli ülbet tooni, kohtleb nooremaid ohvitsere kui koolipoisse. Kuid siis kerkib trepi nurga tagant punane mütsiserv ja Loonat ei ole enam näha... Mis pagana võim ja mõju peaks olema vanal trepist ronijal, rida sõdureid otse kõigub ta liginemisel. Vana Kandelaaiber koguni kangestub. Nüüd hakanud see hirm koguni temasse, Loonassegi. Vist ikka õigus onu Augustil, kui lausus kord, et ainuke võim, mis Loonast veel asja tegevat, olevat kroonu. Imelik jah, kui ikka järele mõtled. Tujutsemist pole kaua enam kordunud, paberitükid viska ilusti korvi — kodus lennutasid neid lõbuga põrandale. Hilinemist ei ole.

Kuulekalt täidad igat käsku ja korraldust. Tunned küll sageli, et too käsk ja korraldus oleks võinud kõlada teisiti, kuid täidad siiski. Nurisemata...

„Öhk on puhas,“ hüppab Uno ukse tagant välja. „Laseme nüüd edasi.“

Kui Loona kantseleisse astub, vaieldakse seal. Asjaajaja, leitnant Jalak, masinakirjutaja, proua Inge Rosin ja vaikne noormees, esimese järgu kirjutaja, üleajateenija Oskar Päiv. Viimane küll vaid muheleb omaette. Ajuti aga turtsatab kui lõbustatud orav.

Loona surub telegrammi nurgale sissetulekustambi ja ohkab. Lõpetatakse mingit küsimust, nõpsninaga proua Inge lausub kirjutusmasina tagant:

„Mina küll mitte. Minu mees ka mitte. Minu mees ütles...“

Loona märgib telegrammile kuupäeva ega tunne eneses nõrgematki huvi proua Inge Rosina mehe arvamuse vastu. Sest kõiki lauseid algab ja lõpetab proua Inge põhjendusega „minu mees tahab nii, minu mees ütles nii, minu mehele see ei meeldi, minu mees tegi nii“. Loonat ei huvita põrmugi härra Rosin, ega ta vist huvitaks prouatki, kuid nad on vaevalt aasta abielus. Uus luud pühib ikka hästi...

Kõneleb nüüd leitnant Jalak. Loona naeratab. Et pikk ja sale poiss, kes teda kord Kandelaabri juurde juhatas, korsetti ei kannu, teab nüüd Loona ammugi. Loona väikeses taskukalendris on viimased kaks kuud märkmeist kirjud. Punasega on kriipsutatud päevad, mil nad jõekaldal ja Veskipargis kohtusid. Oleks ju teisiti võinud: tõmmata sulud ümber kahe viimase kuu ja kirjutada juurde

avameelne märkus: „Kahe kuu jooksul iga päev raisatud kolm kuni neli tundi poisiga, kelle nimi Karl Jalak. Ta on leitnant, ei kanna korsetti ja on karsklane.“ Vaid kaks päeva oleks siis punasega eraldada võinud — noil suudles Loonat leitnant Jalak. Kummaline. Küsis enne Loonalt luba seks õrnaks toiminguks. Ja veel kummalisem — Loona lubas...

„Ei tea, milleks siis seda raha raisata... Kolm-kümmend kaks tuhat varustusraha! Lõbutseda? Ei hooli just... Ei, elan möbleeritus. Muretsen üht ja teist väikest asjakest, siis hea võtta, kui kord pulmad lahti lähevad.“

„Ega väga palju ka ei maksa toda koli soetada.“ Nüüd kõneleb härra Keksjen. Vilkad, veevärvi silmad alalises liikumises, paremas käes numeraator.

„Vaat mind! Muretsesin endale abielludes palju prahti. Nüüd kõik toad täis. Lapsed sõtkuvad peal... Kolimine raske. Ja veel tulikahju... Nüüd koostasin sellise tabeli. Kirjutasin kõik mööbli ja asjad väärtuse järjekorras tabelile. Tolle riputasin magamistoa seinale. Naine õppis pähe, poisid ka juba tunnevad teist vähe. Et kui siis põlemine lahti läheb, siis haarab igaüks järjekorras... Paaril õhtul olen naise ja poistega häiret korraldanud. Kui vilistan, siis eit ja poisid asuvad kohe kindlas järjekorras tööle. Väga praktiline!“

Loona hammustab huulde ja naerab nüüd seemiselt. Sellegi kunsti on omandanud siit, kantseleist. Ta kujutleb nimelt, kuis leekide lõõmates ja kellade helisedes loeb segastunud inimene voodi kohal rippuvast tabelist asjade väärtust, nende

päästmise järjekorda. Haarab siiski esimese kätte-
juhtuva ja jookseb õuele. Seal selgub, et hiina
vaasi asemel on päästnud tolle teise, selle ühe-
kõrvalise...

„Ah minu naine ütleks mulle vastu, ei täidaks?
No seda ei ole! Sellist asja võib juhtuda vaid maa-
rottide abielus. Kui endine merimees kärgatab kord,
siis naised täitku...”

„Oi, minu mees küll...”

Loona ei kuule, mida ütleks sel juhul härra
Rosin, sest seinal kraaksatab kell kaks korda. Peab
koloneli ette ilmuma Loona Tuisk. Ülemus katab
peoga ühe silma ja kõneleb:

„Tooge mulle Kamini käsukiri aastast, noh...
ununenud. Ei, Varrahüli oma, vaat numbrit ei mä-
leta... Küsige asjaajajalt, see, kus keelatakse väe-
osa hobuseil varssu olemast. Jah, õigus, see on
Varrahüli oma... et ärgu olgu, jah, väeosas hobu-
seil poegi... Ja siis ma tahan veel Garnüli käsu-
kirja, number viisteist käesolevast aastast. Et, et,
et... üks plaan, kus laagris ehitatakse ümber poiss-
meeste elumaja naistemeesteks, ei... et, et, et, naise-
meeste majaks. Ja pange mu kuivatuspressile uus
paber. Täna, preili, see oleks esialgu kõik.”

„Vähe küll,” ohkab Loona eesruumis. „Nah, ilu-
kõnelejat meie ülemusest ei saaks. Aga eeskujulik
konferansjee tsirkusse. Varrahüli käsukiri, mis kee-
lab hobuseil sünnitamise... Tore! Selline peaks
avaldatama ka inimeste kohta. Olgu, naer on ter-
viseks. Ma ei ole kaua enam kõhinud ega lækasta-
nud...”

Kantseleis seletab härra Keksjen proua Rosi-
nale, kui rääkimatult tähtis olla kaitseväes, et kaus-

tad köidetaks linasesse. Ja kausta selg oleks just sinine. Loona viskab väljamineva posti kanderaamatu vahele ja mõtleb: ning kuis aitab riigi heaolekuks kaasa, et kõik käsukirjad õmmeldaks traadiga, ning kaante nurgad oleksid ilmtingimata kolmekandilised...

* *
*

„Kahju, et härra Hašek ei ela enam. Ma loovutaksin talle meeleldi oma koha. Saaksin siis võibolla osakese loorbereist, mida lõikab too härra oma uue romaaniga,“ nii ütleb Loona pikale Jalakale all, võlvitud kijas ja ulatab ootajale oma portfelli. Nii lähevad nad teele, iga päev. Loona astub pika poisi taga, siis on ta, peatudes paar-kolm trepiastet teisest eemal, kaaslasest pikem. Muidu alati selline narr tunne, kõneldes aja pea kuklasse ja alles alt vaadates näed teise nägu. Nägu, mis jätab enesest mulje, nagu oleks ta omanik äsja tulnud saunast. Mitte punane, kuid imepuhas nägu. Paari rahuliku, halli silmaga. Kui nad Loonaga kõrvu kõnnivad, on Loona silmad teise käsivarre kõrgusel. Isegi õlani ei ulatu ta tollele poisile. Ei saa tarvitamisele võtta oma tavalist toonigi, ülbet ja üleolevat. Kõnni ja kõnele kui vaikne ja tasane tütarlaps. Kuula, kuis teine seletab sulle lookesi oma karjapõlvest, vanast, vildakust talust rannikul. Mere-tuuled tolle viltu lõõtsunud...

„Ära kuku,“ ütleb pikk poiss. „Siin on libe, vahi ikka jalgade ette ka. Ikka sul nina kõrgel.“

„Kuule, sa pole mulle veel kordagi öelnud, et ma kena olen. Teised ikka... Kuule, Karlikene.“

„Ega sa ju kena pole. Teised kõnelevad lollust.“

„Äga kuule, Pikk-Karla, miks sa siis kenade tütarlastega ei käi? Miks sa minuga aega raiskad?“

„Kuule, ole ometi ettevaatlikum, siin jälle libe koht. Ma ei hooli ju noist... tüdrukuist. Mõned usuvad kohe, et tahad võtta ära. Kui siis lahkud, tõstavad kisa. Toda naiste kisa ma ei salli. Siis nad ajavad selliseid lolle jutte, seletavad, et nad on kole hingelised. Et nagu kuud näevad, nii kohe hing liigub. Teised jälle kinnitavad oma ema hinge juures, et nad neitsid on. Et suudlevad vaid toda, kes kohe homme veel papalt nende kätt palub. Issand... kolm tundi seletavad sulle, kuis ometi õmbleja rikkunud nende kleidi ja kleidiga ühes ka saleda talje. Kuis nende perekond on kuulus ja lugupeetud. Papal hea nimi, mammal hea, tütrele veel parem. Ära keksi, libe on... Ah kaldale pöördud? No kena, õhtul tuled jalutama — aga jalas olgu paksemad sukad. Ei salli ma nende siidilirudega külmetamist.“

21.

Aprill. Heledalt kolisevad plekknõud piima-vankril, suur, hele pilv jaguneb raekoja kohal kolmeks — nagu tõstaks keegi vandeaks kolm tohutut sõrme. Loona lööb vasaku kinganina plaksudes kivvi ja ümiseb:

„Täna läheb midagi viltu. Kõveramini kui kunagi varemini.“

Minutit kakskümmend enne kaheksat sammub Loona läbi roostepruuni eesruumi ja kuuleb koloneli kabinetist kriiskavat häält:

„Miis, Võru? Ah Valga. No lubage Võru kaitse-
väe. Rügemendi majandusülem? Ei ole? Sa Issand!“

Viimast sõna venitab ta põlastavalt, kitsad huu-
led kõveras torus. Siis visatakse plaksudes põran-
dale paar kausta, põrutatakse kinni üks kapiuks
ja härra kolonel väljub.

„Vana läks saagile, kui nüüd keegi ette juhtub
jääma,“ ütleb Loona ja korraldab hommikust posti.

„Kas kael oli punane?“ küsib heitunult vaikne
Oskar. „Kui kolonelil kael punane ja hääl kõrge,
siis ikka midagi...“

„Kaela ma ei näinud, aga hääl... Noh, kui
sureme, siis sureme isamaa eest. Tõmmakem masti
õnnetuste lipp!“

Kuid Loona lootus ei täitu. Kõik algab nagu
alati. Isegi Inge Rosin hilineb oma hariliku normi
võrra. Ilmub jälle kantseleisse paar-kolmkümmend
minutit peale teisi. Sammub läbi ruumi, ahtake
labajalani. Töö aga muutub järsku laiaks ja suureks,
hoidub kõndides kuidagi kohmakalt väljapoole.
Proual on ümber suu viril jooneke, midagi temas
näib alatasa hädaldavat ja nurisevat. Miks siis vaa-
tavad teised nii etteheitvalt, kas nad siis ei näe
ega märka, et tema on õrn ja habras naisterahvas,
keda hiline uni väga kosutaks? Ning sellised põr-
nitsejad tahavad olla ristiinimesed...

Loona ei salli kitsast, laiade taldadega naist.
Kunagi käis ta Ingega ostmas kingi. Osteti ühed,
peale kahetunnist kaalutlemist ja valimist. Siis
vahetati nad järgmisel päeval ümber, ning viidi
õhtuks lõplikult tagasi... Ei olevat proua jalale
vastavad... Ja nüüd on juhtunud veel hullem lugu.
Proua Inge Rosin olevat õnnistatud seisukorras.

Kõige rohkem kannatab selle seisukorra all Loona. Rääkimata hingelisest kannatusest — kandku nüüd proua eest kirjutusmasinat ühest ruumist teise. Tõstku see kaust riiulilt alla, ulatagu talle, vae-sele naisele, kätte.

„Kuulge,“ ütleb Loona. „See riiul ei ulatu ju teile isegi rinnuni.“

„Oi, sellest kõrgusest on küllalt, et last elu-aegseks sandiks teha.“

Ja proua Inge Rosin seletab nüüd kõigile, kõi-gile, kõigile, mida ta tunneb teisel raskejalgsuse kuul... Loona surub hambad kokku, hoiab peoga kinni oma lauaservast. Muidu ehk hüppab ja annab tolele naisele kõrvakiilu. Hulga meeste seas kõnelda nii... Punastub isegi vaikne Oskar Päiv. Kurat koristagu toda naist, kes seletab otsekui laps, kellele pandud esmakordselt rõugeid...

„Muidugi on see poiss! Ja tark laps ka... Meie perekonnas on kõik võrdlemisi —“

„Noh, kui just isasse juhtub, siis võib ehk rahul olla,“ kõlab Loona laua tagant. „Kui te last aga enne surnuks ei kõnele.“

Oskar Päiv turtsatab kui lõbustatud orav. Proua Inge Rosin aga ütleb nutuse häälega:

„Minu mees juba hoiatas mind... Teid juba tuntakse... Et ehmatate mind veel surnuks...“

„Oleks kahju küll — —“

Edasi Loona enam ei saa. Juba kantselei ukse tagant hakkab helisema hädine hää, alles siis ilmub lävele ka asjaajaja, härra Keksjen:

„...kõik väeosade säästsummade aruanded, ei... eelarved... Issand, vana on vist herilane torganud... Ma, ma... olen nii ärritatud... Nagu

merelahing... Siis olla kunagi meilt läbi käinud selline paber, et raamatukogude summad... Härra Päiv, kas teie teate midagi raamatukogudest ja summadest? Andke rutemini eelarved! Ja otsigu preili Tuisk välkkiiresti too vahekiri.“

Preili Tuisk astub kahemeetrise virna ette nurgakapis. Kaustade sinised seljad pleekinud, mõned rebenemas, nii et üksikud paberid paistavad linase kinnitusniidi taga. Kolm riita pabereid... Kui nüüd ometi häälitseks otsitav vahekiri, siputaks veidi serva... Kolm riita kirju! Tihkjalt kokku õmmeldud, pigistatud kahe sinise kaane vahele. Ja Loona tunneb patust mõtet. Mitte tema, Loona, ei peaks välkkiiresti asuma kahemeetrise paberihunniku kallale, vaid Issanda välk ise. Heidi, peaks ta lööma laiali tolle kirjavara...

Klirr, klirr... Kolonel, silm katva peo all, hüüab Loonale:

„Preili, kahekümne kuuendal aastal oli meil vist selline paber... et võladokumentide kustutamine peab sündima... nii ja nii kiiresti... Oli selline kirjutatud, ei, ikka masinal trükitud... Ei, nüüd tuli meelde, härra kindral ise kirjutas tolle... Ei, rohelise tindiga... Otsige mulle too paber veel täna.“

Ja Loona kordab roostepruunis eesruumis: „Paber, et võladokumendid kustutataks nii ja nii. Ja see paber on kirjutatud tindiga, siis rohelise tindiga kirjutusmasinal ja pliiatsiga. Kirjutajaks aga härra kindral ise.“

Suur kell taob kolm, kui Loona asub järgmise riida juurde. Iga selline paberihunnik võtab sorimiseks aega umbes neli ja pool tundi. Aprillikuu

ja üheksa tundi tolmuseid kaustu! Ja homsele ei maksa loota, sest tööd rassiv kolonel istub omas kabinetis ja kirjutab sedeleid, klõpsutab arvelaual... Ta ootavat paberit...

Ta ootab kaua. Loona istub pörandal, ees hunnik pabereid, paremal, toolil, terve aasta kaustad, maokad kõited. Vasemal aga kerkib juba läbisortitud riit, Loona peast kõrgem. Otsijal on põlvil avatud kaust, sirvib seda ja ümiseb laulu põrguvalust... Ahah, üks roheline... Jälle mitte. Hädal-dab vaid keegi, et ta käesoleval aastal pole saanud korralist puhkust. Siis — Võrumaa südamest ilmunud väeossa mees, kelle saapanumber täpsalt nelikümmend kaheksa... Palutakse ühtlasi suurendada tolle võrukese leivanormi... Loona loeb ja laulab. Kui juba kord rikutud üks ilus õhtupoolik ja õhtu aprillis, siis olgu ta rikutud põhjani. Oi, nüüd veeres veel ümber madalam riit. Koiliblikas lendab paberivirnade kohal ja väljas hämardub... Teisel korral kõnnib keegi. Edasi, tagasi. Edasi, tagasi. Loona leiab pika paberi, millel uhkustab keegi tehnik, et valmistanud kolm uut barakki...

Teisel korral kõnnib korrapidaja-ohvitser. Kapten Lagle. Ning ei mõista, miks just teisel siinviibimise päeval määrati ta toimkonda. Kapten Lagle toodi üle. Suurest ja kihavast linnast mere ääres, kisti lõbusast ringist. Ning istutati siis halli kasti, määrati veel korrapidajaks... Paremgigi veel. Nüüd leiab ta aega kirja kirjutamiseks. Kirja kannab ta juba teist päeva taskus, avamatult. Saadeti on kapten Lagle naiselt. Elurõõmsalt, mondäänilt Alice'ilt, kes kuidagi ei suuda lahkuda suurest ja kihavast linnast merekaldal... Ta peatub pige-

mini vanemate juures, ootab, kuni Paul Lagle karjäär teeb äkilise nõksu kõrgemale ning ta viiakse tagasi suurde linna...

„Kallis Paul,“ kirjutab mondään Alice. „Mul on väga igav sinuta. Eile õhtul käisime „Kuldses pant-ris“, toona aga sõitsime välja, Ankrule. Oli lõbus. Saada raha. Kõik otsas. Tervisi. Alice.“

Paul Lagle kõnnib mööda tuba. Kuhu ja kellega sõitis lõbutsema mondään Alice, ei huvita teda sugugi. Ammu enam. Sest ta ise ei anna enam aastaid aru oma tegevusest elurõõmsale kaasale. Nad pole iial tülitsenud, ainustki kurja sõna pole veerenud nende vahele. Nad vaid kõnnivad nagu kaks last üle aasa. Teine teisel serval ja nopivad just neid õisi, mida peavad ilusamaiks. Kuid lugu rahaga... Jälle, ikka ja alati tuttav lause „saada raha, kõik otsas“.

Paul Lagle seisatub akna juures ja vaatab tänavale. Aprilli hämaruses särab Suure Peetri vaskkukal. Tohutu härra seisab seljaga vaatileja poole, laiad õlad pooliti peidus puuoksis. Üle ta rohetava pea lendab kari linde. Hoiatab omnibus. Leedripuu oksad kõiguvad tuules — iga kord pilgutab siis ümmarat silma suur tulikera Ringpoe fassaadil. Paul Lagle hingab sügavasti ja naeratab. Naised suures ja kihavas linnas nimetasid teda ju „naeratava südamega leitnandiks“. Kaaslased aga laususid: „Paul on südamega soldat.“ Viimase nimetuse sai ta juba Vabadussõjas, kui tõi rindelt haavatud kutsika ja kandis teda põues...

Südamega soldat uurib valget tabelit seinal. Nimekiri kõigist majas töötavaist. Naisi pole...

Ahah, Inge Rosin... hm, ei jäta mingit pilti see magus nimi... Siis — Loona Tuisk.

„Tõus ja mõõn,“ lausub Paul Lagle ja korraldab siset ümber käsivarre. „Tõus ja mõõn, peaks vaatama, millises ruumis töötab see Loona Tuisk...“

Avab siis kantselei ukse ja hüüab: „Kas elektri-
kulutamine on siin praegu vajalik?“

Kapi ees on suur hunnik pabereid ja kaustu, üksikuid akte ja kõiteid. Nende vahelt kõlab vastus:

„Kuidas nüüd võtta. Võite ju kustutada, seda neetud lehte ma ei leia. Ei valges, ei pimedas.“

Südamega soldat astub ligemale ja näeb: Põrandal istub neiu tumepruunis sametkleidis. Täpsalt sama pruunid on ta juuksed, mis kuklal ja laubal segi. Sinna juurde hästi valitud toonis beež pitskrae. Süles hunnik kaustu. Vaatab külalisele otsa, tumepruunil iirisel särab kollane täpik:

„Masinal kirjutatud, käsitsi musta ja roheline tindiga ja peale selle veel pliiatsiga. Kindral ise kirjutas. Vist on selline paber.“

Südamega soldat naerab. Kõneleja toonis säte-
dab terve huumor. Nüüd muutub see toon ülemee-
likukski.

„Kui ma nüüd homme hullumajja kukun — kroonu kulul muidugi — otsin ma üles härra Haški ja härra Šveigi, sest ma põen maaniat, et mainitud härrad elavad seal. Ning just nende käes on tähtis dokument: sinise, roheline, musta ja punase tindiga kirjutatud. Peale selle veel pliiatsiga ja kirjutusmasinal. Siis pistetakse mind üksikkongi — muidugi kroonu kulul — —“

Klirr, klirr. Loona jätab südamega soldati ja paberivirna ning ruttab koloneli kabinetti. Ülemus vaatab ainsa silmaga alluvat ja lausub mahedalt:

„Ma väga vabandan, preili. Aga just praegu torkas mulle meelde... Tookord me vaid kavatsesime kirjutada toda paberit. Nii siis, ega te otsides ei leia. Minge koju. Head õhtut!“

„Homme ma siiski sinna majja ei lähe,“ lausub Loona naeratavale ohvitserile kantseleis. „Sest maania rohelistest paberist põeb vaid meie kolonel. Ja meil siin linnakeses vaid ainus üksikkong... Nii siis, ma lähen nüüd koju!“

„Hüva,“ ütleb kapten ja korrapidaja-ohvitser Paul Lagle. „Aga kaustad jäävad põrandale, kapp lahti?“

„Õigus, kallisvara peab enne kappi kühveldama. Teie ka? Noh, võtke siis sülega, raputage neid veidi kohedaks ja visake eelmisele riidale. Suruge põlvega vastu, siis jääb peatuma. Hoplaa!“ Ja Loona paiskab puntra punaseid akte kapipõhja.

Südamega sõdur naerab ja korraldab kaustu. Kummaline tüdruk, nagu föön puhuks üle koltunud käsukirjade, määruste ja aktide. Nagu laps heidaks lutsukive, kutsikas klähviks karjamaal. Ja sõdur naeratava südamega ütleb:

„Loona Tuisk, tõus ja mõõn. Tõus ja mõõn.“

„Merevesi, mis alanegu ja tõusku kaitseväge kitsas pesuvannis,“ ütleb Loona ja vaatab esmakordselt oma kaaslast. Süles sinised kaustad, pöördub ja näeb teise nägu. Ojaa, poisikese muretu nägu. Selle vanust öelda... Raske. Issand vist vormis toda silmnägu lauldes. Hommikul mais. Ümises rõõmsat viisi ja kastis sõrmi vaheldi roosivette ja mandli-

õlisse. Silus nii ümmaraks ja pehmeks lõua, pöidlaga tõmbas paar lustlikku joonekest ninast suuni. Siis puhus naeratades sõõrmeisse eluhõngu. See pole sõduri silmnägu. Poisike, poeet, lambur mägedelt, tenorike operetist. Hm, midagi kääbusbulldogist ja lõbusast ahvipalgest on tolles näos. Selline narr! Loona viskab sületäie sinist kappi ja küsib:

„Ja mis teie olete?“

Kapten Paul Lagle kükitab kapi ees ja taob rusikaga vastu paberivirna, et omefi rivistuksid kaustaseljad.

„Ah mina? Neljateistkümnepäevast armastasin meie kõõgitudrukut. Neljakümnekolmepäevast. Muidugi põhjalikult... Siis kirjutasin värsse. Pikki ja lühikesi. Seitsmeteistkümnepäevast läksin vanema vennaga Vabadussõtta. Tapsin. Kord täägiga... Ja siis, hiljemini, jõin ja armastasin. Palju, väga palju. Ja nüüd ei ole enam midagi ega kedagi, millele või kellele ma pole kihutanud järele. Ja ikka eduga. Ja praegu ei huvita mind miski... Siiski... mõni suurem lahing... Kahurid...“

„Korras,“ ütleb Loona ja lukustab kapiukse.

„Täna. Head ööd.“

„Head ööd,“ ütleb südamega sõdur tasa ja hoiab Loona kätt. „Teid suudlen ma kord, vähemalt kord.“

Loona vaatleb kaht halli silma ega vasta. Selline narr maik suus. Otsekui oleks sulanud pool-pehmeks karamell ja takistaks nüüd, igemeile kleepudes, kõnelemist. Vaat, milline seisukord, lase enesele näkku öelda narrusi, punastu, seisa ja vaiki! Otsekui ootaksid, et veel täna suudleks sind too sõnu tegev narr... Kurat! Ja Loona lausub:

„Nah, siis annan teile kõrvakiilu, vähemalt ühe.“

Haarab mütsi ning käsitasku ja hüppab kantseleist välja. Komistab ukse taga kükitava veltveebli peale. Too oli jälle oma luuramiskäigul. Kui valaks õige tolelele nüüd juba ühe tulise... Loona tormab tänavale, ruttu ja ruttu. Suure Peetri juurde jõudes tasandab samme ja naerab tasa. Homme juba kõneleb terve asutis, kuis Loona Tuisk tulemusteta võrgutanud üht ohvitseri. Muidugi, veltveebel pigistab kinni parema silma ja sosistab: „Oi, kõiki näpistab lõuast julge ja juurdetikkuv Loona Tuisk. Kat-sus kord isegi kindralit lõuast silitada, aga too andis plaksaku vastu sõrmi.“

„No mida sa nii kaua tegid?“ küsib pimedusest rahulik hääl. „Ootasin, kas silm välja. Ei tule ega tule!“

Loona tunneb järsku suurt rahu ja kindlust. Iga sõna pika Jalaka suust mõjub kui külm mähis palavikus olijale. Ja Ringpoe pimedada võlvi all jääb peatuma paar ning väsinud hääl ütleb:

„Karli, suudle mind. Ma olen nii väsinud.“

„Oh sind ja su tempe! Vaat, kus leidis koha... Väsinud... Pole ime, kooserdad seal keskööni mööda tolmuseid kappe. Kurat, ühtegi naist ei peaks tööle võetama, nõrgad teised ja kahju neist. Nagu sinagi. No ütle mulle, kui kaua mõtled sa kuivada kantseleis, laua taga? Viie aasta pärast oled sa kortsus ja kollane. Kümne pärast närvihaige ja hall. Viieteistkümne järel aga paigutatakse sind hullumajja. Tore! Kui kaua mõtled seal kolletada?“

„Seal kolletada? Kogu elu. Aga edasi tahan, kaugemale kuhugi. Mõnda saatkonda välismaal.

Suurem palk. Saan rõivaid. Näen maailma. Sõita saan.“

„Sõita, rõivaid, maailma! Kui kaua? Vananed ja sinu asemel võetakse uus ja sile nägu. Siis kõnni mööda maailma, ilusad rõivad käsivarrel ja sul ei ole kodu. Kortsus vanainimene, kes kerjaku lõppeks kuski suurlinnas.“

„Kui vanaks jään, sõidan siia tagasi. Sügisel, suure saju ajal. Tulen mööda Jaamapuiesteed, seljas vihmamantel. Vesi krabiseb tolle kraele ja mina mõtlen: Näe, siiski sain õndsaks, nägin maailma.“

„Tühi lora! Pigemini abiellu, kasvata paar, kolm last. Sul on kodu, peavari. Nii tuiskad maha ilusama aja, ei ole sust kasu teistele ega enesele. Juba nüüd oled veidi närvlik, jandad nende kaustadega ja kaantega. Mis sa, pärdik, rassid! Abiellu ja saa kord mõistlikuks inimeseks.“

Loona on pahane. Pahane, et too poiss teda nii sõimata võib ning tema, Loona, sugugi ei pahane. Isegi nagu nõrk kahtlus kerkib, et ehk on poisil siiski kübeke õigust. Vaja talle — — —

„Nii, kuule nüüd ja ole vait. Ma sündisin selle linna külje all. Kogu aja olen veetnud vaid siin. Nüüd abiellun, jään ikkagi siia. Siis rasvun, vananen ja suren. Ja mind maetakse sama linna kalmistule. Tore väljavaade, eks? Ja selle juures on armas Jumal loonud maakera suureks ja ümmaraks — mine ja vaata! Ja igale andnud vaid ühe elu... Miks ei ole küll inimesepoeg selline kui põdravasikas ja jänesevõsu. Nagu sünnib, nii varsti kaob — laia maailma. Näeb ikka uut ja ilusat. Aga mina? Päh — alul, jah. Nii, siis kudrutatakse

ja kallistatakse. Siis on kõik mehed Musid ja naised õrnad Rotid. Aasta, kaks. Siis tuleb selline roosa ja kisendaja. Mees haigutab. Nuusutab — toas mähkmete ja piima lõhn! Läheb siis jalutama — veidi... Kohtab omnibuses maihommikvärsket plikat ja vaatab tolele õrnalt silma. Ise võrdleb mõttes oma kodus viibivat, lahtise pluusiga ja piimalõhnalist naist teisega, naeratavaga. Kui ta jälle koju jõuab, seletab talle naine õhinal, kuis ikka tark ja võrratu olla nende troonipärija. Mõtle, juba tulevad talle suhu esimesed kikid! Seepärast äkabki ta nii sageli, see Juku või Kusti. Ja kui mees kuulab siis nädala ja teise lugulaule lapse esimesist hambaist, läheb ta linna ja otsib tolle maihommikvärske plika..."

„Sa ära musta abielu... Mõtle, asutakse ühisele teeale, muretsetakse mööblit, iga üksiku juures kaalutellakse ja tuntakse rõõmu.“

„Hüva,“ ütleb Loona. „Neljal esimesel aastal ripun ma huvi ja innuga uue kapi ja kirjutuslaua juures. Vaatan mustreid saarepuul ja olen õnnis. Siis valin tapeteid ja tunnen rõõmu. Ja kord on nad kõik mul käes, toad sisustatud ja korras. Ja siis, mida teen siis... Keedan ja praen... Esmaspäeval jooksen turule, hingeldades tingin võinaelalt sendi ja paar. Teispäeval lippan jälle turule, kolmapäeval samuti. Nii kogu nädala. Siis algab abieluhümni teine salm. Esmaspäeval turule, teispäeval samuti... Ja kogu see hümn... Tuleb teda laulda kokkuhoiu viisil... Ma elan võib-olla inetu maja tagaküljel... Akna all kuivab pesu... Eeskoda lõhnab... Ja ühel päeval vaatan peeglisse ja näen: Vana pärdik, aastat nelikümmend,

kortsuline ja inetu, vaatab mulle vastu. Otsas kõik... Abielu ja armastus. Jäi nägemata ilus ja ümmar maakera..."

„Vaata, nüüd on sul soe,“ ütleb pikk Karl Jalak ja seisatub kivimaja väraval. „Rääkisid enda soovaks. Kui sa jälle jahtud, siis mõtle veidi järele... Oled selline tuisupea, juhtud astuma libedamale kohale, siis lendad. Kas ei oleks parem, kui sa raskuseks kinnitaksid endale jala külge abielu-pommi?“

„Veider poiss... Mulle kiidad abielu... Miks sa siis ise... Alati kardad, et tütarlapsed viimaks kosivad su ära.“

Nüüd ütleb pikk ja puhta näoga poiss tasa:

„Kas sa... Loona, mind ei tahaks? Mõtle järele...“

See'p see oli, see'p see oli, mis läks täna kõveramini kui iialgi enne! Pikk ja mõistlik poiss ütles sellise lolluse... Ja too teine, kes neljateistkümneaastaselt armastas põhjalikult köögitudrukut... Häbi, Loona punastus abituses tolle ees, kelle näos natuke ahvi lõbusast ilmest ja kääbusbulldogi murelikkusest... Vildak päev...

22.

„Oi,“ hädaldab naaber Loviis. „Ei mina, Miinake, laseks oma last minna kroonuga kaasa... sinna laagrisse... Kõneldakse ju imelugusid. Otse puruks kistakse seal naisi, just kui vanasti lõvid kristlasi. Ja vaene tütarlaps kolm kuud ema armuta, aina sõdurite ja meeste hulgas. Oi, oi, Miinake, minu süda küll ei lubaks! Mis jääb lapsest järele?“

„Loona eest ma ei pelga. Too lööb ennem mõnel silma peast, kui end puudutada laseb... Mis viga tal suvitada, maal hea õhk. Saab teine kolmeks kuuks linnast eemale. Päris ära kulub selline puhkus.“

„Laagrisse üks tütarlaps, sõdurite sekka elama... Issand,“ hädaldab naaber Loviis ja pühib nutuselt huuli.

Sama nutuselt ütleb Loona ise sõidupäeval pikale Jalakale, kes teda jaama saatma tulnud:

„Karlike, kirjuta mulle, su kiri oleks nagu õlipuuoks kaamelile kõrves. Kurat, kolm kuud... On kahju, et meil pole sellist kallist kommet nagu inimessööjate saaril... Et lapsed söövad vanemad lihtsalt ära. Pigemini võiks inimene ära süüa oma ema, kui lahkuda temast kolmeks kuuks... Nagu närib südames. Pikk-sõdur, anna oma taskurätikut.“

„Narrike, nüüd nutab. Kui sul seal liiga... palavaks läheb... tule ära! Loona, juulis ja augustis vahetatakse kortereid... on kolimise hooaeg. Kas ma vaatan valmis sellise kahetoalise, köögi ja eestoaga? Helerohelisse majja... Puhtale tänavale? Suuremat kui kahetoaline ma praegu küll ei... Korterraha on kehv... Äga ütle, Loona.“

„Eei tea,“ nuuksub Loona. „Valmis võid ju vaadata, ära aga käsiraha maksa. Eei tea. Mitte ei tea. Ega vist siiski...“

„Vaata, Pikk-sõdur. Nagu jõulupuu munad kas-tis. Rohekad ja sinakad,“ suunab äsja nuuksuja sõrme õllekorvile, mida kannab üle perrooni sini-ses kitlis töömees. Päike sätendab pudelikaelul ja Pikk-sõdur pajatab:

„Ei ma sust sindrist aru saa. Ulud — arva, et nüüd on õrnaks jutuks soodus silmapilk... Samas aga... nagu soomustatud oleksid. Kuluks sulle üks mõistlik keretäis vitsu.“

* *
*

Väikeses jaamas piiri lähedal ootab Loonat leitnant Kandelaaber. Päike on salvanud ootaja silmnäo punakaks ja särahtab nüüd loojudes oodatu sinisel pärlireal.

„Tervist, Isakass,“ naerab Loona ja raputab ootaja kätt. Vana sõjamees naeratab, väriseb punakas vurrunatuke huulel. Ikka ei unusta tütarlaps nimeust, mille leiutas ise ühel lõbusal tunnil, linnas. „Ega Kandelaaber ei pahandu,“ oli ta naernud. „Isa eest ta mul ju on. Papa ascaine.“ Ja vanamees oli muhelnud — oleks enesel selline tütar! Tujukas ja ninakas ta ju sageli. Koguni tihti. Aga siis naerab jälle ja on väike ning armas tüdruk. Ja Kandelaabri südames ärkasid kõik uinuvad isatunded. Tõi vahel tütarlapsele naela või poole kompvekke; päris, kuis arenevad armuasjad pika Jalakaga. Ja tütarlaps seletas naerdes uuemat, avameelselt ja usaldades. Ja kuis lahtise mõistusega on tüdruk! Anna teisele kätte kava ja joonis, juhata ja töö edeneb. Taipab teine, nagu oleks poisslaps. Päris kahju, kui sellisel narrikesel siin elus äparduks... Ja nii oli kõmpinud tema, Kandelaaber, läbi liivase nõmme laagrist jaama. Laagrisse lähivad nad tagasi küla kaudu, näeb Loona todagi.

Küla hingab sügavalt ja rahulikult õhtupäikeses. Aeg-ajalt tuleb järvelt külm puhang. Kostu-

vad käsklused kahurilaevalt. Esimeses majas värvitakse aknaluuuke. Pool neist sinetab värskelt. Liha-poe sildil uhkeldab tsinkvalge siga. Suur puu ja selle all rohelise, sammaldunud katusega majaloks. Madal ja vildak. Teel majakese kohal surnud varblane. Loona asetab laibakese roosatava murtudsüdame alla aianurka — aknal naeratab neiu punases kampsunis. Nurgamajal valendab silt „Kohvik“, lahtisest aknast poevad vaiksed kandlehelid, aknalaua l purk kurkidega. Kirju kirik kesk vana kalmistut, purunenud müüri üle upitab kõver puu ja puudutab ladvaga punast liiva teel. Kirikuuksel laiutab käsi Kristus, punase, rohelise ja sinisega maalitud. Torni suurt tulbisibulat poolitab punapruun tüvi — hiigelmänd teinud järsu nurga ja nüüd paistab ta kollakate laikudega sammas torni helesinisel taustal. Kalmistul setu naised valgeis, lina-seis kitleis. Suured, arad linnud. Kõikjale, aknaile, trepele ja teile puistatud ilustuseks sõdureid, rohekaid rosinaid punetavale tordile.

Võtaks ainult seepia, mõtleb Loona ja tõstab jala punasest liivast. — Teeks pruunika pildi õhtusest külast —

„Isakass, oleme vaif, vaatame ja mõtleme muidu.“

Punane liiv, kadakapõõsad. Männid, männid. Tüvedel violetseid õhtuvarje. Jässakal tüvel laiguke punast. Piikõigelt puult tõuseb vurinal lendu hall lind ja pahandub: tsiriit, tsiriit... Lambad nurmel. Päike vaatab läbi sakiliste latvade ja kul-dab pulstunud villa lammaste seljal. Nagu pühad lambad seal väljal, Jeruusalemma külje all, mõtleb Loona. Nagu kannaksid mäardunud seljal väikest

päikest, too pilluks kiiri läbi halli, musta ja räpase valge. Poisike kraavikaldal tõmbab naerule laia ja roosa suu...

Kaitseväe laager. Suur liud sinisega — järv. Järsud kaldad, künkad punaste külgedega. Pedajate rohelusest paistavad kollased majakesed, katusest nurgake, üks hiilgav aken. Mänglev laps on püstitanud pedajate vahele, järvekaldale, rõõmsa linna. Peoga pühkis puhtaks vastava maalapi. Otse lõikas puhtaks. Otsis päikesepaistelise kohakese, jäi siis sinna. Suured sambad langesid raksudes. Värsked, vaiku nutvad lauad... Kuldooker ja naelakast. Haamer ja saag...

Oli täppis too mänglev laps. Armastas korda. Asetas majakesed, puhtad ja punakaskollased tikutoosid, nõlvakuile ja tee servale. Sillutas tee ja lupjas tähiseid selle ääres. Püstitas uusi tikutoose. Kollaseid ja punaseid, tõmbas radu ja ajas sihte. Ehitas värskest puust ja vaigust lehkava linnakese. Roheline tuust, paar rusket sammast — suured männid. Kitsas, kõrge katus kerkib rohelusest. Kollane laik tumedal. Päike otsib ühelt aknaruudult kulda. Leiab ja nühib toda aknal. Vajub siis aeglaselt sakiliste latvade taha ja viib kulla kaasa. Küllap töötab tolle homseks ümber...

Pikast tallihoonest jookseb järvekaldale salk hobuseid. Kruus lendab teelt kõrgele, kabjaplagin, suliseb vesi. Norskab ülemealik neljajalgne, ta kannul jookseb poiss punaseis pükstes ja manab...

„Noh, tuu pikk maja, puul tõisel mäe sehen... Sää! me kodu omgi... Mia ja Keksjen ütlen tuan, tii õkva vasta. Tõsen. Tolle katus juusk küll läbi... kivi lahtitse... Äga noh, soe aig ja soe

vihm... Ärgu tii noid kive näpma hakaku, nuu lahtitse... Kui üte võtad, tulõvõ kõik robinal kaala. Belgian olevet ka nii, no nüüd on meil sis kah..."

„Lahtised? Tore!“ naerab Loona ja asetab kohvri-riikese põrandale. „Kui tuleb õõsi üks sõdur, lau-
lab serenaadi ja teeb mulle poolkõlvatu ettepaneku, haaran katuselt kivi ja... süvendan meie sõprust.“

Hoone eesruumi viib mäetipult mingi sillake. Alumisest korrast aga asetseb pool punases paes. Seal küpsetab allohvitser Mantel, viiekümneaastane, setu külast palgatud töölistega leiba. Laagri tarbeks.

Teisel korral kaks pikka ja kitsast tuba. Lagedeta. Läbi seinapragude läigib järv ja katuskivide vahelt roosatab taevast. Loona toal on aken kahekümne nelja väikese ruuduga. Ruudukesil torisevad hallid ööliblikad. Suure keha ja jämeda peaga. Lapsena nimetas Loona selliseid sumisejaid surmaliblikaiks...

Kõrgel mäel mürtsub orkester. Loona kükitab põrandal kohvri-riikese ees ja nutab... Trahh, trahhh, tram, hõiskab muusika mäelt. Laagri marss... Julge ja elurõõmus viis, miks siis nukrutseb tütarlaps, kükitab põrandal kui kurb konn?

„Tii,“ karjub vastastoast leitnant Kandelaaber. „Kas tii haput piima tahat, siis tulgõ! Karastab südant.“

Loona istub rohekale sõdurivoodile ja rüüpub plekktassist hapupiima. Härra Keksjen on linnast laagrisse toonud heleda öökapikese, rosetiga uksel. Sellele asetab nüüd kaks pildiraami — kõverad hobuserauad. Ühes naeratab ise, seljas valge merimehe munder. Parema käsivars rinnal — et paistaksid paelad ja linnid. Teises raamis hoiab kaht

poisikest hirmunud näoga ema. Too, kes linnas õpib pähe tulikahjutabelit ja kergitab vaheldi harjutuseks asju, väärtuse järjekorras, mõtleb Loona ja naerab.

Siis aga sorib härra Keksjen kastis ja kotis. Pillub segamini pabereid ja ohkab:

„Neptun küll, kus ikka lops... Saapasulase, hambaharja ja habemenoa olen koju unustanud... Tule Ahti appi, triiksärgid ka. Oi, viletsust!“

Tühja kah, mõtleb Loona, mis tollest noast ja särkest, kui vaid pilt merimehepäevilt ilutseb kapi-kesel. Toda võib ju vaadelda pika habemega ja pesemata triiksärgiga. Karastab südant.

„Olen väsinud. Magama heidan. Kas sinna... peakotti... sõdur õlgi ajas?“

„Kõige pikemaid, ma ise valisin.“

„Ega me preili und ei sega, kui mängime siin kahekesi? Teeme paar õhtulaulu. Kandelaaber tõi kaasa viiuli ja mina kitarril... Harjutame kokku...“

Ja nad harjutavad kokku. Kandelaaber viiulil ja Keksjen kitarril. Loona toetub rinnuli aknale, tõrjub eemale suure peaga ööliblikaid ja kiristab hambaid. Issand, tule appi, tee paariks tunniks kurtummaks... Kas mitte ei jookse siia, meelitatud kokku tollest koledast saagimisest, pool pataljoni sõdureid, lootuses, et mingid lahkusulised korraldavad saatana minemapeletamise peo. Koledate hääliitsustega... Loona mõtleb muule, vaatleb noori mände akna all, mäenõlvakut ja lõpmatuid puuriitu. Nendega kütab ahje vana Mantel, üliveider mehike niiskete silmadega ja vanakooli viisakusega. Ta töötavat sageli kogu öö, hommikuni välja, sest teda „haaranud tunne, et ta kuidagi pole kasu-

lik kallile kodumaale“. Ja Loona oli kunagi, ühel sellisel hommikul, linnas, kui Mantli silmad eriti vesised, lausunud: „Nah, pärast surma tuleks teie nahk lüüa tühjaks ja toppida siis täis, tuleks teid asetada nurka, eeskujuks ja mälestuseks kõigile poollohakaile riigiteenijaile, nagu mina siin.“

Kräu, kräu, tim, tim, tim... Kuid muusikatund vastastoas jätkub. Kaks moosekanti töötavad särgi-väel, tee v a d muusikat, nagu tahtmatult, kuid tabavalt väljendas enne selle kontserdi algust härra Keksjen. Loona mõtleb: teevad muusikat, nagu kingsepp teeb saabast ja plekisepp valmistab uue teemasina... Hea tahtmisega, armastusest töö vastu... Nad taipavad vahest isegi, kuis mõjub nende töö, lausus ju enne algust vana Kandelaaber, see alandlikum, et ta mängivat vaid hingeliselt, kuna aga tehnika palju soovida jätvat. Tema mängus olla vaid südant, mitte sõrmede osavust. Ohka ja anna talle õigus. Härra Keksjen olnud muidugi parim kitarrimängija veealusel paadil „Medved“, nüüd aga olevat ta sõrmed jäänud kõveraks ümber sulevarre.

Mäel aga mängib orkester, veeretab orgu elurõõmsa viisi. Viis hõljub puude kohal, laskub madalale tumesinisele järvele. Tuul tõuseb, pedajate ladvad vaatavad kõik vasemale. Loona toakeses krigiseb ja vingub, seinalauad ja põrand võtavad tuule lahkelt vastu...

Loona kujutleb toda viisi, mis veereb orkestrilt orgu. Nagu tantsiv husar, punane nägu õhetav ja elurõõmus. Laulab ratsameeste värsket, julget ja uhkeldavat laulu. Neiud seisavad ringis ja vaatlevad jalgu tõstvat lauljat. Hoplaa, husar hõiskab ja

keerutab, säärsaapad läigivad, kõriseb mingi kard-lint... Hõissa, neiud, tantsige teiegi, keerutage keha ja õõritage puusi, kuni noil veel värske ja noor liha... Laske välkuda terveil hambail, enne kui kukuvad teil suust. Laulge ratsameeste julget ja uhkeldavat viisi — laulge, neiud —

Kräu, kräu, tim, tim, tam, heliseb vastuseks vastastoast... Issand, otse orkestri kiuste saevad muusikategijad edasi. Pöörduvad vaevalise küsimusega õrna ööbiku poole, laulavad kallimast, kes lainetelt, marusest kaugusest kaldale peab jõudma. Siis järgneb värisev viis, mis kõneleb kuke kasulikkusest...

Loona katab kätega kõrvad ja kujutleb kinni silmi pikka ja rohtunud tänavat jõe ääres... Nüüd loojeneb vist sealgi päike, tänavalõpp õhkub kui ahjusuu, valgusjuga lainetab tollest pikuti tänavat vaatajani, rohetavast luhast hämarduva kiviteeni. Majad tänava ääres on aga tumedad, tumedad, pea-aegu mustjaspruunid. Helepunane jõgi voolab tumedate kallaste vahel... Siis mõtleb Loona ikka: too punane ja helkiv seal tänavalõpul on värv Uniküllä... Tolles elab Unetaat ja kirjutab unelmaid paksu köitesse... Kogub pihku kõik kunagi õites nähtud ja ammu närtsinud lilled, elus kord nähtud inimesi võib ta sulle näidata... Võid kuulda ammusurnud linnukeste laule... Kord, kaheksa-aastasena, oli Loona tahtnud minna sinna, Unetaadi jutule. Kas ta kuidagi ei saaks näha mulluseid, lillasid võõrasemakesi, mis õitsesid Tuiskude aknal, puukastis?

Kräu, kräu, kräu, viihii — Loona hüppab jalule ja jookseb välja. Peatub hetkeks ukse, sillakesel. Tuul voogab mäelt, seal kohisevad männid. Kuhu

nüüd... Pisike punkt puude ja pilvede all otsib teed, ümber kanarbikused lagendikud ja punane liiv...

Staabihoone. Kahel pool ust tohutud torud. Loona koputab sõrmega ühele. Kaheteistkümneline kahurikuul heliseb tasa. Nagu kõneleks ta mõnd õrna mälestist. Uksel istub kass. Hmh, isegi too on kuidagi kroonulik. Kuidagi kaitsevääle vastav. Keda ometi meenutab ta oma valge näo ja musta kikkhabemega? Ahah, käes ta on — vana Wallensteini... Wallenstein tõuseb ja jalutab pikil ja mõõdukail sammel üle liivase tee. Ta tagumisel jalul on püksid — valged laigud, mis lõpevad enne musta jalasäärel. Nojaa, vana Wallenstein kannab ratsasaapaid... Loona häälitseb tasa: „Kuule, Wallenstein, Wallenstein.“ Teiselt korralt, telegraafist, kus töötab aparaat ühetoonselt toksides, pistab keegi sasipea aknast ja hüüab kassi: „Tamerlan, Tamerlan, tule supile!“

Aga Tamerlan liigub alla kaldale, kaob kadaka-põõsaisse. Loona kuuleb, kuis heliseb teisel korral telefon ja tume, viisakas hääl ütleb: „Ei, preili. Kapten Lagle on puhkusel, ta sõidab siia ehk kuu aja pärast. Jah, kurb küll. Pole viga, preili.“

Pole viga, mõtleb Loona. Meie ei vaja ju Laglet nii nagu too daam, kes juba esimesel öhtul helistas laagrisse. Hmh, kallid lõbu, selline kaugekõne...

Hämarik kerib end maanteele. Valge kogu ruttab läbi halli öhtu. Ja Loona tunneb järsku teravat liikvalõhna. Setu naine ruttab koju, sees armastatud ja karastavad tropid... Laagrikodu aken kumab punakalt, aknalaua põleb lambike ja leek liigub öhtutuules. Nüüd vist juba väsinud kaks mängu-

meest seal järvekaldal, vastastoas. Vaja vaadata. Loona hiilib oma tuppa ja istub voodile. Õled krabisevad. Kott on topitud liiga täis, nagu paksu hobuse ümmar selg on voodis. Aknal surisevad surmaliblikad, katuses nagiseb. Jahe on. Loona kisub vaiba lõuani ja lõdiseb. Katuskivide vahelt paistab taevast, nõrku valguslaike. Neid on ühes nurgas tihedamalt, siis aga hõre joon pikuti üle katuse. Nagu sabaga täht, mõtleb Loona. Mis teeb küll eit seal linnas? Südames algab idanemist narr ja valuline tunne. Nagu hernetera. Kodus, siis lükkas eit vaibanurga Loonale kukla taha, et ei puhuks sisse jahedat. Aga siin —

Vastastoas ümiseb Kandelaaber, sekka kostub Keksjeni heledat pirinat. Siis tõmbab keegi nak-sudes üle pillikeelte ja kaks muusikut mängivad viisi „Kas emasüdant tunned sa — — —“

Setumaa südames, suure ja sinise järve kaldal, kivise katuse all nutab väike tüdruk. Endalgi häbi, et süda nii hale ja vesine, kuid pisarad veerevad. Ümber mäed ja männid, nurmed ja metsad. Ning ümber maja kõnnib vahisõdur, „et ei hulguks laagrimajade ligiduses kahtlasi isikuid“. Nii seisab käsukirjas. Komp, komp, astub mees all, kaldal. Siis samm heledama kõlaga: saapanina pörkus vastu rööpaid, mis tulevad sadamast ja lõpevad Mantli ukse all. Noil veetakse vagonetes jahu ja soola...

23.

Ojee, mõtleb Loona ja haigutab. Elatud juba kuuskümmend kaks päeva laagris. Igavad päevad. Hm, kui tuua siia — nii katseks — kokott Pariisi

bulvareilt, harjutada talle juurde laagri eluviis: vara tööle, tükike igavust ja vara voodisse. Ikka nii — daam muutuks kolme nädalaga nunnaks. Neljandal kirjutaks eleegia „Neitsi kloostriks“ ja viiendal pooks enda kellegi vöörihmaga. Surmas süüdistaks igavust.

Kuuskümmend kaks hommikut, päeva, ööd. Kõik sarnased, nagu oad kausis, tera sõsarteraga sarnane. Kuuskümmend kaks halli teivast igavas aiaplangus.

Loona päev algab vara. Äll, leivakupsetuses, sõnelevad setud, vana Mantli hääli vaigistab. Kolistatakse laudadega, keegi raiub puid peeneks. Kolksat, kolksat. Kahekümneneljaruudulisest aknast lipsab äsja tõusnud päike ja veab värskete laudseinale heleda ringi.

„Kui sa nii palju kõneled, ei saa taigen hea,“ sõnub vana Mantel kellelegi ja nuuskab ise nina.

„Jaakup käis eile Alviine juures ehal, laske ta kõneleb,“ hüüab keegi irvitades ja siis naeravad kõik. Vana Mantel otse mökitab. Just Loona voodi all kõlab ta naer.

Hele ring seinal laieneb. Kandelaaber ümiseb vastastoas laulukest. Ta ei pea viisi. Üht ja sama laulu võib ta korrata paarkümmend korda, iialgi ei sarnane see hääliitsus eelmisega. Siis koputab keegi aralt välisuksele. Noor setu naine toob Keksjenile piima. Heliseb metallraha ja Keksjen küsib:

„Jälle pudelis? Ega sa suuga teda pudelisse ei lasknud? Nagu Maarja teeb? Siis ma küll ei taha. Ja ega sa läbi undrukusiilu teda ei kurnanud, ütles aga avameelselt.“

Vilu hommik. Loona möödub pesukaustist suures kaares — mitte ei saa sõrmi kasta külma vette!

Kaelasooned valutavad, meelekohil tuikab. Kui seda tuult ei oleks... Aga tuul puhub otse järvelt. Järv on sügavsinine, keskelt sile kui sinine siid, ääril aga hallikas — seal loksuvad väikesed lained. Sild kõmiseb — mingi väeosa ruttab õppeplatsile. Kabi kabja järel astub puule, jälle uusi, veel. Pikk, rohekas rida lookleb teel, kahe punaka, kõrge kalda vahel. Jõuab üle silla ja kaob tulilillist kollendava künka taha. Üksik ratsanik ruttab teistele järele. Trah, tram, trah, tram, traavib hobu üle silla...

Ja jälle heliseb telefon, tulevad käskjalad hommikuse postiga. Lauajuhend, kandraamat, ootel olev kirjavahetus... Loona torkab nööpnõela läbi kolme vahikirja endale näppu ja imeb punase tilga ära. Kuski sädistab hele hääl, kolonel jagab varasel tunnil juhtnõore. Pikk poiss palja jalu ulatab Loonale kandraamatu. Käskjala sääred roosataavad — ta tuleb lauavabrikust, järve vastaskaldalt. Tuleb otse läbi kraavide ja ojakese.

„Minu mees ütles, et see laagri värk on ikka nigel... Ma külmetan end ära... Ja süüa ei saa kuskilt. Mõelge, lõunasöögist nõutakse nelikümmend senti! Jumaluke. Ainult kolm sööki ja nelikümmend senti. Ja milline maik jääb söögist. Rasval on kibe maik, kotleti maitse on viha, kurgid on hapud ja maasikad, noh, neist ma ei kõnelegi.“

Sellist nutulaulu kuuleb Loona igal hommikul. Kõrvast sisse ja teisest välja. Aga tunneb, kuis punetava ninaga, raskejalgne naine ikka enam ja enam kisub pingule ta närvinõore. Nõrk puude ja juba särtsub neis. Siis pillub Loona kaustu ja sajatab, tunneb kärsitut viha. Sellist, mis igatseb lõhkuda paar taldrikut, ei, terve serviisi! Viriseb too

hädaldav hää! nüüd sajatab ta juba laagriarsti. Mil-line toores mees! Tema, nõrk ja õrn Inge Rosin, palunud paar päeva puhkust. Vana koletis aga ei lubanud. Siis oli Ingeke viimases hädas hüüdnud:

„Aga ma olen ju nii... Tunnen, et liigutab juba.“

Ja toores mees vastanud:

„No vaat, tore! Siis liikuge ja liigutage ise kah, et laps juba varakult tunneks, et ema tal virk ja tubli.“

Oskar Päiv naeratab proua ruumist lahkudes süüdlaselt ja ütleb tasa:

„Ma... vaadake, sellepärast ma... jäängi üksi. Süda palju kergem.“

„Nii minagi,“ vastab Loona. „Tahan kerge hoida üht südant ja kah ei... Ega muud, kui muutun abi-elus selliseks...“

Ja jälle krabisevad kaks sulge üle paberi. Keks-jen viibib koloneli kabinetis, sumisevad mõlemad mingi aruande kohal. Ajuti kraaksatab ülemus heledal häälel. Loona vaatleb vana, õitsele lõõnud nurkadega kirjavahetust. Kaks, kolm, neli... Neli aastat rändab paber ja vihastab registraatoreid... Nüüd otsigu Loonagi talle kaustast lisa. Kaust lehkab keldrina, milles hoitud kaua kaalikaid. Väljas aga särab päike. Tulikumalt. Männiladvus virvendab hõbedat — noored okkad. Keskpäev on käes. Kül-lap tuleb veel täna vihma, otse kõrvetab. Wallen-stein pöördub teelt, valged püksid välguvad, kui püherdab liivas.

Loona ohkab. Päike naerab pedajate ladvus, õhk kui mesi, vesi järves vedel tina. Kuid sina pista oma kümme ilusat sõrme paberipuntrasse ja sori.

Otsi huvi ja innuga. Nagu õpetab vana Mantel: „Mis me teeme, seda tehkem armastusega. Kui vahekiri käänata huviga ja hoolega kahekorra, on see midagi palju ülevamat kui seda kirja käänata ükskõikselt kokku.“

„Et, et, et, jah, palun. Kas siis? Küll me juba. Jah, ma lähen lauavabrikusse, kell on kolm.“

Kell on kolm, heleda häälega kolonel läheb saevabrikusse, Loona näeb ta jonnakat profiili vastu päikesekullas majaseina. Päeva esimene osa on läbi. Alati samuti lõpeb ta: Loona viskab pika kande-raamatu vahele valgeid ja siniseid ümbrikke, tükki paarkümmend. Siniseil, salajasil ja täitsa salajasil punased ringid, kirjalakk. Alati ühe ja sama liigutusega lööb ta raamatu kinni ja ulatab käskjalale, lühikesele ja tüsedale, kes võtab kaenlasse kaaned ja kirjad ja kaob. Loona aga sammub risti üle rohelise platsi, astub jahedasse eesruumi Laagri Kodu ja küsib ettekandjalt: „Ja täna on?“ Tütarlaps, kas siis Emmi või Adeele, Amanda või Hildegard, vastab: „Riisisupp, loomaliharullid, kompott.“ Või kuidagi teisiti. Kuid supp ta on, liha sinna juurde ja midagi magusat. Alati nii. Loona ohkab, astub toakesse teisel korral ja ootab. Ikka kümme minutit.

Aknast paistab ambulants, rõõmus ehitis valgest ja punasest. Tuul rebib lippu ta katusel. Lõgistab aknaraami ja Loona naeratab. Tuleks asetada põial süües taldrikuservale, ega muud, kui võtab tuuleke, kergest hoonest läbi kihutades, kaasa poole tema, Loona, igapäevsest leivast. Ta on võimas siin järve kaldal, too tuul. Puhub aga sealt läbi, kust just suvatseb.

All kogunevad üleajateenijad, allohvitsbrid. „Amanda, riisisuppi, vedelamat.“ Loona võib teisele korrale kuulda, kuis kahvel puudutab süües sööja hambaid, heliseb taldrik teisega põrkudes, kuis sööja käsitseb lusikat. Ohvitseride ruumis naerab keegi heledalt ja rõõmsalt kui väike poiss, keegi sammub trepist alla, rebitakse paberit.

Loona kirjutab oma nime ja lõunahinna põigiti üle sinise lehekülje tsekiraamatusse, mille tõmbab Amanda põlletaskust. „Noh, mis uuemat ja hullemat?“ küsib Loona tütarlapselt.

„Ei ole kedagi. Ikka niisamuti.“

Jah, ikka samuti, pole kedagi, ohkab Loona ja läheb jälle risti üle rohelise välja, seekord oma tuppa. Istub ja närib punase kaelarätiku nurka. Viskub siis voodile ja ohkab. Pole ainustki raamatut, ajalehed — uued tulemata, endised tähest täheni loetud. Ei taha kirjutada — täna juba küllalt veetud ridu rea alla. Kõnelda ei taha ka — ja kellega kõneldagi? Keksjen ja Kandelaaber. Esimene seletab ilusaist päevist meriväes ja teine suurest eksisammust, mille astunud kaitsevähke jäämisega. Kes teab, kas temast poleks mitte kujunenud kuulus kunstnik, kes oma viiuliga oleks rõõmustanud tuhandeid. Ja proua Inge Rosin seletab vaid liigutustest, mida tegevat juba too...

Vihii, huilgab tuul ja kisub küüntega laiemale pragu kahe seinalaua vahel. Vihii, krabistavad ta varbad katuskivil. Tume vari libiseb üle toa, veel teine, pilved kogunevad ja tihenevad. Kakskümmend neli väikest ruutu klirisevad, hunnikuke saepuru keerleb põrandal.

Siis langevad rasked tilgad. Põrandale tekib tumedam viirg, peagi läigib vööt märjalt. Siis langeb tilku Loona kätele, heledale vaibale voodis. Loona tõuseb ja tirib voodi teise seina äärde. Põrandal läigib nüüd suur loik. Uusi ja uusi piisku poeb pragudest kivide vahel... Nii sajab õhtuni, hämardub juba, kui Kandelaaber häälestab oma pilli. Päev on lõpule jõudmas, üle silla sammub rühm sõdureid. Märjad saapad tambivad punasel poril.

Kräu, kräu, algab häälightsus kõrvaltoas. Ti, ti, tam. Merimees jäi veidi hiljaks. Loona viriseb järsku tasa kui jonniv laps ja hammustab sõrmekonti. Kaks muusikut aga töötavad, vigased, küürad kad helid rändavad majas ringi, sandele omase kõverdunud ilmega. Ja öö tuleb üle punaste liivalainete, järv loksib ja loendusplatsilt kostub ehasignaal.

Tütarlapse juurde, vihmast märja vaiba alla poevad kurjad ja kummalised unelmad. Lakkmusta soenguga hiinlanna maniküürib Loonat. Ta must kukal helgib sinakalt. Siis naeratab hiinlanna tigevalt ja muutub major Saareks. Too nõuab Loonalt kaheksat aruannet... Otsitagu need veel järgmise kahe sekundi jooksul. Aruanded on pärit aga läinud sajandist... Siis tormab läbi toa suur hundikoer ja kisub lõhki Loona kae õlani. Haavatu kisendab ja ärkab. Kuulatab, kas ei ärganud ka need kaks vastastoast. Ei. Nohisetakse ja norsatakse. Nende pärast võiks turjale võtta maja, nad magaksid siiski edasi...

Magab Loonagi. Kummaline unelm. Kummarduks nagu üle kuumust õhkuva, sügava kuristikku. Sirutaks kaela kaugele ette, et näha rohkem. Ja

kuristiku põhjast, kaugelt, kaugelt, hüüab kägu, kutsudes ja meelitades... Siis istub Loona kellegi põlvedel ja kuski luksub lind, luksub nagu liigsest maerust.

Siis aga kolistab Jahu-Eedi all leivaküna, praksumad ahjus puud. Uus laagripäev algab. Jälle täpsalt sarnane oma kuuekümnene kahe õega...

Kuuekümnene kolmandal saab aga Loona kirja. Pika ja mõistliku. Kiri on sama pikk ja sama asjalik nagu ta saatjagi, leitnant Jalak. Ega Loona ei kõhivat, kopsus pisteid ei tundvat? Kas tuba ka külma pidavat, sooja sööki Loona ikka saavat? Ta saatvat tuleval nädalal midagi lugemiseks... Paar ajakirja, piltidega... Mähkigu Loona magades ümber kaela villane sall, hoidugu märgade jalgade eest. Ja olgu kõigiti kuku ja pai...

Loona lebab voodis ja loeb. Prauh, käratab püss lasketiiril. Prauh, ei taha kaaslasest maha jääda teine. Nii nad käratavad, iga kord tunneb Loona, et keegi koputab ta kolbale... Prauh, prauh, prauh... Issand, kes oli küll see mees, kes chitas sellise paukuva...

Metsa taga, vastaskaldal, ragistab aga kuulipilduja. Rat, rat, rat. Nagu koputaks keegi kondiseil sõrmil plekiga löödud uksele. Ukse taga aga väriseb süda, too aimab, et tuuakse sõnumeid surmast. Rat, rat, rat... Issand, Loona pole kunagi olnud eriti sõjakas, kuid siin... Praegu taoks ta küll... püssipäraga, nii tüütab see lärm. Rat, rat, rat, koputab saadik plekiga löödud uksele. Väriseb Loonagi süda.

Kuid Loona toauksele, ookerkollasele, koputab keegi. Tasa ja mõõdukalt. Hele peake ilmub nähtavale — kas proua Inge Rosin võivat astuda sisse.

Tal olevat asja, suur palve... Ta valmistanud nimelt pudipõllekesi, terve tosina heegeldanud noid lapi-kesi, helesiniseid. Poistele ikka sinised. Kas nüüd preili Tuisk oleks nii lahke, joonistaks talle igale lapile midagi... mustriks. Siis ta õmbleb ise... Kas kannikesed või äraunustamind... Prauh, prauh, rat, rat, rat...

Loona ohkab ja lausub:

„Ma kunagi ei joonista ette mustrit. Segab. Ma õmblen nii... Nõelaga siit ja sealt, siis tuleb isegi muster... Lillekesi? Parem juba mõnele pisike jänes, ühele pardipoeg, rida kasse... Vaat nii...“

Ja Loona kummardub helesinise pudilapi kohale. Antagu talle kollast ja punast. Natuke musta. Varsti seisab põllekesel kõverjalgne pardike, suured labajalad laiali, jäme nokk liigutavalt lahti. Must silm ja ongi valmis.

„Oi Jumal,“ ohkab Inge Rosin. „Läheb see aga ruttu. Ja päris part kohe...“

Kolm kassi hoiavad üksteist käpakesist ja tant-sivad. Selleks vajavat Loona musta ja rohelist... Ta töötab innuga, helesiniste põllekeste juures unustab ta ragina lasketiirul. Tal on jälle tegevust, keegi vajab jälle ta abi. Ta tunneb isegi huvi pardi-poegade ja kassikeste vastu. Ja ta õmbleb, proua Inge istub voodiserval ja lobiseb...

Kandelaaber tuleb kasiinost, Laagri Kodust. Ju vist pöördub põuale ilmake, tulist täis kõik kohad.. Ja see ainus väike naps, kahekümneviiene polkovnik, suriseb ja sumiseb nüüd peas — põuda see tähendab, põuda see ennustab! Maja esikus peatub ta veidi ja kuulab. Loona kõneleb kellegagi. Tasa

ja ükskõikselt, tundub, nagu ei hooliks ta kuulajast palju:

„Armastusele ohverdada? Võib aru saada nii ja teisiti... Ma tean ka näiteid... Tütarlaps, kes armastas ilusat kingseppa, uute kingade tegijat ja vanade parandajat, tahtis tutvuda meistriga. Kuid ta kinganumber oli nelikümmend — kuid viid sellise lataku armastatud mehe kätte parandada? Siis korjas tütarlaps penne, jättis söömata lõunaid ja ostis säästetud summaga paari kingi. Number kolmkümmend neli. Ja viis kingakesed parandusele... Kas see pole ohver armastusest? Ja veel — pangametnik abiellub. Palk on imepisike. Naine aga armastab oma meest ja hoidub söömast. Et vähendada väljaminekuid. Ta olevat juba söönud, keetes maitsetud ta kõhu täis. Ikka nii. Ta kuivab kokku, jääb tiisikusse. Veel enne ta surma suudleb pangametnik teist naist. Kas pole see jälle ohver?“

„Eei...“ venitab Inge Rosin. „Ma ei mõista neid... Kas need naised olid normaalsed? Eei, see nüüd mõni ohver... Raha raisata ja nälgida. Jah, ma saan aru, kui... andud enne laulatust juba, muidugi siis, kui tead, et ta sind kindlasti kosib. See on ohver armastusele. Eks ju?“

„Ei mõista,“ ütleb Loona järsult. „Mina ei ole nii ohvrimeelne!“

„Tore,“ hõiskab järsku eesruumis Kandelaaber, kes tunneb, et see ainus ja väike polkovnik mõjub otse oivaliselt.

„Tii olõd tore poiss,“ tänitab ta nii, et vana Mantel all võpatub. „Tii kõnõlõd vahel nii hullõ sõnu, et päälae võft külmas. Aga tii olõd sugulisõlt karske!“

Keegi ei vasta. Ja rõõmus leitnant mõirgab veel:

„Tii olõt sugulisõlt karske!“

„Vastik meesterahvas,“ sosistab Inge Loonale. „Mina ei tea küll, kuis te sellisega kõrvu elada saate. Röögib roppusi, ei mina... Minu mees ütleb ka, et kaitseväelased...“

Loonal on peos kaheksas põlleke. Nüüd aitab talle juba. Kuis küll vabaneda sellest naisest? Visata välja, järele heita helesinised lapid? Või teisiti kuidagi... Kui ta ometi hoiduks veidi kaugemale... Ta suu lehkab, soovitaks talle mõni Chlorodonti... Kuis küll suudleb ta mees säärast lehkavat suud... Loonal on palav, kirju sitskleit jääb kitsaks. Keres järsku selline kärsitus — jooksmata pista, pudilapid põrandale heita... Kui ometi lahkuks vastik naine... Vahest saab nii...

Ja Loona laseb sülle helesinise põllekese ühes niidi ja nõelaga ja vaatab kaaslasele kohkunult otsa. Ajab suureks silmad ja kõverdab suu. „Oi,“ ütleb imetasa. „Oi, oi!“

„Mis on?“ küsib Inge heitunult.

„Pimesoolikas, pimesoolikas! Torkab kui noaga,“ oigab Loona ja laskub kannataja ilmega padjale. „Ta mul ammugi juba... ai, ai, nagu naaskliga torkab.“ Oigaja uurib teise nägu. Kas siis ei tule ikka veel naisterahvas mõttele, jätta hädaldav kaasinimene üksi? Et ta rahulikult puhata ja kosuda võiks...

„Kui ma õige kerra tõmbuksin ja magama jääksin, siis ehk annab järele, oi, oi.“

„Ei,“ hingeldab Inge. „Midagi peab tegema! Kuumi pudeleid, kaerakotte.“

Ja ta ruttab esikusse ja hüüab:

„Leitnant, leitnant, preili pimesoolikas valutab... Sureb võib-olla... Kust saaks kuuma vett?“

Kandelaaber hüppab toast, lõug seebivahuga, käes habemenuga. Hetk hiljem jookseb ta risti üle rohelise välja, kasiinosse. Toob sealt kolm õllepudelit kuuma veega. Pangu nüüd proua pudelid vaesekesele külje alla, otse valutavale kohale, katku haige vaibaga... Vahest tuleb uni...

Lõug ikka seebivahuga, seisab ta uksele ja käsutab. Inge asetab Loona kõhule kuuma pudeli. Loona oigab. Issand, kuis kuum klaas kõrvetab, kui nüüd ometi lahkuksid need narrid, mees ja naine. Loona oigab ja sosistab:

„Ma katsun nüüd magama jääda.“

Inge tatsutab minema, kaenlas helesinised lapid pardipoegadega ja kassikestega. Kandelaaber kaob oma tuppä. Hõigaku aga preili teda kohe, kui suurenevad valud... Siis ta kutsub arsti.

Preili aga võtab külje alt kolm pudelit kuuma veega, puhastab pesukausi ja valab vee sinna. Otsib siis uue tüki seepi ja peseb end. Üle kuu aja jälle kord kuuma veega. Järgmisel korral teab ta juba, kuis saada keedetud vett. Pruugib vaid asetada peoke kõhule ja oiata ning kuum vesi voolab ise tema, laisa Loona, juurde. Elagu pimesoolikas!

Kuid siis astub Kandelaaber paar sammu Loona toauksele lähemale ja hüüab:

„Ma tuu tiil hapupiima. Karastab südant.“

Loona hüppab voodisse, haarab kaasa kolm tühja pudelit ja heidab nendele külili. Otse puusakondi alla sattus üks — nüüd oigab Loona valust. Terav on selline muidu ümmar pudel...

„Vaenõkene,“ lausub Kandelaaber. „Nägugi punatses tõmmanu, ju palavik om.“

Miks ka mitte, mõtleb Loona. Saab näoke ja harva kuuma vett. Eks ta õnnest punaseks tõmbus...

24.

Hämaruses istub Loona mäeveerul, katkub pedajailt noori kasve ja pistab suhu. Nätsutab ja sülitab. Hapu ja kibe. Üks prohvet olevat ka kunagi igavusest aetuna söönud riitsikaid —

Siis laskuvad Loona silmile kaks kätt, sooja kätt. Keegi hüüab, rõõmsalt kui poisike:

„Tõus ja mõõn, kes on?“

Loona ei vasta. Kummaline viirg lainetab läbi keha. Nagu hüpleks võõraist sõrmeotsist sädemeid, lõhkeks temas, Loonas, ja annaks sooja. Ja see hää, noot siidist ja peenest traadist, sellega võiks vist püüda kalamaimegi...

Ja Loona hüppab püsti, raputab enesest võõrad käed ja jookseb minema. Sõnalausumatult. Jalus aga noot siidist ja peenest traadist...

Trepil ootab Kandelaaber. Valge särk helendab videvikus. Sinine suitsupilveke ootaja kohal.

„Tii hulikut ka ümber, oota tiid kui oma last. Kas tii hapupiima tahat? Karastab südant.“

Ei, Loona ei taha. Lipsab oma tuppa ja pahan-
dub mõttes. Selline narr, too Lagle... Teeb oma vempe, nagu mõni... kergeke filmis. Jalak oleks temal, Loonal, käskinud suust sülitada hapu ja ki-

beda männikasvu. Aga see... Muidugi, ei saa võrreldagi Jalakat tolle... kehkenpüksiga. Selline vastik, libe poiss...

*

*

*

„Hei,“ hõikab rõõmus poisihääl pühapäeva hommikul eeskojas ja Loonas tuksatub. „Vana Kandelaaber, kas sul hallitusseeni pole veel, lase nüüd sisse. Magad? No korralda ennast, mul daam kaassas, tahab sind näha.“

Naisehääl täiendab öeldut naeruga. Loona saadab nurka tenniskinga ja muigab põlastavalt. Isegi siia tuli kehkenpüks ühe naisega! Küllap tõi näha vist oma viiekümneaastase kallima, tolle kõõgitud-ruku. Hea, et tema ukseks on suur ja roostetanud riiv. Seda ta täna ei liiguta. Kui kaovad narriid, avab ta ukse ja kaob. Ei, riivi ta ei liiguta...

Aga kui asuvad minekule külalised ühes Kandelaabri ja sädistava Keksjeniga, küsib Lagle:

„Võtame ehk preili ka? Igav teil siin ju on. Noor inimene, ela päevast päeva kahe vana seenega.“

„Ahaah,“ venitab Kandelaaber. „Nüüd ma mõistan. Ahaah.“

Ja ta vaatab vist uurivalt daami, keda toodud siia, ajalühendajaks temale. „Noh,“ pomiseb vana sõjamees endamisi ja hõikab:

„Kas tii tahat jalutama tulla? Tiime paar tiiru ümbre järvõ?“

Ja ta loodab, et Loona vastaks eitavalt. Seda tahab Loona isegi. Kuid juba avab võõras käsi riivi ja võõras tütarlaps seisab lävel. Loonaga väga sar-

nane, eriti nüüd, kui kergitab vasakut suunurka, ja küsib:

„Te tahate sooritada ka palverännakut põua puhul või?“

„Oo,“ naerab südamega sõdur. „Tabavalt küsitud, peab ütlema. Tabavalt küsitud.“

Loona tunneb, kuis võõras daam teda vaatleb, ja ta punastub. Vaata narrust, punastu teise kallima ees! Aga siis ütleb Lagle:

„Kandelaaber, sa kõnni prouaga ees ja lõbusta teda. Tal mees kolmandat päeva lennus. Meie kõnnime siin kolmekesi, härra Keksjen armulise preiliga ja mina kõige taga.“

„Ahah,“ venitab nüüd Loonagi mõistvalt. „Ahaah.“

Külalt tulevad kellahelid, peened ja hõbedased. Taevas on kõrge ja hele. Paar tooni vaid tumedam on järv, sellel valge täpik. Purjekas. Küllap vist istub kindral seal purjekal, selg vasena läikimas... Puhkab lill ja loom, alluv ja ülemus. Vaikne on, puhkab vist Jumalgi, kindral ja kõik muidu plirisevad telefonid laagris...

Ring ümber järvesopi. Külas on järjekorraline praasnik. Naised, arad linnud valgeis kitleis, kõnelevad nüüd elavalt, nagu õhetab, silmad säravad. Laat ja pulm ning püha korraga. Ja veel nali! Iivan pidi kosima Ekateriina. Kõik korras, kosiski. Äi lubas pulmapäeval juba anda üle kaks majakest väimees Iivanile. Noh, heakene küll. Saabus pulmapäev — tänane. Aga järsku, altari ees, lööb Iivan kahtlema. Annab, kurask, maja või ei anna? Ja Iivan tuli kirikust ära, ronis lakka, hädaldav pruut ja pulmalised järele. Ei, Ivan ei tulevat enne alla

kui vanamees kirjutab talle paberitükikesele, et annab majad. Vanamehe kiri aga vaevaline. Susib teine tundi paar, enne kui saab nõutud sõnad valmis. Seepärast hilineski pulm ja laulatus...

Nii seletab lahke setu eif ja pakub ise vankrilt kaupa. Lastud metsparte. Siniseil kaelul tuhm läige, nokad avatud. Ja kärbsekari kallal. Loona toetub vankrile ja vaatleb vaesekesi. Lenda ja vurista, üle järve ja vee sõua — ning lõpp on setu vankril, hinnaks kroon ja viiskümmend senti. Ja kärbsed...

„Hmh,“ ütleb Paul Lagle. „Sentimentaalne ka olete? Nagu uskuda ei tahaks... Kräbe ja tubli tütarlaps...“

Tubli tütarlaps rändab järvekaldal, suus kõrs ja lauluviis, peos lilled. Vähemalt sajast eriliigist. Ümiseb laulukest, ei kõnele. Aeg-ajalt kummardub ja nopib uue õie. „Ristikhein,“ ütleb ja Lagle silmad suudlevad ta kaela. „Metsnelk,“ lausub, hääles pilge ja vaatleja märkab, et kriimustanud tütarlast mingi terav kasv. Paar heledat verepiiska kuivab säärel. „Rebasesaba,“ trallitab Loona tasa. „Värvu-jalg, mesinõges, kassikäpp.“

Kallas on soine. Kandelaaber sülitab pihku, haarab sülle oma daami ja kõnnib läbi pori. Paul Lagle pöördub küsivalt Loona poole. See aga vaatab teisale, astub siis valge tenniskingaga porri, tõstab teise jalagi järele, vajub poole sääreni sisse, kuid jõuab siiski kuivemale kohale välja. Pigemini ta nühib tunni, kaks ja kolm mudaseid kingi, kui tunneb hetkeks seda sooja viirgu, seda vastikut... Kättki ei annaks ta Laglele...

Kuid Lagle asetab käe Loona õlale. Ta hoidvat preilit kitsal sillakesel. Muidu tormavat selline noor inimene kui varss koplis ning kukkuvat ojja. Loona lõdveneb teise käe all, tahaks minema tormata ja kisendada, kuid nahk oleks nagu kokku kasvanud käega, mis tasa surub ta õlga...

Kui nad jälle seisavad kollase maja sillakesel ja Loona otsib oma toavõtit, küsib võõras daam Kandelaabril, kas nad ka õhtul tohiksid külastada seda maja. Muidugi, küsitav läigib üle näo. Tulgu nad aga, siis... Küllap juba midagi leidub, läheks kas või laevale, näiteks...

Kui Paul Lagle suudleb Loona kätt, kuuleb Loona, kuis keegi võõras ja vastik tüdruk küsib lah-kujalt tema, Loona, suuga, küsib tema häälega:

„Tulge, jah, õhtul, palun!“

Loona turtsub. Milline eesel ta küll on — kas anna või enesele paar tulist kõrvakiilu! Palub sel-list vastikut olendit, tulgu see. Nagu vajaks tema, Loona, toda kehkenpüksi... Näha kohe, et inimene muutub igavuses ja üksilduses totraks. Pigemini kirjutab pika ja õrna kirja Jalakale. Saadab veel õhtuse postiga linna, kuid laevale ta ei lähe...

Kuid õhtul istub Loona Tuisk laeval sadamas ja vaatab värviliste laternate kõikuvaid peegelpilte sügavmustal veel. „Vaikne öö, oh kalla sa,“ mõirgab Kandelaaber, silmad õndsusest udused. Võõras daam toetub raskelt laulja õlale ja ümiseb kaasa. Võõrast viisi. Ümiseja silmad on suured ja lootu-setud, ta lai suu tõmbleb ajuti valuliselt. Keksjen kolab laeval ringi. Ta ei vaaru, ainult ta pealagi ja kukal õhetavad. Ta saadab õhku aeg-ajalt väikesi,

lühikesi karjatusi. Siis, kui kobab mõnd uut köit ja kruvi, leiab uue lauatuiki või õlikannu.

„Nagu ahv, kes banaanid leidnud,“ lausub Loona ja jätkab oma jutustist. Nad istuvad laua nurgal ja vaatlevad mustavat järve. Loona, kelle pea tasa tuikab, ja Paul Lagle.

„Ei, mitte nii... Aga ma kujutlen teisiti. Hoopis teisiti... Kõnelema, miks? Et te pärast arvasite, ma olen veidi lollakas. Vaat nii... Kasvab kuskil suure, suure nõmme serval hiigelpuu. Kõrge, kõrge. Tolle otsas ripuvad lapsed, kerratõmbumult... kui kookospähklid. Kui tuul puhub läbi okste, virisevad rippujad tasa. Edasi? Ja, siis nii... Ema tuleb üle nõmme, läbi kanarbiku ja liiva, laulab ja naeratab. Puu alla jõudes sirutab käed, ajab kuklasse pea ja hüüab. Mõnd numbrit. Ja otsekohe langeb puult pätkel. Teel läheb ta lahti nagu langevari. Keereldes kukub nüüd laps, roosa istmik särab lennul. Ema kannab ta üle nõmme ellu ja laulab ise oma elulaulu teist salmi... Tore, vaa-dake, kui joon veel paar klaasi, kõnelen pesuehtsaid lollusi...“

Paul Lagle silitab tasa Loona sõrmi. Ei olegi nii kalk ja külm tüdruk, nagu näis alul...

„Ah surm... Muidugi, hoopis teisiti... Sel hetkel, mida nimetatakse surmakuulutusis väga delikaatselt „lahkus vaikselt siit ilmast“, sel hetkel astub väsinud hing üle läve... Musta väravakaare all. Ja värav langeb aeglaselt kokku. Küllalt aeglaselt, et lahkuja kuuleb veel ta vahelt leinalaulu, pärljate kisa ja oma „sügavas leinas“ lese uusi armutõotusi. Na jaa... Ei, mitte enam konjakit, palun! Siis kõnnib hing üle nõlvakute ja mägede,

läbib orge ega kuule ainustki heli. Maapind on must ja tuhm. Samet. Taevas aga süsimust klaas. Nõlvakul seisab tempel, selline lahtine, väike... Ja hing astub sinna sisse, kükitab nurka ja uinub. Otse ta kõrval leegitseb punakas tuli kolmejalgsel alusel. Ja samal hetkel, kui uinus hing seal tempelis, ärkab ta maailmas uue inimesena. Uuena ja väetina. Kondid, nahk, liha ja veri. Ja algab jälle suurt ja mõttetut rännakut. Aga... nüüd tahan ma koju. Pea on nii raske, ma olen nii väsinud...“

„Vaenekene,“ sosistab Paul Lagle ja suudleb tasa Loona palet. Hmh, mõtleb Loona. Täpsalt samuti, kui narr Ameerika filmis. Südamega sõdur aga rõõmutseb. Hellub seegi tüdruk, see kalk ja külm. No miks ka mitte, tema, kogenud südamete-murdja! Aga korraga kerkib närbunud pea, silmanurgist saadetakse suudlejale selline pilk... nagu eemale tõukaks, otse sõrmega lükkaks kaugemale. Selline võrukael, teeskleb vaid joobnut. — „Härra kapten,“ irvitab Loona ja pühib oma põski. „Teate, mu süda on nagu vanaaegne õmbluskastike. Auto-maatsuluga. Järsku avaneb, roosa sisemus. Uudis-himulik ajab ligemale oma kümme sõrme — plaks, löövad kaaned jälle kokku.“

„Ship — ohhoi,“ tänitab Keksjen otse Loona kõrva ääres. „Kuju, viis seltsimeest! Viis vahvat merivähki, lähme laagrisse!“

Viis merivähki roomab pimeduses laagri poole. Miks siis muretsetakse suure laulumehes, Keksjeni eest. Lastagu tal ometi häälightseda... Ei, kukkumise eest ei tulevat midagi paha — maapind ju pehme... Katsugu teisedki... Tema, merisõitja

Keksjen, tõi kaasa laevalt tüki torti, et oleks hommikul võtta midagi muhedat ja magusat. Nüüd aga kaduvat otse sõrmede vahelt too magus — nagu pigistad, nii pudeneb teist maanteele. Lohakalt valmistatud, mis muud. Vaat, tehtagu nii: võid pandagu sulatatult pool naela...

Ja neli merivähki kuulevad maailma parima tordi retsepti. Kandelaaber aga hõiskab sekka: „Käi põrgu, uhke ratsamees, las ruubel lennata —“

„Ja muskaatpähklist pool, natuke kardamomi —“

„Las ruubel lennata, valeriih, valeraah!“

Loona peast on ammu kadunud väike kilk, mis sundis ta laeval kõnelema. Jäänud on suur kurbus. Isegi ei tea, miks just praegu nutta tahaks. Mets kahel pool teed, must sein, vaikib ka nagu kiuste. Kui ta ometi kohaks, siis ei kuuleks Loona häälitsevaid koeri. Kaugel, kaugel klähvib selline penike ja Loona tunneb kerget õudu. Ja valge, mis liigub nüüd metsateel, kõrgemal Loona peast, ümmar laik — too on suur ja pime silm, mis näeb vaid õösi...

Pikk telegrafist möödub ja tervitab lõbusat seltskonda. Ta särgiesine helgib pimedusest valgena. Taamal sõidab keegi vankriga. Puu login kostuks nagu kõrva ääres, nagu kolme kuiva ja kerge pulgaga klõbistaks keegi kolba kohal.

Paul Lagle suudleb jälle Loona kätt ja lausub:

„Olen harjunud käima ikka kõige lühemat ja loomulikumat rada, sirgel joonel kahe punkti vahel. Ja ma ei armasta kõrvalhüppeid... Suudlen teid varsti, tõus ja mõõn!“

Loona lükkab ette raske ja roostetanud riivi ukstel. Kinni, kinni peab see olema! Jälle vastik tunne, seedimata toit kõhus... Kui nüüd minna ja laskuda järve, sulistada külmas vees, et kaoks vastik õllehais. Kuis on vastik kelkiv Lagle, kerge ja ligitikkuv... Kui ometi näeks praegu Karli, suurt ja rahulikku. Küsiks talt, kas maksab ühekordse viinavõtmise pärast tunda sellist vastikut tunnet... Nojaa, aga Loonal oli siin nii igav... Äina setud ja sõdurid, vanad vahekirjad ja vihmased õhtud... Päh, nõelu kasse imiku pudipõltele... Ja katus jookseb ka veel läbi...

* *
* *

Järgmisel õhtul kõlab Kandelaabri toast rõõmus poisihääl:

„Keksjen, tooge teie! Vähke... Kristallkümmit. Ja veel üks pudel ja veel...”

Loona on rinnuli aknal, vaatleb punaseid pilvi järve kohal ja tõstab aeg-ajalt otseku haistes nina. Kuiv ja kuum, kuiv ja kuum, rohi nõlvakul on nagu puistatud tubakaga. Kui sinna langeks nüüd tule-tikk...

Keksjen peatub minnes Loona akna all, seljas mingi pikk, must ürp, peas lai kaabu.

„Eks ma ole tore? Nagu meriröövel...”

Ja meriröövel palub preilit eneste juurde õhtusöögile. Ta minevat külla, toovat noid... Ja mida tehagi siin Sahhaliinil muud kui istuda sõprade ringis ja puhuda juttu...

„Ei,“ ütleb Loona ja usub seda ise. „Mina ei lähe.“

Ja ta mõtleb, kui kena oleks, kui sõidaks kas või paariks päevaks siia pikk ja mõistlik poiss, Karl Jalak...

Äga õhtul istub ta Kandelaabri toas ja vaatab, kuis võõras proua, kes tulnud siia Laglega, lõikab pooleks kurgi. Nuga on nüri, hädine, nagu kõik riistad siin Sahhaliinil. Proua pigistab sõrmed kokku ja lauale tilgub libedaid kurgiseemneid. Tema, Loona, istub siin vaid viivukese, vaatleb vanu narre, kes istuvad siin koos, kõnelevad ja hammustavad kurki. Ja nad sobivad üksteisega nagu sobiksid kaamel ja jääkaru, koolibri ja part. Linnas ei tunnekski nad üksteist, ei raatsiks raisata aega selliseiks istumiseiks. Siin on nad aga südamesõbrad, igavus ja üksildus ise kitivad nende sõprust. Kui nad joonud juba poole laual läiklevast pudelist, imestlevad isegi, miks juba linnas ei vedanud neid südamed üksteise poole. Nad ju mõistavad üksteist hiilgavalt, eks...

Kandelaaber jorutab laulu ja röögatab järsku, heledad silmad liiga kõrge lauba all tulivihased:

„Lagle, sa olõt armunu mii preilisse, tuu om surmapatt...“

Südamega sõdur aga kummardub ja suudleb Loona väikest sõrme. Vana sõjamees pahandub edasi. Punane vurrututike väriseb ta huulel, sellele on peatuma jäänud kurgiseeme. Väriseb toogi:

„Omal sul nainõ! Ja see nuursugu, nii muudsa tüdruku, kes teevas meeste tüüd ja ei ooli aust ega häbist... Nii muudsa tüdruku, ma niid ei sallin.“

Lagle sosistab tasa, Loonale kuuldavalt:

„Tõus ja mõõn pole moodne tüdruk. Ajast jäänud, vanade vaadetega, väikekodanlik neitsi.“ Ja tasa, venitades, poollauldes:

„Loona on Jeesuse mõrsja, Jeesuse mõrsja. Mul on üks õde, kolmekümnene, see on ka veel Jeesuse mõrsja. Kahetseb teine aga päevas paar korda, et lasknud libiseda mööda armuaja. Jeesuse mõrsja!“

Ja Loona laulab talle vastuseks, trallitavat ja pilkavat viisi:

„Hädaga sööb vanakurat armalaualeibagi, juut sealiha, kapten, maa-aadlisse kuuluv, aga kudrutab lihtsale ametnikule laulu kui armunud metsis. Igavus ja naistepõud teeb imet...“

Paul Lagle pöördub haavunud ilmega teisale. Ta suunurgad tukslevad valuliselt, langetab kurvalt ripsmed. Siis ohkab ja lööb käega. Haarab pudeli ja joob. Eh, milleks siis armupiina...

„Kui teid kord reservi lüüakse, astuge operetitruppi. Elukutseliseks armastajaks. Palk veidi närum, mundrit ka pole, kuid õhtuti saate ju ikkagi särada...“

Paul Lagle aga vaatab kõnelejale suurte ja kurjade silmadega otsa. Mängib hästi, mõtleb Loona. Poisil on püsivust ja talenti...

Proua külast tahab näha, kas kuu tõusnud. Tulgu Keksjen ja aidaku tal vaadata, kahekesi julgem. Ja kaks lähevad välja. Loona vaatleb kurgiseemneid laual ja naeratab vaidlusele, milles üha ägestuvad kaks. Kandelaaber ja Lagle.

„Usk keel' mul ära — ja ma ei puttu tõse naist! Tuu om halb. Ja ma'i tii tuut, mis tõstele halb. Kuulõt?“

Ülemeelik poisihääl aga vastab:

„Sina, su usk ja su Jumal, olete kõik vanad ja kivinenud. Kuivanud savi. Mina ei usu Jumalasse... tollesse, kes maadlusi korraldas ja mees-
tel puusakonte paigast väänas. Ja hiljemini muretses lapse üheksakümneaastasele Saarale. Ja teen seda, mida just heaks arvan. Mis tähendab: ei tohi? Mina olen... üle kasvanud väikekodanlikest kõlb-
lusnormest... mina... olen vaba inimene, vabalt teotsev mees...”

„Purjus mees,” täiendab Loona ja hammustab kurki.

Kandelaaber aga noogutab endamisi, raske pea vajub rinnale.

„Mes Jumal käsk, peame täitma. Olgu sis kas või lolliste kästu. Mis ülemus käsk, täidame ju niitsatamata, ülemusel on alati õige. Kui üteldes: „Kandelaaber, pista pää tullõ,” sis ma pista. Ja Jumalal om tuust hää miil.”

„Aamen,” ütleb Loona. „See suvituspühade vaim pudelist võiab meiegi keeli. Jumal teab, võib-olla pean minagi midagi kõnetaolist...”

„Vastik tüdruk olete,” kargab südamega sõdur järsku püsti. „Irvitate teisi —”

„Nende hinge- ja ihuhädas,” salvab Loona vahele.

„... ja pilkate. Te olete külm ja tuim, soonis vesi ja piim. Teil pole huvi kellegi ega millegi vastu. Upsakas... täis iseennast. Te olete... soomustatud. Nagu soomusautod on... soomusrong ja soomustank... Olete soomustatud... Vastik... Soomustüdruk olete, ei hakka terarelv ega... hea sõna...”

Lagle, pea raske ja süda hale, toetub lauale ja nutab. Viinaklaasi jalg vaatab ümmara rattana üles, märga voolab üle laua. Kurgiseeme keerleb väikeses loigukeses.

„Soomustüdruk? Tore! Soomusauto, soomusrong, soomustüdruk. Ikka kaitseväge vaimus... Loodetavasti ei võeta seda... hahaa, soomustüdrukut erilise väeliigina ja see ei tule Genfis väevähendamise konverentsil kaotamisele... Hahahaha.“

Loona valab endale pudelist klaasi. Helgib rohekalt vedelik, luksub kui salakaval naine, kes teeskleb nutmist... Kurat, südameservad otsekui veriseks hõõrdunud... Ole siin kõrves ja igatse midagi kirjumat ja uut. Kuid ise tead, et kõik on fatamorgaana. Kaamelikontide ja inimkolpade vahel. Võta kõik linnid ja pärjad, siis lehkab vastikult... Ja Loona valab veel pudelist...

Kandelaaber aga hõiskab:

„Tii olõit torõ, tii olõit kuradi torõ! Tii piat kohe mehele minema. Vast tulõvõ latsegi nii torõda, Saass kangid tütruikit ja poisse. Paluss, otske omale miis ja soetage latsi.“

„Papa Kandelaaber,“ kummardub Loona lähemale hõiskajale. „Ei huvita mind see“ — — —

Kui Keksjen ja proua külast tuppa astuvad, ei pane neid keegi tähele. Laua ääres konutab üks mees, peos viinaklaas. Kaks aga kõnelevad. Loona õhetab ja räägib tasa ja veenvalt. Kapten, see konutaja, tõstab ajuti pead ja kuulatab. Kandelaaber aga toriseb midagi Loonale vastuseks, silmad heitunult laiali.

„... ja Kandelaaber, ikka midagi uut, enneolematut! Kui avatakse näiteks omnibuseliin Maa ja

Saturni vahel... Soetatakse uusi elukaid, kunstlikult. Kujutelge näiteks ristsugutist tiigrist ja põdrast. Tore loom, uudisloom, kirju ja sarvedega. Kõrged jalad ja pikk saba. Ja kollaka lõua otsas habe. Ooh, näiteks lehm ja kaelkirjak, saaks kena loomake... Ja ilves ja lammas — liigutav. Lollakad silmad, aga tulitige suu... Ja veel rohkemgi — linde ja loomi segi, linde ja inimesi, loomi ja inimesi! Hahaha, papa Kandelaaber, kas te kujutlete näiteks olendit, kelle isaks valge luik, aga emaks must neeger? Tore, kõver kael, otsas pea punnsilmadega ja punase suuga. Ja mustal istmikul kimp valgeid sabasulgi. Lestjalad. Ja veel, oi, tore... paradiisilind ja kanguru. Volksat, volksat, hüpleb edasi ja kirju ratas lehvib taga. Papa Kandelaaber, kas soovite veel mõnda... loomakest?"

„Ei,“ oigab küsitav. „Aga kas tii... vamiilis pole keaki põdenud ajupõletikku? Mõni sugulanõ..."

„Ei,“ naerab Loona. „Kuid päris terved pole nad vist ükski olnud. Head ööd. Vaadake, et te ei jäta korkimata pudelit, hingab teil hommikuks ära, eeldades muidugi, et see juba enne otsa ei saa..."

Ja Loona lükkab ette raske ja roostese riivi. Kunas luges ta viimati oma õhtupalvet? Näha kohe, et inimene purujoobnud, milleks palvekest... Ja kas ta mõjukski nüüd, pärast paari klaasi viina?

25.

Põud imeb kuivaks setu põlluriba, kõrvetab tatraõisi ja asub külge kartulipealseile isegi kindrali aias. Järvekaldal, liival, on piir kuivanud vesi-

kasvest — sealt tõrjus see õhkuvate palgenukkidega Põud minema jahedate kätega Vee. Hingas kui tulist leili — nüüd vedelevad liival teokarbid, kaanekesed kuiva kriidina pudenemas, nende vahel aga pruunikas, kollakas, lilla tombuke. Põud avas palavate sõrmedega karbikaaned ja imes mahla pehmeilt olendeilt. Sarapuulehed on roostesöödud plekist — krabiseb neid, kui laskud järsust kaldast ja puudutad mõnd pöösast...

Setud korraldavad palverännakuid. Ehk peh-mendab kalgi Issanda südant hingeldav ja vaaruv inimrodu, mis ronib kloostresse, liigub piki järvekallast, üle silla. Vanal pühakupildil hõljuvad narmad — küllap neid liigutab väsinud habemikkude, nutvate naiste ja tuigerdavate laste hingus. Kõik anuvad Issandalt vett — kägiseb sildki rongkäigu all...

Põud aga surub põlve Maa rinnakorvile ja too hingeldab — ägavad laanes kuivad tüved, tõmbab lehm janust kibeda keelega üle kuivast krobelise tüve. Plaksudes viskab viitsad aam...

Laagri majaseinule ilmuvad vaigutilgad, säten-davad kollaselt, ajuti kuldseltki. Päike pole kitsi, ta teele on veetud vaid valgeid niitpilvi.

Kuumus, vaigutilgad, unetud ööd... Minna, mitte minna, mõtleb Loona ja kirjutab lauajuhen-disse seitsme asemele üheksa. Ja ei parandagi viga. Ei märkagi, sest ta mõtleb — kas minna vaiksesse majja setu külas... Ei, mitte...

Eile oli seinud ta Laglega mäel. Päike vajus veripunasena vette, üle silla oli vankunud neli-nurkne pühapilt ja selle taga must ja looklev

saba... Mindi kloostrisse tagasi... Siis oli Paul Lagle öelnud:

„Dole ime, et inimesed selle kuumusega lolliks lähevad.“

Ja kõneleja oli kiskunud korpa pedajatüve värskelt haavalt. Tüvve oli raiutud rist, mälestiseks ahtakesest, sünnimärgiga poisist, kes poos enda puule läinud nädalal. Loona mõtleb lillast märgist poonu lõual ja jälgib teise sõrmi, mis näpivad värsket koorukest puul.

Ja Lagle kõneles:

„Segi! Arvesta kõik täpsuseni ja püstita siis elu noile arvestusile ja kaalutlusile... Näh, mul olid o m a d normid, et niipalju luban endale majanduslikult, niipalju kõlblalt... Et sammun ikka õiget teed, võtan, mis just meeldib. Nüüd, mokas see rehnung... Tuleb üks plika ja on su kiuste teisest erinev... Võib-olla halvem, kuid midagi muud.“

Loona vaatleb risti tüvel ja mõtleb, kui kaugelgele võisid küll ulatuda poonu rippuvad jalad. Kas ristimärgi lõpuni? Nii ei pruugi tal vaadata silma kõnelejale, nii on ta kindlam eneses.

„Näed, ma arvasin, kui kergesti võib suudelda sindki. Lihtne, kääna käsivars ümber piha... Aga senini pole ma kaugemale jõudnud. Need soomused, soomused... Oled ju ajuti hell kui laps, silmad hiilgavad niiskelt, suu poollahti... Aga mine sa ligemale — siis lendab sulle vastu selline pilk ja lauseke, et pörkad tagasi... Sa oled väiklane, kümnepäras kinni... Kas sa ei mõista siis — aastaid sul ju selleks paras jagu —, et armastus on ilus

ja täiuslik laul siis, kui lauldakse teda kahel häälel... Ja kaht inimest, kes peaksid kuuluma ühte, ei tohi ju takistada naeruväärsed, ammuiganenud tõkkes... Ma küsin veel viimast korda — tuled sa täna õhtul või ei?“

Loona kobab käega kukalt ja ütleb:

„Sinust oleks pastor pidanud saama... Küll oleksid naised kirikus nutnud! Loed ju kui raamatust. Tunnet on — paatost ka. Kas nad nüüd ehtsad on... Äga mõjuvad, näe, otsin minagi praegu kuklal seda auku, mille rääkisid mulle pähe...“

„Ja ühte ma ütlen sulle, Loona — nii kui mina suudlen, ei suudle sind keegi enam. Tuled või mitte?“

„Maa — ma tulen,“ vastab Loona ja usub oma sõnu.

Nii oli pildike seal kõrge männi all. Värske ristimärgi kõrval. Nüüd kirjutab Loona väljaminevale kirjale sissetuleku kuupäeva ja pistab tindise sule suhu. Alumine huul sinine, vaatleb ta mornilt oma lauda ja mõtleb — minna, ei, mitte. Kõik, mis kõneles Lagle puu all, võib ju olla kurb ja õrn tõde, lauluke, mida meie ajal harva kuuldakse ja lauldakse... Lauluke — kuis ta nüüd ütles? Ah jaa — siis olla armastus ilus, kui lauldakse ta kõiki salme, kahel häälel... Hm, seal lebab koer maetuna, too tõe lehkav peni — kaptenil oli liivalagendikul igav, puudus vastav partner koorilauluks, setu neiu häälel oli liiga kare. Siis valis ta Loona ja kavatses laulda ühe laulu — lööklaulu, mis sügiseks moest läinud...

„Naah, kurat,“ ütleb Loona ja lööb lauajuhendi laksudes kinni, ehmuva tindilaik vajub laiaks. „Täna peab tulema vihma, peab. Päiv, lõpetage teiegi, kell on kolm.“

Ehasignaali ajal toetub Loona seljaga tüvele. Loenduse lõppedes vaatleb marssivaid ridu. Vaatab läbi langetatud ripsmete — nii ronib üle loendusplatsi suur, rohekas lohe, läikivate vasknööpidega küljel. Sajajalgne, tugevate lõualuudega, selgrooks tugev terastross — distsipliin. Rohekas elukas on heasüdamlik, ta liigutab oma jäsemeid lasketiirul, metsas, ta ei karga esimesena kaklusse... Kui aga, siis surub ta kokku tugevad lõualuud ja purustab...

Loona avab silmad. Eks ta õige ole, et palavus mõjub juba ajule, temagi omale. Seisab siin ja sepitseb lugulaulu rohekast lohest vasknööpidega küljel. Pigistab enne vaatamist silmad kinni!

Nüüd sammuvad rohekad read üle avara platsi, toriseb suur pasun orkestris, ta kõhul läigib loojeneva päikese punast. Ja marssivad read hargnevad — järsku aga pöörduvad kõik pruunid ja punakad näolapid paremale — künkal seisab roheline lohe aju, mütsiserval punast ja punased lampassid... Loona poeb puu taha, künkalt alla ja järvekaldale. Parema karta kui kahetseda — suur, tüse mees ei sallivat, et tilpnevad laagris ringi naisolendid...

Loona sammub nüüd mööda kallast, piki raudteekest. Vana Mantel rehitseb liiva rööbastel vahel.

„Ah, preili — kolm tundi rehitsen ja ükski ülemus ei tule vaatama... Just siis, kui kõik kor-

ras on... Aga kui midagi lohakalt, siis kogunevad... Tuleks ometi kindral, näeks, kuis tee tipp-topp — kõik kriipsud ühtepidi. Eile öösi ei andnud süda rahu, tõusin ja rehitsesin natuke... Ah, olete teie aga täna kena... No oleksin mina miljonär, ma saadaksin teid Nizzasse ja Veneetsiasse, ostaksin teile jahi — — —“

„Mantlike, pigemini tooge mulle jälle külast triikraud. Vigane ta ju on, nagu haavatud elegant, aga siin... küll käib.“

„Homme õhtuks toon,“ lubab Mantel ja uurib taevast. Vaadaku preiligi, kas ei ole laotus täna veider, nagu kipra kisuks teine.

Loona läheb üle silla, pöördub metsateele, mis külla viib. Kas nüüd minna või mitte... Karl... Ja järsku annab Loona parem mina teisele, nõrgemale, heleda kõrvakiilu. Löödu ajab keele suust ja lallab kui väike laps: „Päh, väikekodanlik... päh, neitsi.“ Kuid lallaja saab teise hoobi veel, talle käratakse: „Naisemehe armuke, päh.“ Ptüi, sülitab Loona ise ja jälgib pilguga, kuis sülg jääb peatuma pikale kõrrele. Ptüi, ptüi, selline kekats, too Lagle, seisab kui pärllukeke künkal ja kireb, kiidab oma võimeid... Pillub kiirgavaid sõnu kui kloun õhupalle...

Igal sammul kerkib üles punane pilveke, sest Loona veab jalgu järele, pikalt, lohistades. Nagu jonniv ja pahur laps kooberdab mööda liivast teed. Purustab sõrmede vahel paar tuhkkuiwa vääti. Peaks õige katsuma, kas nood pruuniks tõmbunud hernevarred ka praksuvad. Kitsad põlluribad algavad oma looklemist otse väikese maja õuest. Nagu värvilised paelad jooksevad üle nõlvakute. Kõrge,

rohekaspruun — herved. Punapruun, roosakate laikudega — tatar. Rohekas, paremale longus — kanep, Päevalille raske pea kummardub alla, Loona kükitab, et näha, kuis paistab majake madalamalt vaadatuna, päevalille kooldunud varre alt, herneste kõrvalt.

Loona liigutab sõrmi — nii, nii ja nii veaks ta pintsli, tõmbaks pikergusi varje räästa alla, kollakasrohekaid vanale, pehkinud seinale. Ja ukseava kohale, sinna, kus katus samblast heleroheline, sinna — — —

Väikeses majas kolksatab mingi nõu. Siis kriiskab hele naisehää, ukseavast hüppab must jooneke ja kaob kanepipõllule. Loona istub nüüd herne-põllu kõrval ja ootab. Hele naisehää pahandub edasi, ilmub lävele roheline seelik ja ta omanik viskab peotäie kollakaspruune kilde kartulivaole. Hm, savikauss, naerab Loona tasa. Aga mis tõust võis küll olla too must kriips, mis otse lendas majast. Ahtake ja kärmas.

Loona istub ja ümiseb laulukest. Siis pistetakse herneist ümmar, must pea kahe roheka silmaga ja kaks ahtakest, musta käppa. Välkkiiresti tõmbutakse aga tagasi. Loona istub aga ja ümiseb laulu, ei vaatagi hiilijat.

„Disike kassike, must ja murelik, perenaine viskas välja pisikese, musta ja mureliku.“

Nii laulab põllupeenral madal hää tasa. Disike, must ja murelik kuulatab. Loona aga laulab edasi, tema tunneb juba noid noote...

Minutit kümme hiljem istub pisike, must ja murelik Loona kõrval. Lubab silitada läikivalt seljalt oma roima jälgi — hapupiima pritsmeid. Loona

paitab kassi ja kõneleb tasa, nagu haige lapsega kõneldakse —

„Ojaa, meil läks räbalasti! Plaks, lendas vist laudilt hapupiima-kauss — piim lendas lustlikult laiali, küllap vist hüppas riiulilt alla klaasist soola-
tooski. Haidaa, siis tegid sa sääred! Ja pikad sääred. Ma ise nägin, kuis nad hernesse välkusid. Nah, isamaja ja kodutalu sul enam ei ole.“

Kassike surub ümmara pea Loona lõua alla ja lööb nurru. Ta on süsimust, ahtake, imepeene kondiga. Loona võtab põgeniku sülle, otsib ta põhjalikult läbi, vaatab suhugi. Ei, kogu kerel ei leidu ainustki karva, mille värv poleks süsimust. No avagu ometi suuke — vaata, hambad valged, aga igemed mustad. On mustad padjakesed käpilgi. Siis kergitab Loona oma valge jaki hõlma ja asetab musta jooksiku sinna. Ja ütleb:

„Sooh, pärast pikka ja mitmekülgset kaalutlust veendusime, et oled laitmatult must ja isane. Näid kui õnnestunud käärilõige nälginud kuradist. Tore poiss! Ma varastan su ära. Näed, kuis kultuur rikub tõuvoorusi. Mu vanaema varastas veel hobuseid, võib-olla valis neistki paremaid eksemplare — pojatütar aga varastab setult kassi. Na, olgu, lihtsuses seisab iludus. Olgu su nimi Miikael Pigi, lähemad sõbrad võivad sind hüüda Pigimikiks. Lähme nüüd.“

Ja lähevad. Metsateele, üle silla. Kass Loona jakihõlmas. Kõndija mõtleb, kuis ikka veidraks teeb inimese palavus ja üksildus. Äja pikki jutte kassipojaga, hellu igast pisemastki põhjusest. Narr lugu...

Eeskojas, võtit otsides, naerab ta tasa ja ütleb kassile: „Miikael Pigi, näed sa, et saatust oskab lüüa sõlmi. Ma läksin kodust õilsa kavatsusega, veeta armuööd naisemehega. Selle asemel aga varas-tasin kassi. Sina lõhkusid savikausi ja sinust saab esimene neljajalgne mu majapidamises.“

Loona ronib toolile ja süütab küünlajupi talal. Leek virvendab, värsked seinalauad näivad laine-tena — siia-sinna, siia-sinna... Miki istub talal, küünla kõrval, ta vari kükitab nurgas, suur ja süsi-must. Loona uurib metsaseina, toda tumedat. See paistab poole kõrgemana, kerkib siis veelgi. Ser-valt tumehall, ronib pilv metsa tagant üles. Mantel kolistab veetünnidega, tuul lõgistab kahtkümmend nelja ruutu. Vaip voodis liigub, nii kihutab läbi toa vallapääsenud tuul. Leek talal ringutab käsi, Miki vari tõmbub kerra. Vupsti, nilpsab leegike ja kus-tub. Nõrk ja järsk valguslane. Veel. Veel. Ja siis tuleb —

Säuhti, säuhti! Tulipiits vihiseb üle maastiku. Mürrrr, mürrrr! Miki hüppab talalt voodile. Seal istub ju ta uus perenaine, too veider, kes kõneles temaga, kassiga, pika jutu ja kandis teda hõlmas otsekui asjameest. Muidugi on uus perenaine julge, lõpetab ehk vastiku müra — — —

Säuhti, säuhti! Mürrrrrr! Voodil värisevad kaks — kahe- ja neljajalgne. Koliseb ja voolab, nõlva-kult hüplevad nired, tambivad saviks punase liiva. Uusi juurde, sitke savi muutub üha vedelamaks ja voolab punase porina järve poole. Katuskivid ägavad raskete tilkade all — mürrrrrr!

Loona väriseb voodil. Oleks ometi kedagi majas. Ei, just nüüd kooserdavad külas kaks vana

narri, Kandelaaber ja Keksjen. Mürrr — nüüd vist tulevad kõik mäed ja künkad, murdunud puud ja lendavad kivid — mürrrr — küllap matavad hoone mäeküljel. Pilved, suured ja mustad, ripuvad vaid üht otsa pidi taevas, teised vist pühivad liikudes teelt puid ja maju — nüüd vist virutasid tohutu põllukivi vastu seinu — väriseb sein, Loona ja kass.

Loona oigab tasa. Ole siin üsna üks, vaid loomake seltsiks. Nüüd sähvib tulipiits vahetult, pole mürinatki, aina lillakat tuld lööb toa täis. Põrandal vedelevad Loona punased tuhvlikesed — kärsitus valguses näivad tumeda vereloiguna. Järv loksub otse maja kõrval, laksus vastu seinu lahtine aken Kandelaabri toas. Loona näeb õudses valguses vaid kaht — punavat vereloiku põrandal ja kassi rohekaid silmi. Paari klaasist nööpi. Nööbid on suunatud uuele perenaisele ja anuvad abi. Hele tuli tantsib läbi toa. Loona tõmbub kerra ja katab kätega näo. Jumalavits, jumalavits... Nagu piitsaga tõmbaks risti üle väriseva turja. Karistuseks, et Loona võis idaneda lasta sellisel kiusatusel... Säuhti, mürrrr! Klirr, kukuvad klaasikillud vastas- toas. Lillakat tuld aga jätkub veel, Loona tunneb alles nüüd, et kleit ja nägu märjad. Läigib põrandal suur veeloik, üha suureneb, punane vereloik keskel tumeneb järjest. Säiliks ometi kuiva kohta vabisevale loomale...

Lilla tuli nõrgeneb. Sähvib nüüd taamal. Mürin tasasemalt ja kergelt.

Nüüd voolab vihma. Aknalaualt tilgub põrandale, siis voolab pideva ojakesena ja heliseb tasa. Miki lakub külge, siis koputab keegi uksele.

Loona võpatub. Nüüd tuleb too... Ei, ta ei vastagi, teda ei ole kodus. Ja Loona vaikib.

Aga koputaja hüüab õrnalt:

„Preili, kas te elate veel? Siin Mantel. Ma unustasin enne leiva... Nüüd kõik libe, kukkusin maoli, käed saviga...”

Loona võtab leivatüki savisest käest ja tänab. Ja vihmast niiske jumalaand võtab lahti pisarad. Loona hoiab süles leiba ja nuuksub. Nii haledaks teeb südame leivake, pisike, ümmar kakk, mille toob Loonale ülepäiviti setu külast vana Mantel. Kui Mantel oleks miljonär, võimaldaks ta Loonale reisu Nizzasse. Aga ta on vaid üleajateenija all-ohvitser ja toob Loonale leiba koju. Ümmara ja veel sooja.

Krrnäuu, ütleb Miki. Kummaline too uus emand. Temal, neljajalgse, koriseb kõht, kuid kahejalgne nuuksub, kummuli leival, niisutab nii leiva, kallid jumalaanni...

26.

Loona pea valutab. Kukul otse kleepub padjale. Hommik on külm-niiske ja hall. All köhivad küpsetajad, koliseb rööbastel vagoneft. Miki istub aknal ja närib midagi. Mustad vurrud liiguvad matsutamisel üles ja alla. Loona pigistab järsku silmad kinni — kuradike sööb ju üht surmaliblikaist, jämeda kehaga lendaja ragiseb kassi hammaste all. Lõhnab siin toas kui märjas kuusemet-sas. Esikus kobistab keegi. Küllap otsib pesuvett

vana Kandelaaber. Aga miks ta nuusutab ja haistab nii, vana narr, nagu peni otsiks jälgi —

Loona avab ukse ja võpatub. Lävel seisab suur ja võõras hundikoer, kollakad silmad suunatud Mikile. Võõras, hulkuv, läbib Loonat mõte, ega laagris või ju koeri —

Peni kargab, aga Loona takistab teda põlvega. Larrdi, lööb loom hambad Loonale käsivarde.

Kandelaaber avab ukse. Jalahoope, urinat, kaugevat haukumist. Loona hoiab käega uksepiidast ja pigistab küüned puusse. Vaata, see veel oskab valutada, see kolmenurkne, ripendav nahatükk!

„Ehk oli marus, kohe ambulantsi,“ kilkab asjaajaja Keksjen, „jooske kohe ambulantsi.“

Ambulantsis peseb arst haava vesiniku-ühendiga. Tema puhastavat ja siduvat tolle prao, muud ta midagi ei mõistvat praegu, vahest sinna-poole...

„Aga... kui ta marutõbine oli?“ küsib Loona ja ta vasem suunurk kerkib veidi.

„Noh, umbes paarikümne päeva pärast ilmuvad siis... tunnused,“ venitab mees vastuseks.

Ruumi läbib hele hääl:

„Siis lubate... härra doktor... et ma teid esimesena puren.“

Hüüdja virutab ukse kinni. Helisevad pudelikased riitulil ja arst ütleb:

„Häda nende naistega... Distsipliini neile sisse ei saa, ei nii, ei teisiti.“

Lonkija, Loona, tunneb eneses jälle kuiva ja kärsitut viha. Täna, sel hallil ja tinasel päeval, sünnib midagi. Selline vimm on veres, küll nüüd

tõmbaks kaela midagi purunevat ja helisevat... Täna sünnib midagi, see haav käsivarrel tuikab ka ja hässitab alatasa...

Loona naeratab. Näha kohe, et Issand on õiglane mees ja kohtleb oma alluvaid ühtlaselt. Nii on öösi vihm maha peksnud sibulapealsed setu peenral ja kartulivarred kindrali aias. Ole kiidetud, Issand, kui kannatame, siis kannatagem kõik... Kui nüüd kohtaks kedagi...

Kohtabki. Kahe männi all ootab Paul Lagle. Väsinud silmad, nukker suu ja pahane hääl.

„Ei tea, kelleks sa mind küll pead... murdjaks või... Tuleksid ja ajaksid paar sõna juttu, ega see sul tükkki küljest ära võta... Oled ikka veider inimene, teist säärast narri enam ei leidu.“

Ega ei leidu küll, mõtleb Loona, kui istub kantseleis laua taga ja korraldab posti. Ta tahtis ju sõimata täis tolle meesterahva silmnäo, kuid selle asemel töötas, et läheb veel täna sinna... vaiksesse majja külas... Ja Lagle lubas muretseda seks puhuks roose! Roose — Loona pole näinud enam kolmel kuul ainustki roosinuppu. Juba sellepärast ta läheb. Ta pole ju enam umbusklik ja pelglik aguliplika, ta on nüüd suur ja tark. Ta läheb, muidugi läheb...

Härja kolonel helistab jälle. Ta vajavat veel täna üht vana vahikirja, ta ainult ei mäleta enam hästi, millest oli küsimus — olid need nüüd palgid või lauaotsad... Või koguni pakud... Otsigu preili paber...

Preili hilineb nii lõunale, otsib ja mõtleb ise roosele. Muidugi ta läheb, eilses leitsakus ja järg-

nevas äikeses ta nägi kõiki asju virilaina... Nagu kuueaastane, häbi sellisele...

„Täna on kotletid ja leivasupp,“ ütleb Loonale ettekandja kasiinos. „Äga teisel korral on ruut purunenud, ma katan siia, väikesesse tupp. Kõik on juba söönud, ainult need seal õppeplatsilt tulevad veel...“

Loona sööb ja kuuleb, kuidas teisel korral klõpsutab arvelaua kasiino majavanem. Siis tullakse kõrvaltuppa, tambitakse raskeid taldu põrandale. Tulijate säärsaapad on vettinud. Kogu õõ kallas ju taevast alla vedelat. Ei jõudnud maapind alla neelata ammuigatsetud märga...

Keegi viskab mütsi lauale ja tellib kotlette ja paar pudelit õlut. Äga musta õlut toodagu talle.

„Amanda, leivasuppi,“ hüüab noor ja rõõmus hääl. Väike leitnant, kes seletab nüüd teistele üliõnnelikult, kuidas vedanud lasketiirul kihla ja võitnud.

„Kurat, nagu sihtisin ja lasksin, nii otse võtmesse. Kolm pudelit sain!“

Loona naeratab. Ta tunneb kõnelejat. Väikese leitnandiga võib jutelda vaid vintpüssist, padruneist, märklehtedest...

Keegi närib, matsutab ja ütleb:

„Kus ikka Lagle narr, saatis praegu poisi ratsa lilli tooma! Nagu pikne oleks teist tabanud.“

„Mhm, hmh,“ pomiseb keegi süües.

„No tal ju täna, hähähäh, püha õhtusöömaaeg, hähäh.“

„Ikka Tuisuga, jõudis ometi kord nii kaugemale?“

„Mhm, mis seal nüüd jõuda... Kes neid plika-sid ei tea, sina või mina? Mhm, sellelgi, palk väike,

aga kivid kaelas kui printsessil. Eks ta ole... Amanda, leivasuppi."

Loona pea on laual. Kuklale kukuks nagu kive, ikka uusi ja kõik tabavad. Nagu puruneks kõrge telliskivitorn, pikk seebivabriku korsten. Loona aga nagu kummarduks ja ootaks — uusi kive rabiseb alla, nüüd kukub poolik torn ja matab oigaja...

„Oh, see ammu juba selline... Alati naerab ja lõmpsib, sellest võib juba uskuda... Ja milliseid tempe teeb — naised külas kõnelevad, nagu imet kuula. Tantsinud teine laeval, jalas madruse püksid, lasknud end pildistada külas, suure sea seljas. Ulata mulle leiba.“

Loona lööb hambad lauaserva. Äjus paisub mingi mull, üha suureneb ja surub meelegohile. Nagu on külm ja põlved värisevad. Küll nüüd kisendaks, röögiks närijatele ja kugistajatele seal, kisendaks tõtt... Lööks mõnele pöidlal silmaauku ja sunniks teda muutma oma viletsat ja virilat arvamust... Tal, Loonal, pole isegi konnasilmi, nii rikkumata ja puhas on ta keha... Ja seal teispool seina, too lojus...

„Naah, annaks aga Jumal jätku leivale, nüüd juba pikemad ööd. Ega tüdrukul viga pole... Ja kui ka oleks... Eks kurat söö kärbestki...“

Äh, sada räpast kapja astub üle Loona kolba. Iga kolmas kabi tallab ta kukalt. Sada irvitavat naist lööb talle näkku... Teed, metsateed, maanteed — nüüd tahaks tormata, mida kaugemale, seda parem... Ja ta oli alati uskunud, et mehed... samad kõnelejad, tunnevad ometi Loonat! Alati olid nad naeratanud ja kõnelnud temaga viisakalt. Ja

nii nad mõtlevad... Kõik on nad sellised, need...
Aga Karl... Karl...

Loona jookseb risti üle välja. Nüüd on temas suur ja külm nimetissõrm, too vaid juhib ja Loona komberdab kuulekalt. Rutemini! Kui annaks pisut järele tuikav peas, nii aga rappub see igal jooksummul, otsekui hammustab ajju.

Kolonel töötab veel. Muide, ta töötab alati, õhtul, keskööl ja koidul. Istub ja uriseb paberite kohal. Tõstab pea ja kuulatab. Nüüd koputab keegi uksele ja preili Tuisk astub tuppa. Kindlasti on see naisterahvas haige, iialgi ei vaata terve inime sellise pilguga... Oi taevas, asjaajaja rääkis ju, et hommikul purenud preilit hulkuv koer! Too oli muidugi marutõbine... Ja on selliseid tüüpe, kellele ruttu mõjub. Muidugi, kuis ta vaatab, need silmad on ju —

Loona Tuisk ulatab ülemusele paberlehe. Paar lohakat rida.

„Härra kolonel... ma... mu lahkumispalve. Ma tahan minna... ma pean minema kohe praegu. Veel täna... Kirjutage resolutsioon peale...”

„Miis? Et, et, et... aga enne kaht nädalat ma ei —“

„Võib küll, ülemuse nõusolekul võib otsekohe... Ja kui te ei nõustu, teen ma midagi... et mind kohe vallandataks... Olen eraisik ja võin minna.“

„Aga, et, et, et, ma ei lu— —“

„Härra kolonel.“

Esmakordselt elus poolitab keegi koloneli sorava kõne. Terav ja vihane hüüatus, nii hoiatab tige loom vastast... Mõelgu see veel enne...

Ja kolonel mõtleb ja ütleb:

„Aga... sõiduliitrit ma alla ei kirjuta.“

„Dole vaja... Ma lähen laevaga... Hommikuks jõuan Saarele, sealt läheb laev.“

„Aga hobust ma ei saa lubada.“

„Dole vajagi,“ käretab Loona järsku nii, et ülemus astub paar sammu tagasi. „Ma sõidan eesli seljas. Jumalaga!“

Klau, ütleb uks ja kolonel ohkab kergendatult. Kes võib teada, kas koer polnud siiski marutõbine...

Loona aga ütleb Mantlile, vanale allohvitserile:

„Mantlikene, olge nii pai ja minge töökomandosse, muretsäge mulle hobusemees, hommikuks, Saarele sõiduks... Nii kella üheks juba. Kolonelil pole sellest vaja teada.“

„Ega... te ometi minema sõida?“ küsib vana Mantel. „Teil on niisugune veider nägu nagu haiigel. Ah siiski sõidate? Ja mina tassisin veel külast triikraua, vigase elevandi...“

Nägu krobelistel laual, silmad kinni, nii ägab Loona tasa — selline häälitsemine kergendab südant. Kui see südamenarr nüüd paraneb, pakib Loona kokku oma väikese varanduse ja läheb... Ja mis siis... kuhu...

Järsku läbib Loonat mõte. Esmakordselt elus. Nagu terav päikesekiir tabab kaldal päevitajate laiska liha, nii tabab see. Kui nüüd minna... Kandelaabri tupp... öökapis on... revolver, laetud... Aga, kurat, ei — siis tõmbavad naised ja mehed suud viltu ja heidavad koolnu üle nalja.

Kahetsevad kadunukest, kes ei jõudnud enam õigel ajal linna... targa ja abistava emanda juurde, sellepärast siis lahkus... Nah, oodake, lõkalõuad! Loona avab silmad ja vaatleb krobelist lauapinda. Jooned ja kriipsud ristlevad, kui pigistada silmad piluli, näib puu vana gravüürina. Järsku meenub talle vaselõige „Linn viissada aastat tagasi“. Puhas plats ja kitsad tänavad, peleriinis emand hüpleva poisikesega... Viissada aastat... linn... palju linnu...

Loonas kerib end lahti mingi rull, nagu suur sõnajalaõis rullub lahti ja hõljub tasa: mis on viis näriwat ja kugistavat meest viiesaja aasta kõrval? Ja kõik keelepeksjad kokku ilusa elu kõrval? Issand ise on ta teele saatnud inimesi, kelle kulul ta saanud naerda, pisarateni, südamest... Miks ei peaks nüüd saama kuidagi üle neistki pärdikuist... Kui vaid pisaraid oleks, siis paraneks... Loona pigistab ja pingutab, kuid lauale ei ilmu ainustki lunastavat piiska. Eh, ütleb kannataja ja Miki teeb kõrge ja keeruka hüppe. Külge ees ajades tuleb perenaisele lähemale. Küllap see vist mängida tahab, miks ta muidu turtsub ja kummardub seal laua kohal... Keksti, hüppab Miki... Kui nüüd Karl näeks keksijat kassi, ta naeraks muidugi —

Karl... Loonat läbib järsku soe laine. Vaat, see ta on, too õige tee ja tõde, vaat see ta on! Oma kodu ja vaiksed tunnid; keegi, kes võtab sind just sellise narrina nagu sa tõepoolest oled. Vaat, see on õige tee ja tõde...

Ja Loona sammub toas ringi. Ikka ümber laua. Miki kannul. Muidugi... aga kõik abielluvad ju,

tahab siis Loona jääda terveks eluks üksi tolle Mikiga... Näh, narr vist haistab tas juba vana-piigat, sammub kannul, ilme kui uulitsapoisil... Karli juurde, Karli juurde... Too ei otsi õrnu sõnu, sõimab teda natuke ja kõik on korras...

Aga kui Karl ei võta teda enam... Kui Karlgi usub noid jutte? Ja Loona seisatub järsku. Mis siis, mis siis? Kas mitte poleks tark ja praktiline, kui ta võtaks enesega kaasa Kandelaabri relva... Kui siis Karl ei taha, siis... Aga eit, see nutaks... Ei, tapma ta ennast ei hakka, pigemini müüvad nad eidega kõik majakraami, istuvad rongile ja sõidavad uude linna. Seal võiks ju Loona avitada ema pesupesemisel — parem ikka — Aga tapma ta küll ei — — —

Loona süütab viimase küünlajupi talal ja kuulatab. Maanteel kolisevad vankrid ja leelutavad setud. Tee viib märke, kaua kostub orgu ühetoonilist hää-litsust. Nagu kaeblevad linnud lendleksid läbi pime-diku, ühtlaste, mõõdetud liigutustega.

Loona pillub pesu korvi. Igat langevat tükki püüab Miki tabada, jääb mõne suurema alla ja rabeleb. Aga perenaine ei märka. Ta mõtleb vaid teerajast, millel ta senini sammunud. Näeb nüüd uut teed laiana ja tasasena ees. „Karl,“ oigab ta, „ma olin totter. Imelik, et lollist saab just löögi läbi tark.“ Virutab padjagi kohvrissi — Miki näuk-satab etteheitvalt. Milline hoolimatus, otse turjale heidetakse suur ja vetruv ese... Ja veel, nüüd len-dab vaipki. Ei tea, millesse mähib küll nüüd teda, Mikit... Nii ei saa ju magadagi, üsna lagedaks teeb voodi...

Muidugi, Loona magama ei heida. Milleks ka — rähkleks niikuinii see tunnikest paar, paremal juhul näeks ehk seeria ilgeid unelmaid. Kui aga kõnniks mööda tuba ja loeks, siis ei märka, kuisk aeg venib. Kõnnib ja vaatab Mikit —

Prohvetid, kuhu küll pista Miki, näuguv ja rabelev? Kuhu küll mahutada too elukas...

„Mantlikene,“ küsib vanalt allohvitserilt. „Kas teil väikest kartulikorvi on? Käevanguga, ümmargust?“

Kui Loona ronib märke, käes soovitud korvike, näeb ta punast setterit alevat puude all. Staabikirjutaja koer, külastab sageli Loonat — lustlik ja viisakas loomake. Sageli tuleb öösiti ja palub sisselaskmist.

„Rolf,“ hüüab Loona. „Rolf, tule siia.“

Kuid Rolf lippab juba taamal, ta ei kavatsegi tulla jumalaga jätta oma heategijat.

Keda siin õieti jumalaga jätta? Hmh, järsku meenub talle, unustanud hoopis tolle kergatsi, Lagle. Kui nüüd saaks kuidagi... küll ütleks talle... Kui õige läheks, mõtleks juba teel valmis vägevad sõnad ja karjaks siis nii, et laager kajab...

Aga, pimedus roomab mööda künkaid — ja seda Loona pelgab. Laagrimajadest paistavad nõrgad tuled, teel leelutab uus salk setusid. Ei, Loona pigemini kõnnib ja loeb... Mine veel kaugemale külla, et sõimata üht... Päh...

Nii ta siis kõnnibki ja loeb. Talal virvendab leegike, Miki vari liigub perenaise oma kannul. Nelisada viiskümmend ja kaks, nelisada viiskümmend ja kolm — —

Kandelaaber norskab ja puristab unes. Kui õige minna ja äratada ta... Aga siis pahandub ja tõreleb... Sellise tühja asja pärast antakse käest koht ja joostakse minema... Ei, parem mitte, kell on ju üksteist...

Loona seisatub. Keegi sammub ukse ees sillakesel ja kobab linki. Kinni. Siis koputatakse, Loona tunneb, kuis ootaja kärsitult hingeldab. Julge mees, too Lagle, siia vedas veel oma kondid! Küllap vist kipitavad südamel roosid... Kui nüüd avada uks ja lüüa talle sõnalausumatult näkku. Kõigest jõust... või sülitada — kumb oleks mõjuvam?

Ootaja koputab veel ja astub sammu kolm tagasi. Seisab puude all ega kaota lootust... Eh, kui nüüd Issand saadaks ühe võimaluse, ühe soodsa...

„Vauhh-auuu, vauhh-auu,“ kostub sillalt. Rolf, see hulkur, leiab, et vilu ja niiske on õhtu, lasku Loona ta jälle kord sooja ruumi. Vauhh-auuu.

Ja Loona avab ukse aeglaselt. Hüüab. Väljas ootavad kaks, mees ja koer. Naine aga hüüab vaid: „Tule!“ Ja kui mees astub paar lühikest sammu, täiendab ta oma kutset:

„Ei, Rolf, Rolf, tule sina! Oled puhas koerake.“

Nõtkke peni hüppab üle tuhmilt läikleva loigu. Mees seisab endisel kohal, naine aga lükkab ette raske riivi ja kiristab hambaid — rahuldusest. Natuke ta ikkagi sai...

Aga talal turtsub Loona esimene koduloom. Kuhu jääb siis kord ja komme? Voodi riisutakse

lagedaks, nüüd laseb emand sinna voodisse heita veel sellisel lehkaval ja ilgel koeranäol.

Loona kõnnib aga mööda tuba ja loeb. Kiiünal vajub viltu. Suurt vaikust ei sega miski enam. Kandelaabergi ei norska. Miski ei sega enam, mõtleb Loona. Olen metsateelt välja jõudnud lagedale. Nüüd tean, kuhu astun... Kaks tuhat kolmsada ja viisteist... Kakstuhat kolmsada — — —

Sillal põriseb vanker. Siis koputab sõdur töökomandost piitsavarrega uksele.

„Doja, teeme nüüd ahvikiirusega,“ ütleb Loona. „Tassige komps rattile, ma püüan kinni kassi.“

Miki kaob Mantli kartulikorvi, mis kaetakse kirju rätikuga. Sillal tõstab ta häält. Loona rahustab pahurat ja vaatab tagasi. Mustavad majad ja puud. Tema endisest toast aga paistab nõrk valgus. Loona unustas küünla talale ja leegike hingeldab nüüd...

„Doja,“ ütleb Loona. „Ändke mustale piitsa. Pean ruttama.“

Vali tuul on sõitjaile otse vastu ja must vankri ees ajab karvu. Tunni või poolteise järel tunneb Loona, et näonahk kuidagi pakseneb ja kivistub. Kui tahad kiirendada nohisevat sõdurit, tunned, et suuümbrus sõna ei kuule. Ja venib rattavärk, must sõrgib ja sõrgib. Ja ikka veel samad puud ja väljad. Rutemini, rutemini, rutemini...

Taevas roosatab. Jahe, hallisegune roosa. Kaks piiksaledat puud otsekui hiigelmasteheina, nende all onn ja selle seina on parandatud punase vaadipõh-
jaga. Tsinnoober, mõtleb Loona ja jälgib hobuse

vasakul kintsul kooljaluud, rusikasuurst kera, mis sörkides liugleb üles-alla.

Rutemini, rutemini. Näe, järvekaldal kükitab alev, punab katus. Sadamas suitseb valge laeva sinine korsten. Valagu poja mustale paar sirakat. Viimast.

27.

Oi, pahandub heatahtlik vana voorimees sadamas. Praegu alles tõstis preili jala linnakividele, ise pikast reisust väsinud, aga kihutada tahab. Galoppi, traavi, tuhatnelja! Neid noori küll! Loona upitab ise korvi ja kohvrit, ronib vankrisse ja rututab. Nagu tulikahju oleks teisel kannul. Vanamees pukil muheleb ja annab valgele piitsa. Loona hoiab kartulikorvi Mikiga süles ja liigutab varbaid. Talle tundub, et siis nagu liiguks hobune kiiremini...

Hobune sörgib märke. Miki häälitseb ja Loona mõtleb:

„Aga kui Karl siiski... ehk meelesegaduses tah-
tis abielluda, nüüd kahetseb... Vahest on kasarmus,
polegi teist kodus. Võib-olla komandeeriti kuhugi
kaugemale. Või on haige... Issand, küll venib
see kronu märke, ja see vanamees — — —“

Voorimehe troskalt hüppab keegi noor daam, sekeldab veel veidi, annab juhatusi vanamehele, kuhu ta pidavat maha laadima kompsud. Ei, korvi ta võtvat enesega, tolles olevat mingi loom... Ja nii jookseb siis märke noor daam, käes kartulikorv. Helistab, tammub oodates jalalt jalale. Ukse avab vana proua lillas kleidis.

„Leitnant kodus?“ küsib tulija kähku ja lükkab ukseavaja kõrvale. Too pahaneb. Need maaanimesed küll, viisakuseta nagu rübligid. Seegi siin, nagu määrdunud ja kriim, korv kaenlas. Tormab kui hobune, tallab nii vanainimese...

Tormaja peatub lävel. Karl Jalak ajab habet, pool imepuhtast näost valges vahus, paremas käes läigib nuga. Nüüd vaatab tulijat kivistunult. Tulija aga küsib:

„Võtad... sa mind endale naiseks... või ei võta sa mitte?“

Läikiv nuga visatakse lauale ja noormees suudleb tulijat. Dõrandale veereb väike kartulikorv ja kõigub veidralt edasi-tagasi, nagu liigataks korvis keegi eluline. Külaline asetatakse diivanile, võetakse tal peast määrdunud baretike. Loona näol on hobusekarvu ja seebivahtu. Ta nuuksatab ja küsib:

„Äga... sina siis ei usugi, et... ma olevat halb... tüdruk, hukkaläinud ja...“

„Sina?“ naerab pikk Jalak. „Kes sind, okasiga, ka hukka sai ajada?“

„Siis sa... ikka... abiellud minuga?“ küsib Loona ja pisarad teevad teed hobusekarvade ja seebivahu vahele. Pikk Jalak tunneb suurt ja sooja hellust. Nutab siin kui kolmeaastane, nagu kriim ja hale.

„Loonake, ära nuta. Ma teen sulle kiluga võileiba, siis sööd... Vaata, kui ilusad kilud — ära nuta enam! Sa tulid päris õigel ajal, helerohelise maja omanik ähvardab korterit teistele anda. Sooh, hammusta nüüd leiba, ma puhastan niikaua su nägu.“

Loona hammustab ja nuuksub. Suur ja soe rahu
voolab südamesse. Ja kui head ja soolased on
kilud!

„Mis sul seal korvis... liigatab? Kana poega-
dega või?“

„Eh, eh, eh,“ luksab Loona ja hammustab uue
suufäie. „Kass... on... Minu kaasavara... Anna
kilupead talle... eh.“

Ta nuuksatab veel sügavalt ja naeratab siis.

KROONINE ROMAAN

ILMUB IGAL 15. KUUPÄEVAL, 12 NR. AASTAS.

Vastutav toimetaja: H. Pürkop. Väljaandja: K./Ü. „Loodus“.

Tellimishind aastas 10 krooni. Üksiknumber 1 kroon.

Ilmunud numbrid:

- Nr. 1. Zsigmond Móricz. Mudakuld.
 - Nr. 2. John Masfield. Sard Harker.
 - Nr. 3. August Strindberg. Mere rüpes.
 - Nr. 4. Hanns Heinz Ewers. Alraune.
 - Nr. 5. Géza Gárdonyi. Nägematu inimene.
 - Nr. 6/8. F. M. Dostojevski. Kuritöö ja karistus.
 - Nr. 9. Anatole France. Thais.
 - Nr. 10. Lajos Zilahy. Surmav kevad.
 - Nr. 11. Henri Barbusse. Põrgu.
 - Nr. 12. Mika Waltari. Suur illusioon.
 - Nr. 13. E. Zola. Sa ei pea mitte abielu rikkuma!
 - Nr. 14. Sigrid Undset. Kevad.
 - Nr. 15. Ferenc Herczeg. Kuldviilul.
 - Nr. 16/17. Octave Mirbeau. Toaneitsi päevik.
 - Nr. 18. G. Meyrink. Golem.
 - Nr. 19. I. Ehrenburg. Trust D. E.
 - Nr. 20. A. Tolstoi. Aeliita.
 - Nr. 21. John Galsworthy. Tume õis.
 - Nr. 22. V. Uibopuu. Suletud ring.
 - Nr. 23. H. Valtonen. Noore naisõpetaja abiventiil.
 - Nr. 24. Ed. Männik. Hall maja.
 - Nr. 25. A. Bennett. Armastus haua varjus (Hugo).
 - Nr. 26/28. Knut Hamsun. Hulkurid.
 - Nr. 29. Claude Farrère. Kultuurinimesed.
 - Nr. 30. Selma Lagerlöf. Hüljatu.
 - Nr. 31. Pierre Benoit. Koenigsmarck.
 - Nr. 32. Carl van Vechten. Neeprite taevas.
 - Nr. 33. K. H. Strobl. Matthias Merenuse neli abielu.
 - Nr. 34/35. G. de Maupassant. Ilus sõber.
 - Nr. 36. Cécile Tormay. Vana maja.
 - Nr. 37/38. Upton Sinclair. Oli!
 - Nr. 39. R. Dorgelès. Puuristid.
 - Nr. 40. Johan Bojer. Suur nälg.
 - Nr. 41. P. Busson. Hingede rännak.
 - Nr. 42. P. Loti. Naine haaremist.
 - Nr. 43. J. P. Jacobsen. Ühe naise saatus.
 - Nr. 44. Paul Bourget. Armastuse kuritegu.
 - Nr. 45. Joseph Conrad. „Narcissuse“ neeger.
 - Nr. 46. P. Benoit. Soolajärv.
-
-

TÄNAPÄEVA ROMAAN

Ilmub 12 nr. aastas, iga kuu lõpul.

Tellimishind aastas 7 kr. 50 s. Üksiknumber 75 senti.
Vastutav toimetaja: H. Puskov. Väljaandja: K./Ü. „Loodus“.

Ilmunud numbrid:

- Nr. 1. E. M. Hull. Šeik.
- Nr. 2. Edgar Wallace. Üheksa hangeldajat.
- Nr. 3. Claude Anet. Ariane.
- Nr. 4. Ph. Oppenheim. Mäng vabadusega.
- Nr. 5. L. Bromfield. Taevalik õõ.
- Nr. 6. M. E. delle Gracie. Raamat armastusest.
- Nr. 7. C. N. ja A. M. Williamson. Pulmapäev.
- Nr. 8. Ivans. Vöröshegy viirastus.
- Nr. 9. Gaston Leroux. Kollase toa saladus.
- Nr. 10. Edgar Wallace. Hertsog agulis.

Kulutades ainult 1½ krooni kuus
on igale kättesaadav suurteos

„Eesti Rahva Ajalugu“

Toimetajad: J. Libe, A. Oinas, dr. phil. H. Sepp, dr. phil. J. Vasar
Ilmunud I vihik

„Juba välimuselt jätab Eesti Rahva Ajalugu“ hea mulje...
Keel on korrektne, stiil elav, sorav, tihti plastiline.
Ka raamatu sisu on üldiselt õnnestunud, materjal hästi
valitud ja kaasakiskuvalt, põnevalt edasi antud.“

V. Orav. („Päevaleht“ nr. 196, 23. VII. 32.)

„Väga sümpaatne on raamatu püüe meie vanemat aja-
lugu ümber hinnata, välja minnes eestlase enese seisu-
kohast. On kirjutatud vaba rahva, mitte aga orjarahva
ajalugu.“

As. („Vaba Maa“ nr. 172, 24. VII. 32.)

„Eesti Rahva Ajalugu“ ilmub vihikude kaupa, 15 vihus, mis
moodustavad kolm köidet (igas köites 5 vihku), kokku
umbes 1600 lehekülge. Iga kuu ilmub üks vihik, välja arva-
tud juuni, juuli ja august.

Teose hind tellijaile Kr. 1.50 vihu eest (selle ilmumisel),
s. o. koguteos Kr. 22.50. Peale terve teose ilmumist mak-
sab „Eesti Rahva Ajalugu“ 30 krooni. Üsikumüügile „Eesti
Rahva Ajaloo“ vihud ei tule.

„EESTI RAHVA AJALOO“ TALITUS
K./Ü. „LOODUS“ — TARTUS

HIND 1 KROON